

Budsjettnemnda for jordbruket
14.04.2008
opprettet 18.04.2008

Utredning nr. 3

Resultatkontroll for gjennomføring av land- brukspolitikken

Innhold

I OVERSIKTSDEL

INNLEDNING.....	1
2 PRODUKSJONSGRUNNLAG OG STRUKTURUTVIKLING	3
2.1 Areal og arealutvikling.....	3
2.2 Strukturutvikling i noen produksjoner	8
3 PRODUKSJON OG MATVAREFORBRUK.....	27
3.1 Oversikt over samlede produserte mengder.....	27
3.2 Økologisk jordbruk	32
3.3 Import og eksport.....	37
3.4 Selvforsyningsgrad.....	51
3.5 Trygg mat.....	53
4 DISTRIKTSPOLITIKK OG SYSSELSETTING	56
4.1 Utviklingen i antall jordbruksbedrifter	56
4.1.1 Landsdeler.....	56
4.1.2 Kommuneklasser	58
4.1.3 Virkeområdene for distriktpolitiske virkemidler	61
4.2 Utviklingen i noen produksjoner.....	63
4.3 Sysselsetting	68
4.4 Utviklingen i arbeidsforbruket i jordbruket.....	69
4.4.1 Landsdelsnivå	69
4.4.2 Kommuneklasser	72
4.4.3 Virkeområder for distriktpolitiske virkemidler.....	73
4.5 Alder på bruker	74
4.6 Eiendomsoverdragelse og rekruttering	76
4.7 Bygdeutvikling.....	80
4.8 Tilleggsnæringer	85
5 MILJØ- OG RESSURSVERN.....	91
5.1 Miljøprogram i jordbruket.....	92
5.2 Kulturlandskapet og bruken av arealene	93
5.3 Rovdyrskader på beitedyr	95
5.3.1 Erstatninger av sau og lam	95
5.3.2 Antall sau i rovdyrsonene	98
5.4 Forurensing fra landbruket.....	99
5.4.1 Klimagasser.....	99
5.4.2 Jordarbeiding, erosjon og intensitet.....	100
5.4.3 Utslipp til vann.....	103
5.4.4 Gjødselforbruk.....	104
5.4.5 Plantevernmidler.....	106
5.4.6 Innsamling av landbruksplast	109

6	INNTEKTER, ØKONOMISKE FORHOLD OG LEVEKÅR.....	111
6.1	Utvikling i vederlag til arbeid og egenkapital for Totalkalkylens normaliserte regnskaper.....	111
6.2	Utvikling i vederlag til arbeid og egenkapital for de enkelte områdene, driftsformene og størrelsesgruppene	112
6.2.1	Inntekt etter område	112
6.2.2	Inntekt etter produksjon.....	114
6.2.3	Inntekt etter bruksstørrelse	115
6.3	Personinntekt fra jordbruk, skogbruk og fiske	116
6.4	Alminnelig inntekt	120
6.5	Levekår	124
6.5.1	Levekår og økonomi	124
6.5.2	Helse	129
6.5.3	Velferd og avløsning	130
6.6	Utvikling i egenkapital, gjeld, inntekt og forbruk	131
6.7	Lønnsutvikling etter næring	133
7	BRUKEN AV INNSATSFAKTORER I JORDBRUKET – KOSTNADSUTVIKLINGEN	135
7.1	Ikke - varige innsatsfaktorer.....	135
7.1.1	Verdier og indekser	135
7.1.2	Kraftfôrpriser	137
7.2	Varige innsatsfaktorer	139
7.3	Renter	141
7.4	Bruk av driftskreditt i landbruket.....	142
7.5	Tap på utlån i landbruket.....	143
7.6	Innsatsfaktorer sett i relasjon til produksjon.....	144
8	PRISER.....	145
8.1	Prissammenligninger og matvarenes andel av forbruket.....	146
8.2	Poteter og grønnsaker	149
8.3	Melk og melkeprodukter.....	151
8.4	Storfekjøtt	154
8.5	Saukjøtt.....	154
8.6	Svinekjøtt	155
8.7	Egg.....	156
9	LIKESTILLING.....	159
9.1	Brukere og sysselsetting i jordbruket etter kjønn.....	159
9.2	Eiere etter kjønn og eiendomsoverdragelser	161
9.3	Driftsformer	164
9.3.1	Inndeling.....	164
9.3.2	Driftsform og produksjon.....	164
9.3.3	Økologisk produksjon	166
9.4	Arbeidsforbruk og utdanning	167
9.5	Personinntekt i jordbruket og andre næringer	169
10	PRODUKSJONSGRUNNLAG OG STRUKTURUTVIKLING.....	174

11	PRODUKSJON.....	217
12	DISTRIKTSPOLITIKK OG SYSSELSETTING.....	222
13	INNTEKTER.....	240
14	BRUKEN AV INNSATSFAKTORER, KOSTNADS-UTVIKLINGEN	242
15	PRISER.....	243
16	LIKESTILLING.....	245

I OVERSIKTSDEL

1 Innledning

«Resultatkontroll for gjennomføringen av landbrukspolitikken» er en årlig utredning og publikasjon fra Budsjettnemnda for jordbruket. Resultatkontrollen ble første gang lagt fram som utredning til jordbruksforhandlingene i 1994. Resultatkontrollen skal omfatte en sammenstilling av data som belyser utviklingen i jordbruket i relasjon til de mål og retningslinjer Stortinget har trukket opp. Bakgrunnen er St.prp. nr. 8 (1992–1993) der det het at det bør: «... legges opp til en mer omfattende resultatkontroll knyttet opp til de mål og retningslinjer Stortinget har trukket opp. Her vil vektleggingen være avhengig av hvordan Stortinget vil prioritere de ulike mål for landbrukspolitikken framover».

Oppgaven med å skaffe materialet til resultatkontrollen ble ifølge St.prp. nr. 82 (1992–1993) «Jordbruksoppgjøret 1993», gitt til Budsjettnemnda for jordbruket. Under protokollen fra forhandlingsmøtet mellom Staten og Norges Bondelag 8. mai 1993 er følgende angitt:

«Partene forutsetter videre at Budsjettnemnda for jordbruket til hvert jordbruksoppgjør utarbeider et materiale som grunnlag for resultatkontroll ut fra de mål og retningslinjer som Stortinget fastlegger Jf. St.prp. nr. 8 (1992–93) side 33–34 og Innst. S. nr. 92 (1992–93) side 30–31 og 47. Materialet skal angi utviklingen på sentrale områder som priser, kostnader, inntekter, investeringer, bruk av innsatsfaktorer, arealbruk, produksjon, miljø og ressursvern, distriktspolitikk, sysselsetting, likestilling mm.»

St.meld. nr. 19 (1999–2000) sier videre om Resultatkontrollen:

«Det er i Stortingsproposisjonene om jordbruksoppgjørene de siste årene lagt fram en relativt omfattende dokumentasjon på utviklingen i primærproduksjonen. Det er behov for å videreutvikle denne. En rekke mål med landbrukspolitikken er knyttet til landbrukets produksjon av samfunnsgoder og det er en naturlig konsekvens å følge dette opp i resultatrapporteringen til Stortinget. Måloppnåelse i forhold til rekruttering, bosetting og andre samfunnsoppgaver vil bli viktigere resultatindikatorer i forhold til utformingen av landbrukspolitikken. Dette bør også reflekteres i resultatkontrollen fra Budsjettnemnda for jordbruket, denne bør gjennomgås og forbedres med utgangspunkt i målsettingen for landbrukspolitikken. Det vil være behov for regionale data og tallmateriale for landbrukets betydning i distriktene. Landbruket er en langsiktig næring og det foretas langsiktige tilpasninger. Årlig resultatkontroll fanger ikke raskt nok opp de langsiktige tilpasningene av politikken. Departementet mener det er behov for å foreta grundigere analyser av den langsiktige tilpasningen i næringen og at det må legges tilstrekkelig vekt på de langsiktige utviklingstrekkene i den løpende utforming av landbrukspolitikken. Det bør imidlertid også legges vekt på å forenkle resultatkontrollarbeidet, blant annet ved at enkelte forhold/virkemidler vurderes med noen års mellomrom.» (side 94–95).

Nemnda har hatt som utgangspunkt at resultatkontrollen bør være enkel og oversiktig, det vil si at den bør ha et rimelig antall indikatorer og ikke være for detaljert i geografisk oppdeling. På den andre siden har nemnda sett at det både i den politiske behandlingen og den administrative oppfølgingen av landbrukspolitikken også kan være behov for en detaljert resultatkontroll. Spesielt når det gjelder geografisk inndeling har nemnda sett den administrative inndeling, det vil si fylkesinndelingen, som viktig. Dette skyldes at den politiske og administrative behandling og oppfølging lokalt ofte skjer på dette nivå. Når fylkesinndelingen nyttes, får en imidlertid mange tall, og oversikten tapes lett. Nemnda har på denne bakgrunn valgt å dele resultatkontrollen i en oversiktsdel (Del I) og en detaljert del (Del II). I oversiktsdelen er det gjennomgående gitt landstall og landsdelstall og i noen grad fylkestall. I den detaljerte delen presenteres ytterligere detaljer, hovedsakelig fylkestall ved siden av landsdelstall. Denne delen inneholder bare tabeller uten forklarende tekst.

Distriktspolitikken står sentralt. Nemnda har derfor valgt å presentere utviklingen i antall jordbruksbedrifter og i sysselsettingen også for kommuneklasser og virkeområder for distriktpolitiske virkemidler.

Bortsett fra oppgavene over inntektsutvikling på driftsgranskingsbrukene, er de regionale tallene innhentet utenfra, i første rekke fra Statistisk sentralbyrå og landbruksorganisasjonene. I årets resultatkontroll er det i de fleste tabeller tatt med tall for årene 1979, 1989 og 1999, som er årene for de fullstendige jordbrukstellingene, i tillegg til 2006 og 2007 for å få belyst utviklingen.

Det aller meste av tallmaterialet er innhentet fra Statistisk sentralbyrå, men Statens landbruksforvaltning og landbruksorganisasjonene er også viktige kilder.

2 Produksjonsgrunnlag og strukturutvikling

Norge har 2,2 dekar fulldyrket jord per innbygger. I europeisk sammenheng er dette lite. Litt over 3 prosent av landarealet er jordbruksareal. St.meld. nr. 19 (1999–2000) legger vekt på jordvern og at arealer er i produksjon. Det heter at «*En langsiktig politikk for landets matsikkerhet innebærer et sterkt jordvern for å bevare produksjonsgrunnlaget, og vektlegging av løpende innenlandske produksjon og foredling*» og at «*særlig arealer med klima og jordsmonn som gjør dem egnet til dyrking av matkorn, er av nasjonal interesse.*»

Nytt i årets publikasjon er at vi i tabeller som omhandler regional inndeling presenterer Agder og Telemark som egen gruppe, og tar Rogaland for seg selv. Dette kommer av at når Agder og Rogaland tidligere ble publisert sammen, så ble utviklingen i Agder ”spist opp” av utviklingen i Rogaland. Telemark var tidligere omfattet av Østlandet, men er altså fra og med årets publikasjon publisert sammen med Agder.

I dette kapitlet er det gitt en oversikt over areal, arealbruk og de ulike husdyrproduksjonene.

2.1 Areal og arealutvikling

Areal tallene fra 1979, 1989 og 1999 er hentet fra Statistisk Sentralbyrå sine fullstendige jordbrukstallinger, mens vi for 2006 og 2007 har brukt tall fra Statistisk Sentralbyrå sin beregnede totalpopulasjon for jordbruksbedrifter.

Tabell 2.1 nedenfor viser Norges totale landareal og jordbruksareal i hvert enkelt fylke. Den viser at Hedmark, Oppland og Rogaland har de største jordbruksarealene, alle tre med litt over 1 mill. dekar. Vestfold, Østfold og Akershus/Oslo har størst andel dyrket landareal. For landet samlet sett er 3,4 prosent av landarealet dyrket, en andel som har vært uforandret i flere år.

Tabell 2.1 Norges totale landareal og jordbruksareal i drift. 2007*. Km² = 1000 daa

	Totalt landareal	Jordbruksareal i drift*	Andel dyrket, %
Østfold	3 889	764	19,6
Akershus og Oslo	5 014	797	15,9
Hedmark	26 120	1 065	4,1
Oppland	23 827	1 058	4,4
Buskerud	13 856	530	3,8
Vestfold	2 140	421	19,7
Østlandet	74 846	4635	6,2
Telemark	14 186	257	1,8
Aust-Agder	8 485	113	1,3
Vest-Agder	6 817	196	2,9
Agder og Telemark	29 488	566	1,9
Rogaland	8 553	1014	11,9
Hordaland	14 962	425	2,8
Sogn og Fjordane	17 864	465	2,6
Møre og Romsdal	14 596	595	4,1
Vestlandet	47 422	1 485	3,1
Sør-Trøndelag	17 839	769	4,3
Nord-Trøndelag	20 777	890	4,3
Trøndelag	38 616	1 659	4,3
Nordland	36 302	609	1,7
Troms	25 147	263	1,0
Finnmark	45 879	100	0,2
Nord-Norge	107 328	972	0,9
Hele landet, 2007*	306 253	10 331	3,4

* Foreløpige tall

Kilde: Statistisk Sentralbyrå. Statistisk årbok 1999 for landarealet og beregna totalpopulasjon i 2007.

Tabell 2.2 og 2.3 med tilsvarende tabell 1 i del II, viser fordelingen av jordbruksareal i de ulike landsdeler og fylker. Tabell 2.2 inneholder dessuten beregnet antall dekar fulldyrket jord og jordbruksareal i drift i alt per innbygger. Tabell 2.2 viser at jordbruksarealet ute av drift på jordbruksbedrifter i aktiv drift, hadde en nedgang fra 1979 til 2006, men økte i 2007. I 1979 regnet en med 140 000 dekar som ikke var i drift og i 2007 var det 66 300 dekar. Åpen åker og hage utgjorde 36 prosent av jordbruksarealet i drift på landsbasis i 2007, men er svært ulikt fordelt mellom fylker og landsdeler. Fylkene rundt Oslofjorden, Østfold, Vestfold og Akershus har fra 82 til 86 prosent av arealet i åpen åker og hage. Vest-Agder, Hordaland, Sogn og Fjordane, Møre og Romsdal og fylkene i Nord-Norge har fra 2 til 6 prosent åpen åker og hage og tilsvarende mer eng og beiteareal. På landsbasis viser arealet av åker og hage noe nedgang de siste årene. Fulldyrket eng og beite har holdt seg stabilt de siste årene, mens annen eng og beite har økt.

Tabell 2.2 Jordbruksarealet i Nord-Norge, Sør-Norge og landet. 1000 dekar

		1979	1989	1999	2006	2007*
Sør-Norge	Åker og hage	4 091	4 349	3 933	3 697	3 641
	Fulldyrka eng og beite	3 472	3 686	4 120	4 138	4 150
	Fulldyrka i alt	7 563	8 035	8 053	7 835	7 791
	Fulldyrket jord, daa/innbygger	2,10	2,14	2,02	1,88	1,85
	Annen eng og beite	1 104	1 014	1 371	1 541	1 568
	Jordbruksareal i drift i alt	8 667	9 049	9 424	9 376	9 359
	Jordbruksareal, daa/innbygger	2,41	2,41	2,37	2,24	2,22
	Jordbruksareal ute av drift	94	90	59	54	56
Nord-Norge	Åker og hage	59	81	62	35	28
	Fulldyrka eng og beite	684	698	757	758	765
	Fulldyrka i alt	743	779	819	792	793
	Fulldyrket jord, daa/innbygger	1,59	1,69	1,77	1,71	1,72
	Annen eng og beite	129	81	140	176	179
	Jordbruksareal i drift i alt	872	860	958	968	972
	Jordbruksareal, daa/innbygger	1,87	1,87	2,07	2,09	2,10
	Jordbruksareal ute av drift	46	23	11	10	10
Hele Landet	Åker og hage	4 150	4 430	3 995	3 731	3 669
	Fulldyrka eng og beite	4 156	4 384	4 877	4 896	4 915
	Fulldyrka i alt	8 306	8 814	8 872	8 628	8 584
	Fulldyrket jord, daa/innbygger	2,04	2,09	2,00	1,86	1,83
	Annen eng og beite	1 233	1 095	1 511	1 717	1 748
	Jordbruksareal i drift i alt	9 539	9 909	10 382	10 345	10 331
	Jordbruksareal, daa/innbygger	2,35	2,35	2,34	2,23	2,21
	Jordbruksareal ute av drift	140	113	70	64	66

* Foreløpige tall

Kilde: Statistisk sentralbyrå. De fullstendige jordbrukstellingene i 1979, 1989 og 1999, og beregna totalpopulasjon i 2006 og 2007.

For fylkesvis fordeling se del II tabell 1.

Tabell 2.3 viser årlig prosentvis endring for totalt jordbruksareal, fulldyrket areal og eng og beite for landsdelene. Fra 1999 til 2007 har jordbruksarealet på Østlandet, Vestlandet og Agder/Telemark blitt noe redusert, mens det i de andre landsdelene har økt. Østlandet og Trøndelag har den største andelen av fulldyrket areal i 2007. Andelen av eng og beite er størst på Vestlandet, Rogaland og Nord-Norge. På landsbasis har andelen av eng og beite økt fra 55 prosent i 1989 til 64 prosent i 2007. Andelen fulldyrket jord på landsbasis avtar fra 89 prosent i 1989 til 83 prosent i 2007.

Tabell 2.3 Totalt jordbruksareal i drift fordelt på landsdeler. 1000 dekar

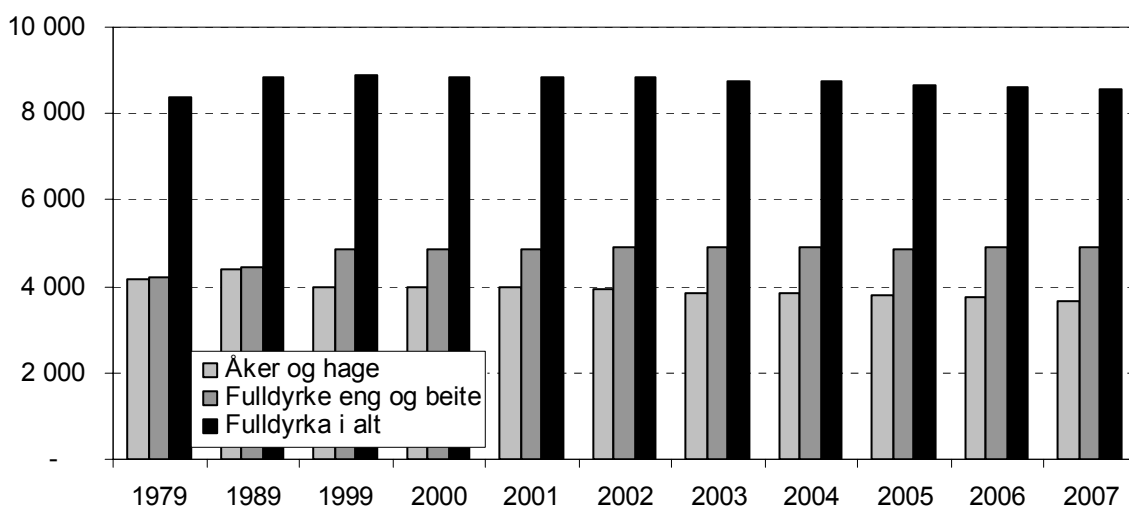
		1979	1989	1999	2006	2007*	Årlig % - vis endring		
							79-89	89-99	99-07
Østlandet	Totalt areal	4 400	4 568	4 658	4 632	4 635	0,4	0,2	-0,1
	Fulldyrket areal	4 130	4 356	4 351	4 259	4 253	0,5	0,0	-0,3
	% fulldyrket	94	95	93	92	92			
	Eng og beite	1 319	1 293	1 598	1 740	1 780	-0,2	2,1	1,4
	% eng og beite	30	28	34	38	38			
Agder og Telemark	Totalt areal	553	558	585	567	566	0,1	0,5	-0,4
	Fulldyrket areal	477	494	501	475	472	0,4	0,1	-0,7
	% fulldyrket	86	88	86	84	83			
	Eng og beite	360	363	428	435	438	0,1	1,6	0,3
	% eng og beite	65	65	73	77	77			
Rogaland	Totalt areal	752	848	968	1 010	1 014	1,2	1,3	0,6
	Fulldyrket areal	487	544	568	568	563	1,1	0,4	-0,1
	% fulldyrket	65	64	59	56	56			
	Eng og beite	629	703	862	947	953	1,1	2,1	1,3
	% eng og beite	84	83	89	94	94			
Vestlandet	Totalt areal	1 491	1 513	1 564	1 491	1 485	0,1	0,3	-0,6
	Fulldyrket areal	1 074	1 143	1 113	1 028	1 018	0,6	-0,3	-1,1
	% fulldyrket	72	76	71	69	69			
	Eng og beite	1 377	1 404	1 502	1 441	1 437	0,2	0,7	-0,6
	% eng og beite	92	93	96	97	97			
Trøndelag	Totalt areal	1 471	1 562	1 650	1 675	1 659	0,6	0,5	0,1
	Fulldyrket areal	1 395	1 498	1 520	1 505	1 484	0,7	0,1	-0,3
	% fulldyrket	95	96	92	90	89			
	Eng og beite	891	937	1 102	1 117	1 111	0,5	1,6	0,1
	% eng og beite	61	60	67	67	67			
Nord-Norge	Totalt areal	872	860	958	968	972	-0,1	1,1	0,2
	Fulldyrket areal	743	779	819	792	793	0,5	0,5	-0,4
	% fulldyrket	85	91	85	82	82			
	Eng og beite	813	779	896	934	944	-0,4	1,4	0,7
	% eng og beite	93	91	94	96	97			
<i>Hele landet</i>	<i>Totalt areal</i>	<i>9 539</i>	<i>9 909</i>	<i>10 382</i>	<i>10 345</i>	<i>10 331</i>	<i>0,4</i>	<i>0,5</i>	<i>-0,1</i>
	<i>Fulldyrket areal</i>	<i>8 306</i>	<i>8 814</i>	<i>8 872</i>	<i>8 628</i>	<i>8 584</i>	<i>0,6</i>	<i>0,1</i>	<i>-0,4</i>
	<i>% fulldyrket</i>	<i>87</i>	<i>89</i>	<i>85</i>	<i>83</i>	<i>83</i>			
	<i>Eng og beite</i>	<i>5 389</i>	<i>5 479</i>	<i>6 388</i>	<i>6 613</i>	<i>6 662</i>	<i>0,2</i>	<i>1,5</i>	<i>0,5</i>
	<i>% eng og beite</i>	<i>56</i>	<i>55</i>	<i>62</i>	<i>64</i>	<i>64</i>			

* Foreløpige tall

Kilde: Statistisk sentralbyrå. De fullstendige jordbrukstellingene i 1979, 1989 og 1999, og beregna totalpopulasjon i 2006 og 2007.

For fylkesvis fordeling se del II, tabell 1.

Figur 2.1 nedenfor viser en oversikt over arealet av åker og hage, fulldyrka eng og beite samt fulldyrka i alt på landsbasis for årene 1979, 1989 og hvert år fra og med 1999 til og med 2007. Den viser blant annet at arealet av fulldyrka eng og beite er større enn samlet areal av åker og hage, og denne differansen blir større med årene. I 1979 og 1989 var disse to arealene tilnærmet like store.

Figur 2.1 Åker og hage, fulldyrka eng og beite og fulldyrka i alt. Hele landet. 1000 dekar

Kilde: Statistisk sentralbyrå og Totalkalkylen for jordbruket.

Tallene for nydyrking uten tilskudd er revidert ut i fra den fullstendige jordbruks-tellingen i 1999 og viste et nydyrka areal på totalt 95 232 dekar i perioden 1994 til 1998. Det er tillatt omdisponert til annet enn jordbruksformål om lag 12–13 tusen dekar per år de senere årene.

Arealendringene kan skyldes flere forhold. Blant annet bygger arealtallene på forskjellige statistikker; den fullstendige jordbrukstelingen og søknader om produksjonstilskudd. Produksjonstilskuddstatistikken fanger ikke opp jordbruksareal som ikke det blir søkt produksjonstilskudd til eller areal i søknader som ikke blir innvilget, og vil derfor være noe lavere enn det faktiske jordbruksarealet i drift, registrert i de fullstendige jordbrukstellingene. I forbindelse med omleggingen av virkemiddel-systemet fra pristilskudd til produksjonsuavhengige tilskuddordninger, ble det registrert et større areal i drift enn tidligere i produksjonstilskuddstatistikken. Fra 2001 til 2007 har derimot det totale jordbruksareal i drift gått noe ned.

2.2 Strukturutvikling i noen produksjoner

Fra og med 2004 ble begrepet *driftsenhet* byttet ut med *jordbruksbedrift*. Denne endringen var en følge av regelendringene for å være tilskuddsberettiget. Begrepet bruk er allikevel av plasshensyn beholdt i tabeller, og betyr mer presist jordbruksbedrift for årene 1999–2007 og driftsenhet for tidligere år. Med de nye reglene er det ikke så enkelt å presentere driftsenheter på samme måte som før. Samdrifter i melkesektoren har skapt presentasjonsproblemer en del år, og etter hvert som vi har fått mange varianter av juridiske foretak har det blitt enda mer komplisert. Dette skyldes at samme «gårdsbruk» eller «gårdbruker» i tradisjonell tankegang kan inngå med produksjon på flere tilskuddssøknader ved at virksomheten er organisert i, eller eieren deltar i, flere selskaper (foretak). For eksempel kan en tenke seg at kornproduksjonen skjer i et enkeltpersonforetak mens et veksthus er organisert som en annen selskapsform. Etter denne overgangen kan for eksempel 3 tidligere driftsenheter bli 1 jordbruksbedrift, men de kan også bli 4.

Det er skjedd omfattende endringer i antall og størrelse av jordbruksbedriftene og i sammensetningen av produksjonene de seneste årene. Nedenfor er det vist størrelsesfordeling for alle jordbruksbedrifter, og noen forskjellige produksjoner. En jordbruksbedrift kan være representert med flere produksjoner. En kan derfor ikke summere jordbruksbedriftene med de ulike produksjonene og komme fram til et riktig tall for totalt antall jordbruksbedrifter.

Tabell 2.4 viser utviklingen i det totale antall jordbruksbedrifter. Det er nedgang i antall for de mindre jordbruksbedriftene og en økning for de større. De aller minste jordbruksbedriftene har sterkest prosentvis årlig nedgang. For perioden fra 1999 til 2007 går også antall jordbruksbedrifter i både størrelsesgruppen 100–200 dekar og 200–300 dekar ned. Grappa 200–300 dekar har økt sin andel av bruk fra 1999 til 2007, på tross av at de har blitt færre.

Tabell 2.4 Antall jordbruksbedrifter med areal, uten areal og leid areal per jordbruksbedrift

Arealgruppe, dekar	1979	1989	1999	2006	2007*	Årlig %-vis endring		
						79-89	89-99	99-07
< 100 ¹⁾	94 733	62 000	31 237	15 595	14 915	-4,2	-6,6	-8,8
%	76	62	44	30	30			
100-199	21 632	25 330	22 286	15 901	15 161	1,6	-1,3	-4,7
%	17	25	32	31	30			
200-299	5 652	7 928	10 367	9 836	9 539	3,4	2,7	-1,0
%	5	8	15	19	19			
300-499	2 576	3 266	5 273	6 963	7 066	2,4	4,9	3,7
%	2	3	7	14	14			
500-799	575	714	1 287	2 180	2 259	2,2	6,1	7,3
%	0	1	2	4	5			
≥ 800	134	144	290	743	846	0,7	7,3	14,3
%	0	0	0	1	2			
Alle bruk	125 302	99 382	70 011	51 218	49 786	-2,3	-3,3	-4,3
1000 daa	9 539	9 909	10 382	10 345	10 331	0,4	0,5	-0,1
Daa/bruk	76	100	148	202	208	2,7	3,9	4,4
Bruk uten areal ²⁾	655	342	729	1 355	1 440	-6,3	7,9	8,9
Leid areal, 1000 daa	1 920	2 318	3 239	3 942	4 025	1,9	3,4	3,2
Leid areal, %	20	23	31	38	39			
Leid areal, daa/bruk	15	23	46	77	81	4,3	7,1	7,6

* Foreløpige tall

1) Til og med 1999 gjelder tallene størrelsesgruppen 5-99 dekar

2) Til og med 1999 er dette bruk med < 5 dekar, og disse er ikke med i sumlinja "alle bruk"

Kilde: Statistisk sentralbyrå: De fullstendige jordbruksstillingene i 1979, 1989 og 1999, og beregna totalpopulasjon i 2006 og 2007.

For fylkesvis fordeling se del II tabell 5 for antall jordbruksbedrifter og tabell 2 for leid areal.

Antall dekar per jordbruksbedrift øker gjennom hele perioden fra 1979, noe som har sammenheng med at antallet jordbruksbedrifter avtar. Arealet på de jordbruksbedriftene som går ut av drift, kan enten gå helt ut av jordbruksdrift eller overtas av andre jordbruksbedrifter ved salg eller utleie. Tabell 2.4 viser videre at antall jordbruksbedrifter uten areal har økt i antall i perioden, med unntak av 1989. Jordbruksbedrifter uten areal utgjorde 0,5 prosent av alle bruk i 1979, 1,0 prosent i 1999 og hhv 2,6 og 2,9 prosent i 2006 og 2007. Videre viser tabell 2.4 at både totalt leid areal og leid areal per jordbruksbedrift har økt fra 1979 til 2007. Andelen av leid areal er høyest i Nord-Norge når en ser på landsdelene, hvor 47 prosent er leid. Variasjonen mellom fylkene er imidlertid betydelig, og det er i Agder-fylkene, Telemark og Troms, vi finner størst andel leid jord – alle med over 50 prosent.

Fra og med 2002 ble reglene for å kunne søke produksjonstilskudd endret, jf. Forskrift om produksjonstilskudd i jordbruket. Flere selskapsformer er blitt tilskuddsberettiget, blant annet aksjeselskaper, ansvarlige selskaper og stiftelser. Ta-

bell 2.5 viser hvor mange prosent av søkerne som ikke var enkeltpersonsforetak i 1999, 2003, 2005 og 2007.

Tabell 2.5 Fylkesvis andel av tilskuddssøkerne som ikke er enkeltpersonsforetak

Fylke	1999	2003	2005	2007	Antall i 2007
Østfold	0,7	3,0	3,0	3,6	92
Akershus og Oslo	0,7	2,7	2,7	2,9	72
Hedmark	0,8	2,9	3,3	4,3	168
Oppland	1,6	5,7	7,1	9,0	488
Buskerud	0,4	2,3	3,2	4,1	102
Vestfold	0,4	2,4	2,5	3,2	53
Telemark	0,7	2,0	2,5	2,9	47
Aust-Agder	0,9	2,7	3,2	4,4	31
Vest-Agder	0,6	2,1	3,6	5,3	62
Rogaland	1,0	3,9	5,7	7,8	375
Hordaland	0,9	2,8	4,0	5,2	171
Sogn og Fjordane	0,8	2,4	3,6	5,3	185
Møre og Romsdal	1,0	3,7	4,8	7,2	232
Sør-Trøndelag	1,2	3,1	4,0	5,8	195
Nord-Trøndelag	1,6	5,1	6,3	7,5	276
Nordland	0,7	3,6	4,2	5,6	147
Troms	0,7	2,2	2,9	3,6	44
Finnmark	0,5	3,4	4,3	5,7	22
Hele landet	0,9	3,4	4,4	5,7	
Antall	630	1 873	2 216	2 762	2 762

Kilde: SLF sin tilskuddsstatistikk per 31.07

For landet som helhet har andelen upersonlige søkere økt fra 0,9 prosent til 5,7 prosent, og det er blitt 2 132 flere upersonlige søkere fra 1999 til 2007. Oppland har både flest søkere som har andre selskapsformer, og den største andelen. Dette henger sammen med at det er her det finnes flest samdrifter. Minst andel av søkere med andre selskapsformer er det i Telemark og Akershus/Oslo.

Tabell 2.6 viser endringer i antall jordbruksbedrifter med korn og oljevekster. Antall jordbruksbedrifter med korn har hatt en nedgang på over 60 prosent fra 1979 til 2007. Fra 1999 til 2007 har totalt antall bruk blitt redusert med 31 prosent. Samtidig har kornarealet vært mer stabilt (en nedgang på 4 prosent), og kornarealet per jordbruksbedrift har dermed økt fra 82 dekar til 206 dekar. Det er antallet av de minste jordbruksbedriftene med korn som har hatt den største prosentvise årlige nedgangen, og denne gruppen har blitt redusert gjennom hele perioden. Antall bruk i arealgruppene 100–200 dekar og 200–300 dekar økte i antall fra 1979 til 1989, men har siden blitt jevnt redusert. Jordbruksbedriftene over 300 dekar har gjennom hele perioden økt både relativt sett og i antall. Ett unntak her er arealgruppen 300–499 dekar, som hadde en liten reduksjon i antallet fra 2006 til 2007.

Tabell 2.6 Antall jordbruksbedrifter med korn og oljevekster etter areal av korn og oljevekster

Arealgruppe, dekar	1979	1989	1999	2006	2007*	Årlig %-vis endring		
						79-89	89-99	99-07
< 100	28 651	25 330	10 165	5366	4 987	-3,3	-6,8	-8,5
%	72	62	46	34	33			
100-199	6 960	7 611	6 170	4761	4 567	0,9	-2,1	-3,7
%	18	23	28	30	30			
200-299	2 346	2 848	2 793	2479	2 427	2,0	-0,2	-1,7
%	6	9	13	16	16			
300-499	1 242	1 677	2 026	2081	2 009	3,0	1,9	-0,1
%	3	5	9	13	13			
500-799	283	367	609	826	815	2,6	5,2	3,7
%	1	1	3	5	5			
≥ 800	50	66	146	315	335	2,8	8,3	10,9
%	0	0	1	2	2			
Antall bruk	39 532	33 103	21 909	15 828	15 140	-1,8	-4,0	-4,5
1 000 daa	3 255	3 530	3 345	3 247	3 184	0,8	-0,5	-0,4
Daa/bruk	82,3	106,6	152,7	205,1	210,3	2,6	3,7	4,3

* Foreløpige tall

Kilde: Statistisk sentralbyrå. De fullstendige jordbrukstellingene i 1979, 1989 og 1999, og beregna totalpopulasjon i 2006 og 2007.

For fylkesvis fordeling se del II tabell 3a.

St.meld. nr. 19 tar opp at de klimatiske forhold begrenser arealer egnet til matkornproduksjon, og framholder at «Disse arealene har stor forsyningsmessig verdi og representerer en viktig nasjonal interesse.» Det er rug og særlig hvete som dyrkes til matkorn i videre utstrekning. Andelen som går til mat eller fôr, varierer mellom år, men i leveringsseongen 2006/2007 ble 64,8 prosent av hveten og 81,2 prosent av solgt mengde rug avregnet som matkvalitet. Tabell 2.7 viser arealet av rug og hvete fylkesvis. Dyrkinga er konsentrert til Østlandet, og særlig fylkene rundt Oslofjorden og Hedmark. Denne landsdelen står for over 96 prosent av arealet, og Østfold og Vestfold har til sammen over 52 prosent av arealet.

Tabell 2.7 Areal av rug og hvete fordelt på fylker og landsdeler, 2007*. 1000 dekar

	Hvete	Rug	Sum	% - andel
Østfold	325,3	22,2	347,6	
Akershus og Oslo	186,7	15,3	202,0	
Hedmark	102,8	8,7	111,5	
Oppland	33,0	2,0	35,0	
Buskerud	80,2	6,4	86,6	
Vestfold	148,9	20,0	169,0	
Østlandet	876,9	74,5	951,5	96,1
Telemark	22,3	1,4	23,7	
Aust-Agder	0,5	0,2	0,6	
Vest-Agder	0,1	0,0	0,2	
Agder og Telemark	22,9	1,6	24,5	2,5
Rogaland	0,9	0,0	0,9	0,1
Vestlandet	0,7	0,0	0,7	0,1
Sør-Trøndelag	2,9	0,1	3,0	
Nord-Trøndelag	8,8	0,4	9,2	
Trøndelag	11,7	0,5	12,2	1,2
Nord-Norge	0,0	0,0	0,0	
Hele landet	913,1	76,5	989,6	100,0

* Foreløpige tall

Kilde: Statistisk Sentralbyrå, beregna totalpopulasjon 2007.

Tabell 2.8 og 2.9 viser antall jordbruksbedrifter og arealet av poteter og grønnsaker på friland. Det har vært størst prosentvis årlig nedgang for de minste jordbruksbedriftene. Antall jordbruksbedrifter med poteter på arealer under 50 dekar har gått ned i hele perioden fra 1979. For jordbruksbedrifter med 50–100 dekar poteter har det vært en økning i antallet fram til 1989 og en nedgang i årene etterpå. Bruk med over 100 dekar har økt i både antall og relativ andel i hele perioden. Totalt sett har antall jordbruksbedrifter med poteter avtatt med ca 96 prosent fra 1979 til 2007. Potetarealet har også hatt en markert nedgang, med 33 prosent i samme periode. Potetarealet per jordbruksbedrift har dermed økt betydelig fra 1979, og etter 1999 er det mer enn fordoblet. I 2007 er potetareal per jordbruksbedrift på 39,1 dekar, og det er en økning på 5,7 dekar fra 2006. Det totale antall dekar økte med 2,7 prosent det siste året, samtidig som antall bruk er redusert med 513 bruk (12 prosent) fra 2006 til 2007.

Tabell 2.8 Antall jordbruksbedrifter med poteter etter potetareal

Arealgruppe, dekar	1979	1989	1999	2006	2007*	Årlig %-vis endring		
						79-89	89-99	99-07
< 10	83 644	34 418	7 831	2 536	2 136	-8,5	-13,8	-15,0
%	96	90	76	60	58			
10-49	3 184	2 711	1 420	762	650	-1,6	-6,3	-9,3
%	4	4	14	18	18			
50-99	492	802	657	443	418	5,0	-2,0	-5,5
%	1	1	6	11	11			
100-199	69	199	276	320	327	11,2	3,3	2,1
%	0	0	3	8	9			
200-299	7	17	61	92	94	9,3	13,6	5,6
%	0	0	1	2	3			
≥ 300		11	15	48	63		3,2	19,6
%		0	0	1	2			
Antall bruk	87 396	38 158	10 260	4 201	3 688	-8,2	-12,1	-12,0
Antall daa	214 013	188 929	148 522	140 460	144 210	-1,2	-2,4	-0,4
Daa/bruk	2,4	5,1	14,5	33,4	39,1	7,8	11,0	13,2

* Foreløpige tall

Kilde: Statistisk sentralbyrå. De fullstendige jordbrukstellingene 1979, 1989 og 1999, og beregna totalpoplasjon i 2006 og 2007.

For fylkesvis fordeling se del II tabell 3b.

Arealet med grønnsaker på friland ble redusert med 14 prosent fra 1979 til 1989, mens fra 1989 fram til 2007 har arealet økt med 33 prosent (tabell 2.9). Samtidig har antall jordbruksbedrifter gått ned med 95 prosent fra 1979 til 2007. Det mest markerte trekk er at antall produsenter med under 10 dekar har avtatt sterkt i hele perioden. Selv om arealgruppen 10-49 dekar har blitt sterkt redusert i antall, så har gruppen økt sin relative andel betraktelig. Alle størrelsesgrupper over 50 dekar har økt sin relative andel i perioden 1979 til 2007, selv om enkelte grupper har redusert antallet bruk enkelte år. Dette har gitt en gjennomsnittlig økning i grønnsakarealet per jordbruksbedrift fra 2,5 dekar i 1979 til 53,0 dekar i 2007. I 1999 utgjorde jordbruksbedrifter med mindre enn 50 dekar grønnsaker 82 prosent, mens de i 2007 utgjorde 66 prosent. Grønnsaker på friland er inkludert kålrot til mat og erter og bønner til konservesindustrien.

Tabell 2.9 Antall jordbruksbedrifter med grønnsaker på friland etter grønnsakareal

Arealgruppe, dekar	1979	1989	1999	2006	2007*	Årlig %-vis endring		
						79-89	89-99	99-07
< 10	24 756	5 079	964	470	432	-14,6	-15,3	-9,5
%	94	78	45	32	30			
10-49	1 475	1 181	784	553	521	-2,2	-4,0	-5,0
%	6	18	37	38	36			
50-99	168	187	249	247	278	1,1	2,9	1,4
%	1	3	12	17	19			
100-199	31	60	98	121	142	6,8	5,0	4,7
%	0	1	5	8	10			
≥ 200	3	9	28	59	60	11,6	12,0	10,0
%	0	0	1	4	4			
Antall bruk	26 433	6 516	2 123	1 450	1 433	-13,1	-10,6	-4,8
Antall daa	66 365	57 030	60 187	69 774	75 992	-1,5	0,5	3,0
Daa/bruk	2,5	8,8	28,3	48,1	53,0	13,3	12,5	8,1

* Foreløpige tall

Kilde: Statistisk sentralbyrå. De fullstendige jordbrukstellingene 1979, 1989 og 1999, og beregna totalpopulasjon i 2006 og 2007.

For fylkesvis fordeling se del II tabell 3c.

Tabell 2.10 viser utviklingen i antall bruk med engareal. Tabellen omfatter alt engareal, dvs. sum fulldyrka og overflatedyrka/innmarksbeite, med andre ord alle eiendommer som dyrker grovfôr. Antall bruk har blitt redusert med ca 62 prosent fra 1979 til 2007, mens arealet har økt med 23 prosent i samme periode. Andelen bruk med over 100 dekar engareal har økt fra å utgjøre 14 prosent i 1979 til å være 66 prosent i 2007.

Tabell 2.10 Antall jordbruksbedrifter med engareal etter størrelsen på engarealet

Arealgruppe, dekar	1979	1989	1999	2006	2007*	Årlig %-vis endring		
						79-89	89-99	99-07
< 99	88 538	53 870	28 940	13 707	13 118	-4,8	-8,5	-9,4
%	87	72	52	35	34			
100-199	11 954	17 410	18 626	12 970	12 284	3,8	1,0	-5,1
%	12	23	33	33	32			
200-299	1 479	2 771	6 489	7 614	7 408	6,5	12,9	1,7
%	1	4	12	19	19			
300-499	315	443	1 805	4 176	4 440	3,5	22,2	11,9
%	0	1	3	11	12			
500-799	36	43	131	790	937	1,8	17,3	27,9
%	0	0	0	2	2			
≥ 800	9	9	13	105	143	0,0	5,4	35,0
%	0	0	0	0	0			
Antall bruk	102 331	74 546	56 004	39 362	38 330	-3,1	-4,0	-4,6
1000 daa	5 388	5 278	6 388	6 613	6 657	0,2	2,2	0,5
Daa/bruk	52,7	73,5	114,1	168,0	173,7	3,4	6,5	5,4

* Forløpige tall

Kilde: Statistisk sentralbyrå. De fullstendige jordbrukstellingene 1979, 1989 og 1999, og beregna totalpopulasjon i 2006 og 2007.

For fylkesvis fordeling se del II tabell 3d.

Tabell 2.11 viser struktursammensetningen på jordbruksbedrifter med melkeku fra 1979 til 2007. Antall jordbruksbedrifter med melkekyr er redusert med 65 prosent i denne perioden, samtidig som antall melkekyr har blitt redusert med 32 prosent. Mellom 2006 og 2007 har antall jordbruksbedrifter gått ned med 1 073 stykker som betyr 7 prosent, mens antall melkekyr per jordbruksbedrift gikk opp.

De minste størrelsesgruppene har opplevd en stor reduksjon i antall bruk. Fra 1979 til 2007 avtok antall besetninger med under 20 kyr, men gruppa 10-20 kyr har allikevel økt sin relative andel. Fra 1979 til 2007 var det en økning i antallet bruk i alle størrelsesgrupper med over 20 melkekyr. I 1999 hadde 15 prosent av alle jordbruksbedrifter med melkeku over 20 melkekyr, mens i 2007 utgjorde denne størrelsesgruppa 34 prosent.

Tabell 2.11 Antall jordbruksbedrifter med melkeku etter besetningsstørrelse¹⁾

Besetnings- størrelse	1979 ²⁾	1989 ²⁾	1999	2006	2007*	Årlig % - vis endring		
						79-89	89-99	99-07
< 10	23 147	11 610	6 047	2 327	1 988	-6,7	-6,3	-13,0
%	59	40	27	16	15			
10-19	12 203	14 796	13 180	8 011	7 050	1,9	-1,1	-7,5
%	31	51	58	54	52			
20-39	3 320	2 585	3 264	3 891	4 005	-2,5	2,4	2,6
%	9	9	14	26	29			
40-69	210	137	153	462	551	-4,2	1,1	17,4
%	1	0	1	3	4			
≥ 70	26	15	15	52	76	-5,4	0,0	22,5
%	0	0	0	0	1			
Antall bruk	38 906	29 143	22 659	14 743	13 670	-2,8	-2,5	-6,1
1 000 melkekyr	372	340	313	259	253	-0,9	-0,8	-2,6
Melkekyr per bruk	9,6	11,7	13,8	17,6	18,5	2,0	1,7	3,7

* Foreløpige tall

1) Samdrifter er med som en jordbruksbedrift (se også tabell 2.11)

2) Tallene inkluderer også eventuelle ammekyr

Kilde: Statistisk sentralbyrå. De fullstendige jordbrukstellingene 1979, 1989 og 1999, og beregna totalpopulasjon i 2006 og 2007.

For fylkesvis fordeling se del II tabell 3e.

Antallet samdrifter i melkeproduksjonen øker stadig. I 2006 har Statens Landbruksforvaltning registrert 1 756 samdrifter i drift, og disse inkluderer totalt 4 065 eiendommer. Tabell 2.12 gir en fylkesvis oversikt over registrerte samdrifter 2002, 2004 og 2006, og antall eiendommer som er med i samdriftene i 2006.

Tabell 2.12 Antall samdrifter i melkeproduksjon og fordelingen av eiendommer som inngår

	2002	2004	2006	Antall samdrifter fordelt på antall eiendommer per samdrift 2006				Antall eiendommer i samdrift 2006
				2	3	4	≥ 5	
Østfold	11	14	18	17	1			37
Akershus	5	8	12	9	3			27
Hedmark	36	47	78	62	8	5	3	184
Oppland	223	279	370	295	49	16	10	858
Buskerud	10	17	27	16	4	6	1	73
Vestfold	7	8	11	7	2	1	1	29
Telemark	12	14	15	11	3	1		35
Østlandet	304	387	531	417	70	29	15	1 243
Aust-Agder	9	9	11	10	1			23
Vest-Agder	13	22	42	37	5			89
Rogaland	111	211	296	240	41	7	8	674
Agder og Rogaland	133	242	349	287	47	7	8	786
Hordaland	54	79	114	97	8	5	4	259
Sogn og Fjordane	60	91	137	108	22	1	6	321
Møre og Romsdal	72	100	163	128	22	10	3	382
Vestlandet	186	270	414	333	52	16	13	962
Sør-Trøndelag	64	88	140	108	19	9	4	330
Nord-Trøndelag	130	179	216	167	28	12	9	514
Trøndelag	194	267	356	275	47	21	13	844
Nordland	45	57	86	75	9	1	1	187
Troms	9	8	10	10				20
Finnmark	2	5	10	8	1	1		23
Nord-Norge	56	70	106	93	10	2	1	230
Hele landet	873	1 236	1 756	1 405	226	75	50	4 065

* Tall per 31.12.06

Kilde: Statens Landbruksforvaltning

Tabell 2.12 viser at antall samdrifter totalt sett har økt frem til 2006, og at Oppland er det fylket som har flest samdrifter. De fleste samdriftene består av 2 eiendommer, og i 2006 er det registrert 1 405 slike samdrifter. De 4 065 eiendommene som driver i samdrift, utgjør over 28 prosent av alle bruk med melkeproduksjon.

I 1997 ble den første runden med kjøp og salg av melkekvoter gjennomført. Formålet med dette var å effektivisere sektoren, stimulere aktive produsenter, ta i bruk ledig båskapasitet og øke fleksibiliteten. Totalt 641 ku-melkebønder solgte da kvoten, noe som utgjorde totalt 31 955 500 liter. Flest selgere var det i Møre og Romsdal, mens det var i Telemark den største andelen melkebønder solgte. 6,4 prosent av melkebøndene i Telemark solgte det første året. Hvert år senere har staten gjennomført en tilsvarende ordning, og i 2000 ble det i tillegg en ekstra salgsrunde på høsten. Antall kvoteselgere ble derfor størst i 2000, da i alt 1 642 ku-

melkebønder sluttet. Tabell 2.13 viser fylkesvis oversikt over antallet kvoteselgere og hvor mange liter de totalt har solgt i 1997, 2001, 2005 og 2007. Tallene gjelder kumelk, og tabellen viser også totaltall for hele perioden.

Tabell 2.13 Antall kvoteselgere fylkesvis, og antall solgte liter. Utvalgte år og hele perioden

Fylke	1997		2001		2005		2007		Hele perioden	
	Antall	1000 liter	Antall	1000 liter	Antall	1000 liter	Antall	1000 liter	Antall	1000 liter
Østfold	19	1 229	17	1 052	16	1 349	12	1 277	187	14 611
Akershus	18	1 089	29	2 186	13	1 772	17	1 900	217	17 805
Oslo							1	80	1	80
Hedmark	27	1 326	51	3 261	45	3 637	20	377	419	26 246
Oppland	55	2 429	78	4 583	74	4 882	63	1 641	678	35 639
Buskerud	9	300	35	2 175	23	1 396	26	3 855	262	17 466
Vestfold	6	378	18	1 491	6	680	4	1 979	93	9 443
Telemark	25	1 138	15	681	8	535	19	1 239	161	7 587
Aust-Agder	18	648	16	736	17	920	9	573	149	7 140
Vest-Agder	15	573	34	1 916	28	1 651	25	1 498	291	14 584
Rogaland	70	4 687	89	6 482	138	11 341	75	6 551	987	72 291
Hordaland	37	1 544	70	3 676	51	2 755	58	3 789	643	33 138
Sogn og Fjordane	74	2 478	60	2 458	44	2 461	66	3 686	685	30 411
Møre og Romsdal	108	5 548	114	7 028	83	6 006	70	5 496	1 019	62 555
Sør-Trøndelag	74	3 966	93	6 110	87	6 416	58	4 801	847	54 019
Nord-Trøndelag	23	1 237	69	4 519	90	7 082	54	4 729	713	49 689
Nordland	37	1 872	71	4 070	63	4 379	43	3 237	623	37 236
Troms	21	1 223	31	1 770	12	935	18	1 421	241	15 648
Finnmark	5	293	2	157	8	514	11	899	80	5 807
Landet	641	31 956	892	54 351	806	58 710	649	49 027	8 296	511 394

Kilde: Statens Landbruksforvaltning

Fra 2000 til og med 2004 har det hvert år blitt færre og færre kvoteselgere, mens det i 2005 ble en betydelig økning. Da var det 806 som valgte å selge kvoten, mot 319 året før. I 2006 og 2007 har antall kvoteselgere igjen blitt redusert, til hhv 646 og 649. Telemark var i 2007 det fylket der relativt flest solgte, 10,5 prosent av melkeprodusentene. Totalt for perioden har 8 296 personer solgt kvoten.

De solgte melkekvoteene har enten blitt beholdt av staten, eller blitt solgt ut igjen til melkebønder som har villet kjøpe mer kvote. Andelene her har variert mellom årene. Privat kjøp og salg av melkekvoteer innenfor eget fylke/region ble innført i 2003. I 2003 og 2004 kunne 30 prosent av kvoten omsettes privat, mens de resterende 70 prosent ble solgt til staten for kr 3,50 per liter. Fra og med 2005 økte den private omsettelige andelen til 60 prosent. Denne regelendringen er nok hovedårsaken til den sterke økningen i antall kvoteselgere i 2005.

En konsekvens av at det har blitt stadig færre melkebønder, og at flere av disse har kjøpt mer kvote, er vist i tabell 2.14. Den viser gjennomsnittlig kvote for ku-

melk i de ulike fylker enkelte år, og vi ser at gjennomsnittskvotene øker. Samdrifter er her regnet som en enhet, noe som også bidrar til å øke gjennomsnittet.

Tabell 2.14 Fylkesvis oversikt over gjennomsnittlig kvote på kumelk. 1998, 2003, 2005 og 2007. Liter

Fylke	1998	2003	2005	2007	% endring
					1998–2007
Østfold	97 512	124 310	136 198	161 361	65,5
Akershus	94 595	123 070	132 145	148 767	57,3
Oslo	200 000	159 533	159 533	161 128	-19,4
Hedmark	79 455	94 863	104 128	121 804	53,3
Oppland	67 022	81 248	90 577	104 652	56,1
Buskerud	64 551	79 378	88 478	105 740	63,8
Vestfold	97 949	135 198	152 298	183 608	87,5
Telemark	52 958	65 831	75 165	83 813	58,3
Aust-Agder	57 895	72 919	83 150	100 705	73,9
Vest-Agder	58 711	72 178	77 672	92 541	57,6
Rogaland	90 499	108 397	117 484	137 452	51,9
Hordaland	58 969	71 249	78 771	91 990	56,0
Sogn og Fjordane	56 955	66 908	71 730	81 764	43,6
Møre og Romsdal	71 686	88 997	96 794	114 485	59,7
Sør-Trøndelag	74 539	88 396	97 162	114 862	54,1
Nord-Trøndelag	81 552	99 598	109 078	130 095	59,5
Nordland	69 938	83 728	91 190	107 396	53,6
Troms	76 263	93 154	98 671	108 123	41,8
Finnmark	91 935	99 845	105 494	123 945	34,8
Landet	73 246	88 819	97 166	113 687	55,2

Kilde: Statens Landbruksforvaltning

Vi ser at gjennomsnittskvoten har økt jevnt etter at ordningen med kjøp og salg ble innført i 1997. Økningen fra 1998 til 2007 var på 40 441 liter per bruk, noe som tilsvarer over 55 prosent økning. Det er kun Oslo som har fått redusert gjennomsnittskvoten i denne perioden, mens Vestfold har opplevd størst økning.

Tabell 2.15 viser gjennomsnittspris fra to private omsetningskanaler som til sammen hadde 29 prosent av det private markedet for omsetning av kumelkekvoter i 2007. Markedsandelen varierer mellom fylkene. Omsetningskanalene omsatte totalt om lag 7 mill. liter med en gjennomsnittspris 7,12 kr/l i 2007, og det er en nedgang på 57 øre per liter i forhold til 2006. Høyest pris var i Finnmark og Nordland med over 10 kr/l. Lavest pris var i Buskerud med 4,26 kr/l. Den totale mengden som ble omsatt privat i 2007 var på 23,7 mill. liter kumelk (tilsvarende 48 prosent av den totale mengden solgt i tabell 2.13).

Tabell 2.15 Privat omsetning av melkekvoter (ku). Mengde og pris hos to aktører, og totalt antall liter omsatt i 2006 og 2007

	2006			2007		
	Gj.snitt- lig pris. Kr/liter	Mengde i utvalget. Liter	Sum liter omsatt pri- vat	Gj.snitt- lig pris. Kr/liter	Mengde i utvalget. Liter	Sum liter omsatt privat
Østfold, Vestfold, Akershus/Oslo	7,45	266 654	1 387 500	6,95	438 195	1 819 973
Hedmark	8,53	308 961	1 220 400	8,64	318 280	865 182
Oppland	9,26	344 833	2 214 400	8,79	637 197	1 861 756
Buskerud	5,04	223 881	881 600	4,29	339 784	580 564
Telemark	6,15	38 716	150 000	6,10	207 624	619 396
Aust-Agder	6,00	49 274	392 000	5,00	10 000	260 656
Vest-Agder	8,70	70 779	546 600	8,50	35 399	732 245
Rogaland	9,00	188 383	3 789 300	9,40	247 910	3 274 382
Hordaland	4,46	827 960	1 747 900	4,47	499 672	1 689 754
Sogn og Fjordane	6,41	638 803	1 910 200	5,39	409 044	1 746 197
Møre og Romsdal	7,24	709 539	3 096 100	5,96	1 199 147	2 747 170
Sør-Trøndelag	8,59	868 499	2 549 500	7,12	870 302	2 398 455
Nord-Trøndelag	9,24	1 102 833	3 593 700	8,11	1 129 412	2 356 261
Nordland	9,14	461 968	2 588 600	10,10	342 305	1 589 090
Troms	8,49	373 712	786 700	7,23	203 558	709 710
Finmark	0,00	0	221 500	11,15	84 435	448 944
Landet	7,69	6 474 795	27 076 000	7,12	6 972 264	23 699 735

Kilde: Melkebors.no, melkekvoter.no og Statens Landbruksforvaltning, 2007.

Tabell 2.16 omhandler strukturen i melkekvoter i de ulike landsdelene, og i landet som helhet i 2007. De to nederste linjene i tabellen viser hvilken andel av melkeprodusentene og kvotene som befinner seg i de ulike intervallene. I 2007 var det totalt 13 919 melkeprodusenter med kvote, og disse hadde totalt en melkekvote på 1 572 660 788 liter. I 2006 var tilsvarende tall 15 175 melkeprodusenter med total kvote på 1 577 253 971 liter. Alle landsdeler har flest melkeprodusenter i størrelsesorden 40– 240 000 liter. På landsbasis befinner 89,8 prosent av melkeprodusentene seg innen dette intervallet, og disse står for 82,5 prosent av melkekvotene. I 2006 hadde 3,5 % av melkeprodusentene over 240 000 liter i kvote, mens denne andelen har økt til 5,2 % i 2007.

Tabell 2.16 Fordeling av antall jordbruksbedrifter og kvote i de ulike landsdeler etter kvotestørrelse. 2007

Landsdel	Melkekvote, 1000 liter				
	< 40	40-99	100-159	160-239	≥ 240
<i>Østlandet</i>					
Antall	158	1637	905	325	211
1 000 liter kvote	5 453	118 692	113 081	61 395	75 785
<i>Agder/Telemark</i>					
Antall	91	366	166	46	16
1 000 liter kvote	3 116	25 010	20 148	8 954	5 216
<i>Rogaland</i>					
Antall	49	766	704	367	186
1 000 liter kvote	1 671	57 555	88 502	70 285	67 283
<i>Vestlandet</i>					
Antall	299	2159	860	254	112
1 000 liter kvote	10 156	152 367	106 165	48 414	37 763
<i>Trøndelag</i>					
Antall	56	1213	936	329	153
1 000 liter kvote	1 942	94 321	115 077	62 949	52 133
<i>Nord-Norge</i>					
Antall	47	735	599	129	45
1 000 liter kvote	1 611	55 583	73 967	24 388	13 679
<i>Landet</i>					
Antall	700	6876	4170	1450	723
1 000 liter kvote	23 949	503 528	516 941	276 385	251 858
Andel av antall	5,0	49,4	30,0	10,4	5,2
Andel av kvote	1,5	32,0	32,9	17,6	16,0

Kilde: Statens Landbruksforvaltning

Fra 1999 er det blitt registrert jordbruksbedrifter med ammekyr etter besetningstørrelse. Dette er vist i tabell 2.17 nedenfor. Gjennom hele perioden har det vært flest jordbruksbedrifter med under 10 ammekyr, men andelen er stadig synkende. Det var flest jordbruksbedrifter med ammeku i år 2000, og etterpå har antallet blitt jevnt redusert. Selv om det ble en økning i antallet bruk med ammeku fra 2005 til 2006, så har antallet gått ned med 13 prosent fra 2000 til 2007. Samtidig har antall ammekyr økt med 37 prosent, noe som medfører at gjennomsnittsbuket økte med over 4 kyr.

Tabell 2.17 Antall jordbruksbedrifter med ammeku etter besetningsstørrelse

Besetnings- størrelse	1999	2000	2003	2006	2007*	Årlig %- vis end- ring 99- 07
< 10	4 266	4 590	3 647	3 186	2 964	-4,4
%	78	75	65	58	56	
10-19	872	1 066	1 356	1 465	1 431	6,4
%	16	17	24	27	27	
20-39	284	401	493	675	744	12,8
%	5	7	9	12	14	
40-69	35	46	79	143	152	20,1
%	1	1	1	3	3	
≥ 70	7	5	9	10	12	7,0
%	0	0	0	0	0	
Antall bruk	5 464	6 108	5 584	5 479	5 303	-0,4
1 000 ammekyr	37	45	52	59	61	6,5
Ammekyr per bruk	6,7	7,3	9,2	10,8	11,5	6,9

* Foreløpige tall

Kilde: Statistisk sentralbyrå. Den fullstendige jordbrukstellingen i 1999, mens øvrige år er den beregna totalpopulasjon.

For fylkesvis fordeling se del II tabell 3f.

Tabell 2.18 viser strukturutviklingen i saueholdet fra 1979 til 2007. Vi ser at antall jordbruksbedrifter med vinterfôra sau er redusert med 64 prosent i dette tidsrommet. Tallet på vinterfôra sauer økte samtidig med 3,4 prosent. Fra 1999 til 2007 har antall bruk blitt redusert med 30,1 prosent mens antall sau har gått ned med 6,4 prosent. Antall sau per jordbruksbedrift har økt fra 19 i 1979 til henholdsvis 42 og 56 i 1999 og 2007. I 1979 hadde 8 prosent av sauebrukene over 50 vinterfôra sauer, mens denne andelen var økt til 44 prosent i 2007. Fra 1999 til 2007 økte antallet jordbruksbedrifter i alle størrelsesgrupper større enn 100 sauer, mens det fra 2006 til 2007 kun var besetningsstørrelsen ≥ 300 sauer som økte i antall.

Tabell 2.18 Antall jordbruksbedrifter med vinterfôra sau etter besetningsstørrelse

Besetnings- størrelse	1979	1989	1999	2006	2007*	Årlig %-vis endring		
						79-89	89-99	99-07
< 50	40 932	23 496	15 787	9 213	8 930	-5,4	-3,9	-6,9
%	92	81	70	56	56			
50-99	2 827	4 216	5 223	4 944	4 668	4,1	2,2	-1,4
%	6	15	23	30	29			
100-199	677	1 091	1 587	2 080	1 970	4,9	3,8	2,7
%	2	4	7	13	12			
200-299	59	72	101	262	250	2,0	3,4	12,0
%	0	0	0	2	2			
≥ 300	19	12	11	41	63	-4,5	-0,9	24,4
%	0	0	0	0	0			
Antall bruk	44 514	28 887	22 709	16 540	15 881	-4,2	-2,4	-4,4
1 000 sau	863	899	955	928	894	0,4	0,6	-0,8
Sauer per bruk	19,4	31,1	42,1	56,1	56,3	4,9	3,1	3,7

* Foreløpige tall

Kilde: Statistisk sentralbyrå. De fullstendige jordbrukstellingene 1979, 1989 og 1999, og beregna totalpopulasjon i 2006 og 2007.

For fylkesvis fordeling se del II tabell 3g.

Tabell 2.19, 2.20 og 2.21 viser sammensetningen av de kraftfôrkrevende husdyrproduksjonene smågris-, egg- og kyllingproduksjon, fra 1979 til 2007. Antall jordbruksbedrifter med purker (inkludert ungpurker) har avtatt med 80 prosent fra 1979 til 2007, mens antall purker har økt med 18 prosent. Fra 1999 til 2007 har 53 prosent av jordbruksbedriftene sluttet med gris, men antall purker har økt med 1 prosent. Gjennomsnittsstørrelsen på besetningene har økt, fra 9 i 1979 til 27 i 1999 og 56 purker i 2007. Alle størrelsesgrupper med under 60 årspurker har blitt færre etter 1999, mens antallet besetninger med over 60 purker har økt. Den relative andelen jordbruksbedrifter med over 30 purker har gått fra 5 prosent i 1979 til 33 prosent i 1999, og utgjorde 57 prosent i 2007.

Tabell 2.19 Antall jordbruksbedrifter med purker, inkludert ungpurker, etter besetningsstørrelse

Besetnings- størrelse	1979	1989	1999	2006	2007*	Årlig %-vis endring		
						79-89	89-99	99-07
< 30	8 512	4 508	2 501	874	756	-6,2	-5,7	-13,9
%	95	86	68	45	43			
30-59	366	594	864	548	495	5,0	3,8	-6,7
%	4	11	24	28	28			
60-99	29	100	220	279	258	13,2	8,2	2,0
%	0	2	6	14	15			
100-149	3	16	54	131	128	18,2	12,9	11,4
%	0	0	1	7	7			
≥ 150	4	11	37	95	103	10,6	12,9	13,7
%	0	0	1	5	6			
Antall bruk	8 914	5 229	3 676	1 927	1 740	-5,2	-3,5	-8,9
1 000 purker	82	84	97	100	97	0,3	1,5	-0,1
Purker per bruk	9,2	16,1	26,5	51,8	55,8	5,8	5,1	9,7

* Foreløpige tall

Kilde: Statistisk sentralbyrå. De fullstendige jordbrukstellingene 1979, 1989 og 1999, og beregna totalpopulasjon i 2006 og 2007.

For fylkesvis fordeling se del II tabell 3h.

Antall jordbruksbedrifter med høner er redusert med 87 prosent i tidsrommet 1979 til 2007. Antall høner har samtidig gått ned 9 prosent, noe som har medført at antall høner per jordbruksbedrift har økt betydelig (tabell 2.20). Fra 1999 til 2007 har alle størrelsesgrupper med mindre enn 5 000 høner blitt redusert mtp antall bruk. I 1999 hadde 97 prosent av brukene mindre enn 5 000 høner, mens disse brukene utgjorde 83 prosent i 2007. Både antall høner og gjennomsnittlig antall høner per jordbruksbedrift økte fra 2006 til 2007.

Tabell 2.20 Antall jordbruksbedrifter med verpehøner, etter besetningsstørrelse

Besetningsstørrelse	1979	1989	1999	2006	2007*	Årlig %-vis endring		
						79-89	89-99	99-07
< 100	11 198	3 653	2 712	1 282	1 124	-10,6	-2,9	-10,4
%	76	62	67	61	60			
100-999	2 474	996	321	123	96	-8,7	-10,7	-14,0
%	17	17	8	6	5			
1 000-1 999	411	592	398	131	104	3,7	-3,9	-15,4
%	3	10	10	6	6			
2 000-4999	470	624	477	253	219	2,9	-2,7	-9,3
%	3	11	12	12	12			
5 000-7 999	59	33	116	270	300	-5,6	13,4	12,6
%	0	1	3	13	16			
≥ 8 000	43	32	40	42	44	-2,9	2,3	1,2
%	0	1	1	2	2			
Antall bruk	14 655	5 930	4 064	2 101	1 887	-8,7	-3,7	-9,1
1000 høner	3 828	3 442	3 181	3 363	3 482	-1,1	-0,8	1,1
Høner per bruk	261	580	783	1 601	1 845	8,3	3,0	11,3

* Foreløpige tall

Kilde: Statistisk sentralbyrå. De fullstendige jordbrukstellingene 1979, 1989 og 1999, og beregna totalpopulasjon i 2006 og 2007.

For fylkesvis fordeling se del II tabell 3i.

Tabell 2.21 viser utviklingen i antall bruk med slaktekylling, og her er gruppestørrelsene målt etter antall slaktede kyllinger. Denne tabellen er forskjellig i forhold til de andre tabellene, med at den både mangler tall eldre enn 2001 og foreløpige 2007-tall. Dette skyldes at Statistisk sentralbyrå ikke har opplysninger om antall slaktekyllinger før 2001, og at foreløpige 2007-tall er svært usikre. Ved utarbeidelse av foreløpige tall for slaktekylling i 2007 finnes det ingen tilgjengelig opplysninger for 2007, og det vil derfor være antall kyllinger slaktet i 2006 som er grunnlaget for de foreløpige tallene. Etter som det da blir store forskjeller på foreløpige og endelige tall for 2007, så velger vi å ikke publisere foreløpige tall for denne produksjonen. Vi ser at antall bruk med slaktekylling gikk ned i perioden 2001 til 2003, men økt deretter til 2006. Totalt for perioden 2001 til 2006 økte antallet jordbruksbedrifter med 1,6 prosent, og antallet kyllinger med 7,3 prosent. Bruk med under 100 000 slaktekyllinger har blitt færre i løpet av perioden, mens det har blitt flere av de store brukene. I 2001 utgjorde størrelsesgruppene med over 100 000 slaktekyllinger 9 prosent av alle bruk, mens de i 2006 utgjorde 41 prosent. Antall slaktekyllinger (målt etter antall slakt) har i perioden økt med 53 prosent, og gjennomsnittsbesetningen har økt med 39 prosent.

Tabell 2.21 Antall jordbruksbedrifter med slaktekyllinger etter antall slakt

Antall slakta kyllinger	2001	2003	2005	2006	Årlig % - vis
					endring 01-06
< 25 000	90	61	61	63	-5,8
%	18	13	12	11	
25 000–49 999	103	82	81	69	-6,5
%	20	17	15	12	
50 000–74 999	165	104	83	90	-9,6
%	32	22	16	16	
75 000–99 999	108	158	138	107	-0,2
%	21	33	26	19	
100 000–149 999	27	56	135	203	40,0
%	5	12	26	36	
≥ 150 000	18	21	26	29	8,3
%	4	4	5	5	
Antall bruk	511	482	524	561	1,6
1000 kyllinger	31 774	35 242	42 966	48 610	7,3
1000 kyllinger per bruk	62	73	82	87	5,7

Kilde: Statistisk sentralbyrå. Den beregna totalpopulasjon.

For fylkesvis fordeling se del II tabell 3j.

3 Produksjon og matvareforbruk

Norge har et begrenset areal med dyrka jord. Klimatiske forhold legger samtidig begrensninger på avlingsutbyttet. Dette bidrar til at en betydelig del av matvarebehovet blir dekket med import. Blant annet dekkes alt sukker og en stor del av frukt- og grønnsaksforbruket av import. Totalt utgjør norsk produksjon ca. 50 prosent av det totale innenlandske matvareforbruket i dag, regnet på energibasis.

Dette kapitlet viser tilgangen på matvarer gjennom produksjon og import, og tar også opp matvareforbruk, eksport av jordbruksprodukter, selvforsyningsgrad og mattrygghet.

3.1 Oversikt over samlede produserte mengder

I St.meld. nr. 19 (1999–2000) er det pekt på at en regional fordeling av matproduksjonen i Norge er ønskelig med tanke på langsiktig matvaresikkerhet, bosetting i bygdene og et levende kulturlandskap.

Tabellene 3.1a–h illustrerer hvordan utviklingen i den norske jordbruksproduksjonen fordeler seg mellom regionene. «Årlig prosentvis endring» er en indikator som er svært følsom for spesielle utslag i start- og sluttår for perioden. Den må derfor leses med en viss forsiktighet, spesielt for produksjoner som påvirkes av værforholdene i de enkelte år, som korn og potet.

Tabell 3.1a viser at 2007 var et godt år for *kornproduksjonen*. I 2007 var total kornproduksjon på 1 267 mill. kg, noe som er en økning på 88 mill. kg eller 7 prosent fra 2006. Fra 1999 til 2007 er det Rogaland som har økt kornproduksjonen mest. Østlandet har også hatt en økning, mens produksjonen i de andre landsdelene har gått ned.

Tabell 3.1a Produksjon av korn fordelt på regioner. Millioner kg

	1989	1999	2005	2006	2007*	Årlig %-vis endring	
						89-99	99-07
Østlandet	985,0	1 006,7	1 073,6	941,6	1 068,5	0,2	0,7
Agder/Telemark	32,2	45,7	38,6	32,2	36,0	3,6	-2,9
Rogaland	12,5	14,8	19,4	17,4	17,5	1,7	2,1
Vestlandet	6,8	8,5	4,8	5,2	5,5	2,3	-5,3
Trøndelag	141,2	140,9	161,5	181,8	138,4	0,0	-0,2
Nord-Norge	0,0	1,5	0,5	0,6	0,7		-9,1
Landet	1 179,6	1 218,1	1 298,4	1 178,8	1 266,6	0,3	0,5

*Foreløpige tall. For fylkesvis fordeling se del II, tabell 4a.

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Tabell 3.1b nedenfor viser at produksjonen av *potet* hadde en økning på 60 millioner kg fra 2005 til 2006. Fra 1999 til 2006 hadde Vestlandet den største reduksjonen i potetareal og Nord-Norge økte mest.

Tabell 3.1b Produksjon av potet fordelt på regioner. Millioner kg

	1989	1999	2004	2005	2006	Årlig %-vis endring	
						89-99	99-06
Østlandet	301,3	273,9	281,7	224,1	275,9	-0,9	0,1
Agder/Telemark	24,5	13,0	15,6	12,3	13,3	-6,1	0,3
Rogaland	38,8	23,7	29,2	21,6	24,2	-4,8	0,3
Vestlandet	16,4	11,6	9,8	7,7	8,8	-3,4	-3,9
Trøndelag	61,2	47,9	48,6	40,8	44,0	-2,4	-1,2
Nord-Norge	13,1	10,3	11,6	10,1	12,0	-2,4	2,2
Landet	455,1	380,2	396,4	316,6	378,2	-1,8	-0,1

Kilde: Statistisk sentralbyrå. For fylkesvis fordeling se del II, tabell 4b.

Tabell 3.1c viser at den totale *melkeproduksjonen* økte med 2,7 prosent fra 2006 til 2007, til 1 541 millioner liter. Fra 2006 til 2007 var det kun Agder/Telemark som hadde en nedgang i melkeproduksjonen (0,5 prosent reduksjon), mens Trøndelag hadde størst økning med 4,4 prosent. Lokal foredling av kumelk er ikke inkludert, da dette utgjør en svært liten andel av totalproduksjonen.

Tabell 3.1c Produksjon av kumelk fordelt på regioner. Millioner liter

	1989	1999	2005	2006	2007	Årlig %-vis endring	
						89-99	99-07
Østlandet	448,7	407,0	363,8	361,0	368,0	-1,0	-1,3
Agder/Telemark	73,2	65,8	59,1	58,9	58,6	-1,1	-1,4
Rogaland	316,1	269,2	273,7	279,1	285,1	-1,6	0,7
Vestlandet	422,8	385,1	339,8	327,4	336,0	-0,9	-1,7
Trøndelag	386,7	347,9	318,9	316,5	330,4	-1,1	-0,6
Nord-Norge	187,8	172,4	157,1	157,6	163,2	-0,9	-0,7
<i>Landet</i>	<i>1 835,4</i>	<i>1 647,3</i>	<i>1 512,4</i>	<i>1 500,4</i>	<i>1 541,3</i>	<i>-1,1</i>	<i>-0,8</i>

For fylkesvis fordeling se del II, tabell 4c. Kilde: Norske meierier og Q-meieriene (i Gausdal og på Jæren)

Tabellene 3.1d–f viser utviklingen i *kjøttproduksjonen* i de ulike regioner. Fra 2006 til 2007 var det en nedgang på 3 prosent i produksjonen av storfekjøtt, og en økning på 1 prosent på produksjon av svinekjøtt. Mengde saue- og lammekjøtt ble redusert med 7 prosent i samme periode.

Den totale produksjonsmengden av *storfekjøtt* var i 2007 på 84,2 millioner kg. Den største prosentvise nedgangen de siste årene har vært på Vestlandet.

Tabell 3.1d Produksjon av storfekjøtt fordelt på regioner. Millioner kg

	1989	1999	2005	2006	2007	Årlig %-vis endring	
						89-99	99-07
Østlandet	18,9	25,8	23,4	23,7	22,3	3,1	-1,8
Agder/Telemark	3,2	4,7	4,1	4,3	4,0	3,8	-2,0
Rogaland	11,4	15,7	14,6	14,6	13,8	3,2	-1,6
Vestlandet	19,5	20,4	18,1	17,6	16,9	0,4	-2,3
Trøndelag	15	19,8	18,4	18,4	18,7	2,8	-0,7
Nord-Norge	7,3	9	8,4	8,6	8,5	2,2	-0,7
<i>Landet</i>	<i>75,4</i>	<i>95,4</i>	<i>87,0</i>	<i>87,2</i>	<i>84,2</i>	<i>2,4</i>	<i>-1,5</i>

Kilde: Fraktkontoret for Kjøtt og Statistisk sentralbyrå. Statens landbruksforvaltning.

For fylkesvis fordeling se del II, tabell 4d.

Svinekjøttproduksjonen (tabell 3.1e) var i 2007 på 117,4 mill. kg, og det er en økning på 1,5 mill. kg fra 2006. Trøndelag og Agder og Telemark hadde en reduksjon i svinekjøttproduksjonen det siste året, ellers var det en økning i de andre landsdelene. Østlandet sto for 43 prosent av produksjonen i 2007, mens Rogaland har hatt den største årlige økning fra 1999 til 2007.

Tabell 3.1e Produksjon av svinekjøtt fordelt på regioner. Millioner kg

	1989	1999	2005	2006	2007	Årlig %-vis endring	
						89-99	99-07
Østlandet	36,7	48,8	47,7	49,5	50,4	2,9	0,4
Agder/Telemark	3,6	4,0	3,5	3,5	3,4	1,1	-1,9
Rogaland	15,7	24,5	30,4	31,0	31,9	4,5	3,4
Vestlandet	9,5	6,1	5,6	6,0	6,2	-4,3	0,3
Trøndelag	16,0	20,1	19,8	20,5	19,7	2,3	-0,3
Nord-Norge	2,3	4,9	5,3	5,5	5,7	7,6	2,0
<i>Landet</i>	<i>83,8</i>	<i>108,4</i>	<i>112,3</i>	<i>115,9</i>	<i>117,4</i>	<i>2,6</i>	<i>1,0</i>

Kilde: Fraktkontoret for Kjøtt og Statistisk sentralbyrå. Statens landbruksforvaltning.

For fylkesvis fordeling se del II, tabell 4e.

Produksjonen av *saue- og lammekjøtt* (tabell 3.1f) var i 2007 på 22,9 mill. kg, en reduksjon på 1,7 mill. kg fra 2006. Det var reduksjon i alle landsdeler med unntak av Trøndelag, hvor det var stabilt.

Tabell 3.1f Produksjon av saue- og lammekjøtt fordelt på regioner. Millioner kg

	1989	1999	2005	2006	2007	Årlig %-vis endring	
						89-99	99-07
Østlandet	5,2	5,8	6,3	6,2	5,5	1,3	-0,6
Agder/Telemark	1,3	1,7	1,8	1,6	1,5	2,7	-1,3
Rogaland	3,9	4,0	5,1	5,0	4,7	0,2	1,6
Vestlandet	6,9	6,0	5,9	5,6	5,2	-1,4	-1,5
Trøndelag	2,0	2,1	2,5	2,3	2,3	0,3	1,0
Nord-Norge	3,4	3,2	3,8	3,8	3,7	-0,7	1,6
<i>Landet</i>	<i>22,7</i>	<i>22,6</i>	<i>25,4</i>	<i>24,6</i>	<i>22,9</i>	<i>-0,1</i>	<i>0,2</i>

Kilde: Fraktkontoret for Kjøtt og Statistisk sentralbyrå. Statens landbruksforvaltning.

For fylkesvis fordeling se del II, tabell 4f.

Tabell 3.1g viser en total økning i produksjonen av *fjørfekjøtt* på 92 prosent fra 1999 til 2007. Trøndelag og Rogaland hadde den største økningen, med henholdsvis 3,3 og 2,5 ganger så stor produksjon i 2007 som i 1999. Agder/Telemark er eneste landsdel som har redusert fjørfekjøttproduksjonen etter 1999.

Tabell 3.1g Produksjon av fjørfekjøtt fordelt på regioner. Millioner kg

	1989	1999	2005	2006	2007	Årlig %-vis endring	
						89-99	99-07
Østlandet	12,9	24,0	32,5	35,4	38,2	6,5	5,9
Agder/ Telemark	0,7	0,9	1,0	0,9	0,6	2,1	-4,2
Rogaland	2,5	4,8	8,8	9,5	11,9	7,0	11,9
Vestlandet	1,3	1,3	1,3	1,2	1,3	0,0	0,2
Trøndelag	2,5	5,5	12,9	15,4	18,0	8,3	16,1
Nord-Norge	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0		
<i>Landet</i>	<i>19,8</i>	<i>36,5</i>	<i>56,5</i>	<i>62,5</i>	<i>70,0</i>	<i>6,3</i>	<i>8,5</i>

Kilde: Totalkalkylen for jordbruket. Statistisk sentralbyrås statistikk fra Kjøttkontrollen/Statens landbruksforvaltning.

For fylkesvis fordeling se del II, tabell 4g.

Eggproduksjonen (tabell 3.1h) økte totalt med 2,1 millioner kilo fra 2006 til 2007, og Nord-Norge var den eneste landsdelen som hadde en reduksjon i produsert mengde i perioden. Fra 1999 til 2006 har Rogaland og Trøndelag hatt den største økningen.

Tabell 3.1h Produksjon av egg fordelt på regioner. Millioner kg

	1989	1999	2005	2006	2007*	Årlig %-vis endring	
						89-99	99-07
Østlandet	18,8	20,3	19,7	19,6	20,1	0,8	-0,1
Agder/Telemark	5,7	4,4	4,3	4,0	4,1	-2,6	-0,6
Rogaland	14,1	12,0	16,2	15,2	15,7	-1,6	3,4
Vestlandet	7,8	5,0	4,9	4,9	5,2	-4,4	0,6
Trøndelag	3,6	4,2	5,1	5,5	6,2	1,6	5,1
Nord-Norge	2,4	1,9	1,5	1,5	1,4	-2,5	-3,9
<i>Landet</i>	<i>52,4</i>	<i>47,7</i>	<i>51,7</i>	<i>50,7</i>	<i>52,8</i>	<i>-0,9</i>	<i>1,3</i>

* Foreløpige tall

Kilde: Totalkalkylen for jordbruket. Statistisk sentralbyrå. Statens landbruksforvaltning.

For fylkesvis fordeling se del II, tabell 4h.

3.2 Økologisk jordbruk

I 1991 innførte norske myndigheter en tilskuddsordning for jordbruksareal som drives økologisk. Ordningen omfatter både areal som er under omlegging til økologisk drift, og det arealet som allerede er omlagt. Debio er kontroll- og godkjenning sin instans. Myndighetene har en klar målsetning om økt utbredelse av økologisk jordbruksproduksjon her i landet. I St.meld. nr. 19 (1999–2000) heter det: «*Ut fra utviklingen i det norske markedet, og forbruksutviklingen for økologiske varer i våre naboland, mener departementet det er grunnlag for en målsetting om at 10 prosent av det totale jordbruksarealet i løpet av en tiårsperiode skal være omlagt til økologisk areal.*»

Høsten 2005 la den nye rød-grønne regjeringen frem sin regjeringsplattform, og der sa de om økologisk produksjon: «*Det skal være et mål at 15 prosent av matproduksjonen og matforbruket i 2015 skal være økologisk.*»

Tabell 3.2 viser hvordan det økologisk drevne jordbruksarealet har vokst i årene etter 1991. I år 2007 var den økologiske andelen av det totale jordbruksarealet på 3,9 prosent, eller 4,7 prosent dersom vi også inkluderer arealet som er under omlegging.

Tabell 3.2 Økologiske jordbruksbedrifter og økologisk jordbruksareal

	1991	1999	2006	2007*	Årlig %-vis endring 1999–2007
Antall jordbr.bedrifter med økologisk drift ¹⁾	423	1 762	2 500	2 611	5,0
Fulldyrka eng	9 629	95 930	223 205	233 995	11,8
Overflatedyrka eng	942	7 320	11 604	11 390	5,7
Gjødsla beite	2 023	22 497	57 528	62 309	13,6
Grønnfôr og silovekster	2 021	9 574	14 380	13 387	4,3
Korn og erter til modning	1 741	8 611	62 778	61 288	27,8
Potet	598	1 472	1 709	1 958	3,6
Andre vekster	980	3 195	8 681	9 940	15,2
Grønn gjødsla areal og brakkmark	211	911	8 093	7 538	30,2
Godkjent økologisk jordbr. areal i alt, daa	18 145	149 510	387 978	401 805	13,2
Økologisk areal i % av jordbr. areal i drift	0,2	1,4	3,8	3,9	
Jordbruksareal under omlegging, daa	6 288	38 225	57 652	87 784	11,0

* Foreløpige tall

1) Omfatter alle bruk som er godkjent for tilskudd og/eller merke

Kilde: Statistisk sentralbyrå etter Debio og Debio.

Tabell 3.3 viser utviklingen av økologisk husdyrhold fra 1991 til 2007. Fra 1999 til 2007 har alle dyreslag opplevd en økning. Kyllingproduksjonen var svært liten i utgangspunktet, og har dermed hatt den største økningen. Ammekyr og slaktegriser har hatt den nest største økningen, mens økologisk geitehold har hatt den minste økningen i denne perioden. Også det siste året har antallet økologiske dyr økt for alle dyregrupper.

Tabell 3.3 Husdyrhold på økologisk godkjente jordbruksbedrifter. Antall dyr¹⁾

	1991	1999	2006	2007	Årlig %-vis endring 1999–2007
Storfe	957	7 424	18 881	20 311	13,4
Melkeku ²⁾	237	2 998	5 441	6 030	9,1
Ammeku	87	680	2 616	2 799	19,3
Annet storfe	633	3 746	10 824	11 482	15,0
Sau	3 007	18 393	33 027	35 905	8,7
Geit	209	1 052	1 249	1 353	3,2
Svin			1 333	1 429	
Slaktegris	53	282	942	1 197	19,8
Verpehøner	1 697	27 228	66 273	84 310	15,2
Kyllinger	10	91	1 568	3 333	56,8

1) I 1991 var telledatoen 1/7, øvrige år; 31/12

2) Godkjent for melk og kjøtt

Kilde: Statistisk sentralbyrå etter Debio og Debio.

Registrering av slakt er hentet fra Norsk kjøtt/Nortura og Statens Landbruksforvaltning. Norsk kjøtt/Nortura oppgir fom 2002 både mottatt og anvendt mengde økologisk kjøtt, mens Statens Landbruksforvaltning har tall for totalt innveid mengde både fra kjøttssamvirket og andre private slakterier. Ikke alle rutiner ivaretar kravene til økologisk produksjon like godt, og ikke alle økologiske slakt blir registrert som økologisk. Det er usikkert hvor store mengder som ikke kommer med. Det er stort sett storfe og lam som produseres økologisk, og i mindre grad kraftfôrbasert kjøttproduksjon. Tabell 3.4a og b viser tilførsel og salg av økologisk storfe og lam/sau levert Norsk kjøtt/Nortura, samt total tilførsel.

Tabell 3.4a Tilførsel og salg av økologisk storfekjøtt levert Norsk kjøtt/Nortura og total tilførsel. Tonn

	1997	1999	2001	2006	2007	Årlig %-vis endring 1999–2007
Til Norsk kjøtt/Nortura						
Tilførsel	52,5	186,8	393,8	712,2	792,3	19,8
Sølt som økologisk	18,4	20,5	47,3	131,2	206,8	33,5
Andel solgt ¹⁾	35 %	11 %	12 %	18 %	26 %	
Total tilførsel	77,4	265,7	472,2	915,3	991,5	17,9

1) Det som ikke selges, blir lagt på fryselager for senere salg eller selges som ordinær vare

Kilde: Norsk kjøtt/Nortura og Statens landbruksforvaltning.

Tabell 3.4b Tilførsel og salg av økologisk lamme- og sauekjøtt levert Norsk kjøtt/Nortura og total tilførsel. Tonn

	1997	1999	2001	2006	2007	Årlig %- vis endring 1999–2007
Til Norsk kjøtt/Nortura						
Tilførsel	86,6	145,0	293,5	276,1	336,7	11,1
Solgt som økologisk	45,9	31,0	64,6	42,9	106,2	16,6
Andel solgt ¹⁾	53 %	21 %	22 %	16 %	32 %	
Total tilførsel	129,0	213,0	330,6	385,4	443,2	9,6

1) Det som ikke selges, blir lagt på fryselager for senere salg eller selges som ordinær vare

Kilde: Norsk kjøtt/Nortura og Statens landbruksforvaltning.

Tabell 3.4a viser at Norsk kjøtt/Nortura hadde jevnt økende tilførsel av økologisk storfekjøtt i hele perioden. 2004 vises ikke i tabellen, men fra 2004 til 2005 opplevde de en liten reduksjon i tilførselen, ned fra 700,3 til 678,3 tonn kjøtt. Salgsmengden har også økt jevnt i perioden 1997 til 2007, men her var det reduksjon i årene 2002 til og med 2004. Tabell 3.4b viser at utviklingen var den samme for sau- og lammekjøtt også, både når det gjelder tilførsel og anvendelse. Fra 2004 til 2005 ble tilførselen redusert fra 311,8 til 254,5 tonn kjøtt, og i hele perioden 2001 til 2004 var det en betydelig og jevn reduksjon i salgsmengden, ned til 12,8 tonn i 2004. Til både 2006 og 2007 økte både Nortura sin tilførsel og anvendelse av både økologisk storfe- og saue- og lammekjøtt. Den totale tilførselen av storfekjøtt har økt alle årene etter 1997. Tilførselen av sauekjøtt har vært noe mer ujevn, men har totalt sett hatt en betydelig økning i perioden.

Norsk kjøtt/Nortura sin tilgang på økologisk svinekjøtt er vist i tabell 3.5. Tilførselen ble redusert fra 1999 til 2002, men fikk en betydelig økning deretter, blant annet på grunn av en satsning fra Debio. 2005 vises ikke i tabellen, men tilførselen ble betydelig redusert i 2005 og 2006, og i 2006 mottok de kun 4,8 tonn svinekjøtt. Mengden svinekjøtt som ble solgt som økologisk, ble redusert i perioden 2003 til 2006. Den store økningen i både tilførsel og salg fra 2006 til 2007 skyldes at Nortura i 2007 slaktet økologisk gris for firmaet Grøstadgris AS, og selger skrottene tilbake til det firmaet.

Tabell 3.5 Tilførsel og salg av økologisk svinekjøtt levert Norsk kjøtt/Nortura og total tilførsel. Tonn

	1999	2002	2003	2006	2007	Årlig %-vis endring 1999–2007
Til Norsk kjøtt/Nortura						
Total tilførsel	28,6	18,5	59,7	4,8	128,6 ²⁾	20,7
Solgt som økologisk		3,4	7,6	2,4	124,1 ²⁾	
Andel solgt ¹⁾		18 %	13 %	50 %	97 %	
Total tilførsel		20,2	60,4	97,7²⁾	195,6²⁾	28,3

1) Det som ikke selges, blir lagt på fryselager for senere salg eller selges som ordinær vare

2) Oppgaver fra Grøstadsgris inngår i statistikken

Kilde: Norsk kjøtt/Nortura og Statens Landbruksforvaltning.

I følge Statens Landbruksforvaltning var total tilførselen av økologisk geitekjøtt i 1999 1,46 tonn, i 2007 hadde det økt til 2,9 tonn. Andelen geitekjøtt som anvendes som økologisk økte fra 20 prosent i 2006 til 74 prosent i 2007.

Data for økologisk melk i tabell 3.6 omfatter bare den melka som leveres som økologisk til merpris, og dekker dermed ikke hele den faktiske produksjonen. I 2007 ble 47 prosent av den økologiske melken produsert på Østlandet, mens Nord-Norge hadde kun 2 prosent av produksjonen. Mengden innveid økologisk melk økte jevnt i hele perioden 1997 til 2007, og total ble det innveid 28,6 mill. liter økologisk melk i 2007 hos TINE råvare. Av dette ble 20,6 mill. liter solgt til videre bearbeiding i meieriindustrien. Dette gir en anvendelsesgrad på 72 prosent. TINE råvare leverer økologisk melk både til de ulike TINE-anleggene og til andre meierier/bedrifter utenom TINE som lager økologiske produkter. Tabell 3.6 viser sum innveid mengde melk, og mengde melk som TINE selv anvender til økologiske produkter. En får da en anvendelsesgrad på 52 prosent i 2007. Andelen av melka som benyttes som økologisk ble redusert fra 2001 til 2004, men har økt igjen de siste årene.

Tabell 3.6 Innveid og anvendt økologisk melk i TINE¹⁾. 1000 liter

	1997	1999	2001	2006	2007	Årlig %-vis endring 1999–2007
Innveid	3 562	11 703	14 856	26 111	28 643	11,8
Anvendt som økologisk	1 755	2 515	5 958	14 157	14 964	25,0
Andel anvendt	49 %	21 %	40 %	54 %	52 %	

1) All melk anvendes, og det som ikke finner avsetning som økologisk, blir anvendt som ordinær vare

Kilde: Statens landbruksforvaltning

Av økologiske fjørfeprodukter er det hovedsakelig egg som omsettes. Det er også en viss produksjon av kalkun. Det ble i 2002 startet salg av økologisk kylling, og i 2003 var det en viss produksjon av dette fra småprodusenter. Tabell 3.7 viser innveid og solgt mengde økologiske egg. Til og med 2005 var det tall fra Prior og Nordgården som inngår her, men i 2006 kjøpte Prior BA opp Nordgården AS, slik at det f.o.m. da bare ble én aktør av betydning som mottok og solgte økologiske egg. Statens Landbruksforvaltning mangler tall for direkte salg fra gård, men dette utgjør heller ikke så mye. Mengde innveid egg har variert en del fra år til år, men antall tonn solgt som økologisk har derimot økt jevnt i alle år, og økningen var på 50 prosent fra 2006 til 2007. *Andelen* økologiske egg som selges som økologiske ble imidlertid noe redusert i samme periode.

Tabell 3.7 Innveid og anvendt mengde økologiske egg. Tonn

	2000	2002	2003	2006	2007	Årlig %-vis endring 2000–2007
Innveid	300,1	343,8	448,4	569,6	920,2	17,4
Solgt som økologisk	192,0	283,1	357,6	489,9	735,0	21,1
Andel solgt	64 %	82 %	80 %	86 %	80 %	

Kilde: Statens landbruksforvaltning

Tabell 3.8 viser utviklingen i mengden økologisk korn levert til mølle, og vi ser at total mengde ble redusert med 23 prosent fra 2004/2005 til 2005/2006. I 2006/2007 var det en økning av levert bygg og havre som gjorde at total produksjon økte med 12 prosent siste året. Produksjon av korn til eget såkorn og til eget fôr er ikke med. Fra og med 2002/2003 har vi tatt med tall for økologisk erter også, og oljefrø f.o.m. 2005/2006. Erterproduksjonen var størst i 2004/2005, og har gått betydelig ned etter det.

Tidligere år har økologisk korn blitt videreforedlet i sin helhet som økologisk vare, enten til fôr eller matmel. I 2004 oppstod det en ubalanse i markedet for økologisk korn. Dette medførte en overproduksjon som blant annet kan forklares ved det gode avlingsåret i 2004, samt noe sviktende etableringer av kraftfôrkrevende økologisk husdyrproduksjon. I ettertid har vi hatt en underskuddssituasjon på økologisk korn, noe som delvis skyldes endring i etterspørselen etter økologiske varer. I jordbruksavtalen for 2005/2006 ble prisnedskrivningstilskuddet på norskprodusert økologisk korn hevet med 32 øre per kg for å øke konkurransekraften mot importert vare. Satsen fikk virkning fra 1. juli 2006. For å stimulere til produksjon av større mengder norske økologiske kornvarer, gikk deler av den økte satsen også til å finansiere økte pristillegg til kornprodusent fra og med sesongen 2006/2007.

Tabell 3.8 Økologisk korn levert mølle. Tonn

	1996/97	1999/00	2001/02	2004/05	2005/06	2006/07	Årlig %-vis endring 96/97–06/07
Hvete	54,9	295,8	449,9	2 222,7	1 630,1	1 208,9	36,2
Rug	40,4	43,6	20,0	571,6	189,9	173,7	15,7
Bygg	52,8	88,5	95,4	3 166,9	3 650,4	4 181,9	54,8
Havre	76,8	284,4	571,9	4 212,2	2 227,8	3 236,0	45,4
Erter				624,2	454,7	358,3	
Oljefrø					124,8	66,7	
Sum korn	224,9	712,2	1 137,2	10 797,6	8 277,6	9 225,4	45,0

Kilde: Statens landbruksforvaltning.

Produksjon og omsatte mengder av grønnsaker og poteter er ikke med i registreringene. Det er per i dag ingen gode oversikter over markedet for økologiske poteter og grønnsaker, men Statens Landbruksforvaltning jobber med forbedringer her. Økologiske produkter inngår i prinsippet i oversikten over samlet produksjon i kapittel 3.1.

3.3 Import og eksport

Tallene for import og eksport av matvarer i tabellene nedenfor er hentet fra Statistisk sentralbyrås statistikk «Utenrikshandel». Utenrikshandelen med landbruksvarer er regulert gjennom ulike nasjonale markedstiltak som begrenser importen og fremmer eksporten. Omfanget av utenrikshandelen er igjen avhengig av markedsbalansen i verdensmarkedet på de ulike landbruksvarene samt internasjonale handelsavtaler. Norge har gjennom EØS-avtalen forpliktet seg til samhandel med EU på ulike landbrukssvarer. I tillegg har Norge forpliktelser i forhold til WTO-avtalen som blant annet regulerer forhold som markedsadgang, eksportstøtte og samlet støtte til jordbruket.

Import- og eksporttallene omfatter ikke varer i direkte transitt. Eksporten av varer til skip, luftfartøyer eller oljeplattformer registrert i Norge i utenriksfart, er ikke med. Likeså er grensehandel og andre varer som privatpersoner tar med inn i landet ikke registrert. Alle kjøringer er gjennomført basert på en datafil som skiller importen mellom ulike land. I praksis innebærer dette at handelsstatistikken på enkelte varenummer er konfidensiell og vil derfor ikke fremkomme import- og eksportstatistikken. NILF anser dette imidlertid for lite problematisk, fordi dette utgjør en svært liten andel av handelsvolumet.

Varenomenklaturen er endret fra 1979 og tallene er derfor ikke fullt ut sammenlignbare for alle år. I årets utgave er samtlige tabeller revidert tilbake til 1990, der man tar utgangspunkt i tollnummer anno 2007. Samtlige tabeller angir tall for de tre siste årene (2005, 2006 og 2007). Ut over dette varierer det noe hvilke andre år som publiseres, men hovedregelen er at årene 1979, 1989/1990 og 1999/2000 presenteres. I de tabeller der handelsstatistikken skiller mellom land, omfatter landene i tabellen de fem landene som det im-

porteres mest varer fra og de fem landene som det eksporteres mest varer til i 2007. I de tilfeller der «—» er angitt i tabellen, er ikke dataene tilgjengelig. Imidlertid skal totalsummen i disse tabellene være korrekt. Hvis ikke annet er nevnt angis import og eksporttall i mill kg.

Tabell 3.9a viser at import og eksport av *kjøtt* er varierende. Siden 1979 og frem til 2007 har importen av kjøtt vært økende. I 2007 var importen på 25,7 mill. kg, noe som innebærer en økning på 83 prosent fra 2006. Importøkningen var størst på lam/sau etterfulgt av svin og storfe. Importen av fjørfe, spekk og annet kjøtt har imidlertid gått ned fra 2006. Eksporten av kjøtt har gått ned for alle dyreslag det siste året, og vi må tilbake til 2003 for å finne lavere eksporttall for kjøtt.

Tabell 3.9a Import og eksport av kjøtt. Millioner kg

	1979	1989	1999	2005	2006	2007*
Import:						
Svinekjøtt	5,7	2,2	2,1	4,7	3,1	7,8
Spekk	1,5	1,0	1,2	1,4	1,4	1,4
Storfekjøtt	8,5	1,8	3,0	7,6	5,3	10,3
Sau- og lammekjøtt	3,6	0,4	0,5	0,7	0,5	2,8
Fjørfe	0,5	0,3	0,3	1,4	0,8	0,8
Annet kjøtt	0,4	0,0	1,6	3,7	2,9	2,5
Sum	20,2	5,7	8,6	19,6	14,0	25,7
Eksport:						
Svinekjøtt	-	5,8	11,6	3,3	5,9	2,1
Spekk	-	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Storfekjøtt	0,9	0,6	9,4	1,4	2,6	1,4
Sau- og lammekjøtt	-	2,0	0,5	0,5	0,1	0,1
Fjørfe	-	0,0	0,0	0,6	0,4	0,4
Annet kjøtt (inkl. spekk)	-	0,0	1,3	3,1	2,5	2,4
Sum	0,9	8,4	22,7	9,0	11,5	6,4
Nettoimport	19,3	-2,7	-14,1	10,7	2,4	19,3

* Foreløpige tall.

Kilde: Statistisk sentralbyrå. Årlig statistikk over utenrikshandelen.

Tabell 3.9b viser de fem landene som Norge importerte mest storfekjøtt fra i 2007, samt de fem landene som Norge eksporterte mest storfekjøtt til i 2007. Importen av storfekjøtt økte med hele 94 prosent fra 2006 til 2007, mens eksporten ble redusert med 46 prosent. Nesten 51 prosent av importert storfekjøtt i 2007 kom fra Tyskland, Danmark og Botswana. Når det gjelder eksport av storfekjøtt i 2007 fra Norge gikk det meste til Russland og Danmark.

Tabell 3.9b Import og eksport av storfekjøtt fordelt på land. Millioner kg

	1985	1989	1999	2005	2006	2007*
Import fra:						
Botswana	0,1	-	1,3	1,6	1,7	1,5
Tyskland	-	-	0,0	0,0	0,0	2,2
Danmark	0,4	-	0,0	0,8	0,4	1,5
Finland	-	-	0,1	0,1	0,0	1,3
Namibia	-	-	0,7	1,1	1,0	1,2
Andre land	-	-	0,9	3,9	2,2	2,5
Sum	2,1	1,1	3,0	7,6	5,3	10,3
Eksport til:						
Danmark	-	-	1,3	0,2	0,5	0,3
Irland	-	-	0,0	0,0	0,0	0,0
Japan	-	-	0,0	0,2	0,1	0,0
Nederland	0,1	-	0,1	0,0	0,1	0,1
Russland	-	-	3,3	0,6	1,6	0,9
Andre land	-	-	4,7	0,4	0,4	0,1
Sum	0,8	7,6	9,4	1,4	2,6	1,4
Nettoimport	1,3	-6,5	-6,3	6,1	2,7	8,9

* Foreløpige tall

Kilde: Statistisk sentralbyrå. Årlig statistikk over utenrikshandelen.

Av tabell 3.9c ser vi at importen av *svinekjøtt* varierer en del fra år til år. Sammenligner man importert mengde svinekjøtt i 2006 med mengden i 2007, har det vært en økning på 156 prosent. De tre siste årene har det stort sett vært de nordiske landene som eksporterer svinekjøtt til Norge. Historisk sett varierer eksport av svinekjøtt noe mer enn importen. I 2007 ble det eksportert 2,1 mill. kg, mens det i 2006 ble eksportert 5,9 mill. kg, noe som tilsvarer en reduksjon på 64 prosent.

Tabell 3.9c Import og eksport av svinekjøtt fordelt på land. Millioner kg

	1985	1989	1999	2005	2006	2007*
Import fra:						
Tyskland	-	-	0,0	0,1	0,0	0,4
Danmark	1,5	-	1,0	1,9	1,0	0,9
Spania	-	-	0,0	0,2	0,2	0,2
Finland	-	-	0,4	0,4	0,5	3,2
Sverige	2,6	-	0,7	2,0	1,1	2,9
Andre	-	-	0,1	0,2	0,2	0,3
Sum	4,2	2,3	2,1	4,7	3,1	7,8
Eksport til:						
Kina	-	-	0,0	0,0	0,0	0,1
Danmark	-	-	1,5	0,6	1,6	1,1
Hong Kong	-	-	0,0	0,1	0,1	0,1
Russland	-	-	3,7	1,6	2,6	0,3
Sverige	-	-	1,1	0,5	0,9	0,3
Andre	-	-	5,3	0,4	0,7	0,3
Sum	6,3	1,6	11,6	3,3	5,9	2,1
Nettoimport	-2,1	0,7	-9,5	1,5	-2,8	5,7

* Foreløpige tall

Kilde: Statistisk sentralbyrå. Årlig statistikk over utenrikshandelen.

Tabell 3.10 viser importen av antall *levende dyr* i perioden 1996 til og med 2007. Importen av levende storfe har vært forholdsvis beskjeden de siste årene, og i 2007 ble det importert 31 dyr. Det ble ikke importert svin eller geiter i 2007, mens importen av sauer ble redusert til kun 4 dyr. Importen av høns har økt med 52 prosent det siste året.

Tabell 3.10 Import av levende dyr. Antall dyr

	1996	1999	2005	2006	2007*
Hester, esler, muldyr og mulesler	-	1 284	1 873	1 916	2 091
Storfe	126	13	0	8	31
Svin	24	0	49	0	0
Sauer	-	0	39	71	4
Geiter	-	0	53	20	0
Høns og annet fjørfe 1)	-	145 116	138 907	105 164	159 709

* Foreløpige tall

1) Ikke fasan og struts tilhørende kapittel 01.06 i tolltariffen

Kilde: Statistisk sentralbyrå. Årlig statistikk over utenrikshandelen.

Tabell 3.11a viser at importen av egg med skall økte fra 1,9 mill. kg i 2006 til 2,4 mill. kg i 2007. Importen av tørket egg gikk ned med 98 prosent. Eksporten av egg var relativt beskjeden i både 2006 og 2007, noe som innebærer at det var et netto importoverskudd de to årene på hhv 2,2 og 2,5 mill kg. Både importen og eksporten varierer noe fra år til år.

Tabell 3.11a Import og eksport av egg og eggprodukter. Millioner kg

	1979	1989	1999	2005	2006	2007*
Import:						
Egg, med skall	0,7	0,2	0,4	0,6	1,9	2,4
Tørket m.m.	0,0	0,0	0,3	0,1	0,1	0,0
Klekkeegg	-	-	0,2	0,2	0,3	0,2
Sum	0,7	0,2	0,8	0,8	2,3	2,6
Eksport:						
Egg, med skall	1,6	3,7	0,2	0,2	0,1	0,2
Tørket m.m.	0,0	0,0	1,1	0,2	0,0	0,0
Klekkeegg	-	-	0,0	0,0	0,0	0,0
Sum	1,6	3,7	1,4	0,4	0,1	0,2
Nettoimport	-0,9	-3,5	-0,5	0,5	2,2	2,5

*Foreløpige tall

Tabell 3.11b viser at 95 prosent av importert egg og eggproduktene kommer fra de fem landene Belgia, Finland, Nederland, Polen og Sverige i 2007, mens tilsvarende tall for 2006 var på 86 prosent. 90 Prosent av egg og eggprodukter eksporteres til Danmark i 2007, noe som er på samme nivå som i 2006.

Tabell 3.11b Import og eksport av egg og eggprodukter fordelt på land. Millioner kg

	1979	1989	1999	2005	2006	2007*
Import fra:						
Belgia	-	-	0,0	0,0	0,0	0,6
Finland	-	-	0,0	0,5	1,2	0,4
Nederland	-	-	0,0	0,0	0,0	0,8
Polen	-	-	0,0	0,0	0,4	0,6
Sverige	-	-	0,6	0,2	0,4	0,2
Andre	-	-	0,2	0,1	0,3	0,1
Sum	0,7	0,8	0,8	0,8	2,3	2,6
Eksport til:						
Frankriket	-	-	0,0	0,0	0,0	0,0
Danmark	-	-	0,3	0,2	0,1	0,2
Storbritannia	-	-	0,0	0,0	0,0	0,0
Island	-	-	0,0	0,0	0,0	0,0
Sverige	-	-	1,0	0,1	0,0	0,0
Andre	-	-	0,1	0,1	0,0	0,0
Sum	1,6	3,7	1,4	0,4	0,1	0,2

* Foreløpige tall

Kilde: Statistisk sentralbyrå. Årlig statistikk over utenrikshandelen

Import og eksport av melk og melkeprodukter framgår av tabell 3.12a. Import av melkeprodukter var relativt stabilt i perioden fra 1979 til 2001. De siste årene har imidlertid importen økt. I 2007 var importen 10,8 mill. kg, noe som tilsvarer en økning på 8 prosent sammenliknet med 2006. Det er først og fremst importen av ost og ostemasse som påvirker den totale importen av melkeproduktene som er presentert i tabellen. Eksporten av melk og melkeprodukter har ligget på om lag 20 mill kg i året siden 2001. I alle år har eksporten av melk og melkeprodukter vært større enn importen.

Tabell 3.12a Import og eksport av melk og melkeprodukter. Millioner kg

	1979	1989	1999	2005	2006	2007*
Import:						
Melk og fløte	0,0	0,0	0,0	0,1	0,2	0,2
Konsentrert	0,0	0,0	0,0	0,3	0,3	0,4
Surmelk m.m.	0,0	0,0	0,3	1,0	1,2	1,4
Myse	0,3	0,2	0,3	0,2	0,3	0,2
Smør og melkefett	1,7	2,0	0,2	0,4	0,3	0,3
Ost og ostemasse	1,4	0,0	3,1	7,4	7,7	8,3
Sum	3,4	2,2	4,0	9,4	10,0	10,8
Eksport:						
Melk og fløte	0,0	0,0	0,0	0,4	2,2	1,7
Konsentrert	0,0	1,4	0,3	0,1	0,0	0,0
Surmelk m.m.	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1
Myse	0,8	0,0	0,0	0,1	0,0	0,3
Smør og melkefett	0,4	9,2	5,1	1,6	0,4	2,4
Ost og ostemasse	20,8	23,1	23,3	18,2	17,9	15,2
Sum	22,0	33,7	28,8	20,4	20,6	19,7
Nettoimport	-18,6	-31,5	-24,8	-11,0	-10,6	-8,8

* Foreløpige tall

Kilde: Statistisk sentralbyrå. Årlig statistikk over utenrikshandelen.

Tabell 3.12b viser import og eksport av ost og ostemasse fordelt på ulike land. Tabellen omfatter de fem landene som Norge har handlet mest med det siste året, der vi ser at det er Danmark som eksporterer mest ost og ostemasse til Norge, mens Norge eksporterer mest ost og ostemasse til USA.

Tabell 3.12b Import og eksport av ost og ostemasse fordelt på land. Millioner kg

	1979	1989	1999	2005	2006	2007*
Import fra:						
Frankrike	-	-	0,8	1,2	1,3	1,4
Tyskland	-	-	0,1	1,4	1,5	1,6
Danmark	-	-	1,9	3,3	3,3	3,7
Estland	-	-	0,0	0,0	0,1	0,3
Italia	-	-	0,1	0,7	0,7	0,8
Andre land	-	-	0,2	0,8	0,8	0,6
Sum	1,4	2,2	3,1	7,4	7,7	8,3
Eksport til:						
Australia	-	-	1,5	1,8	1,9	2,0
Canada	-	-	0,8	1,4	1,4	1,5
Storbritannia	-	-	1,0	1,2	1,2	1,2
Sverige	-	-	0,7	0,7	1,0	0,9
USA	-	-	7,7	7,2	7,6	7,9
Andre land	-	-	11,6	5,9	4,9	1,7
Sum	20,8	26,6	23,3	18,2	17,9	15,2
Nettoimport	-19,4	-24,3	-20,3	-10,8	-10,2	-6,9

* Foreløpige tall

Kilde: Statistisk sentralbyrå. Årlig statistikk over utenrikshandelen

Tabell 3.13 viser import og eksport av grønnsaker¹. Hovedvekten av det som importeres, importeres som friske grønnsaker og i 2007 var importen på nesten 100 mill. kg. I tillegg kommer importen av konserverte/bearbeidede grønnsaker på om lag 43 mill. kg. Importen av grønnsaker totalt, har økt med 33 prosent fra 2000 til 2007. Tomater er den største grønnsakssorten som importeres, etterfulgt av paprika og salat. I 2007 var eksporten av grønnsaker på 1,8 mill. kg.

¹ Omfatter ikke poteter jf tolltariffens kapittel 07.01 eller varer jf tolltariffens kapittel 07.13 og 07.14 (tørkede belgfrukter... Manioka-...)

Tabell 3.13 Import og eksport av grønnsaker. Millioner kg

	1979	1989	1999	2005	2006	2007*
<i>Friske grønnsaker:</i>						
Blomkål	3,0	3,4	4,1	4,2	4,4	4,3
Kinakål	-	4,2	3,9	2,3	2,2	2,2
Annen kål ¹⁾	3,5	1,3	6,0	6,5	7,1	7,8
Gulrot	6,0	2,7	5,6	4,6	5,6	5,7
Løk	3,6	0,6	6,8	6,4	8,7	11,1
Tomater	6,0	8,7	13,3	19,7	20,4	21,5
Slangeagurk	3,1	5,1	4,9	6,4	7,4	6,9
Paprika	-	4,1	7,9	11,6	12,5	13,4
Salat	0,3	0,9	6,7	9,5	11,8	12,0
Sopp	-	0,9	2,5	4,7	5,3	5,1
Øvrige	-	2,2	5,1	7,1	7,8	9,5
Import, friske grønnsaker i alt	31,0	34,4	66,7	82,8	93,1	99,4
Import, konserverte grønnsaker i alt	11,0	27,0	37,7	41,9	43,2	42,8
Sum import grønnsaker	42,0	61,4	104,4	124,7	136,3	142,3
Eksport, grønnsaker	-	-	1,2	1,5	2,6	1,8

* Foreløpige tall

1) Kinakål er skilt ut f.o.m. 1990

Kilde: Statistisk sentralbyrå. Årlig statistikk over utenrikshandelen.

Tabell 3.14 gir en oversikt over import og eksport av frukt og bær. Total import av frukt og bær har økt hele tiden fra 1979 og frem til 2007, og var da på 425,1 mill kg.² Importen av frukt og bær totalt, har økt med ca 9 prosent det siste året. Eksporten av frukt og bær utgjorde om lag 5,5 mill. kg i 2007, noe som er en økning på 9 prosent det siste året. Både importen og eksporten av frukt og bær vil variere mellom år som følge av variasjonen i den norske produksjonen.

² Det er gjort visse justeringer knyttet til inndelingen/skille mellom frukt og grønnsaker for perioden 1990-2007. Justeringen innebærer at blandingsprodukter av frukt og grønnsaker under tolltariffens kapittel 20, i år har blitt definert som frukt.

Tabell 3.14 Import og eksport av frukt og bær. Millioner kg

	1979	1989	1999	2005	2006	2007*
Sitrusfrukter mv.	63,3	59,1	53,1	63,5	70,6	74,9
Bananer	33,7	49,2	64,6	73,2	74,6	78,5
Epler	48,6	40,9	45,4	50,6	49,6	55,3
Pærer	11,6	12,5	17,0	22,6	19,3	22,8
Druer	17,3	16,0	22,5	31,6	29,5	33,8
Steinfrukter	4,2	5,3	10,1	14,8	14,9	14,8
Meloner	-	4,8	11,5	18,4	20,9	21,2
Andre frukter 1)	9,0	8,1	9,7	18,4	19,7	23,6
Sum import, frisk frukt	187,7	195,9	234,0	293,2	299,2	324,9
Import, konserverte frukt 2)	27,4	33,4	58,4	73,1	81,3	89,2
Sum import frukt	215,1	229,3	292,3	366,2	380,4	414,1
Import bær 3)	3,0	9,9	6,2	10,2	10,7	10,9
Import, frukt og bær i alt	218,1	239,2	298,6	376,4	391,2	425,1
Eksport, frukt og bær	1,0	2,0	5,1	4,2	5,0	5,5

1) fom 1990 omfatter kapittel 08.01, 08.02 og 08.04 i tolltariffen

2) fom 1990 omfatter også bærprodukter som ikke tilhører kapittel 08.10 i tolltariffen.

3) fom 1990 omfatter kun bær under tollnummer 08.10.

Kilde: Statistisk sentralbyrå. Årlig statistikk over utenrikshandelen.

Tabell 3.15a viser import og eksport av RÅK-varer³ fordelt på de største varegruppene. RÅK-importen var på ca 365 mill. kg i 2007, noe som innebærer en økning på 19 prosent det siste året. Tilberedte næringsmidler er den største varegruppen innen RÅK-varer, og i 2007 stod disse for 28 prosent av RÅK-importen. Det er også denne varegruppen som har økt mest det siste året (92 prosent). Årsaken til dette er økt import (hovedsakelig fra Brasil) av proteinkonsentrat og teksturerte proteinsubstanser som bl.a. benyttes i supper, sauser, farser, pølser m.m. Foruten gruppen «tilberedte næringsmidler» er det bakervarer som er det importeres mest av når det gjelder RÅK-varer. Den totale eksporten av RÅK-varer var til sammenlikning på ca 38 mill. kg i 2007, og det eksporteres mest sjokolade/sukkervarer og bakervarer.

³ RÅK-vare kan defineres som en vare som gis, eller kan gis, råvarepriskompensasjon i form av prisedskrivning, eksportstøtte eller toll på konkurrerende import.

Tabell 3.15a Import og eksport av RÅK-varer. Millioner kg

	1995	1999	2005	2006	2007*
Import:					
Sjokolade og sukkervarer	31,1	33,9	42,6	45,0	45,5
Bakervarer	32,9	48,9	83,7	90,1	97,7
Tilberedte næringsmidler	11,2	8,6	32,8	52,6	101,2
Saus og supper	9,0	10,3	19,1	19,8	22,7
Iskrem	3,2	3,5	2,5	2,9	3,1
Annet ¹⁾	42,7	59,1	93,9	95,3	94,6
Sum	129,9	164,3	274,6	305,8	364,8
Eksport:					
Sjokolade og sukkervarer	11,9	13,9	11,7	11,9	11,0
Bakervarer	12,9	9,2	9,1	8,7	9,2
Tilberedte næringsmidler	3,2	3,9	3,8	4,6	4,4
Saus og supper	4,4	4,4	4,5	4,4	4,6
Iskrem	2,7	2,2	2,8	2,5	2,4
Annet ¹⁾	6,7	8,3	7,8	6,3	6,7
Sum	41,9	41,9	39,6	38,5	38,3
Nettoimport	88,1	122,4	234,9	267,3	326,6

* Foreløpige tall

1) Omfatter andre RÅK-varer som ikke er definert som sjokolade, bakervarer etc.

Kilde: Statistisk sentralbyrå. Årlig statistikk over utenrikshandelen.

Tabell 3.15b viser fordelingen av importen og eksporten av RÅK-varene etter land. Sverige og Danmark er våre desidert viktigste handelspartnere av RÅK-varer, både på import- og eksportsiden (med unntak av importen fra Brasil de tre siste årene). Av RÅK-importen i 2007 kom 30 prosent fra Sverige og Danmark, mens 61 prosent av RÅK-eksporten gikk til våre to naboland.

Tabell 3.15b Import og eksport av RÅK-varer fordelt på land. Millioner kg

	1995	1999	2005	2006	2007*
Import fra:					
Brasil	0,0	0,0	17,3	36,1	67,5
Tyskland	8,8	14,7	31,9	35,1	33,2
Danmark	29,4	31,4	53,4	51,4	50,1
Nederland	17,7	21,6	36,1	33,9	33,6
Sverige	33,9	42,7	52,3	54,3	59,5
Annet ¹⁾	40,1	54,0	83,5	94,9	120,9
Sum	129,9	164,3	274,6	305,8	364,8
Eksport til:					
Danmark	5,6	9,2	9,1	7,9	7,0
Finland	3,0	3,2	3,2	3,4	3,7
Italia	0,1	0,4	1,1	0,9	0,8
Sverige	19,7	16,9	16,4	17,0	16,3
USA	1,5	0,7	0,7	0,7	0,9
Annet ¹⁾	12,0	11,5	9,1	8,5	9,6
Sum	41,9	41,9	39,6	38,5	38,3

* Foreløpige tall

1) Omfatter andre RÅK-varer som ikke er definert som sjokolade, bakervarer etc.

Kilde: Statistisk sentralbyrå. Årlig statistikk over utenrikshandelen.

Tabell 3.16 viser verdien av norsk import av snittblomster i perioden 1998 til 2007. Til og med 2006 inngår roser som ble importert i perioden november til mars i «snittblomster ellers» -gruppen. På grunn av nye tollnummer i 2007 har det blitt mulig å skille ut roser som importeres i det angitte tidspunktet. Importen av roser i tidsrommet april tom oktober har økt med 75 prosent det siste året, mens summen av snittblomster har økt med 17 prosent.

Tabell 3.16 Import av snittblomster. Verdi, millioner kroner

	1998	1999	2005	2006	2007*
Roser importert 1/4- 31/10	32,3	32,1	38,5	42,4	74,4
Roser importert 1/11- 31/3	-	-	-	-	73,8
Sum roser	32,3	32,1	38,5	42,4	148,2
Snittblomster ellers ¹⁾	209,6	205,5	241,2	254,7	198,0
Sum	241,9	237,6	279,7	297,1	346,2

1) Omfatter buketter, der roser ikke gir buketten des vesentlige karakter (for hele perioden), samt omfatter roser som ble importert 1. nov- 31. mars i tidsrommet 1998-2006.

* Foreløpige tall

Kilde: Statistisk sentralbyrå. Månedstatistikk over utenrikshandelen.

Tabell 3.17 viser hovedkapitlene 1 til 24 i tolltariffen (med unntak av kapittel 13). I tabellen skiller vi mellom GSP-land⁴, MUL-land⁵ og andre land⁶. Importoversikten viser importert mengde og verdi for de tre siste årene, både i mill kg og mill kr. I tabellen er det også angitt hvor stor prosentandel GSP-, MUL- og andre land har basert på vekt og verdi. Samlet sett ble 17,5 prosent av alle varene målt i verdi importert fra GSP-landene i 2007, mens tilsvarende andel for MUL-land var 0,9 prosent. Sammenlikner vi importverdien i 2007 med 2006, gikk importverdien fra GSP-land opp med 22 prosent, for MUL-landene gikk verdien opp med 10 prosent, mens for andre land gikk verdien opp med 16 prosent.

Tabell 3.17 Import i mill kilo og kroner, fordelt på GSP- land, MUL-land og andre land i perioden 2005–2007, samt % - vis andel. Inndelt etter tolltariffen.

Toll kap	Vare- gruppe	Mill. kg			Mill. kr			Vekt %-andel i 2007	Verdi %-andel i 2007
		2005	2006	2007	2005	2006	2007		
1	<u>Levende dyr</u>								
	GSP	0,0	0,0	0,0	0,6	0,4	2,7	0,2 %	1,4 %
	MUL	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0 %	0,0 %
	ANDRE	0,8	0,9	0,9	113,2	154,2	195,1	99,8 %	98,6 %
2	<u>Kjøtt og spiselig avfall</u>								
	GSP	1,4	1,3	1,6	68,6	68,9	107,9	6,9 %	14,5 %
	MUL	2,9	2,7	2,7	117,6	121,3	114,0	11,9 %	15,3 %
	ANDRE	9,1	6,8	18,3	289,3	241,3	521,7	81,2 %	70,2 %
3	<u>Fisk og krepsedyr</u>								
	GSP	4,1	7,0	6,7	154,9	259,0	256,4	4,2 %	9,7 %
	MUL	0,6	0,6	0,5	31,2	32,2	28,6	0,3 %	1,1 %
	ANDRE	122,9	125,1	152,6	1 850,0	2 015,1	2364,6	95,5 %	89,2 %
4	<u>Melk og meieriprodukter</u>								
	GSP	0,2	0,2	0,2	2,6	2,4	2,4	1,4 %	0,5 %
	MUL	0,0	0,0	0,0	0,6	0,5	0,3	0,2 %	0,1 %
	ANDRE	10,3	12,4	13,5	383,5	427,0	476,4	98,4 %	99,4 %
5	<u>Produkter av animalsk opprinnelse</u>								
	GSP	4,1	2,5	2,0	66,6	68,9	67,5	6,7 %	31,6 %
	MUL	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0 %	0,0 %
	ANDRE	24,6	29,6	27,8	176,5	166,4	146,4	93,3 %	68,4 %
6	<u>Levende trær og planter</u>								
	GSP	0,5	0,5	0,5	27,4	30,7	28,7	1,2 %	2,5 %
	MUL	1,0	1,1	1,8	58,7	65,3	103,1	4,6 %	8,9 %
	ANDRE	32,4	32,8	36,5	856,0	931,0	1020,5	94,2 %	88,6 %
7	<u>Grønnsaker, røtter og knoller</u>								
	GSP	6,8	7,6	8,9	116,6	144,4	169,7	3,6 %	8,7 %

⁴ GSP, Land/område som omfattes av Norges ordning med tollpreferanser for varer fra utviklingsland. Fullstendig liste over land er angitt i tolltariffen for 2007.

⁵ MUL, Som for GSP, men kjennetegner land/områder som betegnes som de minst utviklede land: Fullstendig liste over land er angitt i tolltariffen for 2007.

⁶ Alle land med unntak av GSP og MUL land.

	MUL	0,1	0,3	0,5	2,2	6,8	12,4	0,2 %	0,6 %
	ANDRE	172,0	188,9	236,6	1 370,1	1 529,8	1772,8	96,2 %	90,7 %
8	<u>Spiselig frukter og nøtter</u>								
	GSP	125,3	125,3	143,3	1 037,7	1 075,2	1258,3	41,1 %	36,4 %
	MUL	0,3	0,4	0,2	6,4	7,0	4,3	0,1 %	0,1 %
	ANDRE	189,4	196,6	205,2	1 888,3	2 033,6	2191,9	58,8 %	63,5 %
9	<u>Kaffe, te og krydder</u>								
	GSP	36,6	36,1	39,2	580,5	589,4	638,8	85,9 %	69,5 %
	MUL	1,6	1,1	0,8	29,3	19,8	15,5	1,8 %	1,7 %
	ANDRE	6,1	5,4	5,6	240,7	228,5	264,3	12,3 %	28,8 %
10	<u>Korn</u>								
	GSP	34,7	14,5	20,2	87,0	64,6	86,2	3,8 %	9,4 %
	MUL	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0 %	0,0 %
	ANDRE	183,4	340,4	509,1	259,1	462,4	834,4	96,2 %	90,6 %
11	<u>Mølleprodukter</u>								
	GSP	1,9	5,0	8,2	5,0	21,7	38,8	6,4 %	6,6 %
	MUL	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0 %	0,0 %
	ANDRE	97,2	123,0	119,6	333,4	404,3	544,8	93,6 %	93,4 %
12	<u>Oljeholdige frø og frukter</u>								
	GSP	390,1	406,7	426,0	761,1	741,8	973,4	82,1 %	73,0 %
	MUL	0,1	0,0	0,0	0,1	0,0	0,1	0,0 %	0,0 %
	ANDRE	77,3	89,2	93,2	301,0	306,1	359,1	17,9 %	26,9 %
14	<u>Andre vegetabiliske produkter</u>								
	GSP	0,4	0,7	0,7	1,9	3,3	3,6	72,8 %	51,8 %
	MUL	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,1 %	2,0 %
	ANDRE	0,2	0,3	0,3	1,7	1,7	3,2	27,1 %	46,2 %
15	<u>Animalske og vegetabiliske oljer</u>								
	GSP	107,8	83,3	92,1	481,8	426,3	487,3	22,3 %	19,6 %
	MUL	0,1	0,4	0,1	0,6	1,7	0,8	0,0 %	0,0 %
	ANDRE	268,2	288,1	320,7	1 463,6	1 695,8	1996,9	77,7 %	80,4 %
16	<u>Produkter av kjøtt og fisk</u>								
	GSP	3,5	3,5	4,5	77,6	86,9	130,9	19,2 %	16,0 %
	MUL	0,0	0,0	0,0	1,4	1,4	0,3	0,0 %	0,0 %
	ANDRE	17,8	16,9	19,0	605,2	575,2	684,6	80,8 %	83,9 %
17	<u>Sukker og sukkervarer</u>								
	GSP	34,4	64,8	69,0	46,7	83,2	90,4	29,0 %	8,3 %
	MUL	2,1	0,0	0,0	1,8	0,0	0,0	0,0 %	0,0 %
	ANDRE	193,1	176,5	168,5	889,9	1 008,2	1002,2	71,0 %	91,7 %
18	<u>Kakao og varer derav</u>								
	GSP	0,1	0,1	0,3	2,0	2,4	9,4	0,9 %	0,8 %
	MUL	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0 %	0,0 %
	ANDRE	32,5	34,2	35,9	1 011,1	1 081,8	1152,0	99,1 %	99,2 %
19	<u>Produkter av korn og mel</u>								
	GSP	2,4	2,5	2,6	28,4	28,7	30,7	1,9 %	1,2 %
	MUL	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0 %	0,0 %
	ANDRE	125,9	130,4	138,4	2 083,9	2 285,1	2559,6	98,1 %	98,8 %
20	<u>Produkter av grønnsaker, frukter, nøtter og andre plantedeler</u>								
	GSP	28,1	28,3	34,3	175,6	202,9	259,6	27,9 %	19,0 %
	MUL	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0 %	0,0 %
	ANDRE	78,9	88,3	88,6	828,3	993,5	1108,1	72,1 %	81,0 %

21	<u>Forskjellig tilberedte næringsmidler</u>								
	GSP	18,4	37,5	85,6	77,0	134,0	311,9	59,5 %	15,2 %
	MUL	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0 %	0,0 %
	ANDRE	50,4	54,5	58,2	1 395,4	1 586,2	1734,1	40,5 %	84,8 %
22	<u>Drikkevarer, etylalkohol og eddik</u>								
	GSP	14,0	10,6	12,1	125,4	111,6	142,6	6,6 %	4,3 %
	MUL	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,3	0,0 %	0,0 %
	ANDRE	166,5	169,3	170,4	2 529,4	2 788,6	3199,1	93,4 %	95,7 %
23	<u>Reststoffer og avfall fra næringsmiddelindustrien</u>								
	GSP	130,1	165,6	153,8	474,1	632,9	762,7	25,3 %	22,3 %
	MUL	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,0	0,0 %	0,0 %
	ANDRE	338,7	370,1	453,3	1 608,1	2 222,9	2657,3	74,7 %	77,7 %
24	<u>Tobakk</u>								
	GSP	1,2	1,0	0,9	40,5	33,9	32,6	19,2 %	4,8 %
	MUL	0,2	0,3	0,4	5,6	6,7	8,4	7,8 %	1,2 %
	ANDRE	3,8	3,1	3,4	614,1	564,2	635,4	73,1 %	93,9 %
	<u>Sum Kapittel 1- 24 (eksklusive kapittel 13) i tolltariffen</u>								
	GSP	946	1 005	1 113	4 440	4 814	5 892	27,8 %	17,5 %
	MUL	9	7	7	255	263	288	0,2 %	0,9 %
	ANDRE	2 202	2 483	2 876	21 092	23 703	27 424	72,0 %	81,6 %
	TOTALT	3 157	3 494	3 996	25 787	28 780	33 605	100 %	100 %

3.4 Selvforsyningsgrad

Selvforsyningsgraden er her definert som hvor stor andel av matvareforbruket på engrosnivå, regnet på energibasis, som kommer fra norsk produksjon. Selvforsyningsgraden kan da per definisjon ikke overstige 100 prosent. Selvforsyningsgraden er basert på den faktiske fordeling av forbruket på norske og importerte produkter i det enkelte år. Denne fordelingen vil være påvirket av priser, kvalitetskrav, internasjonale handelsavtaler m.m. Selvforsyningsgraden gir derfor ikke et fullstendig bilde av mulighetene for å dekke matvarebehovet med innenlandsk produksjon. For eksempel kommer eksporten av ost og fisk ikke til uttrykk i selvforsyningsgraden, mens importen kommer med. Muligheten til å legge om produksjon og forbruk mot produkter som kan gi større matvaredekning, kommer heller ikke til uttrykk.

Når evnen til å dekke matvarebehovet med norsk produksjon (selvforsyningsevnen) skal vurderes, må det derfor i tillegg tas hensyn til matvareeksporten og mulighetene for produksjons- og forbruksomlegging. For øvrig vil en krisesituasjon ofte også medføre endringer i produksjonspotensialet på grunn av risikoen for redusert tilgang på maskiner og redskaper, reservedeler, drivstoff, gjødsel og andre driftsmidler.

Tabell 3.18 viser selvforsyningsgraden som norskprodusert andel av matvareforbruket (på engrosnivå) på energibasis, der den norskproduserte andelen er et uttrykk for forbruk fratrukket import av matvarer. Det er også tatt med hvor stor andel som er produsert i norsk jordbruk. Som vi ser av tabellen økte selvforsyningsgraden fra 2002 til 2006, og holdt seg stabil til 2007. Endringer i selvforsyningsgraden skyldes hovedsakelig endringer i norskprodusert andel matkorn som følge av størrelsen på avlingene og kvaliteten på kornet. I 2002 var selvforsyningsgraden 46 prosent, mens den i 2006 var 53 og i 2007 54 prosent. Kolonnen til høyre i tabellen viser de ulike matvarenes relative andel av energiforbruket i 2007.

Selvforsyningsgraden for «korn, som mel» fra og med 1999 er i årets publikasjon endret i forhold til tidligere publikasjoner. Årsaken er at beregningene tidligere ikke har tatt hensyn til import av bakevarer, noe som medfører at de nye tallene blir noen lavere enn tidligere publisert. Denne korrigeringen medfører også at tallene for «Norskprodusert i alt» og «Produsert i norsk jordbruk» blir endret. «Korn, som mel» skal inneholde matkorn som mel, ris og tar hensyn til importert korn/mel i form av deiger, brødvarer og halvfabrikata. Den spesielt lave verdien i 2002 skyldes at hvete- og rugavlingene i Norge var spesielt lave dette året, og dermed ble andelen norskprodusert matmel lav.

Tabell 3.18 Norskprodusert andel av matvareforbruket på energibasis. Prosent

	1979	1989	1999	2002	2006	2007	% av energi- forbruk, 2007
Korn som mel, bakevarer og ris	13	23	34	30	51	52	29,0
Poteter, friske	93	99	79	77	73	71	1,8
Potetprodukter	67	93	76	76	76	81	2,2
Potetmel	75	84	80	88	82	83	0,9
Sukker, honning, sukkervarer	2	3	2	3	3	3	12,8
Grønnsaker	72	73	57	56	50	51	1,4
Frukt og bær	29	27	6	8	6	6	3,8
Kjøtt	92	97	97	96	96	97	12,0
Kjøttbiprodukter	86	96	98	99	97	97	0,7
Egg	100	100	99	99	96	100	1,5
Fisk ¹⁾	94	88	81	83	92	90	1,8
Helmelk	100	100	100	100	100	100	1,9
Lettmelk		100	100	100	100	100	3,1
Skummet melk	100	100	100	100	100	100	0,6
Konserverte melkeprodukter	86	100	100	99	98	99	2,0
Fløte, inklusive rømme	100	100	100	100	100	100	2,4
Ost	97	97	96	94	91	92	6,1
Smør	92	100	98	97	98	98	2,1
Margarin ¹⁾	44	40	18	9	12	12	5,9
Annet fett ²⁾	60	20	20	20	20	20	3,4
Erter, nøtter og kakao ³⁾							4,7
Norskprodusert i alt (selvforsyningsgrad)	49	50	47	46	53	54	
Produsert i norsk jordbruk	41	44	44	44	51	51	

* Foreløpige tall

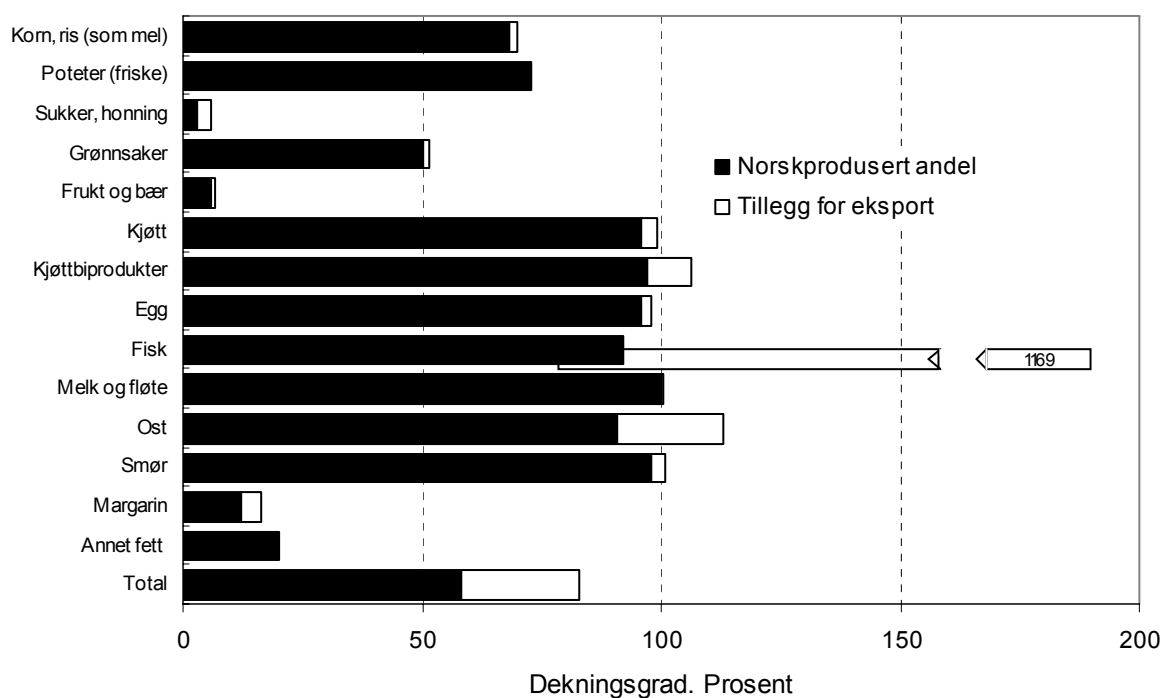
1) Beregnet på grunnlag av norskproduserte råvarer. Ca. 100 prosent av margarinforbruket er produsert i Norge

2) Anslag

3) Ingen norsk produksjon her, men varegruppen utgjør en del av energiforbruket

Kilde: Beregnet av NILF for Statens råd for ernæring og fysisk aktivitet.

Figur 3.1 viser den norskproduserte andelen av matvareforbruket korrigert for eksport av norskproduserte matvarer, dvs. dekningsgraden med matvareeksporten inkludert. Det er hovedsakelig fisk, ost, smør, kjøtt og egg som har vært eksportert de siste årene. Fisk er den viktigste matvaren Norge eksporterer, inklusiv eksporten er dekningsgraden for fisk nesten 1 200 prosent. For margarin er bare de norskproduserte råstoffene i produktene (marin olje) regnet som eksport. Eksport av annen marin olje er det ikke tatt hensyn til. Tallene for 2006 viser en total dekningsgrad på 83 prosent. Dekningsgraden var i 1985, 1990 og 2004 henholdsvis 70, 72 og 79 prosent.

Figur 3.1 Norskprodusert andel av matvareforbruket på energibasis korrigert for eksport. Dekningsgrad 2006

3.5 Trygg mat

Mat og vann har alltid vært potensielle kilder til sykdom og helseskade. Regelverk og restriksjoner har som målsetting at mat ikke skal bidra til sykdom, skade eller annen ulempe. Trygg mat er ikke et entydig begrep. Det vil i alle fall legge vekt på helseaspektet, men begrepet vil også kunne ha et videre innhold og omfatte svært forskjellige elementer som ernæring, bestråling, emballasje, markedsføring, dyrehelse og -velferd, genmodifisering og handelshindringer⁷. St.meld. nr. 19 (1999–2000) setter trygg mat inn i en vid sammenheng og sier:

«Matsikkerhet eksisterer når alle mennesker til enhver tid har fysisk og økonomisk tilgang til nok og trygg mat for et fullgodt kosthold som møter deres ernæringsmessige behov og preferanser, og som danner grunnlag for et aktivt liv med god helse. Videre må maten kunne skaffes til veie på en økonomisk og miljømessig bærekraftig måte»

I følge matloven (Lov av 19. desember 2004 nr. 124 om matproduksjon og mattrygghet mv), så har virksomhet og enhver annen plikt til å varsle Mattilsynet ved grunn til mistanke om smittsom dyresykdom som kan gi vesentlige samfunnsmessige konsekvenser.

⁷ Nærmere behandling av ulike tolkninger er gitt i rapporten:

Veggeland F. og S. Berge. 2001. *Trygg mat – begreper, erfaringer og strategier*. NILF-notat 2001-4

Dette kapitlet tar opp deler av problematikken angående sykdommer som er overførbare mellom dyr og mennesker, zoonoser. Det er Mattilsynet som har ansvaret for å overvåke og kontrollere dyresykdommer, og for visse zoonoser finnes egne overvåkingsprogram. Veterinærinstituttet gir i samarbeid med Nasjonalt folkehelseinstitutt og Mattilsynet ut en oversikt over tilstanden hvert år, utarbeidet i henhold til EUs zoonosedirektiv og som en del av rapporteringssystemet i EU. Antall sykdomstilfeller er registrert av Folkehelse på grunnlag av forekomst uansett smittevei. For alle sykdommene vil pasienter med kjent utenlandsreise ved utbrudd eller høvelig tid før, ansees som smittet i utlandet.

Av ikke matbåren smitte i Norge kan nevnes at ubehandlet drikkevann er identifisert som smitekilde for salmonellose, og sølesprut for campylobacteriose. Direkte berøring med hund og katt eller andre dyr, også fugler, anses som en sannsynlig smittevei for flere sykdommer.

Tabell 3.19 nedenfor gir en oversikt over forekomst av zoonoser i Norge.

Tabell 3.19 Forekomst av zoonoser i Norge, 2006

Sykdom	Næringsmidler ¹⁾		Antall registrerte sykdomstilfeller hos mennesker		
	Antall prøver		Totalt	Per 100 000	Smittet i utlandet
	Norske	Import			
Campylobacteriose	958	8,5	2 593	56,3	48 %
Salmonellose ²⁾	14 520	0,0	1 813	39,4	79 %
Toksoplasmose			0		
Yersiniose	Ikke tilgjengelige data, men funn i sylte		165	3,6	Ca 40 %
Listeriose	123	1,6	28	0,6	
Infeksjon med E. coli	Ikke tilgjengelige data		50	1,1	Ca 18 %
Brucellose	Ukjent	0,0	3	0,1	Ca 100 %

1) Fisk og skalldyr er ikke med

2) De norske prøvene inkluderer også prøvene av utenlandsk frukt og grønnsaker

Kilde: Norsk zoonosesenter. Zoonoserapporten 2006.

Campylobacter er internasjonalt satt i forbindelse med fjørfe, som antas å være hovedsmitekilden. Det synes ikke å være en like klar sammenheng i Norge, hvor både husdyr og ville fugler og dyr anses som friske smittebærere. Fjørfekjøtt kjøpt rått, samt konsum av grillmat og ubehandlet drikkevann, og kontakt med dyr i yrke er identifisert som viktige risikofaktorer. Tuberkulose hos storfe og brucellose hos dyr anses som utryddet i Norge. Trikiner ble i 2006 ikke påvist hos slaktede svin eller hester, og heller ikke hos den kontrollerte gaupa. På Svalbard ble det påvist ekinokose hos 14 prosent av de testede østmarkmus, men det ble ikke gjort positive funn i verken slaktede dyr eller undersøkte rødrev i Norge. Rabies er tidligere sporadisk påvist på Svalbard, men det var ingen positive prøver i 2006.

Kjøttbransjen⁸ har utarbeidet egne beredskapsplaner for munn- og klauvsjuka, miltbrann og salmonella. Dette er nærmere beskrevet i tidligere utgaver av Resul-

⁸ Kilde: *Kjøttets tilstand 2000*. Årlig rapport fra Fagsenteret for kjøtt. Utgitt første gang i 2000

tatkontrollen. Kugalskap (BSE) er ikke påvist i Norge, og i 2006 ble totalt 21 032 storfe undersøkt etter faste kriterier (se Zoonoserapporten 2006). Smitteveiene er ikke helt klarlagt, men overføring av sykdommen settes i forbindelse med nedsatt temperatur ved varmebehandling av animalsk materiale til fôr i Storbritannia⁹.

Det har vært varierende restriksjoner på import av både levende dyr og planter og av dyre- og planteprodukter blant annet av hensyn til smitterisiko. Etter epidemisk utbrudd av munn- og klauvsvyke på De Britiske øyer og spredning til kontinentet ble det en periode i mars/april 2001 innført midlertidig importforbud fra EU og EFTA-land. Det innebærer i grove trekk at det ikke er tillatt innført klovdyr, kjøtt- og kjøttprodukter, melk- og melkeprodukter og lignende av klovdyr. Det er også restriksjoner for mennesker, dyr og gjenstander som har oppholdt seg i disse områdene. Det gjelder særlig kontakt med klovdyr og krav om vask og desinfeksjon. Munn og klauvsvyke har bare i sjeldne tilfeller smittet mennesker.

---

⁹ Veterinærinstituttets nettsider: Faktaark 1/2001 02.02. *Bovin Spongiform Encephalopati (BSE)* gir oversikt over utbredelse, diagnose, smitte, kontroll og bekjempelse og zoonotiske aspekter

4 Distriktpolitikk og sysselsetting

I St.meld. nr. 19 (1999–2000) heter det blant annet at «...landbruket fortsatt skal ha en sentral rolle i distriktpolitikken framover. Målet om et aktivt landbruk i alle deler av landet er en del av den brede distriktpolitikken, der siktemålet er å opprettholde hovedtrekkene i bosetningsmønsteret.» Dette kapitlet tar opp utviklingen i antall jordbruksbedrifter, arbeidsforbruket, rekruttering til jordbruket og bygdeutvikling.

4.1 Utviklingen i antall jordbruksbedrifter

I dette kapitlet er det sett på utviklingen i antall jordbruksbedrifter. Utviklingen på landsbasis er behandlet i tabell 2.4 hvor også den relative andelen jordbruksbedrifter i de forskjellige størrelsesgruppene er tatt med, i tillegg til utviklingen i leid areal. I dette kapitlet skal vi se på landsdelsnivå og på gruppering etter kommuneklasser og virkeområdene til de distriktpolitiske virkemidlene. En jordbruksbedrift er en eller flere eiendommer som drives sammen som én enhet, og er tilpasset definisjonen gitt for produksjonstilskudd i jordbruket. Antall jordbruksbedrifter er derfor mindre enn antall landbrukseiendommer (som framgår av tabell 4.14). Samdrifter og hagebruksenheter og andre jordbruksbedrifter under 5 dekar er holdt utenom før 1999. Jorda på jordbruksbedrifter som legges ned som selvstendige enheter, kan enten gå ut av bruk eller overtas av en annen jordbruksbedrift ved salg eller leie.

4.1.1 Landsdeler

Utviklingen i antall jordbruksbedrifter og den relative andelen av størrelsesgruppene er vist på landsbasis i tabell 2.4. Tabell 4.1 viser utviklingen på landsdelsnivå.

Tabell 4.1 Antall jordbruksbedrifter fordelt på landsdeler, og årlig prosentvis endring

Bruksstørrelse, dekar		1979	1989	1999	2006	2007*	Årlig %-vis endring		
							79-89	89-99	99-07
Østlandet	< 100	28 743	21 016	10 097	5 135	4 930	-3,1	-7,1	-8,6
	100-199	9 412	9 856	8 051	5 946	5 668	0,5	-2,0	-4,3
	200-299	3 310	3 965	4 159	3 665	3 565	1,8	0,5	-1,9
	300-499	1 881	2 234	2 825	3 020	3 018	1,7	2,4	0,8
	500-799	503	601	1 013	1 284	1 275	1,8	5,4	2,9
	≥ 800	112	125	254	570	642	1,1	7,3	12,3
	Alle bruk	43 961	37 797	26 399	19 620	19 098	-1,5	-3,5	-4,0
Agder og Telemark	< 100	11 226	7 982	3 753	1 668	1 605	-3,4	-7,3	-10,1
	100-199	927	1 303	1 442	1 106	1 052	3,5	1,0	-3,9
	200-299	115	233	454	490	490	7,3	6,9	1,0
	300-499	37	61	191	360	367	5,1	12,1	8,5
	500-799	6	3	26	79	84	-6,7	24,1	15,8
	≥ 800	2	2	2	14	16	0,0	0,0	29,7
	Alle bruk	12 313	9 584	5 868	3 717	3 614	-2,5	-4,8	-5,9
Rogaland	< 100	5 985	4 024	2 185	1 525	1 476	-3,9	-5,9	-4,8
	100-199	2 184	2 612	2 168	1 543	1 464	1,8	-1,8	-4,8
	200-299	467	758	1 226	1 114	1 082	5,0	4,9	-1,5
	300-499	144	231	542	732	740	4,8	8,9	4,0
	500-799	8	28	61	202	221	13,3	8,1	17,5
	≥ 800	3	3	7	41	54	0,0	8,8	29,1
	Alle bruk	8 791	7 656	6 189	5 157	5 037	-1,4	-2,1	-2,5
Vestlandet	< 100	25 967	17 083	9 500	4 660	4 399	-4,1	-5,7	-9,2
	100-199	2 901	4 529	4 967	3 716	3 558	4,6	0,9	-4,1
	200-299	244	536	1 165	1 634	1 605	8,2	8,1	4,1
	300-499	49	68	254	639	706	3,3	14,1	13,6
	500-799	5	7	18	96	117	3,4	9,9	26,4
	≥ 800	1	2	4	10	13	7,2	7,2	15,9
	Alle bruk	29 167	22 225	15 908	10 755	10 398	-2,7	-3,3	-5,2
Trøndelag	< 100	9 432	5 660	2 992	1 542	1 510	-5,0	-6,2	-8,2
	100-199	4 119	4 599	3 622	2 303	2 203	1,1	-2,4	-6,0
	200-299	1 146	1 601	2 136	1 831	1 739	3,4	2,9	-2,5
	300-499	412	534	939	1 375	1 385	2,6	5,8	5,0
	500-799	48	63	123	341	353	2,8	6,9	14,1
	≥ 800	14	10	19	78	86	-3,3	6,6	20,8
	Alle bruk	15 171	12 467	9 831	7 470	7 276	-1,9	-2,3	-3,7
Nord- Norge	< 100	13 380	6 235	2 710	1 065	995	-7,4	-8,0	-11,8
	100-199	2 089	2 431	2 036	1 287	1 216	1,5	-1,8	-6,2
	200-299	370	835	1 227	1 102	1 058	8,5	3,9	-1,8
	300-499	53	138	522	837	850	10,0	14,2	6,3
	500-799	5	12	46	178	209	9,1	14,4	20,8
	≥ 800	2	2	4	30	35	0,0	7,2	31,1
	Alle bruk	15 899	9 653	6 545	4 499	4 363	-4,9	-3,8	-4,9

Tabell 4.2 (forts.) Antall jordbruksbedrifter fordelt på landsdeler, og årlig prosentvis endring

Bruksstørrelse, dekar		1979	1989	1999	2006	2007*	Årlig %-vis endring		
							79-89	89-99	99-07
<i>Landet</i>	< 100	94 733	62 000	31 237	15 595	14 915	-4,2	-6,6	-8,8
	100-199	21 632	25 330	22 286	15 901	15 161	1,6	-1,3	-4,7
	200-299	5 652	7 928	10 367	9 836	9 539	3,4	2,7	-1,0
	300-499	2 576	3 266	5 273	6 963	7 066	2,4	4,9	3,7
	500-799	575	714	1 287	2 180	2 259	2,2	6,1	7,3
	≥ 800	134	144	290	743	846	0,7	7,3	14,3
<i>Alle bruk</i>		125 302	99 382	70 740	51 218	49 786	-2,3	-3,3	-4,3

* Foreløpige tall.

1) Til og med 1999 gjelder tallene størrelsesgruppen 5–100 daa

Kilde: Statistisk sentralbyrå. De fullstendige jordbrukstellingene 1979, 1989 og 1999, og beregna totalpopulasjon i 2006 og 2007.

For fylkesvis fordeling se del II tabell 5.

Det er en klar nedgang i antall jordbruksbedrifter over hele landet både i tiårsperioden fra 1979 til 1989 og i perioden 1989 til 1999. Den årlige relative nedgangen i antall jordbruksbedrifter er størst i den siste perioden i alle landsdeler. De minste jordbruksbedriftene har den største relative nedgangen i antall.

Etter 1999 har gjennomsnittlig avgang i antall bruk vært 4,3 prosent hvert år. Det er Agder/Telemark, Vestlandet og Nord-Norge som da har opplevd størst årlig reduksjon, og Rogaland og Trøndelag som har hatt minst reduksjon. I alle landsdeler har størrelsesgruppene under 300 dekar blitt redusert etter 1999, mens det har blitt flere med over 300 dekar. Vestlandet og Agder/Telemark er unntak her, hvor også størrelsesgruppa 200–300 dekar har økt etter 1999.

4.1.2 Kommuneklasser

Statistisk Sentralbyrå har en inndeling i sju kommuneklasser bygd på Standard for kommuneklassifisering 1994, Norges offisielle statistikk. Målsettingen er å dekke behovet for en allmenn kommunegruppering. Den bygger på forholdet mellom sysselsetting i ulike næringer og har følgende hovedinndeling:

Kommuneklasse	Antall kommuner	
1	91	Primærnæringskommuner
2	59	Blandede landbruks- og industrikommuner
3	66	Industrikommuner
4	74	Mindre sentrale blandede tjenesteytings- og industrikommuner
5	77	Sentrale blandede tjenesteytings- og industrikommuner
6	30	Mindre sentrale tjenesteytingskommuner
7	34	Sentrale tjenesteytingskommuner

Kolonnen med «antall kommuner» viser hvordan fordelingen av kommunene var i 2007.

Inndeling i kommuneklasser er ikke en inndeling etter geografiske områder, men en inndeling på kommunenivå etter type av næringsliv og sentralitet. Del II tabell 6 viser fordelingen av kommuneklasser på fylkene.

Tabell 4.2 viser utviklingen i antall jordbruksbedrifter for hver kommuneklasse. Hele perioden sett under ett for landet, så har 60 prosent av jordbruksbedriftene forsvunnet etter 1979. Størst har reduksjonen vært i klasse 4 og 6, mens klasse 2 har hatt den minste reduksjonen i antall jordbruksbedrifter. I perioden fra 1979 til 1989 ble antall jordbruksbedrifter i størrelsesgruppen under 100 dekar redusert i alle kommuneklassene. Det samme skjedde i tiårsperioden 1989 til 1999, men da opplevde i tillegg alle kommuneklassene at arealgruppen 100–199 dekar også ble redusert. De sentrale tjenesteytingskommunene, kommuneklasse 7, var et unntak her, i og med at her hadde også størrelsesgruppa fra 100–200 dekar nedgang den første tiårsperioden, og størrelsesgruppa 200–300 dekar ble redusert i den siste perioden. Etter 1999 har klasse 4 hatt størst gjennomsnittlig årlig reduksjon i antall jordbruksbedrifter, mens klasse 2 har hatt minst reduksjon.

Tabell 4.3 Antall jordbruksbedrifter fordelt på kommuneklasser, og årlig prosentvis endring

Bruksstørrelse, dekar		1979	1989	1999	2006	2007*	Årlig %-vis endring		
							79-89	89-99	99-07
Klasse 1	< 100	16 061	9 351	4 851	2458	2360	-5,3	-6,4	-8,6
	100-199	3 211	4 309	4 071	2761	2627	3,0	-0,6	-5,3
	200-299	520	960	1 703	1751	1724	6,3	5,9	0,2
	300-499	117	194	474	1009	1055	5,2	9,3	10,5
	500-799	11	15	34	165	185	3,2	8,5	23,6
	≥ 800	1	2	2	19	31	7,2	0,0	40,9
	Alle bruk	19 921	14 831	11 135	8163	7982	-2,9	-2,8	-4,1
Klasse 2	< 100	14 795	9 554	5 288	3027	2906	-4,3	-5,7	-7,2
	100-199	4 256	5 335	4 814	3397	3233	2,3	-1,0	-4,9
	200-299	842	1 411	2 167	2192	2104	5,3	4,4	-0,4
	300-499	297	392	767	1280	1323	2,8	6,9	7,1
	500-799	48	65	139	293	334	3,1	7,9	11,6
	≥ 800	8	11	22	82	99	3,2	7,2	20,7
	Alle bruk	20 246	16 768	13 197	10 271	9 999	-1,9	-2,4	-3,4
Klasse 3	< 100	15 642	10 570	5 491	2673	2537	-3,8	-6,3	-9,2
	100-199	2 615	3 403	3 244	2415	2295	2,7	-0,5	-4,2
	200-299	610	887	1 341	1328	1286	3,8	4,2	-0,5
	300-499	261	364	629	918	930	3,4	5,6	5,0
	500-799	81	101	145	275	290	2,2	3,7	9,1
	≥ 800	15	16	38	79	90	0,6	9,0	11,4
	Alle bruk	19 224	15 341	10 888	7688	7428	-2,2	-3,4	-4,7
Klasse 4	< 100	17 633	11 367	5 545	2445	2290	-4,3	-6,9	-10,5
	100-199	2 586	3 263	3 159	2296	2169	2,4	-0,3	-4,6
	200-299	590	942	1 360	1377	1370	4,8	3,7	0,1
	300-499	217	317	609	925	962	3,9	6,7	5,9
	500-799	49	61	126	263	260	2,2	7,5	9,5
	≥ 800	12	11	24	64	72	-0,9	8,1	14,7
	Alle bruk	21 087	15 961	10 823	7370	7123	-2,7	-3,8	-5,1
Klasse 5	< 100	20 794	15 242	7 301	3667	3552	-3,1	-7,1	-8,6
	100-199	6 514	6 552	5 117	3647	3499	0,1	-2,4	-4,6
	200-299	2 212	2 583	2 660	2218	2130	1,6	0,3	-2,7
	300-499	1 190	1 414	1 920	1920	1913	1,7	3,1	0,0
	500-799	263	322	604	859	850	2,0	6,5	4,4
	≥ 800	70	73	134	360	405	0,4	6,3	14,8
	Alle bruk	31 043	26 186	17 736	12671	12349	-1,7	-3,8	-4,4
Klasse 6	< 100	5 004	2 606	1 211	552	526	-6,3	-7,4	-9,9
	100-199	923	1 024	842	552	534	1,0	-1,9	-5,5
	200-299	185	383	490	454	424	7,5	2,5	-1,8
	300-499	40	68	264	357	353	5,4	14,5	3,7
	500-799	4	12	29	92	109	11,6	9,2	18,0
	≥ 800	5	5	7	23	24	0,0	3,4	16,7
	Alle bruk	6 161	4 098	2 843	2030	1970	-4,0	-3,6	-4,5

Tabell 4.2 forts. Antall jordbruksbedrifter fordelt på kommuneklasser, og årlig prosentvis endring

Bruksstørrelse, dekar		1979	1989	1999	2006	2007*	Årlig %-vis endring		
							79-89	89-99	99-07
Klasse 7	< 100	4 804	3 310	1 550	773	744	-3,7	-7,3	-8,8
	100-199	1 527	1 444	1 039	833	804	-0,6	-3,2	-3,2
	200-299	693	762	646	516	501	1,0	-1,6	-3,1
	300-499	454	517	610	554	530	1,3	1,7	-1,7
	500-799	119	138	210	233	231	1,5	4,3	1,2
	≥ 800	23	26	63	116	125	1,2	9,3	8,9
	Alle bruk	7 620	6 197	4 118	3 025	2 935	-2,0	-4,0	-4,1
Hele landet	< 100	94 733	62 000	31 237	15 595	14 915	-4,2	-6,6	-8,8
	100-199	21 632	25 330	22 286	15 901	15 161	1,6	-1,3	-4,7
	200-299	5 652	7 928	10 367	9 836	9 539	3,4	2,7	-1,0
	300-499	2 576	3 266	5 273	6 963	7 066	2,4	4,9	3,7
	500-799	575	714	1 287	2 180	2 259	2,2	6,1	7,3
	≥ 800	134	144	290	743	846	0,7	7,3	14,3
	Alle bruk	125 302	99 382	70 740	51 218	49 786	-2,3	-3,3	-4,3

* Foreløpige tall

1) Før 1999 gjelder tallene størrelsesgruppen 5-50 daa

Kilde: Statistisk sentralbyrå. De fullstendige jordbrukstellingene 1979, 1989 og 1999, og beregna totalpopulasjon i 2006 og 2007.

4.1.3 Virkeområdene for distriktpolitiske virkemidler

For perioden 2007 til 2013 er det innført nytt virkesområde for de distriktpolitiske virkemidlene, jfr «FOR 2006-12-15 nr 1455: Forskrift om geografisk virkeområde og bruk av dei regional- og distriktpolitiske verkemidla». Den nye inndelingen medfører at 24 nye kommuner omfattes av disse virkemidlene, og at folkemengden innenfor virkeområdene økes fra 24,5 % av befolkningen til 27,5 %. Landet er nå delt i 4 soner (I-IV), hvor sone I er utenfor virkeområdet mens det er økende støttemuligheter fra sone II til IV. Fra før var landet delt i fem områder (A - E) etter «Forskrift om avgrensing av geografisk virkeområde for distriktpolitiske verkemidla», revidert 30.04.1998. Område E var da utenfor virkeområdene og det var ingen virkemidler i dette området. Det kunne brukes økende grad av virkemidler fra tiltaksområde D til tiltaksområde A.

Virkeområde	Hovedsakelig omfang av området
I	Oslofjord- og Mjøsregionen, Kristiansand-, Stavanger-, Bergens- og Trondheimsregionen.
II	Enkeltkommuner i ytre deler på Sør- og Vestlandet, i tillegg til kommunene Nord- Odal, Øyer, Orkdal og Levanger.
III	Hele Sogn og Fjordane og de fleste kommuner i Møre og Romsdal. Store deler av fylkene Hordaland, Aust- og Vest-Agder og Buskerud. Enkeltkommuner i Østfold, Hedmark og Trøndelag. Bodø og Tromsø.
IV	Finnmark, Troms unntatt Tromsø, Nordland unntatt Bodø. Nordlige deler av fylkene Møre og Romsdal, Oppland og Hedmark. Deler av Trøndelag. Indre deler av fylkene Telemark, Buskerud, Rogaland, Aust-Agder og Hordaland.

Virkeområdene er en inndeling på kommunalt nivå som bygger på en analyse av enkeltkommuners mulighet for arbeidsplassutvikling og sysselsetting.

Tabell 4.3 nedenfor viser utviklingen i antall bruk for virkeområdene for distriktspolitiske virkemidler. Det er i kommuner med størst støttebehov, sone IV, hvor det også er størst prosentvis årlig nedgang i antall jordbruksbedrifter i hele perioden. Det er også denne gruppa som har sterkest nedgang i antall små jordbruksbedrifter. Det er kommunene i sone I (utenfor virkeområde) som har lavest nedgang i antall jordbruksbedrifter i tidsrommet 1979 til 1989, og sone IV som har nedgang under gjennomsnittet i tiåret etter. Etter 1999 er det igjen sone I som har oppled minst reduksjon. Sone I har hatt en økning i antall bruk i størrelsesgruppene over 500 dekar etter 1999. I de andre sonene har det vært en økning i antall bruk i alle grupper over 300 dekar. Forskjellene mellom områdene i utviklingen i antall bruk, vil påvirkes av endringer i sammensetningen av virkemiddelområdene.

Tabell 4.4 Antall jordbruksbedrifter fordelt på virkeområdene for distriktspolitiske virkemidler, og årlig prosentvis endring

Bruksstørrelse, dekar		1979	1989	1999	2006	2007*	Årlig %-vis endring		
							79-89	89-99	99-07
Sone I (utenfor virkeområde)	< 100 ¹⁾	28 102	20 295	9 834	5 200	4 996	-3,2	-7,0	-8,1
	100-199	9 481	9 586	7 343	5 249	5 035	0,1	-2,6	-4,6
	200-299	3 362	3 993	4 177	3 401	3 269	1,7	0,5	-3,0
	300-499	1 864	2 220	2 972	3 010	2 963	1,8	3,0	0,0
	500-799	458	561	938	1 289	1 297	2,0	5,3	4,1
	≥ 800	106	117	240	552	617	1,0	7,4	12,5
Alle bruk		43 373	36 772	25 504	18 701	18 177	-1,6	-3,6	-4,1
Sone II	< 100 ¹⁾	5 060	3 273	1 688	798	787	-4,3	-6,4	-9,1
	100-199	948	1 133	1 070	737	716	1,8	-0,6	-4,9
	200-299	246	371	469	461	429	4,2	2,4	-1,1
	300-499	105	140	254	353	365	2,9	6,1	4,6
	500-799	16	19	44	99	107	1,7	8,8	11,7
	≥ 800	7	5	7	21	21	-3,3	3,4	14,7
Alle bruk		6 382	4 941	3 532	2 469	2 425	-2,5	-3,3	-4,6
Sone III	< 100 ¹⁾	35 996	24 595	12 830	6 316	5 991	-3,7	-6,3	-9,1
	100-199	5 729	7 939	8 026	6 076	5 798	3,3	0,1	-4,0
	200-299	1 014	1 575	2 654	3 060	3 037	4,5	5,4	1,7
	300-499	386	506	990	1 655	1 727	2,7	6,9	7,2
	500-799	78	95	206	407	409	2,0	8,0	9,0
	≥ 800	19	18	35	117	141	-0,5	6,9	19,0
Alle bruk		43 222	34 728	24 741	17 631	17 103	-2,2	-3,3	-4,5
Sone IV	< 100 ¹⁾	25 575	13 837	6 885	3 281	3 141	-6,0	-6,7	-9,3
	100-199	5 474	6 672	5 847	3 839	3 612	2,0	-1,3	-5,8
	200-299	1 030	1 989	3 067	2 914	2 804	6,8	4,4	-1,1
	300-499	221	400	1 057	1 945	2 011	6,1	10,2	8,4
	500-799	23	39	99	385	446	5,4	9,8	20,7
	≥ 800	2	4	8	53	67	7,2	7,2	30,4
Alle bruk		32 325	22 941	16 963	12 417	12 081	-3,4	-3,0	-4,2
Hele landet	< 100 ¹⁾	94 733	62 000	31 237	15 595	14 915	-4,2	-6,6	-8,8
	100-199	21 632	25 330	22 286	15 901	15 161	1,6	-1,3	-4,7
	200-299	5 652	7 928	10 367	9 836	9 539	3,4	2,7	-1,0
	300-499	2 576	3 266	5 273	6 963	7 066	2,4	4,9	3,7
	500-799	575	714	1 287	2 180	2 259	2,2	6,1	7,3
	≥ 800	134	144	290	743	846	0,7	7,3	14,3
Alle bruk		125 302	99 382	70 740	51 218	49 786	-2,3	-3,3	-4,3

* Foreløpige tall

1) Før 1999 gjelder tallene størrelsesgruppen 5–100 daa

Kilde: Statistisk sentralbyrå. De fullstendige jordbrukstellingene 1979, 1989 og 1999, og beregna totalpopulasjon i 2006 og 2007.

4.2 Utviklingen i noen produksjoner

Tabellene nedenfor viser fordelingen på landsdeler for ulike produksjoner og utviklingen de siste årene. I St. meld nr. 19 (1999–2000) heter det «Kanaliseringspolitikken har gjort det mulig å bruke et stort jordbruksareal og ha landbruk i alle deler av landet.» og vi-

dere at «det fortsatt skal være en geografisk arbeidsdeling i landbruket slik vi har i dag.» Tabell 4.4a til d nedenfor viser utviklingen i antall jordbruksbedrifter med planteproduksjon, dvs. korn og oljevekster, poteter, grønnsaker på friland og engareal. Samme jordbruksbedrift kan ha mer enn én produksjon og antallet jordbruksbedrifter med ulike produksjoner kan ikke summeres til totaltall.

Tabell 4.5a Antall jordbruksbedrifter med korn og oljevekster i landsdelene og andel i prosent

	1979		1989		1999		2006		2007*	
	Antall	%	Antall	%	Antall	%	Antall	%	Antall	%
Østlandet	28 112	71	23 837	72	16 026	73	11 257	71	10 801	71
Agder og Telemark	3 355	8	2 473	7	1 449	7	885	6	831	5
Rogaland	1 290	3	1 118	3	661	3	410	3	384	3
Vestlandet	522	1	572	2	273	1	207	1	191	1
Trøndelag	6 099	15	5 008	15	3 455	16	3 014	19	2 887	19
Nord-Norge	154	0	96	0	45	0	55	0	46	0
<i>Hele landet</i>	<i>39 532</i>		<i>33 103</i>		<i>21 909</i>		<i>15 828</i>		<i>15 140</i>	

* Foreløpige tall

Antall jordbruksbedrifter totalt har gått ned for alle fire planteproduksjonene. For korn har det vært nokså stabil fordeling mellom landsdelene. Når det gjelder potetdyrking, så har Nord-Norge fått en relativt større andel, mens reduksjonen har vært størst for Vestlandet. Det totale antall som dyrker potet er redusert til om lag 4 prosent av hva det var i 1979.

Tabell 4.4b Antall jordbruksbedrifter med poteter i landsdelene og andel i prosent

	1979		1989		1999		2006		2007*	
	Antall	%	Antall	%	Antall	%	Antall	%	Antall	%
Østlandet	27 411	31	11 978	31	3 713	36	1 585	38	1 428	39
Agder og Telemark	9 136	10	3 810	10	677	7	234	6	212	6
Rogaland	5 908	7	2 917	8	798	8	341	8	295	8
Vestlandet	21 816	25	9 090	24	1 446	14	479	11	404	11
Trøndelag	11 039	13	4 590	12	1 442	14	568	14	485	13
Nord-Norge	12 087	14	5 773	15	2 184	21	994	24	864	23
<i>Hele landet</i>	<i>87 397</i>		<i>38 158</i>		<i>10 260</i>		<i>4 201</i>		<i>3 688</i>	

* Foreløpige tall

Antall produsenter med grønnsaker har gått sterkt ned, og var i 1999 på 8 prosent av antallet i 1979. Reduksjonen fortsatte etter 1999, og i 2007 utgjorde antall jordbruksbedrifter 67 prosent av antallet i 1999. For hele landet har antall bruk gått ned med 95 prosent fra 1979 til 2007. For jordbruksbedrifter med grønnsaker er det særlig Østlandet

som har økt sin relative andel, mens det er Vestlandet som har hatt den sterkeste reduksjonen i andel bruk.

Tabell 4.4c Antall jordbruksbedrifter med grønnsaker på friland i landsdelene og andel i prosent

	1979		1989		1999		2006		2007*	
	Antall	%	Antall	%	Antall	%	Antall	%	Antall	%
Østlandet	8 771	33	2 130	33	1 015	48	803	55	828	58
Agder og Telemark	3 585	14	839	13	210	10	109	8	111	8
Rogaland	2 376	9	742	11	278	13	149	10	141	10
Vestlandet	6 587	25	1 358	21	200	9	123	8	115	8
Trøndelag	2 871	11	626	10	269	13	167	12	154	11
Nord-Norge	2 243	8	821	13	151	7	99	7	84	6
<i>Hele landet</i>	<i>26 433</i>		<i>6 516</i>		<i>2 123</i>		<i>1 450</i>		<i>1 433</i>	

* Foreløpige tall

I tabell 4.4d ser vi utviklingen i antall bruk med engareal i de ulike landsdelene. Tabellen viser at fordelingen mellom landsdelene er stabil over tid. Fra 1979 til 2006 har andelen bruk med engareal blitt litt redusert på Vestlandet, Agder og Telemark og i Nord-Norge, mens de andre landsdelene har økt sine andeler noe.

Tabell 4.4d Antall jordbruksbedrifter med engareal og andel i prosent

	1979		1989		1999		2006		2007*	
	Antall	%	Antall	%	Antall	%	Antall	%	Antall	%
Østlandet	26 374	26	19 398	26	15 417	28	11 469	29	11 327	30
Agder og Telemark	10 425	10	7 612	10	4 864	9	3 027	8	2 958	8
Rogaland	8 366	8	7 157	10	5 893	11	4 615	12	4 495	12
Vestlandet	28 455	28	21 232	28	15 225	27	10 068	26	9 707	25
Trøndelag	13 010	13	9 863	13	8 207	15	5 848	15	5 643	15
Nord-Norge	15 701	15	9 284	12	6 398	11	4 335	11	4 200	11
<i>Hele landet</i>	<i>102 331</i>		<i>74 546</i>		<i>56 004</i>		<i>39 362</i>		<i>38 330</i>	

* Foreløpige tall

Kilde: Statistisk sentralbyrå. De fullstendige jordbrukstellingene 1979, 1989 og 1999, og beregna totalpopulasjon i 2006 og 2007.

For fordeling etter størrelsesgrupper se kapittel 2.2, og fylkesvis fordeling se del II tabell 3a –d.

Tabellene 4.5a–f nedenfor viser utviklingen i landsdelene for husdyrproduksjonene, dvs. for melkeproduksjon, ammeku, sau, smågris-, egg- og kyllingproduksjon. Antall besetninger går ned for alle produksjonene.

Tabell 4.6a Antall jordbruksbedrifter med melkekyr i landsdelene og andel i prosent

	1979 ¹⁾		1989 ¹⁾		1999		2006		2007*	
	Antall	%	Antall	%	Antall	%	Antall	%	Antall	%
Østlandet	10 186	26	7 012	24	5 371	24	3 699	23	3 456	23
Agder og Telemark	2 612	7	1 704	6	1 230	5	793	5	726	5
Rogaland	4 186	11	3 732	13	3 094	14	2 364	15	2 189	15
Vestlandet	10 837	28	8 148	28	6 033	27	3 828	26	3 544	26
Trøndelag	6 583	17	5 365	18	4 472	20	2 921	20	2 672	20
Nord-Norge	4 502	12	3 182	11	2 459	11	1 623	11	1 524	11
<i>Hele landet</i>	<i>38 906</i>		<i>29 143</i>		<i>22 659</i>		<i>14 743</i>		<i>13 670</i>	

* Foreløpige tall

1) Tallene inkluderer også eventuelle ammekyr

Tabell 4.5a viser at Trøndelag og Rogaland har fått en større andel av melkekubsetningene etter 1979, mens alle de andre landsdelene har redusert sin andel. Når det gjelder ammekyr, så viser tabell 4.5b at Agder/Telemark og Nord-Norge har økt sin andel etter 1999, mens Østlandet og Trøndelag har en noe mindre andel.

Tabell 4.5b Antall jordbruksbedrifter med ammekyr i landsdelene og andel i prosent

	1999		2002		2004		2006		2007*	
	Antall	%	Antall	%	Antall	%	Antall	%	Antall	%
Østlandet	1930	35	1892	33	1769	33	1 816	33	1 748	33
Agder og Telemark	456	8	473	8	461	8	471	9	475	9
Rogaland	666	12	732	13	641	12	663	12	657	12
Vestlandet	1 111	20	1 232	21	1 191	22	1 128	21	1 084	20
Trøndelag	906	17	982	17	893	16	896	16	842	16
Nord-Norge	395	7	477	8	485	9	505	9	497	9
<i>Hele landet</i>	<i>5 464</i>		<i>5 788</i>		<i>5 440</i>		<i>5 479</i>		<i>5 303</i>	

* Foreløpige tall

Tabell 4.5c Antall jordbruksbedrifter med sau i landsdelene og andel i prosent

	1979		1989		1999		2006		2007*	
	Antall	%	Antall	%	Antall	%	Antall	%	Antall	%
Østlandet	6 509	15	4 915	17	4 679	21	4 568	21	3 603	22
Agder og Telemark	2 971	7	2 222	8	1 953	9	1 863	8	1 261	8
Rogaland	4 376	10	3 779	13	3 194	14	3 263	15	2 879	17
Vestlandet	16 916	38	10 786	37	8 024	35	5 340	32	5 159	32
Trøndelag	3 428	8	2 084	7	1 836	8	1 397	8	1 346	8
Nord-Norge	10 314	23	5 101	18	3 023	13	2 060	12	1 961	12
<i>Hele landet</i>	<i>44 514</i>		<i>28 887</i>		<i>22 709</i>		<i>16 540</i>		<i>15 881</i>	

* Foreløpige tall

Antall jordbruksbedrifter med sau (tabell 4.5c) har relativt sett gått tilbake i Nord-Norge og på Vestlandet etter 1979, samtidig som det har økt på Østlandet og i Rogaland. Tabell 4.5d viser antall jordbruksbedrifter med purker (inkludert ungpurker). Vi ser at Nord-Norge og Rogaland står for en større andel av brukene i 2007 enn hva de gjorde i 1979, samtidig som det har blitt en mindre andel på Østlandet.

Tabell 4.5d Antall jordbruksbedrifter med purker i landsdelene og andel i prosent

	1979		1989		1999		2006		2007*	
	Antall	%	Antall	%	Antall	%	Antall	%	Antall	%
Østlandet	4 502	51	2 214	42	1 489	41	743	39	660	38
Agder og Telemark	434	5	240	5	163	4	78	4	71	4
Rogaland	1 258	14	939	18	705	19	408	21	377	22
Vestlandet	912	10	622	12	390	11	187	10	169	10
Trøndelag	1 661	19	1 021	20	692	19	372	19	330	19
Nord-Norge	147	2	193	4	237	6	139	7	133	8
<i>Hele landet</i>	<i>8 914</i>		<i>5 229</i>		<i>3 676</i>		<i>1 927</i>		<i>1 740</i>	

* Foreløpige tall

Tabell 4.5e og Tabell 4.5f viser antall jordbruksbedrifter med hhv verpehøns og slaktekyllinger. Når det gjelder verpehøns, så ser vi at totalt antall jordbruksbedrifter har vært nedadgående i hele perioden fra 1979 til 2007. Tabellen viser også at Nord-Norge og Rogaland står for en større andel av brukene i 2007 enn hva de gjorde i 1979, samtidig som det har blitt en mindre andel på Østlandet og i Trøndelag.

Tabell 4.5e Antall jordbruksbedrifter med verpehøns i landsdelene og andel i prosent

	1979		1989		1999		2006		2007*	
	Antall	%	Antall	%	Antall	%	Antall	%	Antall	%
Østlandet	5 365	37	1 837	31	1 293	32	667	32	615	33
Agder og Telemark	1 557	11	648	11	430	11	251	10	203	10
Rogaland	1 913	13	1 046	18	645	16	356	17	334	18
Vestlandet	2 825	19	1 146	19	828	20	433	21	363	19
Trøndelag	1 945	13	767	13	442	11	216	10	186	10
Nord-Norge	1 034	7	486	8	426	10	226	11	199	11
<i>Hele landet</i>	<i>14 655</i>		<i>5 930</i>		<i>4 064</i>		<i>2 101</i>		<i>1 887</i>	

* Foreløpige tall

Når det gjelder jordbruksbedrifter med slaktekylling så har antallet økt med 10 prosent fra 2001 til 2006. Økningen har vært størst i Trøndelag. Østlandet har redusert sin relative andel fra 55 til 50 prosent i perioden.

Tabell 4.5f Antall jordbruksbedrifter med slaktekylling i landsdelene og andel i prosent

	2001		2003		2005		2006	
	Antall	%	Antall	%	Antall	%	Antall	%
Østlandet	279	55	257	53	265	51	280	50
Agder og Telemark	14	3	15	3	20	4	16	3
Rogaland	84	16	77	16	82	16	90	16
Vestlandet	27	5	27	6	24	5	22	4
Trøndelag	102	20	103	21	132	25	150	27
Nord-Norge	5	1	3	1	1	0	3	1
<i>Hele landet</i>	<i>511</i>		<i>482</i>		<i>524</i>		<i>561</i>	

Kilde: Statistisk sentralbyrå. Den beregna totalpopulasjon.

For fordeling etter størrelsesgrupper se kapittel 2.2, og fylkesvis fordeling se del II tabell 3e-j.

4.3 Sysselsetting

Tabell 4.6 viser utviklingen i folkemengde, antall sysselsatte i alt¹⁰, antall sysselsatte normalårsverk i alt¹¹ og antall årsverk i jordbruket på landsbasis. Statistisk Sentralbyrå (SSB) foretok i 2006 en hovedrevisjon av Nasjonalregnskapet, noe som medførte nye beregninger av sysselsetting helt tilbake til 1970. I 2006 forandret også SSB vilkårene for å inngå i Arbeidskraftundersøkelsen. Aldersgrensen ble senket fra 16 til 15 år, og aldersdefinisjonen ble endret fra «alder ved utgangen av året» til «alder på referansetidspunktet for undersøkelsen».

Folketallet har økt gjennom hele perioden. Den totale sysselsettingen gikk tilbake fra 1990 til 1992. I 1993 stanset imidlertid nedgangen i sysselsettingen opp, og det er registrert en sammenhengende økning i antall sysselsatte fra 1993 til 2007, bortsett fra en liten reduksjon fra 2002 til 2003. Arbeidsforbruket i jordbruket har en sammenhengende nedgangstrend etter 2. verdenskrig.

¹⁰ Nasjonalregnskapets tall for sysselsetting ligger noe høyere enn Arbeidskraftundersøkelsens tall, fordi nasjonalregnskapstall også inkluderer utenlandske arbeidstakere på norske skip i utenriksfart. Deltidsansatte er inkludert i antall sysselsatte.

¹¹ Antall sysselsatte normalårsverk er definert som antall heltidsregnede inntektsmottakere i produktiv virksomhet (dvs. at deltidsansatte er omregnet til heltids ved å bruke del av full post eller dellønnsbrøk som vekt).

Tabell 4.7 Folkemengde, sysselsatte i alt og årsverk i alt i jordbruket. 1000 stk.

	1985	1990	1999	2003	2006	2007
Folkemengde per 1.1. ¹⁾	4 146	4 233	4 445	4 552	4 640	4 681
Personer 16–74 år ²⁾	3 004	3 094	3 183	3 257	3 398	3 445
Sysselsatte i alt ²⁾	2 014	2 030	2 258	2 267	2 362	2 443
Sysselsatte i % av befolkningen, 16–74 år	67,0	65,6	71,0	69,6	69,5	70,9
Sysselsatte normalårsverk ³⁾	1 763	1 784	1 975	1 960	2 060	2 141
Årsverk i jordbruket i følge BFJ	114,6	98,7	81,6	72,1	63,1	61,0
Andel sysselsatt i jordbruket ⁴⁾ , %	6,5	5,5	4,1	3,7	3,1	2,9

1) Statistisk sentralbyrå. Befolkningsstatistikk

2) Statistisk sentralbyrå. Arbeidskraftundersøkelsen

3) Statistisk sentralbyrå. Nasjonalregnskapet

4) Årsverk i jordbruket i følge BFJ i forhold til totalt antall normalårsverk i Nasjonalregnskapet

For fylkesvis fordeling og fordeling på landsdeler se del II, tabell 7a og b for folkemengde, tabell 8a og b for sysselsatte og tabell 9 for arbeidsforbruk i jordbruket.

4.4 Utviklingen i arbeidsforbruket i jordbruket

Utviklingen i arbeidsforbruket henger sammen med utviklingen i antall jordbruksbedrifter som er tatt opp i kapittel 4.1. I dette kapitlet ser vi på utviklingen i arbeidsforbruk for de samme kategoriene som er brukt for utviklingen i jordbruksbedrifter.

4.4.1 Landsdelsnivå

Tabell 4.7 viser registrert arbeidsforbruk for menn og kvinner i jordbruket med årlig prosentvis endring i perioden 1986 til 2007. Arbeidsforbruket blir stort sett registrert annethvert år. Registreringene følger ikke kalenderåret, og oppgaver for 2007 er derfor fra første halvår dette året og annet halvår i året før. Disse registreringene vil avvike noe fra Totalkalkylen for jordbruket sine beregninger av arbeidsforbruket, etter som Totalkalkylen også inkluderer pelsdyrnæringen i sine beregninger.

I 1989 gikk tallet på timer i et årsverk ned fra 1 975 til 1 875 timer. I 2001 ble et årsverk satt til 1 860 timer, mens det f.o.m. 2002 har vært på 1 845 timer. Nedgangen i arbeidsforbruk fra 1986 til 2007 inkluderer også nedgangen i timer per årsverk.

På landsbasis er nedgangen i arbeidsforbruket minst for perioden 1990–1999, og størst i perioden 1999 til 2007. I alle tre perioder har mengden arbeid utført av kvinner blitt mer reduserte enn arbeidsmengde for menn, men forskjellen i reduksjon har blitt mindre etter hvert. Relativt sett har menns andel av den totale arbeidsinnsatsen økt og kvinners avtatt i perioden 1986 til 2005. Denne utviklingen snudde seg til 2007, etter som kvinners andel av arbeidet økte og menn sin andel ble litt redusert i forhold til 2005.

I perioden 1999 til 2007 i landsdelene Vestlandet, Trøndelag og Nord-Norge ble arbeidsmengden til kvinnene redusert mer enn arbeidsmengde utført av menn. Den totale

arbeidsmengden har fra 1999 til 2007 blitt mest redusert på Vestlandet, og minst i Rogaland.

I 2003, 2005 og 2007 er det registrert henholdsvis 1 147, 1 460 og 1 244 årsverk utført av selvstendige næringsdrivende som ikke er fordelt etter kjønn. Disse timene er i tabellene nedenfor fordelt på mann/kvinne med samme forhold som de kjønnsfordelte timene.

Tabell 4.8 Registrert arbeidsforbruk for menn og kvinner i jordbruket fordelt på landsdeler. 1000 årsverk¹⁾

		1986	1990	1999	2003	2005	2007*	Årlig % - vis endring		
								86-90	90-99	99-07
Østlandet	Menn	26,1	23,7	19,5	17,7	16,3	15,3	-2,3	-2,1	-3,0
	Kvinner	9,2	7,6	6,3	5,8	5,3	5,0	-4,7	-2,1	-2,8
	Sum	35,3	31,3	25,8	23,5	21,6	20,3	-2,9	-2,1	-2,9
Agder og Telemark	Menn	5,1	4,4	3,5	3,1	2,8	2,5	-3,6	-2,6	-4,0
	Kvinner	2,1	1,5	1,2	1,1	1,0	0,9	-7,4	-2,8	-3,4
	I alt	7,2	5,9	4,7	4,2	3,8	3,4	-4,7	-2,7	-3,9
Rogaland	Menn	9,5	8,7	7,0	6,7	6,1	5,6	-2,3	-2,4	-2,7
	Kvinner	3,1	2,7	2,3	2,2	2,0	2,0	-3,5	-1,9	-1,7
	I alt	12,6	11,4	9,3	8,9	8,2	7,6	-2,6	-2,2	-2,4
Vestlandet	Menn	19,0	17,7	13,9	11,9	11,0	9,9	-1,8	-2,6	-4,2
	Kvinner	7,7	6,9	4,8	4,0	3,5	3,2	-2,7	-3,9	-5,1
	Sum	26,5	24,6	18,5	15,9	14,4	13,1	-1,8	-3,1	-4,3
Trøndelag	Menn	12,8	11,3	9,8	8,8	7,9	7,3	-3,2	-1,6	-3,6
	Kvinner	4,6	3,8	3,0	2,5	2,2	2,1	-4,6	-2,7	-4,1
	Sum	17,3	15,1	12,5	11,3	10,1	9,4	-3,4	-2,0	-3,5
Nord-Norge	Menn	7,9	7,4	6,1	5,5	5,0	4,6	-1,6	-2,1	-3,4
	Kvinner	3,4	2,8	2,2	2,0	1,8	1,6	-4,4	-2,9	-3,5
	Sum	11,2	10,2	8,3	7,5	6,8	6,3	-2,2	-2,3	-3,4
<i>Landet</i>	<i>Menn</i>	<i>80,4</i>	<i>73,2</i>	<i>59,8</i>	<i>53,7</i>	<i>49,1</i>	<i>45,3</i>	<i>-2,3</i>	<i>-2,2</i>	<i>-3,4</i>
	<i>%</i>	<i>73</i>	<i>74</i>	<i>75</i>	<i>75</i>	<i>76</i>	<i>75</i>			
	<i>Kvinner</i>	<i>30,1</i>	<i>25,4</i>	<i>19,7</i>	<i>17,6</i>	<i>15,8</i>	<i>14,8</i>	<i>-4,2</i>	<i>-2,8</i>	<i>-3,5</i>
	<i>%</i>	<i>27</i>	<i>26</i>	<i>25</i>	<i>25</i>	<i>24</i>	<i>25</i>			
	<i>Sum</i>	<i>110,5</i>	<i>98,5</i>	<i>79,5</i>	<i>71,4</i>	<i>64,9</i>	<i>60,1</i>	<i>-2,8</i>	<i>-2,4</i>	<i>-3,4</i>

1) 1975 timer per årsverk til 01.07.1989 og 1875 timer per årsverk til 1999. 1860 timer for 2001 og 1845 timer fra 2003, 2005 og 2007

* Foreløpige tall

Kilde: Statistisk sentralbyrå. Utvalgstillingene og den fullstendige Jordbrukstillingen for 1999.

For fylkesvis fordeling se del II tabell 9.

Tabell 4.8 viser utviklingen i jordbrukets andel av sysselsettingen i regionene. Dette er beregnet ved at jordbrukets arbeidsforbruk målt i årsverk er relatert til antall sys-

selsatte i alt i regionen. Størrelsene er derved ikke helt sammenlignbare. I antall sysselsatte inngår også deltidsansatte med mindre enn et årsverk. Et årsverk i jordbruket er ikke synonymt med en sysselsatt. Dels vil en del brukere arbeide utover ett årsverk, og dels vil det være deltidsarbeidsplasser i jordbruket som i det øvrige næringsliv. Det er også vanlig med yrkeskombinasjoner blant brukere. Med dette utgangspunktet vil ikke de absolutte tallene gi et reelt bilde, men gi mulighet for å sammenholde utviklingen mellom områder og i tid.

Tabell 4.9 Jordbrukets andel av sysselsettingen målt ved registrert arbeidsforbruk i årsverk i jordbruket relativt til antall sysselsatte i regionen totalt¹⁾. Prosent

		1997	1999	2003	2005	2007*
Østlandet	Menn	3,8	3,5	3,2	2,9	2,6
	Kvinner	1,4	1,3	1,1	1,0	0,9
	I alt	2,7	2,4	2,2	2,0	1,8
Agder og Telemark	Menn	3,4	3,2	2,9	2,6	2,1
	Kvinner	1,3	1,3	1,2	1,0	0,9
	I alt	2,5	2,3	2,1	1,8	1,6
Rogaland	Menn	7,4	6,8	6,5	5,7	4,9
	Kvinner	3,0	2,6	2,5	2,3	1,9
	I alt	5,4	4,9	4,6	4,1	3,5
Vestlandet	Menn	7,5	6,5	5,7	5,2	4,3
	Kvinner	3,4	2,5	2,0	1,9	1,6
	I alt	5,6	4,7	4,0	3,7	3,1
Trøndelag	Menn	9,8	9,6	8,5	7,5	6,6
	Kvinner	3,6	3,2	2,6	2,4	2,1
	I alt	7,0	6,6	5,7	5,1	4,5
Nord-Norge	Menn	5,4	5,0	4,8	4,3	3,8
	Kvinner	2,2	2,1	1,7	1,7	1,5
	I alt	3,9	3,7	3,3	3,0	2,8
<i>Hele landet</i>	<i>Menn</i>	<i>5,4</i>	<i>4,9</i>	<i>4,5</i>	<i>4,1</i>	<i>3,5</i>
	<i>Kvinner</i>	<i>2,1</i>	<i>1,8</i>	<i>1,5</i>	<i>1,5</i>	<i>1,3</i>
	<i>I alt</i>	<i>3,9</i>	<i>3,5</i>	<i>3,1</i>	<i>2,8</i>	<i>2,5</i>

1) Sammenligningen avviker noe fra faktiske forhold, da en sysselsatt i gjennomsnitt arbeider mindre enn ett årsverk

* Foreløpige tall

Kilde: Statistisk sentralbyrå. Utvalgstillingene og den fullstendige Jordbrukstillingen for 1999.

Det framgår av tabell 4.8 at jordbruket har større betydning for sysselsetting for menn enn for kvinner. Målt på denne måten er jordbrukets betydning for sysselsettingen avtagende i alle regioner. Sysselsettingsvirkningen er relativt størst i Trøndelag og minst i Agder/Telemark og på Østlandet.

4.4.2 Kommuneklasser

Tabell 4.9 viser utviklingen i arbeidsforbruket etter kommuneklasser for årene 1990, 1995, 1999, 2003, 2005 og 2007. Kommuneklassene er beskrevet nærmere i kapittel 4.1.2.

I perioden 1990 til 1999 var det de sentrale tjenesteytingskommuner, klasse 7, og mindre sentrale blandede tjenesteytings- og industrikommuner, klasse 4, som opplevde den største årlige prosentvise nedgangen i arbeidsforbruket totalt. Ser vi på arbeidsforbruket til mennene, så var det også her de sentrale tjenesteytingskommuner, klasse 7, som hadde størst årlig reduksjon. For kvinnene var det de mindre sentrale blandede tjenesteytings- og industrikommuner, klasse 4, som hadde størst reduksjon i perioden.

I den siste perioden var det primærnæringskommunene, klasse 1, som hadde størst årlig prosentvis nedgang, både for kvinner og menn. Klasse 6, dvs. mindre sentrale tjenesteytingskommuner, hadde i sum minst reduksjon når det gjelder det totale arbeidsforbruket.

Tabell 4.10 Registrert arbeidsforbruk for menn og kvinner i jordbruket fordelt på kommune-
klasser. 1000 årsverk

		1990	1995	1999	2003	2005	2007*	Årlig %-vis endring	
								1990-99	1999-07
Klasse 1	Menn	12,5	11,6	10,5	9,3	8,6	7,8	-1,9	-3,9
	Kvinner	4,9	4,1	3,7	3,4	3,0	2,7	-3,0	-4,1
	Sum	17,4	15,7	14,3	12,7	11,5	10,5	-2,2	-3,9
Klasse 2	Menn	15,8	14,7	13,3	12,1	11,1	10,3	-1,9	-3,3
	Kvinner	5,6	4,9	4,3	3,9	3,3	3,2	-2,8	-3,6
	Sum	21,3	19,6	17,6	16,0	14,4	13,5	-2,1	-3,4
Klasse 3	Menn	11,1	10,0	9,0	7,9	7,3	7,0	-2,4	-3,3
	Kvinner	3,7	3,4	2,9	2,6	2,4	2,3	-2,8	-3,0
	Sum	14,9	13,4	11,9	10,5	9,7	9,3	-2,5	-3,2
Klasse 4	Menn	10,4	9,8	8,3	7,3	6,7	6,4	-2,4	-3,5
	Kvinner	3,9	3,6	2,8	2,3	2,2	2,1	-3,4	-3,4
	Sum	14,3	13,4	11,2	9,7	8,9	8,5	-2,7	-3,5
Klasse 5	Menn	16,0	15,0	12,8	11,6	10,3	9,8	-2,4	-3,5
	Kvinner	4,9	4,6	4,0	3,7	3,3	3,0	-2,1	-3,3
	Sum	20,8	19,6	16,8	15,3	13,6	12,9	-2,3	-3,4
Klasse 6	Menn	3,3	3,1	2,7	2,7	2,6	2,2	-2,4	-2,4
	Kvinner	1,2	1,0	0,9	0,9	0,8	0,7	-3,3	-3,3
	Sum	4,5	4,1	3,6	3,6	3,4	2,9	-2,6	-2,6
Klasse 7	Menn	4,1	3,7	3,1	2,7	2,5	2,5	-2,8	-3,2
	Kvinner	1,2	1,2	1,0	0,8	0,8	0,8	-2,3	-2,8
	Sum	5,3	4,8	4,1	3,6	3,3	3,3	-2,7	-3,1
<i>Hele landet</i>	<i>Menn</i>	<i>73,2</i>	<i>67,9</i>	<i>59,8</i>	<i>53,7</i>	<i>49,1</i>	<i>46,0</i>	<i>-2,2</i>	<i>-3,4</i>
	<i>Kvinner</i>	<i>25,4</i>	<i>22,7</i>	<i>19,7</i>	<i>17,6</i>	<i>15,8</i>	<i>14,8</i>	<i>-2,8</i>	<i>-3,5</i>
	<i>Sum</i>	<i>98,5</i>	<i>90,6</i>	<i>79,5</i>	<i>71,4</i>	<i>64,9</i>	<i>60,8</i>	<i>-2,4</i>	<i>-3,4</i>

* Foreløpige tall

Kilde: Statistisk sentralbyrå. Utvalgstillingene og den fullstendige jordbrukstillingen i 1999.

4.4.3 Virkeområder for distriktpolitiske virkemidler

Tabell 4.10 viser utviklingen for virkeområdene for distriktpolitiske virkemidler. De ulike sonene er nærmere omtalt i kapittel 4.1.3. Virkemidlene trappes opp i rekken fra I til IV, slik at sone IV har de mest omfattende distriktpolitiske virkemidlene. Sone I ligger utenfor virkeområdet, og det er ikke distriktpolitiske virkemidler i dette området.

Tabell 4.11 Registrert arbeidsforbruk for menn og kvinner i jordbruket fordelt på virkeområder for distriktspolitiske virkemidler. 1000 årsverk

		1990	1995	1999	2003	2005	2007*	Årlig %-vis endring	
								1990-99	1999-07
Sone I	Menn	25,3	23,3	20,4	18,5	16,9	15,8	-2,4	-3,2
	Kvinner	7,5	7,1	6,3	5,7	5,3	5,1	-1,9	-2,6
	Sum	32,7	30,4	26,7	24,2	22,2	20,8	-2,3	-3,0
Sone II	Menn	3,5	3,2	2,9	2,6	2,6	2,4	-1,9	-2,6
	Kvinner	1,2	1,1	0,9	0,8	0,7	0,7	-3,4	-2,6
	Sum	4,7	4,3	3,8	3,4	3,3	3,1	-2,3	-2,6
Sone III	Menn	25,2	23,1	20,2	18,1	16,3	15,0	-2,4	-3,6
	Kvinner	9,4	8,3	6,9	6,0	5,2	4,9	-3,4	-4,2
	Sum	34,6	31,5	27,1	24,1	21,5	19,9	-2,7	-3,8
Sone IV	Menn	19,2	18,2	16,3	14,5	13,4	12,1	-1,8	-3,6
	Kvinner	7,3	6,2	5,6	5,1	4,5	4,1	-2,9	-3,8
	Sum	26,5	24,4	21,9	19,6	17,9	16,2	-2,1	-3,6
<i>Hele landet</i>	<i>Menn</i>	<i>73,2</i>	<i>67,9</i>	<i>59,8</i>	<i>53,7</i>	<i>49,1</i>	<i>45,3</i>	<i>-2,2</i>	<i>-3,4</i>
	<i>Kvinner</i>	<i>25,4</i>	<i>22,7</i>	<i>19,7</i>	<i>17,6</i>	<i>15,8</i>	<i>14,8</i>	<i>-2,8</i>	<i>-3,5</i>
	<i>Sum</i>	<i>98,5</i>	<i>90,6</i>	<i>79,5</i>	<i>71,4</i>	<i>64,9</i>	<i>60,1</i>	<i>-2,4</i>	<i>-3,4</i>

* Foreløpige tall

Kilde: Statistisk sentralbyrå. Utvalgstillingene og den fullstendige jordbrukstillingene i 1999.

Virkemiddelområdene er ikke statiske og endringer vil påvirke sammenlignbarheten over tid.

4.5 Alder på bruker

Tabell 4.11 gir en oversikt over aldersfordelingen, og tabell 4.12 viser gjennomsnittsalderen på personlige brukere etter størrelsen på jordbruksbedriftene.

Tabell 4.12 Personlig brukere etter alder. Antall og prosent

Aldersgruppe	1979	1989	1999	2006	2007*
-39	27 811	26 233	17 923	10 302	9 648
%	22	27	26	21	21
40-49	24 093	26 155	20 447	14 521	13 997
%	19	27	29	30	30
50-59	31 914	20 975	19 276	14 461	13 883
%	26	21	28	30	30
60-65	18 587	11 898	7 074	6 245	6 404
%	15	12	10	13	14
66-69	9 466	5 898	2 907	1 888	1 884
%	8	6	4	4	4
over 70	12 553	7 430	2 332	1 000	991
%	10	8	3	2	2
Totalt	124 424	98 589	69 959	48 417	46 807

* Foreløpige tall

Kilde: Statistisk sentralbyrå. De fullstendige jordbrukstellingene 1979, 1989 og 1999 og beregna totalpopulasjon i 2006 og 2007.

For fylkesvis fordeling se del II tabell 10a.

Antall brukere har gått ned i hele perioden. Brukere mellom 40 og 60 år utgjør en større andel i 2007 enn i 1979, mens det har blitt færre over 60 år. Gjennomsnittsalderen er stabil, men har gått litt opp de siste årene.

En NILF-rapport om generasjonsskifte i landbruket¹² bygd på materiale fra Driftsgranskingene viser at 40 prosent av personene over 55 år i denne undersøkelsen planlegger å søke om tidligpensjon og for 48 prosent av disse vil det framskynde eiendomsoverdragelsen.

I hovedsak går gjennomsnittsalderen på bruker ned med økende bruksstørrelse (tabell 4.12). I perioden fra 1979 til 1989 gikk gjennomsnittsalderen ned for brukere i de fleste bruksstørrelser. Gjennomsnittsalderen gikk ned for jordbruksbedrifter over 300 dekar og for den minste arealgruppen i perioden fra 1989 til 1999. Fra 1999 til 2007 har gjennomsnittsalderen gått opp for alle bruksstørrelser.

¹²Vangsgraven Stubberud K. og K. Samseth 2000. *Slekter kommer, slekter går – om generasjonsskiftet i jordbruket*. NILF-rapport 2000:4

Tabell 4.13 Gjennomsnittlig alder på brukere etter arealgrupper

Størrelsesgruppe	1979	1989	1999	2006	2007*
< 100 ¹⁾	53,5	51,4	50,3	51,2	51,4
100-199	47,3	46,0	46,9	49,3	49,6
200-299	46,1	45,2	45,4	47,5	47,8
300-499	45,7	45,6	45,2	46,8	47,0
500-799	45,3	45,6	45,3	46,5	46,9
≥ 800	45,4	45,1	46,0	46,0	46,4
Alle jordbruksbedrifter	51,9	49,3	48,0	49,0	49,3

* Foreløpige tall

1) Til og med 1999 gjelder tallene størrelsesgruppen 5–100 dekar

Kilde: Statistisk sentralbyrå. De fullstendige jordbrukstellingene 1979, 1989 og 1999 og beregna totalpopulasjon i 2006 og 2007

For fylkesvis fordeling se del II tabell 10b.

4.6 Eiendomsoverdragelse og rekruttering

Landbruksregisteret registrerer antall landbrukseiendommer. Det er omlag 202 000 landbrukseiendommer totalt, og ca. 192 000 av disse har minst 5 daa eid jordbruksareal og/eller minst 25 daa produktivt skogareal. Ca. 180 000 av disse har minst 5 daa eid jordbruksareal, og dette antallet har vært stabilt siden 1999. Tabell 4.13 gir en oversikt over antall eiendommer med minst 5 dekar eid jordbruksareal og antall eiere. Samme eier kan ha hjemmel til flere eiendommer og flere eiendommer kan registreres som én bruksenhet, for eksempel dersom de drives av samme bruker. Antall landbrukseiendommer er derfor langt høyere enn antall jordbruksbedrifter.

Tabell 4.14 Antall landbrukseiendommer med minst 5 daa eid jordbruksareal januar 1999 og januar 2008, eiere i januar 2008 og antall jordbruksbedrifter og personlige brukere i 2007

Eiendomsstørrelse	Eiendommer i alt		Eiere, 2008			Antall jordbruksbedrifter*	Brukere, 2007*		
	1999	2008	Mann	Kvinne	Upers. o.a.		Mann	Kvinne	Upersonlige
< 100 daa	143 207	138 371	96 127	36 928	5 316	14 915	11 204	2 349	1 362
%	80	78	69	27	4	30	75	16	9
100–199 daa	25 553	25 541	20 462	4 299	780	15 161	12 683	2 165	313
%	14	14	80	17	3	30	84	14	2
200–299 daa	6 972	7 836	6 300	1 209	327	9 539	8 041	1 142	356
%	4	4	80	15	4	19	84	12	4
300–499 daa	3 057	3 741	2 980	543	218	7 066	5 931	656	479
%	2	2	80	15	6	14	84	9	7
500-799 daa	633	806	606	118	82	2 259	1 791	168	300
%	0	0	75	15	10	5	79	7	13
> 800 daa	176	177	109	20	48	846	649	28	169
%	0	0	62	11	27	2	77	3	20
Landet	179 598	176 472	126 584	43 117	6 771	49 786	40 299	6 508	2 979
%	100	100	72	24	4	100	81	13	6

* Forløpige tall

Kilde: Statistisk sentralbyrå. Landbruksregisteret for eiendommer og eiere pr januar 2008. Den beregnede totalpopulasjon for antall jordbruksbedrifter og brukere i 2007.

I tillegg er det ca. 12 000 rene skogeiendommer med minst 25 dekar produktivt skogareal.

Fra og med 1. september 2001 økte konsesjonsgrensen for bebygde eiendom fra 5 til 20 dekar¹³ totalareal. Dette medførte at 16 prosent av landbrukseiendommene hadde mindre areal enn konsesjonsgrensen. Fra 1. januar 2004 fikk vi ny konsesjonslov¹⁴ som hevet konsesjonsgrensen ytterligere. Arealgrensen ble 100 dekar totalareal, så lenge det er under 20 dekar fulldyrket jord på bebygde eiendommer. Denne utvidelsen medførte at enda flere eiendommer ble konsesjonsfrie. Det foregår nå en høringsrunde med forslag til ytterligere nye endringer i konsesjonsregelverket, og resultatene av dette vil vi komme tilbake til neste år.

Resultatkontrollen for 2000 så på forholdet mellom gammel og ny bruker der det var registrert endringer i søknad om produksjonstillegg fra 1997 til 1998. Kvinner var gjennomgående eldre enn menn når de overtok gardsdrift. Gjennomsnittsalderen på kvinner som overtok gardsdrift, var for landet 7 år høyere enn for menn som overtok drifta. Variasjonene fylkene i mellom var fra 1 til 11 år.

Omtrent like mange kvinner som menn overtok de minste jordbruksbedriftene, og forskjellen mellom menn og kvinner i antall overdragelser økte med størrelsen på jordbruksbedriften. De største jordbruksbedriftene ble bare i 15 prosent av til-

¹³ Innst. S. nr. 167 (1999-2000)

¹⁴ Lov 2003-11.28 nr 98: Lov om konsesjon ved erverv av fast eiendom (konsesjonsloven) mv.

fellene overtatt av kvinner. Totalt for landet overtok kvinner 40 prosent av jordbruksbedriftene som endret bruker fra 1997 til 1998. Overdragelsene drøyde lengst for jordbruksbedrifter under 100 daa, og gjennomsnittsalderen på bruker var også relativt høy.

De fleste gardsoverdragelser skjer innen familien. Tabell 4.15 over og tabell 4.16 nedenfor viser antall jordbruksbedrifter med personlige eiere hvor det er knyttet odelsrett til eiendommen. Odelsrett innebærer grovt sett at eiendommen er over 5 dekar med ressurser tilsvarende minimum 10 dekar dyrket jord og at odelsretten er opparbeidet gjennom samme families eierskap i minst 20 år. Odelsretten er en slektsrettighet som krever personlig eierskap. Andelen jordbruksbedrifter med odel var i 1999 på 77 prosent av antall jordbruksbedrifter med personlig eier og med aktiv jordbruksdrift. Andelen varierer fra 71 i Hedmark til 86 prosent i Sogn og Fjordane med unntak av Nord-Norge der den er 67 og 66 prosent i Nordland og Troms og 39 prosent i Finnmark.

Også odelseiendommer selges til andre enn odelsberettigede, men slik det framgår av tabell 4.15 og tabell 4.16 er det langt vanligere med salg innenfor odelskretsen. Tallene er hentet fra jordbrukstellingene i 1999 og gjelder derfor jordbruksbedrifter som var oppgavepliktige i 1999.

Tabell 4.15 Antall jordbruksbedrifter med odelsrett totalt og i prosent av antall eiendommer med jordbruksdrift og personlige eiere. Andelen odelsoverdragelser i prosent

	Eiendommer, 1999			Andel odelsoverdragelser, %				
	Med drift og pers. brukere	Med odelsrett Antall	%	-1969	1970-79	1980-89	1990-94	1995-99
Østfold	3 576	2 625	73	80	89	82	83	83
Akershus	3 448	2 590	75	82	89	83	82	80
Hedmark	5 917	4 224	71	77	86	78	77	67
Oppland	6 943	5 419	78	86	90	86	84	81
Buskerud	3 799	2 987	79	84	91	86	82	79
Vestfold	2 440	1 920	79	82	89	88	86	84
Telemark	2 594	1 991	77	86	89	84	83	80
Aust-Agder	1 245	984	79	88	92	87	78	80
Vest-Agder	1 979	1 438	73	72	85	81	82	80
Rogaland	6 108	4 796	79	83	89	84	86	83
Hordaland	5 535	4 415	80	85	91	87	85	83
Sogn og Fjordane	5 246	4 511	86	91	94	91	92	86
Møre og Romsdal	4 961	4 086	82	89	92	88	87	79
Sør-Trøndelag	4 744	3 751	79	87	88	87	83	82
Nord-Trøndelag	4 942	3 959	80	87	89	85	82	80
Nordland	3 796	2 527	67	72	80	74	69	66
Troms	2 036	1 345	66	71	76	73	67	66
Finnmark	650	256	39	43	49	44	43	40
<i>Landet</i>	<i>69 959</i>	<i>53 824</i>	<i>77</i>	<i>83</i>	<i>88</i>	<i>84</i>	<i>82</i>	<i>78</i>

Kilde: Statistisk sentralbyrå. Jordbrukstillingen 1999.

For odelsoverdragelser til kvinner se kapittel 9.

I 1995 til 1999 utgjorde andelen salg til odelsberettigede 78 prosent av antall overdragelser på landsbasis. Den høyeste andelen for overdragelsene var i perioden 1970 til 1979 og andelen har siden gått ned i alle landsdeler. Det er i Nord-Norge overdragelser utenom odelskretsen er hyppigst med 40 prosent i Finnmark. Dette fylket har også flest eiendommer uten odell. Sogn og Fjordane er det fylket som har relativt flest overdragelser til odelsbærere. Tallene viser ikke hvor mange gardsbruk med personlige eiere, men hvor det ikke er opparbeidet odell, som overdras til barn eller andre nære slektninger.

Tabell 4.16 Antall eiendommer med odelsrett¹⁾ totalt og i prosent av antall eiendommer med personlige eiere. Andelen odelsoverdragelser i prosent. Størrelsesgrupper

Jordbruksbedrifter med over 5 daa jordbruksareal	1999		Andel odelsoverdragelser, %					
	Eid av personlig bruker	Med odelsrett	-1969	1970–79	1980–89	1990–94	1995–99	
	Antall	%						
Jordbruksareal i drift								
5–50 daa	13 697	9 830	72	78	86	79	76	68
50–100 daa	16 672	12 796	77	83	88	84	82	77
100–200 daa	22 228	17 613	79	86	90	86	84	82
200–300 daa	10 331	8 129	79	87	88	85	84	85
300–500 daa	5 227	4 139	79	89	90	84	87	84
> 500 daa	1 532	1 195	78	90	92	87	87	82

1) Jordbruksbedrifter der referansebruker eller ektefelle/samboer hadde odelsrett til hovedbruket ved overtaking

Kilde: Statistisk sentralbyrå. Jordbrukstelingen 1999.

For odelsoverdragelser til kvinner se kapittel 9.

Ser en på gardsbruk etter størrelse og produksjon som i tabell 4.16, framgår det at tidsrommet 1970 til 1979 har høyest andel av overdragelser til odelsberettigede for alle grupperinger i tabellen. I tiden etter 1980 er bildet langt mer blandet, men for de minste og de største brukene går antallet ned.

NILF har gjennomført en undersøkelse om generasjonsskifte i landbruket¹⁵ bygd på materiale fra Driftsgranskingene. Den viser at for yngre brukere som nylig har overtatt, er det snarere normalsituasjon enn unntaket at de kombinerer lønnsarbeid med gardsdrifta. Det gjelder 38 prosent av mennene og 45 prosent av kvinnene.

Arbeidsmengden som legges ned på jordbruksbedriften etter eierskifte er lavere i denne undersøkelsen enn i en tilsvarende undersøkelse fra 1972–81¹⁶. Den eldre generasjonen har også høyere driftsoverskudd fra jordbruket enn den yngre, men den yngre generasjonen henter mer fra arbeid utenom bruket.

4.7 Bygdeutvikling

Yrkeskombinasjoner er vanlig i landbrukshusholdene og flere henter inntekt utenom garden og jordbruket. Inntektskombinasjoner kan være stabile tilpasninger og gjør at små bruk ikke nødvendigvis er marginale og på vei mot nedleggelse eller fraflytting. Jordbrukseiendommene kan være en avgjørende bosettingsfaktor i

¹⁵Vangsgraven Stubberud K. og K. Samseth 2000. *Slekter kommer, slekter går – om generasjonsskifte i jordbruket*. NILF-rapport 2000:4

¹⁶ Knapskog K. 1986. *Økonomiske forhold rundt generasjonsskifte i landbruket*. NILF I-202-86.

kommunene og ha positive ringvirkninger på det øvrige næringsliv. Dette framgår av en undersøkelse fra fem kommuner i fire fylker gjennom årene 1994–1997¹⁷.

Fra og med 1988 er det bevilget betydelige BU-midler, der formålet er å skape grunnlag for ny og lønnsom næringsutvikling på bygdene både innen landbruket og i tilknytning til landbruket. I forskrift fastsatt av Landbruksdepartementet 24. januar 2005 fastslås det at formålet med BU-midlene er «å legge til rette for næringsutvikling som danner grunnlag for langsiktig, lønnsom verdiskaping og desentralisert bosetting med utgangspunkt i landbrukets ressurser generelt og landbrukseiendommen spesielt. Forskriften skal også legge til rette for et landbruk der kvinner og menn gis like muligheter». BU-midlene er det viktigste økonomiske virkemidlet til Landbruks- og matdepartementet for å nå målet om næringsutvikling i og i tilknytning til landbruket.

Ved fastsetting av ny BU-forskrift i 2005 la departementet vekt på hensynet til forenkling og økt regionalt handlingsrom, og det ble i større grad overlatt til regionalt nivå å prioritere bruken av midlene innenfor rammene for landbrukspolitikken.

BU-midlene ble fra og med 1993 gjort landsdekkende og omfatter fra 1994 både midler rettet mot nye næringer og midler knyttet til investeringer i tradisjonelt jord- og hagebruk. De inkluderer i dag blant annet tilskudd til utrednings- og tilretteleggingstiltak, etablererstipend, tilskudd til bedriftsutvikling, tilskudd og rentestøtte til investeringer, samt tilskudd til mindre investeringer i forbindelse med generasjonsskifte, til praktikantordning og til andre tiltak. Fra og med 1998 ble det gitt egne midler til grøf-ting, første året i Nord-Norge og Namdalen og de to neste årene til alle fylkene.

Midlene til fylkene fordeler seg slik som vist i tabell 4.18. Midlene gis på to nivåer, et som forvaltes av Innovasjon Norge, og et som forvaltes på fylkesplan av fylkesmannens landbruksavdeling (FMLA). I 2003 ble ordningen med BU-lån (investeringslån) avviklet, og erstattet med en ny ordning med rentestøtte. Det pågår f.o.m. 2004 et 4-årig forsøk med regionale BU-midler i Oppland, forvaltet av regionrådene for Valdres og Nord-Gudbrandsdal.

Tabell 4.17 viser en oversikt over tildeling av BU-midlene. Fra 1999 til 2005 økte bevilgningene til tiltak innenfor tradisjonelt jord- og hagebruk, mens andre BU-tiltak er i samme periode tildelt mindre. Fra 2005 til 2006 er situasjonen motsatt, med en reduksjon i bevilgninger til tradisjonelt jordbruk, og en økning i bevilgninger til andre BU-tiltak. Antall søknader har gått ned de siste årene, først og fremst fordi det foretas en grundig siling av prosjekter på kommuneplanet for å utnytte de knappe rammene best mulig. De sakene som innvilges støtte er også gjennomgående større enn for noen år tilbake.

---

¹⁷ Vangsgreven K., A. M. Jervell og H. Romarheim 1997. *Utprøving og evaluering av forhold som fremmer bygdeutvikling*. NILF-rapport 1997:6

Tabell 4.17 Tildeling av BU-midler, millioner kroner

	1995	1999	2006	2007
Tradisjonelt jord- og hagebruk	115	220	751 ¹⁾	800 ¹⁾
Grøfting		32		
Andre BU-tiltak	313	343	199 ²⁾	188 ²⁾
Forvaltet av fylkesmannen			68	75
Sum	428	595	1 018	1 063
Antall søknader	4 027	9 315	2 604	2 448
Antall innvilgede søknader	3 357	8 527	2 243	2 136
Andel innvilget, i %	83	91	86	87

1) 2006: Herav 105 mill. til Melke- og storfeprogram, 91 mill. i BU-tilskudd og 554 mill. i lån m/ rentestøtte

2007: Herav 218 mill. i BU-tilskudd og 582 mill. i lån m/ rentestøtte

2) 2006: Herav 97 mill. i BU-tilskudd og 103 mill. i lån m/rentestøtte

2007: Herav 95 mill. i BU-tilskudd og 93 mill. i lån m/ rentestøtte

Kilde: Statens Landbruksbank og Innovasjon Norge/SND.

Tabell 4.18 viser den fylkesvise fordelingen av midlene i 1999, 2006 og 2007. Bevilgninger til tiltak utenom tradisjonelt jord- og hagebruk, inkludert grøfting (såkalte «andre tiltak») er redusert med 44 prosent fra 1999 til 2007. Møre og Romsdal og Aust-Agder har hatt den største prosentvise reduksjonen, mens Telemark har hatt en liten økning. Når det gjelder tiltak innenfor jord- og hagebruk i den samme perioden, så har bevilgningene økt til alle fylker. Rogaland har hatt den største prosentvise økningen. Finnmark hadde en svært stor økning i sum bevilgninger fra 2004 til 2005, mens beløpet er betydelig redusert fra 2005 til 2007.

Tabell 4.18 Fylkesvis tildeling av BU-midler. Millioner kroner

	1999			2006			2007		
	Jord- og hagebruk	Andre tiltak	Sum	Jord- og hagebr.	Andre tiltak	Sum	Jord- og hagebr.	Andre tiltak	Sum
Østfold	8,2	15,6	25,5	25,0	15,5	40,5	29,8	6,8	36,6
Akershus ¹⁾	6,6	13,9	22,3	21,8	10,4	32,3	19,1	8,8	27,9
Oslo				0,0	0,2	0,3	0,1	0,9	0,9
Hedmark	16,9	22,4	42,4	66,1	11,2	77,3	65,8	9,0	74,8
Oppland	18,8	24,6	46,2	39,0	14,4	53,4	48,6	9,7	58,2
Buskerud	9,6	17,7	28,4	37,0	4,5	41,5	31,5	12,0	43,5
Vestfold	6,7	11,8	19,5	22,4	2,3	24,7	25,1	8,8	34,0
Telemark	7,1	16,5	24,2	18,0	10,5	28,5	18,5	16,9	35,4
Aust-Agder	5,3	12,1	17,7	11,8	9,9	21,6	24,2	2,5	26,7
Vest-Agder	6,2	13,3	19,9	23,4	4,0	27,3	19,7	8,4	28,1
Rogaland	14,9	23,5	40,3	58,7	11,1	69,8	70,1	9,5	79,6
Hordaland	12,7	22,5	36,8	48,7	10,5	59,2	47,1	15,4	62,5
Sogn og Fjordane	17,8	27,6	47,0	62,9	21,1	84,0	60,4	25,2	85,6
Møre og Romsdal	16,8	24,7	43,6	59,2	13,9	73,1	77,7	5,6	83,3
Sør-Trøndelag	15,1	23,2	40,9	58,2	11,3	69,4	65,9	8,9	74,8
Nord-Trøndelag	21,0	25,7	49,7	79,8	16,5	96,3	89,6	11,7	101,3
Nordland	15,9	20,4	40,1	68,6	13,7	82,3	69,4	12,4	81,8
Troms	12,0	15,9	29,8	39,2	11,4	50,6	39,5	14,5	54,0
Finnmark	8,4	11,6	20,7	10,7	5,9	16,6	7,9	3,8	11,7
FMLA						68,3			
Fellesprosjekt					0,9	0,9			
Sum	220,0	343,0	595,0	750,6²⁾	199,3	949,9	809,9	190,7	1 000,6

1) Inklusive Oslo i 1999

2) Herav til Melke- og storfeprogrammet: 104,9 mill i 2005 og 105,5 mill i 2006

Kilde: Statens Landbruksbank og Innovasjon Norge/SND.

Til sammen forventet søkerne i 2007 en sysselsettingsvekst på 568 årsverk, hvorav 308 årsverk var kvinner. Tabell 4.19 viser forventet økning i sysselsetting, målt i antall årsverk, ut i fra søkerens vurdering på søknadstidspunktet. Antall arbeidsplasser er større enn antall årsverk fordi det også er en del deltidsarbeidsplasser.

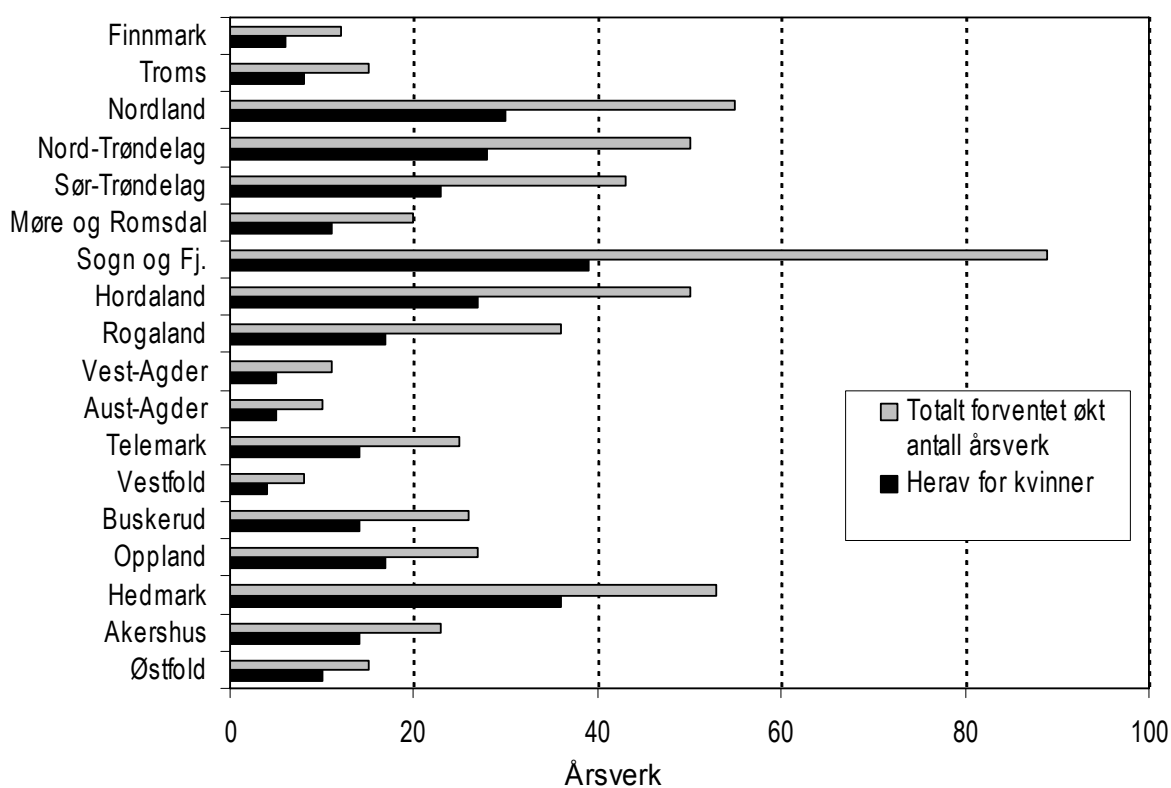
Tabell 4.19 Søkernes forventninger om sysselsettingsvekst på søknadstidspunktet. Årsverk

	1995	1999	2001	2003 ¹⁾	2005	2006	2007
Sum	998	914	687	750	672	608	568
% kvinner	51	51	48	48	50	53	54

1) Rentestøttelånene er utelatt her, så tallene er ikke direkte sammenlignbare med årene før

Kilde: Innovasjon Norge/SND.

Midlene tildeles for å øke sysselsettingen i tilknytning til landbruket, og kvinner er prioritert innenfor målgruppen. Figur 4.1 viser søkerens forventninger på søknadstidspunktet til økt sysselsetting målt i antall årsverk og hvilken andel som vil være for kvinner.

Figur 4.1 Søkernes forventninger om økt sysselsetting (antall årsverk), totalt og kvinneandelen, på søknadstidspunktet for tilskudd til etablering, bedriftsutvikling og tilleggsnæringer i 2007

Kilde: Innovasjon Norge/SND.

4.8 Tilleggsnæringer

Det er gjennom en årrekke satset på å utvide næringsgrunnlaget med basis i gardsbruk blant annet gjennom bygdeutviklingsmidlene (kapittel 4.7) som et middel for å styrke og opprettholde bosetting og sysselsetting. Resultatkontrollen har tidligere gitt forholdsvis fyldig omtale av en del tilleggsnæringer¹⁸

Landbruksundersøkelsen 2005 fra SSB hadde spørsmål om tilleggsnæringer. I tabell 4.20 viser vi fylkesvise antall enheter med tilleggsnæring, en prosentvis fordeling av noen sentrale aktiviteter og arbeidsforbruket. Bearbeiding av eget skogsvirke, bortfeste av tomter og utleie av jordbruksareal er aktiviteter med relativt stort omfang som ikke er spesifisert i tabellen. I Statistisk sentralbyrås materiale regnes pelsdyrnæringen som en tilleggsnæring, mens i Totalkalkylen for jordbruket inngår pelsdyrproduksjonen i jordbruket.

Antallet som driver med tilleggsnæringer har gått ned med 13 prosent fra 1999 til 2005 i følge tall fra disse undersøkelsene. Det er nedgang i antall med leiekjøring i antallet som driver camping, hytteutleie eller gårdsturisme. Antallet som driver med utleie av jakt/ fiskerett, og utleie av driftbygning/ våningshus økte i denne perioden, og det samme gjelder de øvrige aktivitetene som inngår i «andre». I 1999 var det en fullstendig telling, mens det i 2001, 2003 og 2005 var en utvalgsundersøkelse. I tillegg har SSB enkelte år spesifisert på skjemaet at diverse typer tilleggsnæringer skal inngå i rapporteringen, slik at resultatene blir derfor ikke helt sammenlignbare mellom år.

På en driftsenhet kan det være aktiviteter som faller inn under flere ulike grupper. Summen av aktiviteter i landbruksundersøkelsen var 68 prosent høyere enn antall driftsenheter med tilleggsnæring.

Leiekjøring er den vanligste tilleggsnæringen i tillegg til samleposten «annet». På landsbasis driver 25 prosent av de som har tilleggsnæring, med leiekjøring. Utleie av jakt- og fiskerettigheter og utleie av driftbygning eller våningshus har en andel på hhv 18 og 12 prosent, mens camping, hytteutleie eller annen gårdsturisme har en andel på 7 prosent av aktivitetene.

---

¹⁸ I Resultatkontrollen 2002 er bygdeturisme, produksjon av pyntegrønt, tørkede urter, pelsdyrhold, birøkt, andre spesielle husdyrproduksjoner, aktiviteter knyttet til hest og grønn omsorg samt bygdeservice omtalt.

Tabell 4.20 Antall jordbruksbedrifter med tilleggsnæringer og tilhørende arbeidsforbruk. Fylkesvis utbredelse av de ulike tilleggsnæringene 2005

	Antall jordbruksbedrifter med tilleggsnæring						Arbeid, årsverk
	Antall i alt	Prosent					
	Leie- kjøring	Utleie jakt- og fiskerett	Camping, hytteutleie, gardsturisme	Utleie av Driftsbyg- ning og våningshus	Annet		
<i>Landet, 1999</i>	<i>29 097</i>	<i>14 076</i>	<i>5 851</i>	<i>3 106</i>	<i>3 490</i>	<i>12 096</i>	<i>2 322</i>
<i>Landet, 2001</i>	<i>26 800</i>	<i>11 725</i>	<i>4 753</i>	<i>3 336</i>	<i>3 848</i>	<i>15 206</i>	<i>2 162</i>
<i>Landet, 2003</i>	<i>21 260</i>	<i>9 975</i>	<i>4 794</i>	<i>3 023</i>	<i>4 021</i>	<i>13 152</i>	<i>3 511</i>
<i>Landet, 2005</i>	<i>25 317</i>	<i>10 551</i>	<i>7 580</i>	<i>2 827</i>	<i>5 241</i>	<i>16 350</i>	<i>3 690</i>
Østfold	1 417	27 %	7 %	3 %	18 %	44 %	252
Akershus	1 374	31 %	10 %	2 %	26 %	32 %	220
Hedmark	2 220	27 %	19 %	6 %	12 %	36 %	279
Oppland	2 650	25 %	23 %	6 %	14 %	31 %	369
Buskerud	1 860	21 %	24 %	10 %	12 %	33 %	266
Vestfold	1 031	25 %	12 %	1 %	20 %	42 %	148
<i>Østlandet</i>	<i>10 552</i>	<i>26 %</i>	<i>18 %</i>	<i>5 %</i>	<i>16 %</i>	<i>35 %</i>	<i>1 534</i>
Telemark	980	23 %	9 %	9 %	9 %	50 %	134
Aust-Agder	507	25 %	13 %	6 %	9 %	48 %	56
Vest-Agder	639	30 %	10 %	7 %	7 %	45 %	101
<i>Agder og Telemark</i>	<i>2 126</i>	<i>26 %</i>	<i>10 %</i>	<i>8 %</i>	<i>8 %</i>	<i>48 %</i>	<i>291</i>
<i>Rogaland</i>	<i>2 167</i>	<i>19 %</i>	<i>13 %</i>	<i>7 %</i>	<i>17 %</i>	<i>45 %</i>	<i>333</i>
Hordaland	1 435	29 %	7 %	9 %	11 %	44 %	211
Sogn og Fjordane	1 577	17 %	21 %	13 %	8 %	40 %	272
Møre og Romsdal	1 562	28 %	22 %	9 %	8 %	33 %	204
<i>Vestlandet</i>	<i>4 574</i>	<i>25 %</i>	<i>17 %</i>	<i>10 %</i>	<i>9 %</i>	<i>39 %</i>	<i>687</i>
Sør-Trøndelag	2 037	22 %	26 %	6 %	7 %	39 %	306
Nord-Trøndelag	2 039	21 %	30 %	6 %	8 %	35 %	270
<i>Trøndelag</i>	<i>4 076</i>	<i>22 %</i>	<i>28 %</i>	<i>6 %</i>	<i>8 %</i>	<i>37 %</i>	<i>577</i>
Nordland	1 146	31 %	12 %	6 %	9 %	42 %	163
Troms	534	39 %	9 %	5 %	11 %	35 %	81
Finnmark	141	38 %	3 %	11 %	20 %	29 %	22
<i>Nord-Norge</i>	<i>1 821</i>	<i>34 %</i>	<i>11 %</i>	<i>6 %</i>	<i>10 %</i>	<i>39 %</i>	<i>266</i>

Kilde: SSB. Jordbrukstellingene 1999 og Landbruksundersøkelsen 2001, 2003 og 2005.

Leiekjøring er mest utbredt i fylkene i Nord-Norge, i tillegg til Akershus og Vest-Agder. Utleie av jakt og fiskerettigheter er relativt hyppigst i Trøndelagsfylkene, Buskerud og Oppland. Camping, hytteutleie og annen gardsturisme har høy andel i Sogn og Fjordane, Finnmark og Buskerud. Utleie av bygninger for øvrig er vanligst i Akershus, Vestfold, Finnmark og i Rogaland.

I følge SSBs campingstatistikk er det flest registrerte campingplasser i Oppland og dernest i Nordland fylke i 2006. SSB registrerer også overnattinger i hyttegrender, og av dette var det flest i Hedmark og Oppland i 2006. Når det gjelder hytteformidlere i 2005, så hadde Hedmark og Buskerud flest formidlede overnattinger. SSBs registreringer dekker bedrifter over en viss størrelse og inkluderer i liten utstrekning gardsturisme. Det viser imidlertid at turistmarkedet har regionale variasjoner både i omfang og i hvilke tilbud som markedsføres.

Tabell 4.21 nedenfor viser tilsvarende tall for kommuneklasser og virkeområder for distriktpolitiske virkemidler. (Disse geografiske inndelingene er nærmere beskrevet i kapitlene 4.1.2 og 4.1.3.)

Tabell 4.21 Antall jordbruksbedrifter med tilleggsnæringer. Geografisk fordeling. 2005

	Antall jordbruksbedrifter med tilleggsnæring					
	Antall i alt	Prosent				
		Leiekjøring	Utleie jakt- og fiskerett	Camping, hytteutleie, gardsturisme	Utleie av driftsbygning, våningshus	Annet
<i>Landet, 2005</i>	<i>25 317</i>	<i>10 551</i>	<i>7 580</i>	<i>2 827</i>	<i>5 241</i>	<i>16 350</i>
Område A	188	41 %	6 %	12 %	17 %	24 %
Område B	5288	26 %	21 %	8 %	7 %	38 %
Område C	7694	22 %	23 %	10 %	9 %	37 %
Område D	2270	25 %	16 %	7 %	11 %	40 %
Område E	9877	26 %	12 %	3 %	18 %	40 %
Klasse 1	4061	23 %	25 %	11 %	6 %	35 %
Klasse 2	4453	24 %	22 %	7 %	10 %	38 %
Klasse 3	3457	27 %	15 %	8 %	10 %	41 %
Klasse 4	3691	24 %	18 %	10 %	10 %	38 %
Klasse 5	6904	25 %	15 %	3 %	17 %	40 %
Klasse 6	1088	28 %	16 %	6 %	10 %	40 %
Klasse 7	1662	27 %	11 %	2 %	24 %	36 %

Kilde: SSB. Landbruksundersøkelsen 2005.

Leiekjøring er mest vanlig i område A, mens det er mer jevnt fordelt mellom kommuneklassene. Utleie av driftsbygning og våningshus er vanligst i tiltaksområde E og A, og i kommuneklasse 5 og 7, mens utleie av jakt og fiskerett er vanligst i mindre sentrale områder (tiltaksområde B og C) og i landbrukskommune (klasse 1 og 2). Camping, hytteutleie og gårdsturisme er mest utbredt i område A og C, og kommuneklasse 1 og 4.

Driftsgranskingene registrerer driftsoverskudd for næringsvirksomhet og deler denne i jordbruk, skogbruk, tilleggsnæringer og annen næring. Driftsgranskingene inneholder jordbruksbedrifter «der en vesentlig del av inntektene kommer fra bruket» uten at de er rekruttert spesielt med tanke på tilleggsnæringer. For de 912 bruk som inngikk i denne undersøkelsen i 2006, ga tilleggsnæringer et driftsoverskudd på

kroner 35 200 i gjennomsnitt per bruk. Det er mer enn skogbrukets bidrag, og nesten 16 prosent av jordbrukets driftsoverskudd. Tabell 4.22 viser at tilleggsnæringene er en betydelig inntektskilde i alle bruksstørrelser i driftsgranskingsmaterialet.

Tabell 4.22 Driftsoverskudd i jordbruk, skogbruk, tilleggsnæring og annen næring. 2006.
1000 kr

Arealgruppe, dekar	Jordbruk	Skogbruk	Tilleggsnæring	Annen næring
0–49	189,1	1,4	15,7	-1,5
50–99	120,4	3,7	15,4	30,2
100–199	162,5	8,7	23,6	17,4
200–299	235,2	12,6	33,2	21,4
300–499	273,2	14,6	50,0	26,2
> 500	317,9	24,9	56,5	33,2
Alle bruk	222,6	12,3	35,2	22,6

Kilde: NILF. Driftsgranskningene 2006.

Driftsgranskningene ble fra og med regnskapsåret 2005 videreutviklet i forhold til tidligere, og det ble fra nå av gjort grundigere undersøkelser av tilleggsnæring. Alle inntekter, kostnader, eiendeler og arbeidsforbruk får nå en kode som sier hvilken aktivitet det drives med.

På 742 av de 912 brukene er det registrert driftsoverskudd på tilleggsnæring, noe som utgjør 81,4 prosent av alle bruk. Mange bruk har registrert driftsoverskudd på flere tilleggsnæringsaktiviteter. På 41 prosent av brukene er det kun 1 type tilleggsnæring, mens 34 prosent har 2 ulike typer. De resterende 24 prosent har 3–6 tilleggsnæringsaktiviteter på bruket.

Tabell 4.23 viser gjennomsnittlig driftsoverskudd, omsetning, arbeidstimer og investeringer i ulike tilleggsnæringsaktiviteter og i gjennomsnitt per bruk. Kolonnene merket n viser hvor mange observasjoner som ligger til grunn for tilhørende gjennomsnitt.

Tabell 4.23 Gjennomsnittlig driftsoverskudd, omsetning, arbeidstimer og investeringer i ulike tilleggsnæringsaktiviteter og i gjennomsnitt per bruk

	Driftsoverskudd		Omsetning		Arbeidstimer		Investering	
	n	Gj.snitt	n	Gj.snitt	n	Gj.snitt	n	Gj.snitt
Utleie	418	27 000	391	41 600	204	34	50	152 000
Maskinkjøring	390	22 900	388	53 500	385	123	14	107 500
Vareproduksjon	212	8 100	170	40 100	166	151	19	60 200
Utmarksnæring	293	19 100	285	23 600	108	27	12	66 400
Turisme	27	36 200	27	149 100	26	591	7	91 100
Annen tjenesteyting	74	50 300	71	93 800	72	335	7	50 600
Diverse uspesifisert	11	-5 400	6	19 100	7	144	0	
Gj.snitt per bruk	742	43 400	727	84 400	641	191	105	114 600

Kilde: NILF. Driftsgranskningene 2006.

Driftsoverskudd i tilleggsnæringen er i gjennomsnitt kr 43 400 på disse brukene, og dette utgjør 7,4 prosent av den totale inntekten på bruket. Det var registrert omsetning på noen færre bruk enn de som har beregnet driftsoverskudd. Dette kommer av at flere bruk kun har kostnader på tilleggsnæring eller kun balanseverdier og derav avskrivninger, noe som medfører at de får beregnet negativt driftsresultat uten å ha omsetning.

Det er brukerne selv som oppgir arbeidsforbruket og for en del er det vanskelig å skille helt nøyaktig mellom timer i jordbruket og timer på tilleggsnæring. Det er derfor knyttet noe mer usikkerhet til registreringene av arbeidstimer enn til de økonomiske tallene.

I 2006 var det 105 bruk som foretok investeringer i tilleggsnæring. Med investeringer mener vi her så store påkostninger at de ble aktivert i balansen.

Vi ser at det er maskinkjøring og utleie som er de tilleggsnæringsaktivitetene som er mest utbredt, mens det er annen tjenesteyting som gir høyest gjennomsnittlig driftsoverskudd. Annen tjenesteyting omfatter blant annet Inn på tunet, landbruksverksted, klauvskjæring med mer. Turisme er den mest arbeidskrevende tilleggsnæringen, med gjennomsnittlig 591 timer per bruk.

Nordlandsforskning gjennomførte i 2004 en studie av tilleggsnærings bidrag til økonomi og sysselsetting i landbruket.¹⁹ Studien tar utgangspunkt i næringsaktivitet på gårdsbruk i tillegg til tradisjonell landbruksproduksjon som iverksettes og gjennomføres ved hjelp av *husholdningens* totale ressurser og ikke bare *landbrukets* ressurser (arealer, bygninger og maskiner), som er det mest vanlige og som Statistisk Sentralbyrå benytter.

Svarene fra 1 020 spørreskjemaer fra et representativt utvalg gårdbrukere fra Statistisk Sentralbyrå sin jordbrukstelling i 1999, viste at 30 prosent driver annen næringsvirksomhet. Av disse bedrev 47 prosent med landbruksrelatert annen næring. Aggregerte beregninger viser at annen næringsvirksomhet har en total årlig omsetning på 21 mrd. kr og bidrar til over 4 mrd. kroner i driftsoverskudd og gir en sysselsetting på om lag 19 000 årsverk til landbrukshusholdningene. Disse tallene er de aggregerte tallenes middelerverdier og inneholder en viss usikkerhet. For eksempel kan man med 95 prosent sannsynlighet si at omsetningen for annen næring er mellom 13 mrd. og 30 mrd. kr. Middelerverdiene for omsetningen og driftsoverskudd i landbruksrelatert annen næringsvirksomhet er på henholdsvis 4,6 mrd. kr og 1,4 mrd. kr. Sysselsettingen fra landbruksrelatert annen næringsvirksomhet er beregnet til 6 800 årsverk.

---

¹⁹ Rønning, L. (2004). Nordlandsforskning, arbeidsnotat nr 1013/04. *Multinæringsaktiviteter på norske gårdsbruk – analyse av økonomi og sysselsetting i annen næringsvirksomhet.*

5 Miljø- og ressursvern

St.meld. nr. 19 (1999–2000) trekker opp retningslinjer for miljøpolitikken i landbruket. Det heter:

«Regjeringen mener miljøutfordringene for landbruket i tida framover vil være knyttet til å oppnå bærekraftig forvaltning av naturressursene, å øke vekten på produksjon, forvaltning og synliggjøring av jordbrukets miljøgoder»

og videre

«Tilpassning til mer kretsløpsbasert produksjon er en sentral strategi i dette arbeidet. Kretsløpsbasert produksjon innebærer at tap av næringsstoffer fra jordbruksproduksjonen skal reduseres, og at tilførsel av miljøskadelige stoffer til produksjonskjeden skal minimeres.»

Landbruks- og matdepartementet og Miljøverndepartementet har systematisk rapportering av de resultater som oppnås gjennom miljøarbeidet i landbruket. Resultatene fra arbeidet dokumenteres i en årlig rapport fra Statistisk sentralbyrå. Budsjett- nemndas resultatkontroll for miljø- og ressursvern bygger på denne rapporten samt Totalkalkylen for jordbruket fra Budsjett- nemnda, og benytter følgende indikatorer:

- jordarbeiding/erosjon
- gjødsel- forbruk
- plantevernmidler
- landbruksplast
- kulturlandskap

5.1 Miljøprogram i jordbruket

Langsiktig ressursforvaltning og ivaretagelse av miljøet er viktige hensyn i landbrukspolitikken. Hovedutfordringen er å sikre en bærekraftig ressursforvaltning der miljøhensyn i næringsvirksomheten, vern om areal og ressurser i et langsiktig perspektiv og utvikling av miljøgodene i jordbruket står i fokus. Ved jordbruksoppgjøret 2003 ble det derfor bestemt at det skulle innføres miljøprogram i jordbruket. Hovedhensikten var å øke miljøarbeidet i jordbruket, og gjøre miljøordningene og miljøinnsatsen mer synlig. Miljøprogram i jordbruket er delt på fire nivå:

Nasjonalt miljøprogram ble innført fra 2004, og skal sikre mangfoldet i norsk jordbrukslandskap og sikre at særprega landskapstyper (som bla verdifulle biotoper og kulturmiljø) blir ivarettatt. Det skal også medvirke til at jordbruksproduksjonen fører til minst mulig forurensning og tap av næringsstoffer, og ivareta internasjonale plikter. Virkemidlene er areal- og kulturlandskapstilskudd, tilskudd til dyr på utmarksbeite og tilskudd til økologisk jordbruk.

Regionale fylkesvise miljøprogram (RMP) ble innført fra 2005, og skal bidra til økt forankring av miljøarbeidet i landbruket på lokalt og regionalt nivå. Det er fylkesmannen som utarbeider RMP, og det enkelte fylke kan prioritere og utforme miljøordninger og tiltak etter lokale behov og miljøutfordringer. RMP erstatter de tidligere nasjonale tilskuddene til endret jordarbeiding, dyrking av fôr i fjellet, seterdrift, organisert beitebruk og driftvansketilskudd til brattlendte bruk. RMP omfatter mange nye ordninger, og omfattet i 2006 mer enn 150 ulike tilskuddsordninger. For å kunne få tilskudd fra det nasjonale eller det regionale miljøprogrammet må søkeren oppfylle vilkårene for å ta imot produksjonstilskudd i jordbruket. Beitelag er unntatt fra dette kravet.

Kommunale miljøordninger omfatter SMIL (spesielle miljøtiltak i jordbruket) og NMSK (nærings- og miljøtiltak i skogbruket), og ordningene ble innført i 2004. Saksbehandlingen skal bygge på kommunale tiltaksstrategier, men også ta hensyn til prioriteringene i RMP for fylket. Personer, organisasjoner og andre utenom det aktive produksjonsjordbruket kan også søke her.

Miljøplan på det enkelte gårdsbruk er en helhetlig og systematisk gjennomgang og dokumentasjon av miljøtilstanden og miljøarbeidet på gården, fastsatt i Forskrift om miljøplan av 15.01.2003. Miljøplanen vil være et utgangspunkt for å planlegge og gjennomføre tiltak på bruket, der hensikten er å oppnå en mer miljøvennlig jordbruksproduksjon og at positive miljøeffekter kan holdes ved like eller økes. Miljøplan er et system i to trinn der trinn 1 skal inneholde kart over jordbruksarealene og andre areal foretaket disponerer (her skal kulturminner og spesielle arealer av miljømessig betydning kartfestes og beskrives), gjødselplan og sprøytejournal, utfylt sjekklister som SLF har utarbeidet, plan med frist for nødvendige tiltak og dokumentasjon på gjennomførte tiltak. Trinn 2 er knyttet til spesielle miljøformål i jordbruket, og omfatter målsetting for foretakets miljøinnsats, plan for tiltak og dokumentasjon på gjennomføringen.

Tabell 5.1 viser hvilke omfang de ulike miljøprogrammene har hatt i årene 2005, 2006 og 2007, og hvor stor andel hvert program utgjør av totalen.

Tabell 5.1 Miljøtilskudd i jordbruket. Millioner kroner og andel for hvert program

	2005		2006		2007*	
	Kroner	%	Kroner	%	Kroner	%
Nasjonale miljøprogram	3 372,0	80,9	3 456,0	83,6	3 612,0	83,6
Regionale miljøprogram						
Gjengroing	96,6		110,9		111,7	
Verdifulle kulturlandskap	59,1		73,5		79	
Kulturminneverdier	4,2		6,7		7,2	
Tilgjengelighet og friluftsliv	7,2		6,9		6,8	
Avrenning til vassdrag	156,3		167,0		163,4	
Plantevernmidler	2,2		3,1		3,6	
Innsamling av avfall	3,8		4,6		4,5	
Anna, kulturlandskap	2,2		1,4		1,8	
Anna, forurensing			2,6		2,8	
Sum	331,6	8,0	376,8	9,1	380,8	8,8
Antall søknader	29 932		30 066		30 778	
- herav fellestiltak	883		890		898	
Kommunale miljøordninger ¹⁾						
SMIL	225,0		130,0		140,0	
NMSK	240,0		169,2		190,0	
Sum	465,0	11,2	299,2	7,2	330,0	7,6
Totalt landet	4 168,6		4 131,9		4 322,8	

1) 2005-tallene er totalt bevilget for årene 2004 og 2005

* Foreløpige tall

Kilde: Statistisk sentralbyrå, Resultatkontroll jordbruk 2007 (Jordbruk og miljø)

I mars 2008 kom Statens landbruksforvaltning med en rapport om *Evaluering av regionale miljøprogram*. Rapporten peker på at regionalt miljøprogram har bidratt til gjennomføring av miljøtiltak som neppe ellers ville blitt realisert, og er et godt supplement til andre landbrukspolitiske virkemidler. SLF anbefaler videreføring langs de linjer som nå er etablert. I rapporten framkommer det også at det er rom for forbedringer med sikte på styrket målretting og økt miljøeffekt. Det bør arbeides videre med medvirkning, informasjon og styrking av kunnskapsgrunnlaget for virkemiddelbruken.

5.2 Kulturlandskapet og bruken av arealene

Jordbrukets kulturlandskap preger en stor del av landskapet utenfor befolkningsskonsentrasjonene og industriområdene og utgjør en vesentlig del av våre felles omgivelser. Jordbruket er forskjellig i ulike områder og endrer seg over tid. Det gir sammen med variasjon i naturgitte forhold et kulturlandskap med regionale særpreg og som er i forandring. I St.meld. nr. 26 (2006–2007) Regjeringens miljøvernpolitikk og rikets miljøtilstand, sier regjeringen at den vil:

- Øke bevisstheten om landskapets betydning i kommunal og regional planlegging og utvikling, i samsvar med forpliktelsene i den europeiske landskapskonvensjonen.
- Øke kunnskapen om endringer i landskapet og hva de betyr for miljø, samfunn og enkeltmenneske.
- Utvikle bedre metoder og verktøy for sikring og utvikling av landskapsverdier.
- Videreutvikle en landbrukspolitikk som bevarer et levende landbruk og et levende jordbrukslandskap i hele landet og sikre verdier knyttet til de historiske jordbruksarealene, dvs. areal som har vært brukt og preget av jordbruksvirksomhet og som har vært ute av drift for kortere eller lengre tid.
- Evaluere og målrette bruken av regionale miljøprogram for å sikre viktige natur- og kulturverdier i landbrukets kulturlandskap.
- Legge til rette for å forbedre effekten av kommunenes økonomiske miljøvirkemidler (SMILmidlene) for å sikre viktige natur- og kulturverdier i landbrukets kulturlandskap.
- Starte arbeidet med utvelgelse av spesielt verdifulle kulturlandskap i alle fylker i 2007, samt vurdere om dagens virkemidler for forvaltning og skjøtsel er målrettet nok for disse områdene.

Det er også etablert et program for tilstandsovervåking og resultatkontroll i jordbrukets kulturlandskap, drevet av Norsk institutt for skog og landskap.

Beitedyr på utmarksbeite er en sentral faktor for å bevare særpreget i jordbrukets kulturlandskap. Statistisk Sentralbyrå har, basert på tall fra Statens landbruksforvaltning, samlet en statistikk over beitedyr på utmarksbeite, som vist i tabell 5.2.

Tabell 5.2 Beitedyr på utmarksbeite

	Beitedyr i alt	Storfe	Sau og lam	Geit og kje	Hester > 1 år
1985	2 800 000	432 600	2 266 900	92 400	8 200
1990	2 419 400	276 700	2 048 400	87 300	7 000
1999	2 315 600	236 500	2 000 700	71 900	6 600
2002	2 370 300	224 500	2 073 200	66 400	6 200
2003	2 369 200	219 600	2 078 600	65 700	5 400
2004	2 396 600	224 100	2 101 000	65 700	5 800
2005	2 404 800	238 700	2 091 800	66 500	7 900
2006	2 293 100	224 500	1 997 400	63 100	8 000
2007*	2 190 200	217 100	1 904 400	60 300	8 400

* Foreløpig tall

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

I 2002 fikk vi en økning i totalt antall beitedyr, og denne økningen kom etter en lang periode med jevnt fallende trend. Men fra 2002 til 2003 ble antallet beitedyr igjen redusert. Sau og lam var eneste unntak dette året. Fra 2003 til 2005 økte antallet av alle beitedyr begge årene, bortsett fra sau det siste året. I 2006 og 2007 er det igjen nedgang i alle grupper med unntak av hest. I perioden fra 1985 til 2007 ble antallet dyr på utmarksbeite totalt redusert med 21,8 prosent.

Seterdrift har vært en tradisjon i store deler av landet, og aktiv seterdrift er fremdeles vanlig i flere områder. Tabell 5.3 nedenfor viser at det de siste årene har vært en reduksjon i antall bruksenheter med seterdrift. Andelen med fellesdrift viser en reduksjon fra 1999 til 2007. Fra og med 2005 ble tilskudd til seter og setring fjernet som en nasjonal ordning, og overført til de regionale miljøprogrammene. Overføringen til fylkesvise ordninger medfører at fylkene har ulike tilskuddsordninger. Dette gjør tallene f.o.m. 2005 noe usikre med tanke på sammenligning med tidligere år.

Tabell 5.3 Antall jordbruksbedrifter med seter, og andelen med fellesdrift

	1995	1999	2003	2006	2007*
Totalt antall jordbruksbedrifter med seter	2 608	2 721	2 293	1 952	1 866
Antall med seterdrift alene	1 618	1 466	1 254	1 138	1 128
Antall med 2 eller flere sammen om seterdrift	990	1 255	1 039	808	730
Andel med fellesseter, %	38	46	45	41	39

* Foreløpige tall

Kilde: Statens landbruksforvaltning tom 2003. Statistisk sentralbyrå, Resultatkontroll jordbruk 2007 (Jordbruk og miljø) for 2006, og Statistisk Sentralbyrå ut fra Regionale miljøprogram i 2007.

5.3 Rovdyrskader på beitedyr

5.3.1 Erstatninger av sau og lam

I følge St.meld. nr. 15 (2003–2004) ønsker regjeringen i hovedsak å opprettholde dagens bestand av jerv og ulv. For bjørn ønsker de etappemål for bestanden for å gi tid og muligheter til tilpasninger, mens antall gauper skal økes, slik at vi får en sammenhengende bestand i Norge. Landet ble delt i rovviltregioner, og hver region har en egen rovdyrnemnd som har hovedansvaret for jakt og felling av gaupe, jerv og bjørn innenfor regionen.

Det er sau og sauenæringa, i tillegg til reindriftsnæringa, som i størst grad kommer i konflikt med rovdyr og blir utsatt for predasjon. Tabell 5.4 viser antall sau og lam det ble gitt erstatning for fra 1995 til 2007. Det er jerv og gaupe som har gitt opphav til flest rovdyrerstatninger av bufe. Direktoratet for naturforvaltning betaler ut erstatning for rovdyrskader. Utbetalingene er også vist i tabellen nedenfor, og gjelder alt bufe. Vi ser at antall erstattede dyr har blitt mer enn fordoblet fra 1995 til 2007, mens utbetalt erstatning i 2007 var ca 2,9 ganger så stort som 1995-nivået. Fra 2006 til 2007 økte antall erstattede dyr med 1,8 prosent mens totalt utbetalt erstatning økte med 14,5 prosent.

Tabell 5.4 Antall erstattede sau og lam tatt av ulike rovdyr, og utbetalte erstatninger for rovdyrskader på bufe

	1995	1997	1999	2001	2006	2007
Gaupe	7 943	9 075	9 300	7 425	9 337	9 763
Jerv	5 928	8 305	12 991	13 624	16 852	14 842
Bjørn	1 821	3 164	3 125	3 060	6 308	6 597
Ulv	56	474	622	828	161	2 380
Kongeørn	412	736	1 076	894	1 117	1 344
Uspesifisert rovvilt	3 375	5 030	5 995	4 293	5 224	4 789
Totalt antall sau og lam erstattet	19 535	26 784	33 109	30 124	38 999	39 715
Erstatning alt bufe, 1000 kr	27 069	35 514	48 206	43 065	67 678	77 496

Kilde: Direktoratet for naturforvaltning.

Tabell 5.5 viser den geografiske fordelingen av sau drept av fredet rovvilt i beitesesongen og erstatningene fordelt fylkesvis. Andre dyr enn sau utgjør mindre enn 1 prosent og er ikke med i oversikten.

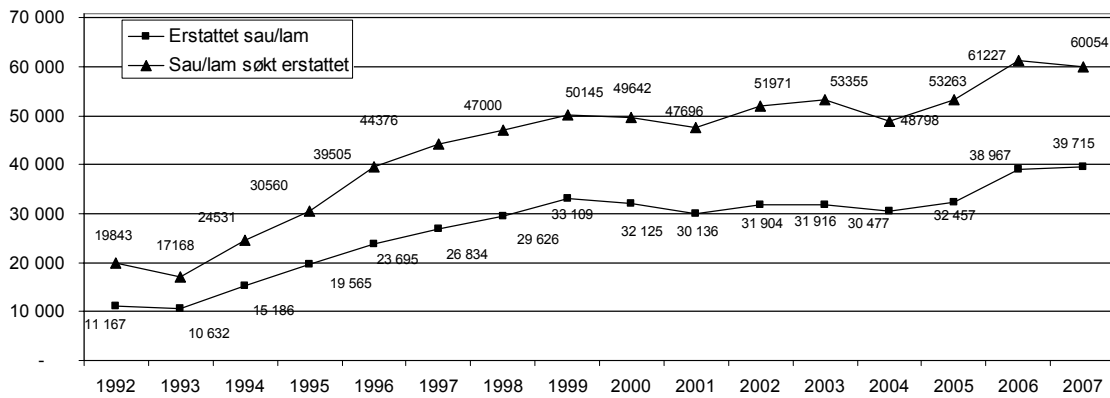
Det var Hedmark, Oppland, Nord- og Sør - Trøndelag som i 2007 fikk relativt størst andel av erstatningene. Fylkene Oppland, Hedmark og Sør-Trøndelag var i 2007 de fylker som slapp flest sau og lam på utmarksbeite. Totalt for landet var tapsprosenten i 2007 på 11,2 prosent av sluppet dyr, mens lammetapet var på 14,2 prosent. Østfold hadde i 2007 det største totaltapet, med en tapsprosent på 18,4 prosent, mens lammetapet var størst i Vestfold, med 23,1 prosent. Det er prøvd en rekke forebyggende tiltak der erfaringene til nå er begrenset. Konklusjonen så langt, er at en bør satse sterkere på tiltak som skiller bufe og rovdyr i tid og rom. Dette er behandlet nærmere i Resultatkontrollen 2001.

Tabell 5.5 Fylkesvis oversikt over antall erstattede sau og lam, og erstatningsbeløpet

	Erstattet sau og lam		Erstatning i 1000 kroner		Erstatning i % av landet	
	2006	2007	2006	2007	2006	2007
Østfold	24	27	36	53	0,1	0,1
Akershus	315	369	540	661	0,8	0,9
Hedmark	6 923	8 790	12 469	18 242	18,4	23,5
Oppland	5 673	5 495	9 284	10 352	13,7	13,4
Buskerud	1 591	1 777	2 360	2 857	3,5	3,7
Vestfold	52	48	75	69	0,1	0,1
Østlandet	14 578	16 506	24 764	32 234	36,6	41,6
Telemark	1 529	1 773	2 381	2 975	3,5	3,8
Aust-Agder	626	778	1 009	1 370	1,5	1,8
Vest-Agder	169	162	276	230	0,4	0,3
Agder og Telemark	2 324	2 713	3 666	4 574	5,4	5,9
Rogaland	92	62	117	91	0,2	0,1
Hordaland	19	22	22	54	0,0	0,1
Sogn og Fjordane	998	497	1 700	884	2,5	1,1
Møre og Romsdal	1 262	2 198	2 060	4 285	3,0	5,5
Vestlandet	2 279	2 717	3 782	5 222	5,6	6,7
Sør-Trøndelag	4 343	4 788	7 911	9 482	11,7	12,2
Nord-Trøndelag	6 293	4 775	11 052	9 729	16,3	12,6
Trøndelag	10 636	9 563	18 964	19 211	28,0	24,8
Nordland	4 397	3 701	7 806	7 292	11,5	9,4
Troms	3 886	3 718	6 827	7 114	10,1	9,2
Finnmark	807	735	1 752	1 757	2,6	2,3
Nord-Norge	9 090	8 154	16 385	16 163	24,2	20,9
Hele landet	38 999	39 715	67 678	77 496		

Kilde: Direktoratet for naturforvaltning.

Figur 5.1 nedenfor viser antall sau/lam som det er søkt erstatning for på grunn av rovviltskader og hvor mange sau/lam som er blitt erstattet i perioden 1992–2007. Antall sau/lam det er søkt erstatning for har økt og det er blitt utbetalt erstatning for mellom 56 og 66 prosent av disse dyrene i de ulike årene i perioden.

Figur 5.1 Antall erstattet og søkt erstattet sau/lam pga rovviltskader, 1992–2007

Kilde: Direktorat for naturforvaltning.

5.3.2 Antall sau i rovdyrsonene

Ved behandlingen av St.meld. nr. 15 «Rovvilt i norsk natur», jf. Innst. S. nr. 174 (2003–2004), fastsatte Stortinget grensene for åtte forvaltningsregioner for rovvilt. Forvaltningsregionene følger fylkesgrenser, og regionene inndeles som vist under:

Region 1 – Vest-Agder, Rogaland, Hordaland og Sogn og Fjordane

Region 2 – Vestfold, Buskerud, Telemark og Aust-Agder.

Region 3 – Oppland.

Region 4 – Østfold, Akershus og Oslo.

Region 5 – Hedmark.

Region 6 – Møre og Romsdal, Sør-Trøndelag og Nord-Trøndelag.

Region 7 – Nordland.

Region 8 – Troms og Finmark.

Hver forvaltningsregion styres av en politisk valgt rovviltnemnd, og det fastsettes nasjonale mål for antall årlige ynglinger av jerv, bjørn og gaupe i hver enkelt region.

Gjennom behandlingen av St.meld. nr. 15 (2003–2004) ble det også opprettet et nytt forvaltningsområde for ynglende ulv, jf. Innst. S. nr. 174 (2003–2004). Dette området avgrensnes slik: Akershus: Hele fylket med unntak av kommunene Hurdal, Eidsvoll, Nannestad, Gjerdrum og Nittedal øst for Nitelva. Oslo: Hele fylket. Østfold: Hele fylket. Hedmark: Hele fylket med unntak av kommunene Nord-Odal, Stange, Hamar, Løten, Ringsaker, Åsnes vest for Glomma, Våler vest for Glomma, Elverum vest for Glomma, Åmot vest for Glomma, Stor-Elvdal, Rendalen, Engerdal, Folldal, Alvdal, Tynset, Tolga og Os.

Tabell 5.6 viser utviklingen i antall sau i de ulike rovviltregionene. Vi presenterer her tall for antall vinterfôra sauer i perioden 1989 til 2007, fordelt på de ulike regionene. Antall sau er her hentet fra Statens Landbruksforvaltning sin tilskuddsstatistikk, og Statistisk Sentralbyrå sin totalpopulasjon i årene 2003–2007. Sauene er her plassert i den sonen de hører hjemme i ut fra søknad om produksjonstilskudd, dvs. i den sonen gården tilhører. Sauer som beiter i en annen sone enn der de hører hjemme, vil vi ikke få oversikt over her.

Tabell 5.6 Antall vinterfôra sau i de ulike rovdyrregionene 1989–2007. 1000 stykker

	1989	1999	2001	2003	2006	2007*
Region 1	386,5	393,6	409,6	411,0	384,6	373,8
Region 2	77,8	90,8	89,3	89,5	82,5	75,6
Region 3	78,5	98,9	101,6	104,3	97,6	91,3
Region 4	9,2	13,1	13,4	13,7	12,7	12,2
Region 5	49,1	54,5	54,9	55,8	51,5	48,2
Region 6	147,1	157,2	162,9	161,3	152,8	149,0
Region 7	81,1	81,5	84,5	84,1	84,3	84,7
Region 8	69,8	65,8	67,1	67,0	62,6	59,2
Sum	899,1	955,4	983,4	986,6	928,5	894,0

* Foreløpige tall

Kilde: Fullstendig jordbrukstelling i 1999, Statistisk Sentralbyrå sin beregna totalpopulasjon i 2002-2007, og søknad om produksjonstilskudd de øvrige år.

Fra 1989 til 2003 gikk antall sau opp i alle regioner unntatt region 8. Antall sau økte totalt med nesten 10 prosent i denne perioden, men etter at rovdyrsonene ble innført har utviklingen snudd. I tidsrommet 2003 til 2007 er det kun i sone 7 at antallet sau har økt, mens det i alle andre regioner har vært en jevn reduksjon.

5.4 Forurensing fra landbruket

Vi vil her ta for oss litt om forurensning fra landbruket, og konsentrerer oss om forurensning til luft og vann.

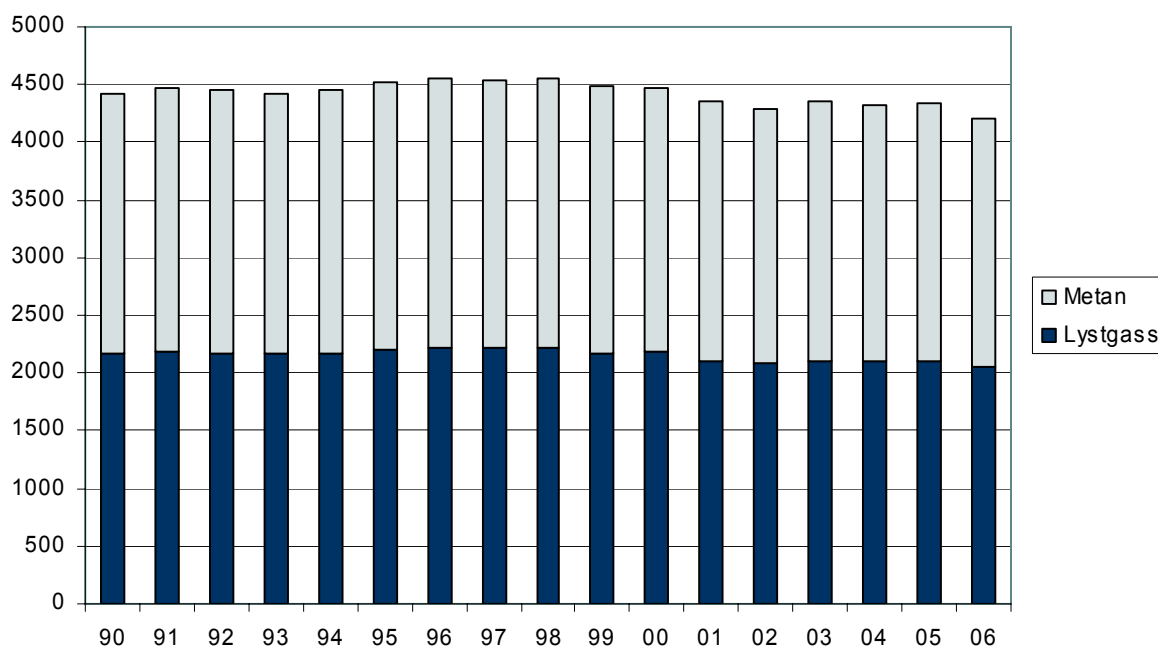
5.4.1 Klimagasser

Landbruket er den viktigste kilden til utslipp av metan (CH₄) og lystgass (N₂O). Det meste av metanutslippene kommer fra dyrenes fordøyelse, resten kommer fra gjødselhåndtering. Lystgass dannes ved nedbryting av nitrogenforbindelser i jord og lagret husdyrgjødsel under oksygenfattige forhold. Økt tilførsel av nitrogenforbindelser, for eksempel ved gjødsling, øker dannelse og utslipp av lystgass. Utslipp av CO₂ stammer fra bruk av traktorer, maskiner og oppvarming, men utgjør en liten andel av landbrukets utslipp av klimagasser.

Landbrukets utslipp av klimagasser var på om lag 4,2 millioner tonn CO₂-ekvivalenter i 2006 (figur 5.2), noe som utgjorde ca ni prosent av de samlede norske klimagassutslippene. Av landbrukets utslipp utgjorde metan 47 prosent, lystgass 45 prosent og CO₂ 9 prosent. Figuren viser at utslippene hadde det høyeste nivået i perioden 1995-98, og at det har vært en gradvis reduksjon etter det. Det er stor usikkerhet knyttet til beregningen av utslippene fra landbruket. Dette gjelder spesielt utslipp av lystgass fra jord.

Nasjonalt utviklingsprogram for klimatiltak i jordbruket, vedtatt av LMD, Norges Bondelag og Norsk Bonde og Småbrukarlag 04.01.2008, skal bidra til å skaffe mer

kunnskap om jordbrukets utslipp av klimagasser og komme med forslag til effektive og målrettede tiltak.

Figur 5.2 Utslipp av lystgass og metan fra landbruket, 1990-2006. Oppgitt i 1000 tonn CO₂-ekvivalenter

Kilde: Statistisk sentralbyrå, Statens forurensningstilsyn, 2008. www.miljostatus.no

En rapport fra UMB²⁰ viser at skogbruk sammen med endret arealbruk i jordbruket, bidrar positivt i klimasammenheng. Økning i skogens biomasse, sammen med skogsjord og dødt skogsvirke, gir en binding av karbon som er betydelig større enn landbrukets klimagassutslipp. Dette betyr at landbruket totalt sett har et stort positivt bidrag i klimasammenheng.

5.4.2 Jordarbeiding, erosjon og intensitet

Sentralt for å redusere avrenning og erosjon fra jordbruksarealene, er å nytte en praksis ved jordarbeiding som minsker risikoen for avrenning/erosjon fra arealene. Det er åpenåkerarealet som er særlig utsatt for avrenning/erosjon. Andelen åpenåkerareal (inkludert hage) økte fram til 1990-tallet, men har siden gått noe ned, slik det går fram av tabell 5.7 og figur 5.3.

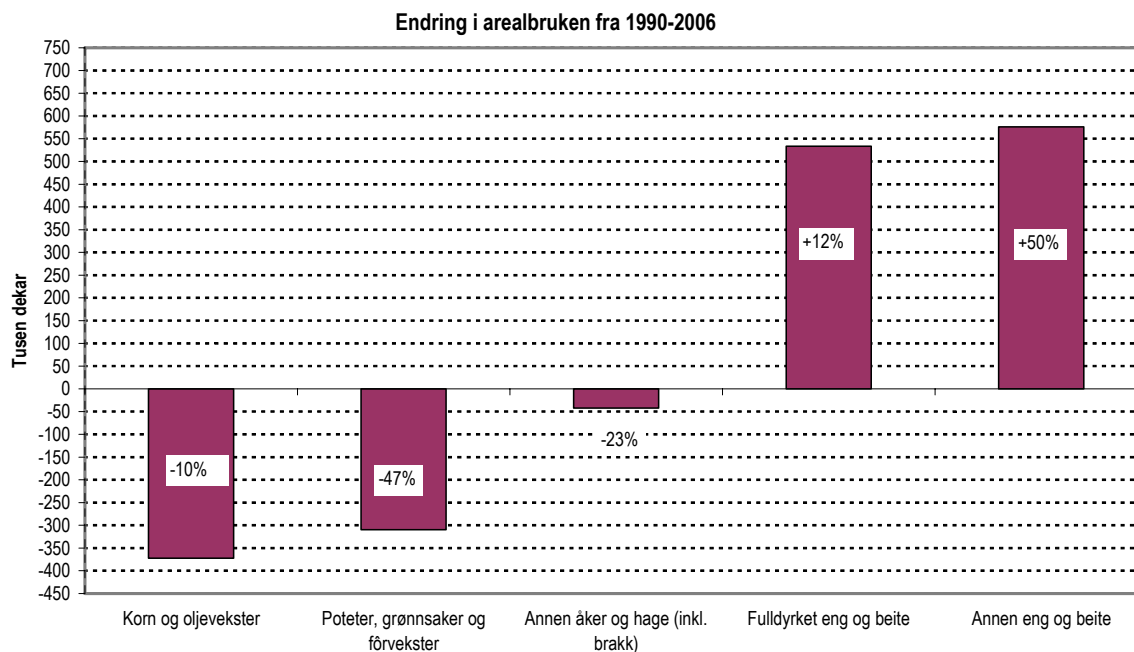
²⁰ Trømborg, E. m.fl. Universitetet for miljø- biovitenskap, Institutt for naturforvaltning. *Klimagasser og bioenergi fra landbruket – kunnskapsstatus og forskningsbehov.*

Tabell 5.7 Utviklingen i åpenåker- og kornarealet 1960–07

	1960	1970	1980	1990	2005	2006	2007*
Åpenåkerareal i % av fulldyrket areal	42,0	45,5	49,0	50,5	43,9	43,2	42,7
Kornareal i % av åpenåkerareal		70,5	78,6	81,3	87,2	87,0	86,8

*Foreløpige tall

Kilde: BFJ. Totalkalkylen for jordbruket 2008 og Statistisk Sentralbyrå.

Figur 5.3 Endring i arealbruken fra 1990–2006

Nedgangen i andelen av åpenåkerareal av fulldyrket areal fra 1990 henger sammen med at kornarealet har blitt redusert mer enn det fulldyrkede arealet. Økningen i fulldyrket areal skyldes økt engareal.

Jordarbeiding som utføres om høsten, for eksempel pløying, eksponerer erosjonsutsatte arealer for avrenning. Et viktig tiltak for å redusere avrenning/erosjon er derfor å få utført mer av jordarbeidingen i åpenåkerarealet, hovedsakelig korn, om våren istedenfor om høsten. Økt andel av jordarbeiding om våren vil imidlertid kunne forskyve såtidspunktet, og dermed ha avlingsmessige konsekvenser. For å kompensere for de økonomiske konsekvensene av en avlingsnedgang og stimulere til redusert jordarbeiding om høsten, er det innført tilskudd til brukere som ikke høstarbeider erosjonsutsatte arealer.

Det gis også tilskudd til tilsåing med fangvekster og til grasdekte vannveier på åpenåkerareal. Arealet som ligger til grunn for utbetalt tilskudd til endret jordarbeiding økte jevnt fra 1999 til 2005, da det var 1,68 mill dekar. Deretter har det blitt noe redusert, til 1,62 mill. dekar i 2006 og 1,64 i 2007. Fra 1995 ble det innført differensierte satser slik at de mest erosjonsutsatte arealene fikk høyest sats med avtrapping for mindre erosjonsutsatte arealer.

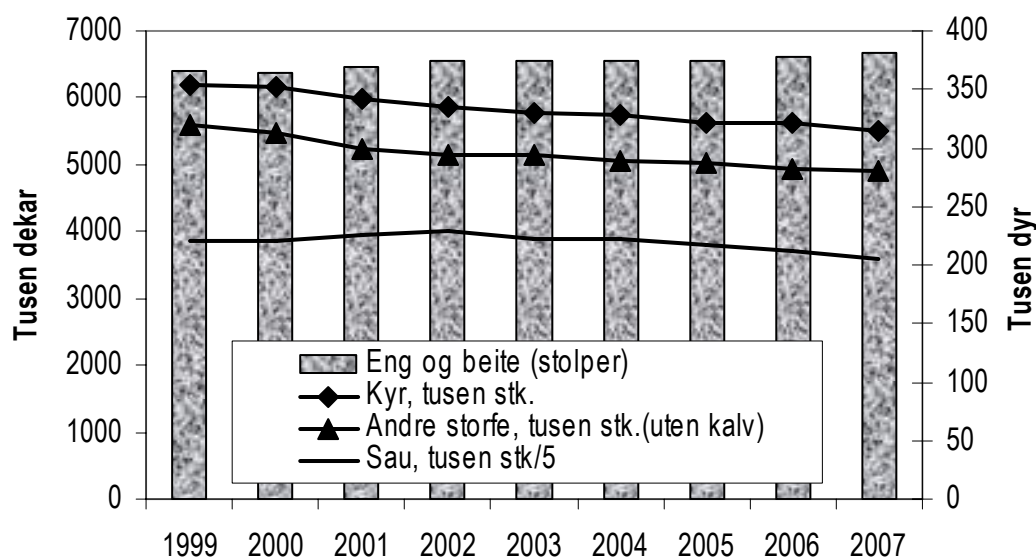
Tabell 5.8 viser utviklingen i kornarealet i landet fordelt etter jordarbeidingsmetode, samt høstsådd kornareal. Kornarealet som pløyes om høsten gikk klart ned tidlig på 90-tallet, lå på et relativt stabilt nivå i noen år, og viser på nytt en synkende tendens fra 2000. Åkerareal i stubb regnes å ha en reduserende, det vil si positiv effekt på arealavrenningen. Dyrking av høstkorn, som regnes for å være mer positivt med hensyn til arealavrenningen enn høstpløying, lå på et noe høyere nivå på slutten av nittitallet, men falt igjen i 2000/01.

Tabell 5.8 Korn- og oljevekstareal i alt. Høstsådd areal og kornareal etter jordarbeidingsmetode for landet totalt. 1000 dekar og prosent

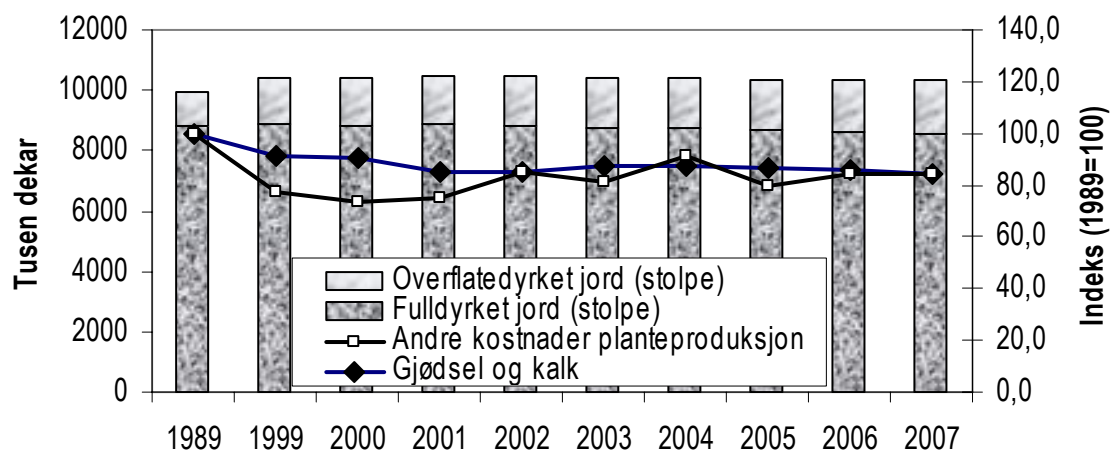
	1989/90	1996/97	1997/98	1999/00	2000/01	2001/02
Korn og oljevekster i alt	3 650	3 364	3 404	3 342	3 369	3 516
herav høstsådd, prosent	3	7	11	8	4	5
Areal etter jordarbeidingsmetode i prosent:						
Høstpløyd	82	57	57	54	45	43
All jordarb. om våren		39	36	40	50	52
Annen jordarbeiding vår/høst	18	4	7	6	5	5

Kilde: Statistisk sentralbyrå. Resultatkontroll jordbruk 2007 (Jordbruk og miljø).

Figur 5.4 viser utviklingen i antall grovfôrdyr sammen med utviklingen i grovfôreal og figur 5.5 viser volumendring av innsatsfaktorer sammen med arealutviklingen. Figurene indikerer at det de siste årene er en tendens til ekstensivering av arealbruken.

Figur 5.4 Utviklingen i eng-/beiteareal og grovfôrdyr

Figur 5.5 Utvikling i areal og volumendringer av innsatsfaktorer

5.4.3 Utslipp til vann

Et av EUs viktigste miljødirektiver, det såkalte vanddirektivet, gjennomføres nå i Norge. Vanddirektivet vil sette store krav i forhold til utslipp til vann, og reguleres gjennom Forskrift om rammer for vannforvaltningen (ikrafttredelse 01.01.2007). Forskriften gir rammer for fastsettelse av miljømål som skal sikre en mest mulig helhetlig beskyttelse og bærekraftig bruk av vannforekomstene. Forskriften skal videre sikre at det utarbeides og vedtas regionale forvaltningsplaner med tilhørende tiltaksprogrammer med sikte på å oppfylle miljømålene, og sørge for at det fremskaffes nødvendig kunnskapsgrunnlag for dette arbeidet.

Norge deles inn i ni vannregioner (tabell 5.9), som hver enkelt har fått oppnevnt en vannregionmyndighet. Vannregionene omfatter vassdragene med grunnvann og tilhørende kystområde, og omfatter 247 vannområder som drenerer til norsk hav og 15 vannområder som drenerer til Finland og Sverige. Vannregionmyndigheten skal koordinere arbeidet i regionen med å legge til rette for arbeidet som skal utføres, følge opp myndigheter som har oppgaver i henhold til forskriften, gjennomføre egne oppgaver og samordne de ulike bidragene. Vannregionmyndigheten skal også opprette et vannregionutvalg, som har ansvar for å utrede forslag til tiltak, samt å utrede premissene for fastsettelse av miljømål. Representanter for berørte rettighetshavere og private og allmenne brukerinteresser skal være nært knyttet til vannregionutvalget gjennom en referansegruppe.

Tabell 5.9 Vannregioner og vannregionmyndighet

Regionnummer	Vannregion*	Vannregionmyndighet
1	Glommaregionen inkludert Oslo-området	Fylkesmannen i Østfold
2	Buskerud, Vestfold og Telemark	Fylkesmannen i Buskerud
3	Rogaland, Aust- og Vest-Agder	Fylkesmannen i Vest-Agder
4	Hordaland og Sogn og Fjordane	Fylkesmannen i Hordaland
5	Møre og Romsdal	Fylkesmannen i Møre og Romsdal
6	Sør- og Nord-Trøndelag	Fylkesmannen i Sør-Trøndelag
7	Nordland	Fylkesmannen i Nordland
8	Troms	Fylkesmannen i Troms
9	Finnmark	Fylkesmannen i Finnmark

* Regionene går til en viss grad utenom fylkesgrensene etter nærmere spesifikasjoner

Kilde: www.vannportalen.no

I første omgang rettes fokus mot de vannforekomster der miljøutfordringene er størst. For disse områdene skal første forvaltningsplan foreligge allerede i 2009 (første planperiode). For øvrig er fristen for å legge fram en forvaltningsplan med tiltaksprogram 2015.

I 2007 var arbeidet i vannregionene særlig konsentrert om:

- Organisering av arbeidet i den enkelte region med oppnevning av vannregionutvalg og referansegruppe.
- Utvelgelse av vannområder som skal være med i første planperiode.
- Utarbeiding av planprogram for første planperiode.
- Gjennomføre fullkarakterisering og utarbeide overvåkingsprogram for vannområdene som er valgt ut til første planperiode
- Oppstart av arbeidet med tiltaksplaner og forvaltningsplaner i de utvalgte vannområdene.

5.4.4 Gjødselforbruk

Riktig gjødsling, det vil si samsvar mellom næringstilførsel og næringsopptak, er viktig for å unngå avrenning av næringsalter. Riktigere gjødsling skjer ved forbedrede gjødseltyper, gjødselplanlegging og rett valg av spredetidspunkt. Som ett ledd i obligatorisk miljøplan, som er knyttet til produksjonstilskuddsforskriften, er det krav om gjødselplan.

Tabell 5.10 Kunstgjødsel og kalk i millioner kg og kg per dekar jordbruksareal

	1985	1990	1999	2005	2006	2007*
Kunstgjødsel:						
Totalt, mill. kg	590	538	513	511	502	500
Kg/daa jordbruksareal	60,2	53,9	49,4	49,3	48,4	48,3
Kalk:						
Totalt, mill. kg	340	488	275	206	191	170
Kg/daa jordbruksareal	40,8	48,9	26,5	19,9	18,4	16,4

* Foreløpige tall

Kilde: Totalkalkylen for jordbruket 2008.

Forbruket av kunstgjødsel per dekar var 20 prosent lavere i 2007 enn i 1985. Dette skyldes redusert fosforgjødsling og at det gjennomgående brukes gjødseltyper med større nitrogeninnhold. Bortfallet av miljøavgift på nitrogen og fosfor fra og med gjødselåret 2000/01 ser ikke ut til å ha ført til økt omsetning. N-forbindelsen i de fleste gjødselslag har en forsurende virkning på jordsmonnet. Grovt regnet trengs 1 kg kalk, tilsvarende 2 kg kalksteinsmel, for å nøytralisere virkningen av 1 kg N i fullgjødsel. Tilførselen av kalk, gjennomsnittet av alle kalkslag, var ca. 16 kg/dekar i 2007, jf. tabell 5.10. For å opprettholde pH-nivået i vanlig jord trengs imidlertid 50–100 kg kalksteinsmel per dekar. Dette skyldes effekten av den generelle forsuringen. Kalkingsbehovet varierer ellers mye landet over og er foruten selve gjødslingen avhengig av jordart, klima og vekster.

Tabell 5.11 viser samlet gjødselmengde nitrogen og fosfor fra handels- og husdyrgjødsel. For husdyrgjødsel er det effektivt N, det vil si lettløselige N-forbindelser, det er gitt oppgaver over. Gjødselvirkingen av effektivt N i husdyrgjødsel kan i prinsippet direkte sammenlignes med tilsvarende mengde av nitrogen i handelsgjødsel.

Tabell 5.11 Tilførsel av samlet gjødselmengde effektivt N og P fra handels- og husdyrgjødsel for landet totalt. Tonn

	1989/90	1997/98	1999/00	2002/03	2004/05	2005/06
Effektiv nitrogen:						
Handelsgjødsel	96 502	99 749	99 674	100 260	99 344	
Husdyrgjødsel	33 978	36 191	35 822	35 404	35 316	34 660
<i>I alt</i>	<i>130 481</i>	<i>135 940</i>	<i>135 496</i>	<i>135 664</i>	<i>134 660</i>	
Fosfor:						
Handelsgjødsel	17 759	14 045	13 948	13 982	13 857	
Husdyrgjødsel	11 723	12 490	12 381	12 230	12 283	12 068
<i>I alt</i>	<i>29 483</i>	<i>26 535</i>	<i>26 329</i>	<i>26 211</i>	<i>26 140</i>	

Kilde: Statistisk sentralbyrå. Resultatkontroll jordbruk 2007 (Jordbruk og miljø).

Tilførselen av effektiv nitrogen i alt viste en økning fram til midten av 90-tallet for deretter å avta noe. Fordelingen av nitrogen mellom handels- og husdyrgjødsel viser mindre endringer. Tilførselen av fosfor har stabilisert seg etter en klar reduksjon

tidlig på 90-tallet. Det er lavere tilførsel i fosfor fra handelsgjødsel som har bidratt til nedgangen.

Tabell 5.12 viser mengder av nitrogen og fosfor per dekar, tilført som handelsgjødsel på korn- og oljevekstareal og engareal ifølge Statistisk Sentralbyrå sin resultatkontroll.

Tabell 5.12 Tilførsel av N og P i handelsgjødsel på areal med korn og oljevekster og fulldyrket eng for landet totalt. Kg per daa

	1989/90	1997/98	1999/00	2002/03	2004/05
Kg nitrogen:					
Korn og oljevekster	10,6	11,2	11,0	10,9	10,9
Fulldyrket eng	13,7	13,7	13,0	13,0	13,0
Kg fosfor:					
Korn og oljevekster	2,2	2,0	2,0	1,9	1,9
Fulldyrket eng	2,3	1,7	1,7	1,5	1,5

Kilde: Statistisk sentralbyrå. Resultatkontroll 2007 (Jordbruk og miljø).

Tilførselen av nitrogen til korn ligger litt høyere enn tidlig på 90-tallet. For eng er tilførselen litt lavere enn perioden 1996 til 2000. Fosforgjødslinga ligger på et lavere nivå enn tidlig på 90-tallet både for korn og eng, men med størst reduksjon for eng. Det er liten forskjell mellom tilførselstallene for landet totalt og i de «sårbare områdene». Tilførselstall for sårbare områder er gitt i tidligere utgaver av Resultatkontrollen.

Mest mulig spredning av gjødsla i vekstsesongen er viktig for en bedre utnyttelse av næringssaltene. Samtidig reduseres risikoen for avrenning. I kornproduksjonen er våronna det dominerende tidspunkt for gjødsling. Delt gjødsling (gjødsling både i våronn og seinere i vekstperioden) er stort sett aktuelt kun ved dyrking av mathvette. Arealet med delt gjødsling i kornproduksjonen er dermed avhengig av omfanget av hvetedyrkingen, hvor delt gjødsling er betinget av økonomien i dyrkingen.

5.4.5 Plantevernmidler

Forsvarlig handtering og bruk av plantevernmidler har betydning både for den enkelte bruker, brukerens nærmiljø og for å unngå rester i mat og fôr. Forhold vedrørende plantevernmidler er regulert i Lov om matproduksjon og mattrygghet mv. (av 19.12.2003 nr. 124) med tilhørende forskrifter. Mattilsynet er ansvarlig godkjenningmyndighet for plantevernmidler i Norge. Før et middel tillates brukt, underlegges det en grundig faglig vurdering i forhold til helse- og miljørisiko. Det kreves også dokumentert at nye midler er like gode eller bedre enn allerede godkjente preparater eller metoder. Dette kravet til dokumentert behov begrenser antall preparater.

Det kreves autorisasjon for omsetning og yrkesmessig bruk av plantevernmidler. Autorisasjon gis for 10 år etter gjennomgått obligatorisk kurs og bestått prøve. Kravet gjelder for bruk av preparater i jordbruket, og beviset må framlegges ved kjøp. I følge Forskrift om plantevernmidler av 26.7.2004 er det Mattilsynet som administrerer denne ordningen. Men kommunen eller fylkesmannen har myndighet til å utstede autorisasjon etter instruks fastsatt av Mattilsynet i Forskrift av

5.10.2005 «Instruks for fylkesmann og kommune ved utstedelse av autorisasjon for håndtering og bruk av plantevernmidler.»

Forskrift om plantevernmidler setter krav om at det ved yrkesmessig bruk skal føres sprøytejournal, og at det kun skal brukes spredeutstyr som er godkjent av en funksjonstest. Funksjonstesten stiller tekniske krav til utstyret, og en slik test er gyldig i 5 år.

Nedenfor er forbruket av plantevernmidler i landbruket angitt i mill. kr sammen med omsatt mengde virksomt stoff av plantevernmidler. Tallene for omsatt mengde gjelder salg fra importør til distributør/forhandler, og gir dermed ikke det faktiske salget av det enkelte preparat fra forhandler hvert år. Noe av dette vil dessuten gå til sektorer utenom jordbruket. Mengden av virksomt stoff er ikke direkte sammenlignbar fra ett år til et annet. Det skyldes at det er stadig utskifting av preparater med ulik konsentrasjon og virkningsgrad. Omsetningsstatistikken de siste årene har vært sterkt preget av endringer i avgiftssystemet. Innføringen av nytt avgiftssystem med avgiftsøkning både i 1999 og 2000 førte til stor import og hamstring i 1998 og 1999, og påfølgende lav omsetning i 2000 og 2001. En ny endring i avgiftssystemet trådte i kraft høsten 2004, og dette gav økt import i 2004 og tilsvarende lavere tall i 2005. Total omsetning for 2006 er om lag som gjennomsnittet av de foregående årene.

Tabell 5.13 Forbruk av plantevernmidler i millioner kr, og omsatt mengde av ulike stoffer

	1985	1990	1999	2002	2005	2006
Millioner kr ¹⁾	315,4	294,5	210,2	227,4	133,2	182,2
<i>Omsatt mengde virksomt stoff, 1000 kg²⁾</i>						
Ugrasmidler	1 236,2	965,1	448,7	632,2	421,5	549,7
Soppmidler	138,4	1 53,0	219,9	149,6	67,7	103,7
Skadedyrmidler	38,7	19,0	23,8	10,1	7,6	8,3
Andre midler	116,1	46,4	103,9	26,6	26,7	60,7
<i>Totalt, 1000 kg²⁾</i>	<i>1 529,3</i>	<i>1 183,5</i>	<i>796,3</i>	<i>818,5</i>	<i>523,5</i>	<i>719,9</i>

1) Verdi av plantevernmidler brukt i jordbruket omregnet til 2006-kroner

2) Total grossistomsetning

Kilde: Totalkalkylen for jordbruket 2008 og Statens landbrukstilsyn/Mattilsynet.

Mattilsynet forvalter Matloven (Lov om matproduksjon og mattrygghet mv. av 19.12.2003), som har til hensikt og sikre helsemessig trygge næringsmidler og fremme helse, kvalitet og forbrukerhensyn langs hele produksjonskjeden, samt ivareta miljøvennlig produksjon. Mattilsynet (tidligere Statens landbrukstilsyn (SNT)) foretar jevnlig undersøkelser av plantevernrester i vegetabiliske matvarer. Overvåkningsprogrammet har de senere årene omfattet 1 600- 2 000 prøver av ulike slag frisk frukt, grønnsaker, poteter og barnemat. Mattilsynet undersøkte i 2006 for 244 virksomme stoffer inkludert noen nedbrytingsprodukter. Rutineovervåkingen konsentrerer prøveuttakene om ca. 80 vareslag som anses som viktige i norsk kosthold, og disse produktene kom fra 52 ulike land. Pga stor bredde i vareslag, bla av eksotisk mat og barnemat, så ble det i 2006 tatt 94 prøver av matkorn/ris,

45 prøver av barnemat, 68 prøver av øl i et nordisk kartleggingsprosjekt, 88 prøver i nordisk kartleggingsprosjekt for vegetabiliske produkter fra Asia og 20 prøver av appelsinjuice. 151 av prøvene var merket økologisk. Resultatene framgår av tabell 5.14. Vi ser at det noe hyppigere ble påvist rester i importert frukt og grønnsaker enn i norske produkter. Det er her viktig å være klar over at både prøveuttak, analysespekter, deteksjonsgrenser og regelverk endrer seg fra år til år, slik at man ikke uten videre kan sammenligne årenes resultat.

Tabell 5.14 Antall prøver av frukt, grønnsaker og poteter analysert for rester av plantevernmidler og prosentandel med rester. 1999–2006

	1999	2001	2003	2005	2006
Alle matvarer					
Antall prøver	2 792	2 196	2 052	1 644	1 206
Uten påviste rester	66,3	63,9	63,4	59,2	55,2
Rester under grenseverdien	31,9	31,5	34,6	38,6	42,2
Rester over grenseverdien	1,8	4,9	2,0	2,2	2,6
Norske matvarer					
Antall prøver	1 225	888	752	583	448
Uten påviste rester	82,0	81,9	81,1	78,6	71,7
Rester under grenseverdien	16,7	17,0	18,2	20,9	27,5
Rester over grenseverdien	1,2	1,1	0,7	0,5	0,9
Importerte matvarer					
Antall prøver	1 567	1 308	1 300	1 061	758
Uten påviste rester	54,1	51,1	53,1	48,6	45,5
Rester under grenseverdien	43,7	42,0	44,1	48,3	50,9
Rester over grenseverdien	2,2	6,8	2,8	3,1	3,6

Kilde: SNT/Mattilsynet

I de 45 prøvene av barnemat (35 norske og 10 importerte) ble det ikke påvist rester av plantevernmidler i noen av prøvene. I undersøkelsen av 151 økologiske produkter ble det ikke gjort funn av plantevernrester i noen av de 59 norskproduserte varene. I de importerte varene ble det funnet rester i 4 produkter. I ett av disse tilfellene (epler fra Argentina) ble grenseverdien for konvensjonelt dyrket vare overskredet, og varen ble vurdert til å kunne representere en helserisiko.

I 2006 ble det gjennomført tre kartleggingsprosjekt, der man undersøkte plantevernmiddelrester i appelsinjuice, i vegetabiliske produkter fra Asia og i øl. Av appelsinjuice ble det tatt 20 prøver, 2 av norskeproduserte varer og 18 av importerte varer. Det ble funnet rester av plantevernmidler i 6 av prøvene (totalt 8 funn), men funnene var langt lavere enn tilsvarende grenseverdi for appelsin. Når det gjelder rester i vegetabiliske produkter fra Asia, så ble det tatt 88 prøver av 36 ulike vareslag med opprinnelse fra Thailand, Vietnam og Malaysia. Resultatene viste rester over gjeldende grenseverdi i ca halvparten av prøvene (43 prøver). Spesielt i bønner med belg ble det funnet svært mange overskridelser, og resultatene bekrefter de tidligere antakelsene om at restnivået i thailandske produkter er svært høye. Kartleggingen

av plantevernmiddelester i øl er en del av et nordisk samarbeidsprosjekt, og det ble tatt 24 prøver av norsk øl og 44 prøver av importert øl. Det ble ikke påvist rester av plantevernmidler i noen av prøvene.

I tillegg til dette analyserer Mattilsynet matkorn og ris. Resultatene fra disse analysene i 2006 er gjengitt i tabellen under. Det ble brukt en analysemetode som kan påvise rester av totalt 234 plantevernmidler og nedbrytingsprodukter. Det ble ofte påvist rester av plantevernmidler i utenlandsdyrkede enn norskdyrkede prøver, og det var kun 9 ulike plantevernmidler som ble påvist. I forhold til 2005 var det i 2006 en økning i andelen med påviste rester i importerte varer, mens det var tilnærmet samme resultat for de norskproduserte varene. Overskridelsen av grenseverdien i norske varer skyldes ett funn av stråforkortningsmiddel i rug, uten at dette ble vurdert til å utgjøre noen helserisiko.

Tabell 5.15 Antall prøver av korn analysert for rester av plantevernmidler og prosentandel med rester. 2006

	Alle matvarer	Norske matvarer	Importerte matvarer
Antall prøver	94	39	55
Uten påviste rester	64,9	74,4	58,2
Rester under grenseverdien	34,0	23,1	41,8
Rester over grenseverdien	1,1	3,0	0,0

Kilde: Mattilsynet

Ved fastsetting av grenseverdier tas det hensyn til en effektiv bekjempelse av aktuelle skadegjørere. Tilsiktet bekjempelse gir ofte så lave rester at grenseverdiene kan settes langt lavere enn det som er påkrevd i forhold til stoffenes toksikologiske egenskaper. Grenseverdiene settes imidlertid aldri høyere enn det som er toksikologisk akseptabelt. Grenseverdiene er etter EØS-avtalen harmonisert med EUs direktiver.

5.4.6 Innsamling av landbruksplast

Landbruket er en stor forbruker av ulike plastprodukter, først og fremst i form av emballasje – og da spesielt rundballeplast og storsekker. Fra og med 2003 er alle gårdbrukere pålagt å ha en miljøplan for gården, hvor det blant annet stilles krav om at landbruksplasten skal leveres til godkjent mottak. Emballasjereturn A/S har oppgaven med å organisere innsamling og gjenvinning av plastemballasje i Norge. Forbruket av landbruksplast ble beregnet til omtrent 6 500 tonn årlig fram til og med 2001. I 2002 økte mengden til 8 300 tonn plast, og både i 2003 og 2004 var mengden 8 800 tonn. I 2005 var tallet 8 500 tonn, mens det i 2006 ble benyttet 9 100 tonn landbruksplast.

Innsamlet mengde landbruksplast økte fra i underkant av 2 500 tonn i 1995 til ca. 5 900 tonn i 2000. Til 2001 ble det en nedgang til 5 100 tonn, noe som i hovedsak skyldes lagerøkning og manglende pressekapasitet hos innsamlerne. Fra 2002 til 2004 økte innsamlet mengde jevnt opp til 7 300 tonn i 2004. Til 2005 fikk vi en

liten reduksjon, da det ble samlet inn ca. 7 000 tonn landbruksplast, mens det i 2006 ble innsamlet 8 230 tonn plast.

6 Inntekter, økonomiske forhold og levekår

6.1 Utvikling i vederlag til arbeid og egenkapital for Totalkalkylens normaliserte regnskaper

I tabell 6.1 er utviklingen i vederlag til arbeid og egenkapital ifølge totalkalkylens normaliserte regnskaper angitt. I disse er det forutsatt normalårsavlinger. Samtidig er også de registrerte regnskapstallene tatt med. Det er normaliserte regnskaper som legges til grunn i jordbruksforhandlingene.

Tabell 6.1 Vederlag til arbeid og egenkapital i følge normaliserte og registrerte regnskaper. Kr/årsverk. Løpende kroner, avrundet

	1989	1999	2004	2005	2006	2007*
Normaliserte regnskaper:						
Nivå	102 000 ¹⁾	140 600	150 600	146 200	146 600	164 600
Endring fra foregående år	7 600 ¹⁾	-7 300	4 500	- 4 400	400	18 000
Registrerte regnskaper:						
Nivå	101 500	137 700	147 700	146 100	148 800	156 300
Endring fra foregående år	12 700	-10 500	2 700	- 1 600	2 700	7 500

* Foreløpige tall

1) Normaliserte regnskaper oppdateres ikke mer enn 14 år bakover i tid.

Kilde: Totalkalkylen for jordbruket 2008.

Hovedårsaker til forskjeller mellom normaliserte og registrerte regnskaper er:

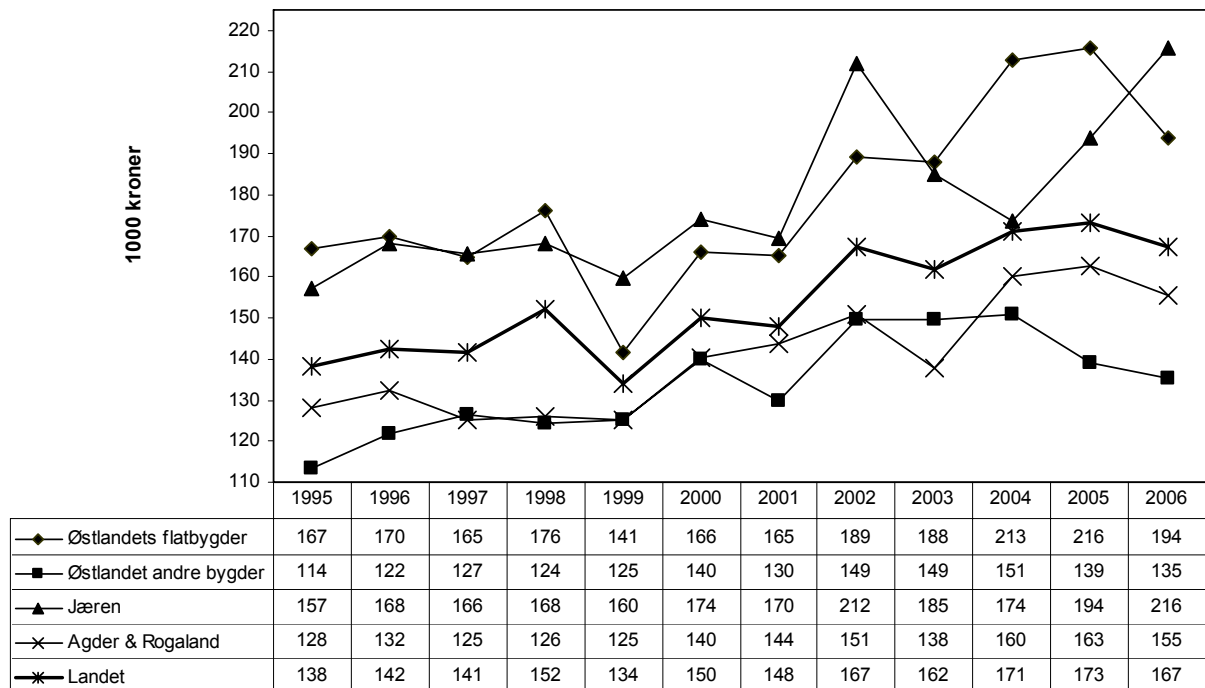
- Forskjellige inntekter for planteproduksjoner, da registrerte regnskaper bygger på registrerte avlingstall, mens normalårsavlingstall legges til grunn for normaliserte regnskaper.
- For grøntsektoren normaliseres dessuten arealer og priser (3 års glidende gjennomsnitt) i normaliserte regnskaper, mens det er de registrerte tallene for de enkelte år som nyttes i registrerte regnskaper.

6.2 Utvikling i vederlag til arbeid og egenkapital for de enkelte områdene, driftsformene og størrelsesgruppene

Dette kapitlet bygger på Driftsgranskingene som er en regnskapsundersøkelse for litt over 900 jordbruksbedrifter «der en vesentlig del av inntektene kommer fra bruket». Driftsgranskingene dekker hele landet og grupperer jordbruksbedriftene etter område, produksjon og størrelsesgrupper.

6.2.1 Inntekt etter område

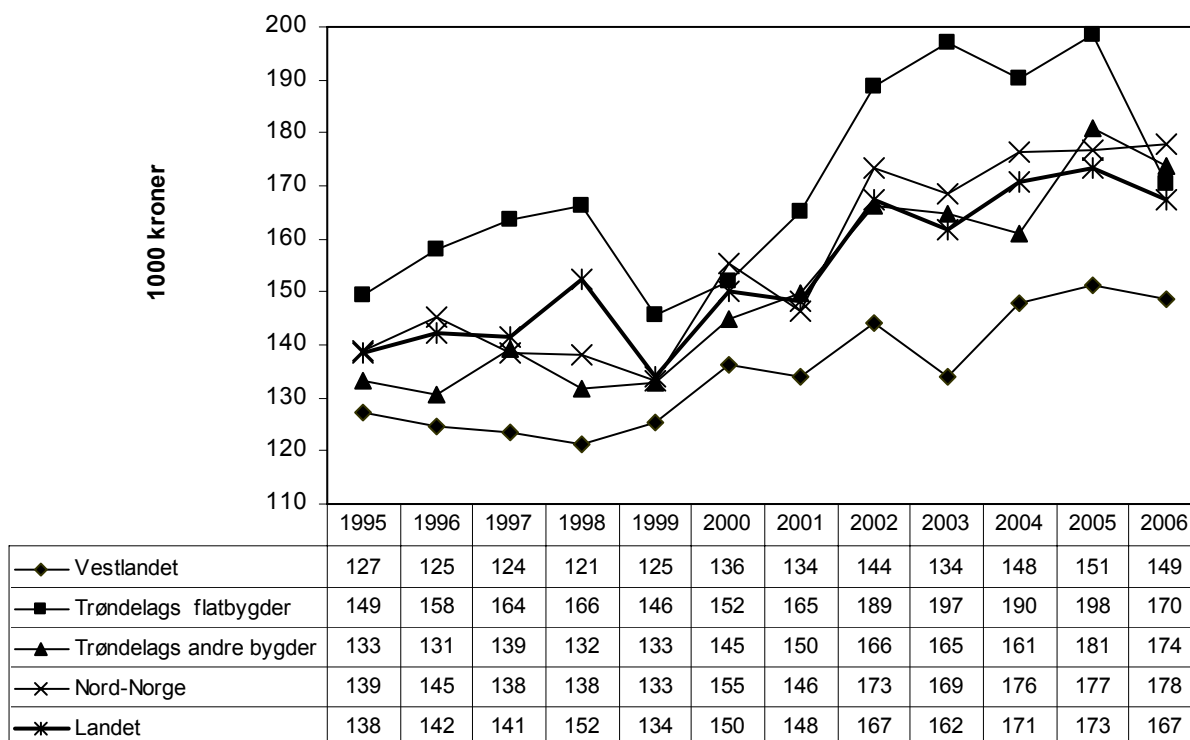
Figur 6.1a viser utviklingen i vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk for jordbruksbedrifter i de sørlige og østlige delene av landet slik det går fram av Driftsgranskingene. I figuren ligger det også inne en linje for hele landet. Jordbruksbedrifter på Jæren har i mange år hatt resultat som ligger over de andre landsdelene, men i gode kornår har jordbruksbedrifter på Østlandets flatbygder hatt bedre resultat enn jordbruksbedriftene på Jæren. Resultatet for jordbruksbedrifter i Østlandets «andre bygder» ligger ofte lavest i undersøkelsen.

Figur 6.1a Vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk for områder i det østlige og sørlige Norge. Nominelle 1000-kroner

Kilde: NILF. Driftsgranskingene.

Figur 6.1b viser utviklingen i vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk for jordbruksbedrifter i det vestlig, midtre og nordlige Norge. I likhet med figur 6.1a har også denne med linje for hele landet. I disse landsdelene dominerer grovfôrbaserte produksjoner, og variasjonene mellom år er ikke så store. De aller fleste år har jordbruksbedrifter i Trøndelags flatbygder et resultat som ligger godt over landsgjennomsnittet, mens jordbruksbedrifter på Vestlandet hvert år har det svakeste resultatet i undersøkelsen.

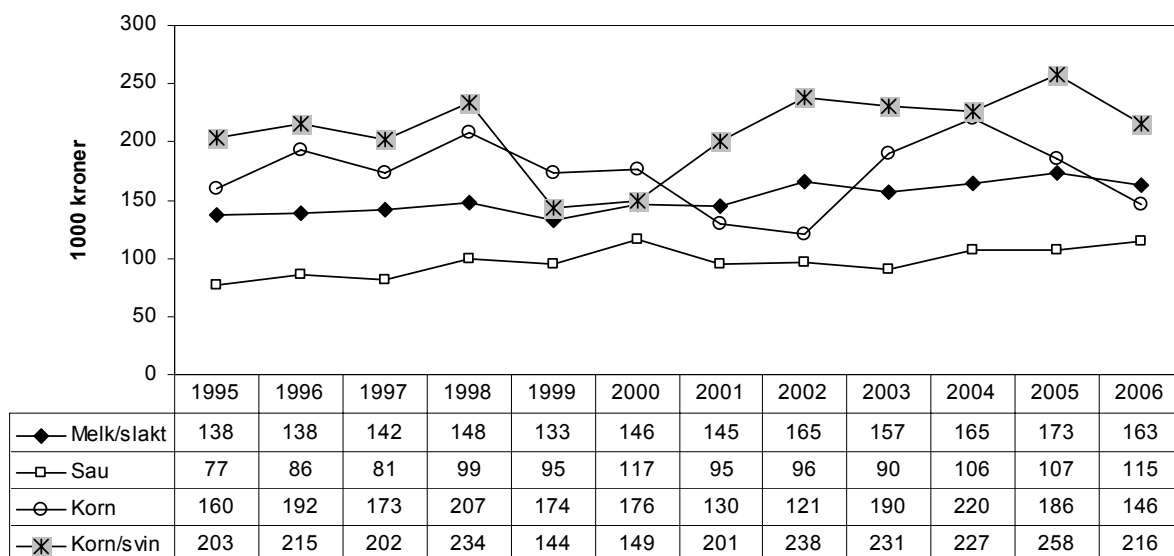
Figur 6.1b Vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk for områder i Vest-Norge, Midt-Norge og Nord-Norge. Nominelle 1000-kroner

Kilde: NILF. Driftsgranskingene.

6.2.2 Inntekt etter produksjon

Figur 6.2 viser utvikling i vederlag til arbeid og egenkapital siste 12 år for en del utvalgte driftsformer i Driftsgranskingene. Driftsformer med korn varierer mye med de meteorologiske forholdene, mens grovfôrbaserte produksjoner har mye mindre variasjoner.

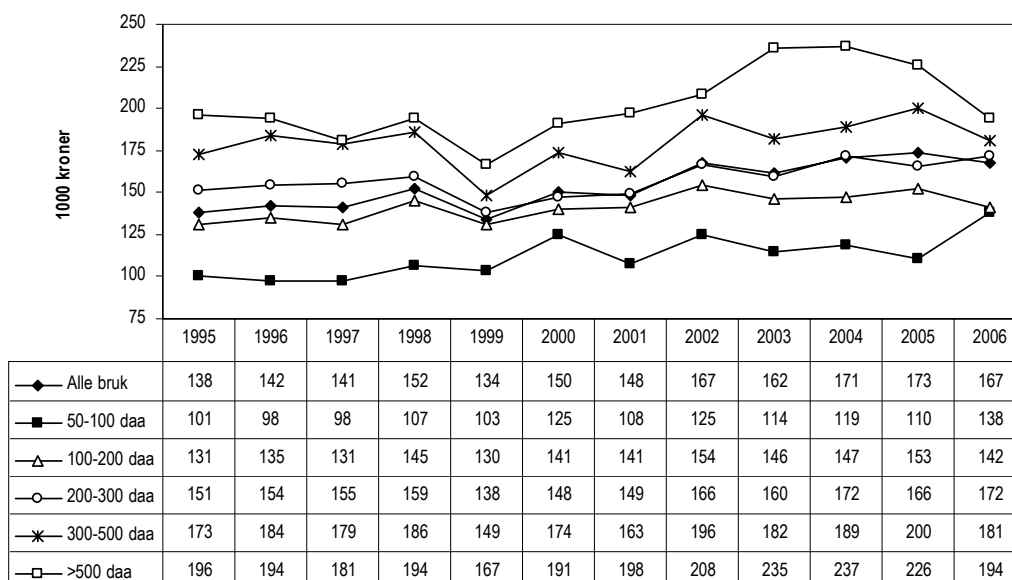
Figur 6.2 Vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk for utvalgte produksjoner.
Nominelle 1000- kroner

Kilde : NILF. Driftsgranskingene.

6.2.3 Inntekt etter bruksstørrelse

Figur 6.3 viser endringen fra år til år i vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk for forskjellige arealgrupper i Driftsgranskingene.

Gruppene over 300 dekar har større årlig variasjon enn de mindre brukene, noe som blant annet skyldes at store bruk i gjennomsnitt har stort kornareal. Årsvariasjonen på inntektskurven for gruppene over 300 dekar har ganske godt samsvar med årsvariasjonen i kornavlingene. De minste brukene har i alle år i perioden 1995 til 2006 oppnådd det lavest vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk.

Figur 6.3 Vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk for arealgrupper. Nominelle 1000-kroner

Kilde: NILF. Driftsgranskingene.

6.3 Personinntekt fra jordbruk, skogbruk og fiske

Dette kapitlet tar opp bøndernes inntekter fra primærnæringene jordbruk, skogbruk og fiske. Personinntekt, eller pensjonsgivende inntekt, er den del av næringsinntekten som er igjen etter at den innsatte kapitalen har fått dekning. Det er personinntekt som er grunnlag for beregning av pensjon og sykepenger. Skatten som beregnes av personinntekt, vil være høyere enn av en like stor kapitalinntekt. Fra 1992 til og med 2005 ble delingsmodellen benyttet for å beregne pensjonsgivende inntekt. Kapitalavkastningsraten var 16 prosent de to første årene, men ble seinere gradvis redusert. Etter 1997 var det valgfri kapitalavkastningsrate mellom 0 prosent og en maksimal prosent. Denne maksimale prosenten har blitt redusert med årene, og var i 2005 på 7 prosent. I 2006 ble delingsmodellen erstattet med skjermingsmodellen, der hensikten er å skjerme risikofri avkastning av den investerte kapitalen mot å bli beskattet som personinntekt. Modellen innebærer at avkastningen utover et skjermingsfradrag skattlegges som personinntekt. Skjermingsfradraget vil være skjermingsgrunnlaget multiplisert med en skjermingsrente med fradrag for gjeldsrenter og tillegg for finansinntektene.

Tabellene 6.2 til 6.8 viser utvikling i personinntekt fra jordbruk, skogbruk og fiske fordelt etter fylke, jordbruksareal i drift, kornareal, antall melkekyr, antall sauer og brukers alder. Tallene gjelder for hovedbruker alene. I kystområdene kan noe av personinntekt stamme fra fiske, men selv her har inntekter fra fisk liten betydning.

Den fylkesvise fordelingen av personinntekt fra jordbruk, skogbruk og fiske er vist i tabell 6.2. Brukere i Nord-Trøndelag, Nordland og Finnmark har den høyeste personinntekten, mens den er lavest blant brukere i Telemark. Hele landet sett under ett så

var det en oppgang i personinntekta på 19,7 prosent fra 2005 til 2006. Det var oppgang i alle fylker i perioden.

Tabell 6.2 Personinntekt for bruker fra jordbruk, skogbruk og fiske, fordelt på fylker¹⁾. 1000 kr

	1992	1995	1999	2004	2005	2006
Østfold	33,7	49,7	51,3	75,9	72,6	84,8
Akershus	37,2	49,5	58,2	72,9	62,2	67,5
Hedmark	37,7	49,2	59,2	85,6	83,1	100,4
Oppland	46,4	57,2	72,5	88,3	85,2	106,9
Buskerud	26,1	32,9	47,1	60,7	59,4	68,3
Vestfold	30,6	47,8	57,9	77,9	70,4	76,9
Telemark	26,2	28,7	34,7	45,2	44,6	49,5
Aust-Agder	33,5	37,7	47,1	62,1	64,7	75,9
Vest-Agder	34,2	38,0	46,8	55,8	55,9	73,2
Rogaland	78,9	81,8	88,1	99,7	100,9	123,7
Hordaland	36,5	36,3	46,4	51,9	52,1	63,7
Sogn og Fjordane	49,5	49,4	55,5	64,4	63,7	77,1
Møre og Romsdal	52,8	53,3	66,6	91,2	90,8	109,7
Sør-Trøndelag	60,6	65,5	74,5	99,7	95,1	114,3
Nord-Trøndelag	66,9	76,1	88,2	120,9	116,0	138,2
Nordland	63,0	66,2	78,6	111,5	111,2	127,3
Troms	61,8	65,8	68,3	98,0	98,9	116,1
Finnmark	50,4	52,4	71,1	111,5	108,2	130,3
Hele landet	47,1	53,8	64,2	83,8	81,7	97,8

1) Før 2001 gjelder tallene kun de over 5 daa

Kilde: Statistisk sentralbyrå. Bøndernes inntekt og formue.

Tabell 6.3 viser personinntekt for ulike størrelsesgrupper. I hovedsak øker personinntekt fra jordbruk, skogbruk og fiske med økende areal i alle år. Alle gruppene hadde en betydelig økning i personinntekt fra 2005 til 2006. Den minste gruppen hadde den største prosentvise økningen.

Tabell 6.3 Personinntekt for bruker fra jordbruk, skogbruk eller fiske fordelt etter jordbruksareal. 1000 kr

Arealgruppe, dekar	1992	1995	1999	2004	2005	2006
0–50 ¹⁾	11,2	11,7	12,8	29,2	34,0	48,0
50–100	36,8	33,6	30,0	27,1	27,6	34,5
100–150 ²⁾	67,7	70,3	77,2	71,3	66,3	78,3
150–200	84,2	104,5				
200–300	94,4	109,1	113,4	125,9	118,1	136,2
300–500	92,3	109,1	126,4	158,6	147,0	170,2
> 500	96,2	137,6	161,6	216,6	196,7	218,6
Alle	47,1	53,8	64,2	83,8	81,7	97,8

1) Til og med 1999 gjelder tallene størrelsesgruppen 5–50 daa

2) Fra og med 1999 gjelder denne linjen hele arealgruppen 100–200 daa

Kilde: Statistisk sentralbyrå. Bøndernes inntekt og formue.

Tabell 6.4 viser personinntekt fra annen næring og lønnsarbeid for de ulike arealgruppene. Hovedtendensen er at de med minst areal har størst inntekt fra annen næring og lønnsarbeid, og disse inntektene avtar med økende areal. De tre siste årene ser vi imidlertid at arealgruppa >500 dekar har hatt større personinntekt fra annen næring og lønnsarbeid enn gruppa 300–500, og at arealgruppa 50–100 dekar hadde større slik personinntekt enn den aller minste arealgruppa.

Tabell 6.4 Personinntekt for bruker fra annen næring og lønnsarbeid fordelt etter jordbruksareal. 1000 kr

Arealgruppe, dekar	1992	1995	1999	2004	2005	2006
0–50 ¹⁾	122,1	133,7	175,2	209,7	219,6	231,0
50–100	102,8	116,9	157,4	219,6	233,8	244,2
100–150 ²⁾	72,6	82,5	111,4	173,5	184,7	201,5
150–200	57,6	63,9				
200–300	56,6	61,2	84,2	129,3	142,3	155,7
300–500	56,4	72,0	84,2	118,9	128,8	137,8
> 500	47,4	58,4	78,9	126,5	131,9	139,4
Alle	92,3	100,1	128,1	170,6	180,2	192,0

1) Til og med 1999 gjelder tallene størrelsesgruppen 5–50 daa

2) Fra og med 1999 gjelder denne linjen hele arealgruppen 100–200 daa

Kilde: Statistisk sentralbyrå. Bøndernes inntekt og formue.

Tabell 6.5 viser personinntekt fra primærnæringene etter størrelsen på kornarealet. Det er sammenheng mellom økende kornareal og økende inntekt fra jordbruk, skogbruk og fiske. De tre siste årene er et unntak her, etter som den minste arealgruppa har høyere inntekt enn den nest minste og tredje minste arealgruppa. Både i denne tabellen og i tabell 6.6 og 6.7 med husdyrproduksjon kan det være flere produksjoner på jordbruksbedriften.

Tabell 6.5 Personinntekt for bruker fra jordbruk, skogbruk eller fiske fordelt etter kornareal¹⁾. 1000 kr

Kornareal, dekar	1992	1995	1999	2004	2005	2006
< 50	27,1	35,1	44,5	67,4	68,0	79,2
50–100	30,4	38,5	44,7	53,2	49,6	56,1
100–200	41,6	53,4	55,6	63,4	57,0	68,3
200–300 ²⁾	66,8	85,8	88,0	98,5	89,1	97,9
300–500			117,1	148,5	131,6	146,2
> 500	90,8	136,9	153,7	222,0	189,9	210,4

1) Før 2001 gjelder tallene kun de over 5 daa

2) For 1992 og 1995 gjelder tallene arealgruppe 200–500 dekar

Kilde: Statistisk sentralbyrå. Bøndernes inntekt og formue.

Tabell 6.6 Personinntekt for bruker fra jordbruk, skogbruk eller fiske fordelt etter antall melkekyr¹⁾. 1000 kr

Besetningsstørrelse	1992	1995	1999	2004	2005	2006
1–4	38,0	37,3	45,0	54,4	55,4	78,0
5–9	84,4	85,3	93,0	102,9	93,4	105,9
10–14	106,8	112,9	123,9	147,2	135,1	152,7
15–19	119,3	129,4	143,3	178,9	169,3	185,1
> 20	128,4	134,7	157,1	200,7	197,4	217,2

1) Før 2001 gjelder tallene kun de over 5 daa

Kilde: Statistisk sentralbyrå. Bøndernes inntekt og formue.

For melkeprodusenter er det positiv sammenheng mellom antall melkekyr og personinntekt i næring (tabell 6.6). Fra 2005 til 2006 fikk alle størrelsesgrupper økt personinntekt. Bruk med 1-4 kyr hadde den største prosentvise økningen.

For brukere med sau (tabell 6.7) var det en betydelig økning i personinntekt fra 2005 til 2006 i alle størrelsesgrupper. I de tre siste årene er det gruppen med 20-49 sau som har hatt den laveste inntekten.

Tabell 6.7 Personinntekt for bruker fra jordbruk, skogbruk eller fiske fordelt etter antall sauer¹⁾. 1000 kr

Besetningsstørrelse	1992	1995	1999	2004	2005	2006
1–9	34,3	38,6	47,1	57,3	56,8	72,7
10–19	35,9	35,7	39,8	45,3	59,3	64,8
20–49	36,0	35,5	40,6	44,4	46,3	58,6
50–99	47,3	47,1	53,8	60,8	58,3	70,4
> 100	67,0	73,0	82,2	97,8	91,1	115,2

1) Før 2001 gjelder tallene kun de over 5 daa

Kilde: Statistisk sentralbyrå. Bøndernes inntekt og formue.

Tabell 6.8 viser personinntekt fordelt etter brukers alder. Alle årene er det brukere i alderen 50 til 59 år som har den høyeste personinntekten fra drifta. Vi ser at inntekten øker med økende alder opp til 59 år, men reduseres igjen etter det.

Tabell 6.8 Personinntekt for bruker fra jordbruk, skogbruk eller fiske fordelt etter brukers alder¹⁾. 1000 kr

Aldersgruppe	1992	1995	1999	2004	2005	2006
< 29	35,8	49,4	52,6	67,6	62,1	75,5
30–39	46,1	55,1	61,3	80,4	76,9	93,9
40–49	53,0	58,6	68,8	89,1	87,2	104,5
50–59	56,0	61,6	72,0	92,0	89,8	106,0
60–69	43,1	46,8	60,0	76,5	74,8	88,1
> 70	12,8	12,1	14,5	17,2	17,3	29,9

1) Før 2001 gjelder tallene kun de over 5 daa

Kilde: Statistisk sentralbyrå. Bøndernes inntekt og formue.

6.4 Alminnelig inntekt

Alminnelig inntekt er et videre begrep enn personinntekt i kapittel 6.3. Alminnelig inntekt omfatter alle skattepliktige inntekter, der de viktigste er lønn, pensjoner, overskudd fra næringsvirksomhet, renteinntekter og andre kapitalinntekter. Målet alminnelig inntekt ble innført i forbindelse med skattereformen og finnes fra og med inntektsåret 1992. Fra summen av inntekter trekkes alle fradrag, blant annet minstefradrag (kun i lønnsinntekt), fagforeningskontingent, premie til egen pensjonsforsikring, renteutgifter og jordbruksfradrag.

Tabellene 6.9 til 6.13 viser utviklingen i alminnelig inntekt fordelt etter jordbruksareal, brukers alder, kornareal, antall melkekyr og antall sauer. Tabellene 6.9 og 6.10 inneholder to tabeller, en med tall kun for bruker og en med tall for bruker med eventuell ektefelle/samboer. F.o.m. 2005 er samboere uten felles barn også med i tallene på lik linje med ektefeller/samboer med felles barn. Tabellene 6.11 til 6.13 (som viser alminnelig inntekt inndelt etter kornareal, antall melkekyr og antall sauer) viser tall for bruker med eventuell ektefelle/samboer.

Bruker er bestemt i utvalgstellinga som den det er angitt fødselsnummer på. Der det er angitt to fødselsnummer, blir den eldste valgt. Det var 73 prosent av brukerne som hadde ektefelle i 1995, 71 prosent i 1997 og 78 prosent i 2006. Det blir derfor inntektene for ektefellene/samboerne til denne andelen som regnes med i statistikken sammen med inntektene til det totale antall brukere. Det er ikke tatt hensyn til hvorfra ektefellene henter sin inntekt. Fylkesvis fordeling av alminnelig inntekt vises i del II tabell 11a og b.

Legg merke til at det kan være flere produksjoner på samme jordbruksbedrift i grupperingene i tabellene. De aller fleste gruppene viser en ganske stor økning til 2005. Noe av dette skyldes endringer i skattereglene f.o.m. 2005. Blant annet ble det endringer i reglene om dobbelt fradrag for kårytelser, det generelle gevinstfritaket ved salg av jord- eller skogbrukseiendom, gjennomsnittsligning av skogbruket

og reglene for inntektsbeskatning av våningshus. Inntektene går betydelig ned igjen til 2006. Noe av årsaken til dette er nok at det i 2006 blir en dobbelteffekt av at det er nye skatteregler, bl.a. med overgang fra delingsmodell til skjermingsmodell, pluss at tilpasningen i 2005 medførte at mange inntekter som ellers ville kommet i seinere år ble tatt ut i 2005. Et eksempel er aksjeutbytte, som på totalbasis ble redusert fra ca 100 milliarder i 2005 til ca 7 milliarder i 2006.

Tabellene 6.9a og b viser at til og med 1999, så øker alminnelig inntekt med økende areal. De tre siste årene har det imidlertid vært noen unntak. Den minste arealgruppa har blant annet hatt større alminnelig inntekt enn arealgruppa 50–100 dekar. Ser vi på brukene med over 50 dekar, så er likevel den generelle trenden økt inntekt med økt areal.

Tabell 6.9a Alminnelig inntekt for bruker fordelt etter jordbruksareal. 1000 kr

Arealgruppe, dekar	1992	1995	1999	2004	2005	2006
0–50 ¹⁾	131,0	151,5	194,4	267,9	336,6	245,0
50–100	143,4	159,1	196,0	234,2	297,2	241,5
100–150 ²⁾	160,7	172,5	208,8	243,3	331,2	229,1
150–200	173,8	183,0				
200–300	189,5	205,4	222,0	234,5	315,0	232,7
300–500	208,5	249,3	259,4	278,8	384,5	260,8
> 500	274,9	348,1	473,2	566,7	571,2	340,3
Alle	162,0	174,3	214,5	260,1	339,8	243,9

1) Før 2001 gjelder tallene kun de over 5 daa

2) Fra og med 1999 gjelder denne linjen hele arealgruppen 100–200 daa

Tabell 6.9b Alminnelig inntekt for bruker og eventuell ektefelle/samboer fordelt etter jordbruksareal. 1000 kr

Arealgruppe, dekar	1992	1995	1999	2004	2005	2006
0– 50 ¹⁾	183,9	216,6	290,8	394,8	481,2	389,9
50–100	210,4	228,8	293,2	356,2	439,0	379,2
100–150 ²⁾	234,4	251,5	314,2	371,5	477,1	372,0
150–200	250,7	269,2				
200–300	281,1	302,4	337,9	375,4	469,0	381,8
300–500	302,4	356,9	396,9	437,6	579,3	424,6
> 500	385,8	488,3	629,0	759,8	779,9	532,0
Alle	233,6	252,1	321,3	395,6	495,5	392,5

1) Før 2001 gjelder tallene kun de over 5 daa

2) Fra og med 1999 gjelder denne linjen hele arealgruppen 100–200 daa

Kilde: Statistisk sentralbyrå. Bøndernes inntekt og formue.

Tabell 6.10 viser alminnelig inntekt etter brukers alder. Både bruker og bruker med ektefelle/samboer har lavest alminnelig inntekt i den yngste og den eldste aldersgruppa. I alle år er det brukere mellom 40 og 59 år som har høyest alminnelig inntekt.

Tabell 6.10a Alminnelig inntekt for bruker fordelt etter brukers alder¹⁾. 1000 kr

Aldersgruppe	1992	1995	1999	2004	2005	2006
< 29	119,4	134,6	150,3	195,5	187,9	165,3
30–39	150,6	172,9	200,4	226,0	267,5	223,6
40–49	171,1	195,1	235,6	269,9	355,4	263,2
50–59	164,5	187,8	234,0	284,2	406,0	262,1
60–69	146,5	150,8	192,3	260,6	311,7	221,3
> 70	101,1	112,7	147,4	204,6	285,8	192,7

1) Før 2001 gjelder tallene kun de over 5 daa

Tabell 6.10b Alminnelig inntekt for bruker og eventuell ektefelle/samboer fordelt etter brukers alder¹⁾. 1000 kr

Aldersgruppe	1992	1995	1999	2004	2005	2006
< 29	141,5	159,0	188,8	233,4	252,4	230,7
30–39	211,1	235,2	293,0	336,9	401,4	357,2
40–49	263,4	294,0	359,8	420,6	530,0	424,2
50–59	243,1	284,3	357,9	440,6	580,7	427,6
60–69	240,3	215,0	289,2	392,3	455,4	361,3
> 70	127,2	145,3	190,1	261,8	348,8	264,0

1) Før 2001 gjelder tallene kun de over 5 daa

Kilde: Statistisk sentralbyrå. Bøndernes inntekt og formue.

Tabell 6.11 viser alminnelig inntekt for bruker med eventuell ektefelle/samboer i forhold til kornareal. Også her ser vi at trenden er økt alminnelig inntekt med økt areal. Alle størrelsesgrupper hadde en reduksjon i alminnelig inntekt fra 2005 til 2006.

Tabell 6.11 Alminnelig inntekt for bruker og eventuell ektefelle/samboer fordelt etter kornareal¹⁾. 1000 kr

Arealgruppe, dekar	1992	1995	1999	2004	2005	2006
< 50	211,6	248,1	333,5	386,2	484,8	400,8
50–100	229,1	263,0	342,9	417,2	503,4	418,9
100–200	239,4	296,5	379,9	452,1	553,6	449,8
200–300	294,2	364,1	454,1	476,3	617,0	472,4
300–500 ²⁾			486,5	575,4	809,7	536,9
> 500	407,4	574,9	562,0	1 090,0	860,7	616,3

1) Før 2001 gjelder tallene kun de over 5 daa

2) For de første årene gjelder tallene gruppa 200–500 daa

Kilde: Statistisk sentralbyrå. Bøndernes inntekt og formue.

Tabell 6.12 viser hvordan alminnelig inntekt varierer med antall melkekyr. I hele perioden øker alminnelig inntekt for bruker med ektefelle/samboer med antall kyr. Unntaket er gruppen 5-9 kyr, som hadde høyest alminnelig inntekt i 2005 og nest høyest i 2004. Inntekten går ned fra 2005 til 2006 i alle grupper med unntak av de med 1-4 kyr.

Tabell 6.12 Alminnelig inntekt for bruker og eventuell ektefelle/samboer fordelt etter antall melkekyr¹⁾. 1000 kr

Besetningsstørrelse	1992	1995	1999	2004	2005	2006
1-4	182,1	211,9	222,6	227,5	245,9	271,1
5-9	230,7	233,5	285,1	340,8	606,9	291,4
10-14	259,7	262,8	299,1	292,3	350,6	316,8
15-19	293,4	300,8	321,0	325,3	391,9	349,4
> 20	332,2	351,6	368,8	405,7	557,3	395,7

1) Før 2001 gjelder tallene kun de over 5 daa

Kilde: Statistisk sentralbyrå. Bøndernes inntekt og formue.

Tabell 6.13 viser alminnelig inntekt for bruker med eventuell ektefelle/samboer på bruk med sau, gruppert etter besetningsstørrelse. Frem til 1999 var det brukene med over 50 sauer som hadde høyest inntekt. Etter dette har størrelsen på inntekten variert mellom de ulike gruppene.

Tabell 6.13 Alminnelig inntekt for bruker og eventuell ektefelle/samboer fordelt etter antall sauer per 1. juni¹⁾. 1000 kr

Besetningsstørrelse	1992	1995	1999	2004	2005	2006
1-9	190,0	203,8	281,7	340,3	468,1	368,1
10-19	197,9	214,7	274,4	341,2	393,1	355,6
20-49	206,6	222,0	288,7	332,5	388,0	362,1
50-99	223,6	231,5	291,2	334,7	391,3	353,0
> 100	214,0	231,3	292,5	334,1	416,1	351,7

1) Før 2001 gjelder tallene kun de over 5 daa

Kilde: Statistisk sentralbyrå. Bøndernes inntekt og formue.

I tabell 6.14 har vi delt den alminnelig inntekten i intervaller. Tabellen viser hvor stor andel av henholdsvis bruker og bruker pluss eventuell ektefelle/samboer som ut fra skatteligningen 2006 havnet i de ulike intervallene. Brukere som har alminnelig inntekt mellom 100 og 400 000 kroner utgjør 65 prosent. For bruker og ektefelle/samboer samlet er alminnelig inntekt høyere, og 51,4 prosent havner i samme gruppe.

I 2006 var det færre brukere som hadde alminnelig inntekt over 300 000 enn i 2005. I 2005 var denne andelen 28 prosent av brukerne, mens den i 2006 var 26,4 prosent.

Tabell 6.14 Andel brukere og brukere pluss evt. ektefelle/samboer fordelt etter alminnelig inntekt. Prosent, 2006

Alminnelig inntekt i 1000 kroner	Uten eller negativ	1–100	100–200	200–300	300–400	400–500	500–750	Over 750
Kun bruker	4,3	17,7	27,0	24,5	13,6	5,8	4,7	2,3
Bruker og evt. ektefelle/samboer	1,5	7,6	13,3	18,7	19,4	15,2	17,4	6,9

Kilde: Statistisk sentralbyrå. Bøndenes inntekt og formue. Levekår.

6.5 Levekår

6.5.1 Levekår og økonomi

St.meld. nr. 19 (1999–2000) ser inntektsmuligheter og levekår i sammenheng, og formulerer det slik: Regjeringen vil «tilby næringen inntektsmuligheter og sosiale vilkår som sikrer rekruttering til næringen og som gjør det mulig for utøverne i jordbruket å ta del i inntekts- og velferdsutviklingen i samfunnet på lik linje med andre grupper.»

Statistisk sentralbyrå gjennomførte høsten 1995 en stor levekårsundersøkelse om bønders levekår, og forholdet mellom levekår og økonomi. En oppfølger til denne undersøkelsen ble gjort i 2002. Resultater fra denne undersøkelsen er publisert av Torkil Løwe²¹, «Bonden bekymret for framtiden – trives i hverdagen». I 2002 ble 1 552 gårdbrukere samt deres ektefeller/ samboere intervjuet. Ca. halvparten av intervjuene ble foretatt ved besøk, og resten ble intervjuet på telefon.

Gårdbrukere skaffer seg stadig oftere arbeid utenom bruket, og de aller fleste mener at næringen kaster for lite av seg økonomisk. I 1995 uttrykte 34 prosent av gårdbrukerne at de var mer fornøyd enn misfornøyd, mot bare 18 prosent i 2002.

Begge undersøkelser viser at landbruksarbeid er fysisk tungt, og det innebærer mye støy, støv, fare for ulykker og lange arbeidsdager. Likevel påpeker to av tre gårdbrukere at de har mye frihet i arbeidet, og at de når alt kommer til alt er mer fornøyd enn misfornøyd med arbeidet på bruket. I 2002 var gjennomsnittlig arbeidstid på bruket 38 timer per uke på vinteren, og 50 timer per uke i sommerhalvåret (60 timer per uke for de som ikke har annet arbeid utenom bruket).

Mange gårdbrukere er stadig bekymret for gårdens økonomi, og annenhver gårdbruker tror inntektsmulighetene på bruket vil bli dårligere de nærmeste årene. Bare annenhver gårdbruker er sikker på at noen vil overta driften etter dem. Gårdens størrelse og produksjonstype påvirker ikke fremtidsutsiktene i noen særlig grad. I 1995 var det færre enn i 2002 som mente at gårdsdriften ville opphøre.

Andelen gårdbrukere som er svært fornøyd med tilværelsen ser ut til å ha sunket litt siden 1995, men ni av ti gårdbrukere er alt i alt mer fornøyd enn misfornøyd med livet.

²¹ Web-artikkel i SSB-magasinet : <http://www.ssb.no/emner/10/04/10/levland/>

St.meld. nr. 19 (1999–2000) har som uttalt mål å «over tid styrke driftsenheter med ressursgrunnlag til å være et hovedyrke.» Tabell 6.15 nedenfor viser den relative betydningen av inntekt fra jordbruket. Grunnlaget er selvangivelsesdata og post 2.7.7 i selvangivelsen: Næringsinntekter i følge næringsoppgave i jordbruk, gartneri mv. Tabell 6.15 til tabell 6.19 inkluderer også jordbruksbedrifter under 5 dekar.

Av bruk med selvangivelsesdata var over en femtedel uten positiv næringsinntekt fra jordbruket i selvangivelsen i 2006. I 1999 hadde en firedel negativ næringsinntekt (se Resultatkontrollen 2002). Totalt for landet henter 23 prosent av alle brukere over halvparten av bruttoinntekta fra næringsinntekt i jordbruket. I 1999 var tilsvarende andel 35 prosent. Andelen brukere med minst halvparten av inntekten fra landbruket var størst i Nord-Trøndelag, Nordland og Finnmark, med over 33 prosent.

Tabell 6.15 Andel næringsinntekt fra jordbruk av bruttoinntekt. Tall for bruker og ektefelle/samboer. Prosentandel fylkesvis 2006, og landstall 2002 og 1999

	Antall brukere	Andel næringsinntekt av bruttoinntekt, prosent					
		Uten	< 10	10–50	50–90	> 90	> 50
Østfold	2 602	25,7	26,1	30,5	13,9	3,7	17,6
Akershus/Oslo	2 539	29,0	30,8	29,4	8,7	2,1	10,8
Hedmark	3 970	25,7	20,7	31,8	16,8	5,0	21,8
Oppland	5 097	20,9	18,2	35,5	19,5	6,0	25,5
Buskerud	2 563	31,0	25,4	30,9	10,2	2,4	12,6
Vestfold	1 741	28,1	29,2	26,3	13,1	3,2	16,3
Telemark	1 657	38,2	25,3	26,7	7,6	2,1	9,7
Aust-Agder	724	28,5	22,8	33,3	12,7	2,8	15,5
Vest-Agder	1 171	28,9	21,9	32,3	13,0	4,0	17,0
Rogaland	4 747	14,6	18,6	35,6	22,7	8,4	31,1
Hordaland	3 367	30,3	23,8	31,7	10,4	3,8	14,2
Sogn og Fjordane	3 546	20,1	20,4	40,9	13,7	5,0	18,7
Møre og Romsdal	3 261	19,2	18,7	35,6	18,7	7,8	26,5
Sør-Trøndelag	3 367	19,1	14,8	36,3	22,9	6,9	29,8
Nord-Trøndelag	3 607	13,1	16,3	37,7	25,2	7,8	33,0
Nordland	2 624	14,9	14,0	36,8	23,7	10,5	34,2
Troms	1 274	15,6	15,3	37,9	20,4	10,8	31,2
Finnmark	386	19,7	14,5	31,3	22,5	11,9	34,4
<i>Hele landet, 2006</i>	<i>48 243</i>	<i>22,4</i>	<i>20,6</i>	<i>34,1</i>	<i>17,2</i>	<i>5,8</i>	<i>23,0</i>
<i>Hele landet, 2002</i>	<i>60 010</i>	<i>20,4</i>	<i>20,0</i>	<i>32,8</i>	<i>21,0</i>	<i>5,9</i>	<i>26,9</i>
<i>Hele landet, 1999</i>	<i>69 910</i>	<i>26,4</i>	<i>14,2</i>	<i>24,3</i>	<i>20,9</i>	<i>14,1</i>	<i>35,0</i>

Kilde: Statistisk sentralbyrå. Selvangivelsesdata 2006.

Tabell 6.16 viser tilsvarende fordeling ut i fra jordbruksareal i drift. I størrelsesgruppen fra 5 til 49 dekar er 47,5 prosent av brukerne uten næringsinntekt, og bare 6,5 prosent av brukerne henter mer enn 50 prosent av bruttoinntekten fra jordbruket. Andelen brukere som henter mer enn 50 prosent av bruttoinntekten fra jordbruket, øker med økende bruksstørrelse og er 46,7 prosent for brukene med over 500 dekar. Det er relativt flest brukere i arealgruppa fra 300 til 499 dekar som henter mer enn 90

prosent av bruttoinntekta fra jordbruket. For alle bruk har denne andelen gått ned fra 14 til 5,8 prosent fra 1999 til 2006.

Tabell 6.16 Andel næringsinntekt fra jordbruk av bruttoinntekt. Tall for brukere og ektefelle/samboer. Prosentandel for ulike arealgrupper. 2006

Arealgruppe, dekar	Antall brukere	Andel næringsinntekt av bruttoinntekt, prosent					
		Uten	< 10	10-50	50-90	> 90	> 50
< 5	581	22,5	11,0	37,3	20,7	8,4	29,1
5-49	4 232	47,5	28,5	17,5	4,3	2,2	6,5
50-99	9 412	38,6	31,0	22,8	5,6	1,9	7,5
100-199	15 553	20,9	23,2	37,4	13,5	5,0	18,5
200-299	9 470	11,0	13,8	41,8	25,4	8,0	33,4
300-499	6 496	8,6	9,6	40,0	31,3	10,5	41,8
> 500	2 499	6,8	7,6	38,9	36,4	10,3	46,7
<i>Alle</i>	<i>48 243</i>	<i>22,4</i>	<i>20,6</i>	<i>34,1</i>	<i>17,2</i>	<i>5,8</i>	<i>23,0</i>

Kilde: Statistisk sentralbyrå. Selvangivelsesdata 2006.

Tabell 6.17 viser en tilsvarende fordeling etter alder på brukere. Det er relativt sett flere brukere under 30 år og over 70 år som ikke har positiv næringsinntekt. Med unntak av de over 70 år, hvor bare 4 prosent henter mer enn 50 prosent av inntekten fra jordbruket, er det ikke store forskjeller mellom aldersgruppene. Vedlikehold og avskrivninger vil påvirke næringsinntekten. Det er derfor ikke urimelig at de yngste i etableringsfasen og de eldste der en del trappet ned drifta, vil ha flere brukere uten positiv næringsinntekt.

Tabell 6.17 Andel næringsinntekt fra jordbruk av bruttoinntekt. Tall for brukere og ektefelle/samboer. Prosentandel for ulike aldersgrupper. 2006

Aldersgruppe	Antall brukere	Andel næringsinntekt av bruttoinntekt, prosent					
		Uten	0-10	10-49	50-90	> 90	> 50
< 30	1 761	32,1	14,4	27,7	15,7	10,2	25,9
30-39	8 484	25,3	18,4	32,6	17,0	6,7	23,7
40-49	14 449	20,6	21,2	35,1	17,4	5,7	23,1
50-59	14 431	20,4	21,3	34,4	18,5	5,5	24,0
60-69	8 123	21,2	21,7	35,0	16,6	5,5	22,1
> 70	995	43,7	21,3	32,0	3,0		3,0
Alle	48 243	22,4	20,6	34,1	17,2	5,8	23,0

Kilde: Statistisk sentralbyrå. Selvangivelsesdata 2006.

St.meld. nr. 19 (1999–2000) gikk inn for å «*bruke skatt i inntektspolitikken i jordbruket, innføre fradrag i positiv næringsinntekt i jordbruket som kompensasjon for reduserte målpriser.*» Fra og med skatteåret 2000 ble det innført et jordsbruksfradrag i alminnelig inntekt for skatteyttere med positiv næringsinntekt fra jordbruket. Dette fradraget i positiv næringsinntekt ble fastlagt til kroner 36 000 per jordbruksbedrift 2001, med halv virkning i 2000; kroner 18 000. For skatteårene 2002 og 2003 økte jordsbruksfradraget med et inntektsavhengig tillegg. For 2002 kunne 9 prosent av jordsbruksinntekten utover 36 000 kroner trekkes ifra, opp til samlet fradrag på 47 500 kroner. For årene 2003 til og med 2005 kunne 19 prosent av jordsbruksinntekten utover 36 000 kroner trekkes fra, men maks 61 500, noe som krever en inntekt på 170 211 kroner. I 2006 var maksimalt jordsbruksfradrag 71 500, noe som krevde en inntekt på 222 842 kroner. Fradraget gjelder for beregning av alminnelig inntekt og har ingen virkning på personinntekten. Tabell 6.18 viser omfanget av brukere som vil kunne benytte fradraget. Grunnlaget for fradraget vil i tillegg til det som føres i næringsoppgaven, også inkludere sykepenger fra jordbruket. Det blir et tillegg til næringsinntekten i tabellen, men forskjellen blir liten.

Tabell 6.18 Inntektsposisjon i forhold til jordbruksfradraget. Tall for brukere og ektefelle/samboer inndelt etter inntektsnivå fra jordbruket og fylke, 2006. Landstall for 2002 og 1999

	Antall brukere	Næringsinntekt per jordbruksbedrift, andel i gruppa. %				
		Uten	1 – 36 000	36 001– 170 210	170 211 – 222 841	> 222 842
Østfold	2 602	25,7	14,6	32,3	4,9	22,4
Akershus/Oslo	2 539	29,0	18,7	30,0	5,0	17,3
Hedmark	3 970	25,7	14,4	28,9	6,9	24,1
Oppland	5 097	20,9	12,7	33,1	10,0	23,3
Buskerud	2 563	31,0	16,4	30,4	5,3	16,8
Vestfold	1 741	28,1	18,0	27,2	5,5	21,2
Telemark	1 657	38,2	19,6	27,6	4,9	9,7
Aust-Agder	724	28,5	16,4	32,6	5,5	17,0
Vest-Agder	1 171	28,9	16,4	29,3	6,8	18,6
Rogaland	4 747	14,6	12,2	28,8	7,6	36,7
Hordaland	3 367	30,3	18,0	32,1	6,3	13,3
Sogn og Fjordane	3 546	20,1	14,9	40,1	8,5	16,5
Møre og Romsdal	3 261	19,2	13,5	30,5	8,4	28,5
Sør-Trøndelag	3 367	19,1	10,7	29,6	9,3	31,3
Nord-Trøndelag	3 607	13,1	9,6	30,5	10,6	36,2
Nordland	2 624	14,9	11,9	30,1	8,9	34,2
Troms	1 274	15,6	11,4	32,7	10,0	30,3
Finnmark	386	19,7	11,9	28,0	6,5	33,9
<i>Hele landet, 2006</i>	<i>48 243</i>	<i>22,4</i>	<i>14,1</i>	<i>31,1</i>	<i>7,7</i>	<i>24,8</i>
<i>Antall</i>		<i>10 786</i>	<i>6 810</i>	<i>14 998</i>	<i>3 706</i>	<i>11 943</i>
<i>Hele landet, 2002</i>	<i>60 010</i>	<i>20,4</i>	<i>16,5</i>	<i>30,1</i>		
<i>Hele landet, 1999</i>	<i>69 910</i>	<i>26,4</i>	<i>19,5</i>			

Kilde: Statistisk sentralbyrå. Selvangivelsesdata 2006.

Av tabell 6.18 går det fram at 24,8 prosent av brukerne hadde inntekt på mer enn kroner 222 842 fra jordbruket i næringsoppgaven i 2006, og dermed fikk utnytte maksimalt jordbruksfradrag. Lavest andel som kunne benyttet maksimalt fradraget var i Telemark og Hordaland, mens høyest andel var i Rogaland og Nord-Trøndelag.

Tabell 6.19 nedenfor viser tilsvarende etter størrelsesgrupper. Vi ser at andelen som vil kunne utnytte maksimalt fradraget (dvs at de har inntekt på minimum 222 842 kroner) øker med økende bruksstørrelse over 50 dekar.

Tabell 6.19 Inntektsposisjon i forhold til jordbruksfradraget. Tall for brukere og ektefelle/samboer inndelt etter inntektsnivå fra jordbruket og arealgruppe. 2006

Arealgruppe, dekar	Antall brukere	Næringsinntekt per jordbruksbedrift, andel i gruppa. %				
		Uten	1–36 000	36 001–170 210	170 210–222 841	> 222 842
< 5	581	22,5	7,4	22,4	9,5	38,2
5–49	4 232	47,5	25,3	18,9	2,4	5,9
50–99	9 412	38,6	25,1	28,1	2,8	5,4
100–199	15 553	20,9	14,9	38,9	8,6	16,8
200–299	9 470	11,0	6,8	33,7	11,4	37,1
300–499	6 496	8,6	4,3	26,9	10,2	50,0
> 500	2 499	6,8	3,7	17,6	8,3	63,6
<i>Alle</i>	<i>48 243</i>	<i>22,4</i>	<i>14,1</i>	<i>31,1</i>	<i>7,7</i>	<i>24,8</i>

Kilde: Statistisk sentralbyrå. Selvangivelsesdata 2006.

6.5.2 Helse

Landbrukets HMS-tjeneste (tidligere Landbrukshelsen) er en stiftelse som eies av Norges Bondelag og Norsk Bonde- og Småbrukarlag. I 2006 hadde de 5 883 virksomheter som medlemmer, og 8 134 personmedlemmer. De foretar hvert år en helseregistrering blant sine medlemmer, og i 2006 var det 2 091 innsendte skjema, hvorav 77 prosent var menn. I materialet for 2006 er de fleste husdyrprodusenter (over 92 prosent), og 74 prosent er heltidsbønder.

Ca 1/3 av medlemmene har støyskadet hørsel, og denne skaden øker med økende alder. 62 prosent har de siste 12 månedene søkt behandling for plager i nakke, skuldre, rygg, armer eller ben. Dette er samme andel som i 2005, mens det i 2004 var 60 prosent som oppgav slike plager. I 2006 var det 30 prosent som oppgav at de hadde luftveisproblemer, mens ca. 37 prosent hadde vært sykmeldt i løpet av de siste 12 måneder.

Som positivt når det gjelder hvordan bøndene opplever sin egen arbeidssituasjon, svarer hele 98 prosent at de har et variert og interessant arbeid. Det gjøres også i stadig større grad tiltak for å bedre arbeidsmiljøet. Langtidsfraværet har økt jevnt fra 0 prosent i 1996 til 15 prosent i 2006.

På den andre siden ligger flere negative faktorer. 61 prosent savner ferie og fritid, mens 48 prosent melder om ensomhet i yrket. 66 prosent synes at papirer og formaliteter dreper arbeidslysten, samtidig som hele 81 prosent mener at skriftlig dokumentasjon er nødvendig for å forbedre og kvalitetssikre drifta.

Tabell 6.20 viser resultatene om hvordan bøndene opplever hverdagen sin de fire siste årene. I 2004 var det en del forandring i spørreskjemaet, slik at ikke alle spørsmål fra tidligere ble videreført.

Tabell 6.20 Utsagn om egen arbeidssituasjon. Helt eller delvis enig i følgende utsagn

Påstand	2003	2004	2005	2006
Jeg har et variert og interessant arbeid	97,8 %	98,4 %	98,5 %	97,9 %
Å være min egen herre betyr mye for meg	94,9 %	94,3 %	94,8 %	93,7 %
Gården gir gode bo- og oppvekstforhold	99,1 %			
Dyrestell er viktig for min trivsel	89,4 %			
Arbeidet gir meg liten eller ingen utfordring/utvikling		17,2 %	17,8 %	17,4 %
Skriftlig dokumentasjon er nødvendig for forbedring og kvalitetssikring		76,0 %	79,6 %	81,3 %
Papir og formaliteter dreper arbeidslysten	71,7 %	68,2 %	68,2 %	66,0 %
Jeg savner ferie og fritid	76,7 %	61,3 %	63,6 %	60,8 %
Jeg har god tilgang til avløsning for ferie og fritid		69,5 %	71,0 %	69,4 %
Dagens rammebetingelser gjør videre drift her umulig		29,4 %	32,6 %	28,4 %
Jer ser positivt på muligheter for videre drift og utvikling av denne gården		82,0 %	79,2 %	81,3 %
Dagen preges av økonomiske bekymringer	46,8 %			
Arbeidet som bonde gjør meg ensom	49,4 %	50,5 %	50,2 %	47,9 %
Godt fagmiljø er et savn innen landbruket	47,9 %			
Det betyr mer at <u>noen</u> , og ikke <u>hvem</u> , overtar		67,1 %	66,6 %	70,2 %
Jeg er i tvil om noen av barna/i familien vil overta	56,3 %	49,0 %	48,9 %	49,6 %

Kilde: Landbrukets HMS-tjeneste

Pr 13/3-08 er det registrert 4 dødsulykker i 2007, altså det samme som i 2006, noe som er en betydelig reduksjon fra tidligere år. Jord- og skogbruk har vært en svært ulykkesbelastede næringen, med 16 dødsulykker i 2005, 11 i 2004 og 14 i 2003.

Tallet på rapporterte skader er i følge Arbeidstilsynet derimot svært lavt i forhold til andre næringer. Men varierende innrapporteringsrutiner kan være en forklaring her. I 2002 og 2003 var det 5,1 skade per 1000 årsverk, mens det i 2004 var 4,9. I 2005 ble det totalt innrapportert 262 skader, og for 2006 totalt 274 skader i jordbruket. Per 13/3-08 var det rapportert om 179 skader i 2007, men det er et betydelig etterslep i innrapporteringen. Gjennomsnittlig skadeomfang for alle næringer ble redusert fra 12,5 i 2002, til 11,3 i 2003 og 10,8 i år 2004. Utviklingen har derfor vært den samme i jordbruket som i de andre næringene, i og med at skadeforekomsten har blitt redusert.

6.5.3 Velferd og avløsning

Undersøkelsen fra Landbrukshelsen viste at svært mange savnet ferie og fritid. Avløsertilskudd skal sikre husdyr-, plante- og honningprodusenter avløsning ved sykdom, svangerskap, fødsel med videre²². Husdyrprodusenter kan gis tilskudd hele året, mens plante- og honningprodusenter kan få tilskudd for perioden 15. april til 1. oktober etter nærmere regler. Det kan også gis tilskudd til avløsning ved ferie og fritid. Formålet er å hjelpe husdyrbrukere til ferie, ordnet fritid og avlastning i onnetider ved å bidra til finansiering av leid arbeid.

²² Forskrift om tilskott til avløsning av 23.11.1998, endret ved forskrift av 15.11.1999

Landbruksvikarordningen er en kommunal avløserordning med statlig tilskudd. Tabell 6.21 viser utbredelse og omfang av virksomheten.

Tabell 6.21 Landbruksvikarordningen, omfang og finansiering

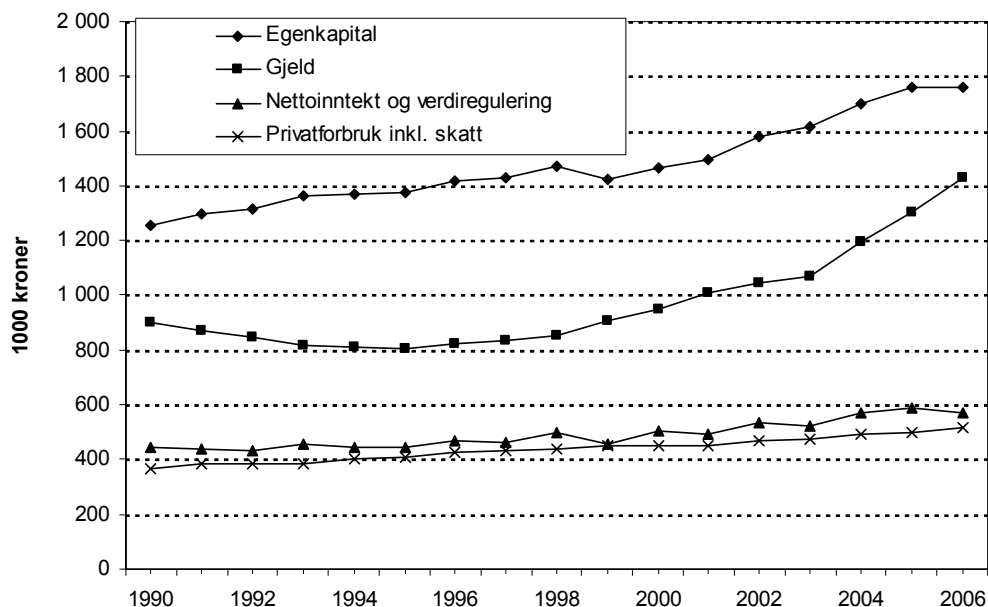
	1998	1999	2001	2003	2005	2006
Antall med i ordningen:						
Kommuner	301	284	258	199	164	151
Jordbruksbedrifter	5 483	5 655	4 510	3 291	2 421	2 195
Finansiering mill. kroner:						
Stat	38	18	16	13	10	14
Kommuner	38	36	37	34	27	23
Brukere	17	41	38	35	29	27
Finansiering i alt	94	97	91	81	66	63

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Tabellen viser at antall kommuner som er med er halvert fra 1998 til 2006, og mer enn halvert når det gjelder antall jordbruksbedrifter som har brukt landbruksvikaren. Statens bidrag er redusert alle år fram til 2005, men har hatt en økning i 2006. Kommunenes bidrag er betydelig redusert fra 2001 til 2006. Det gis også tilskudd til avløserlag.

6.6 Utvikling i egenkapital, gjeld, inntekt og forbruk

Figur 6.4 nedenfor viser endring i jordbruksfamiliens samlede inntekt, privatforbruk, gjeld og egenkapital. Tallene er hentet fra Driftsgranskingene og er representative bare for hushold «der en vesentlig del av inntektene kommer fra bruket». Driftsgranskingene har ikke tall for hele husholdet, men for «familien», det vil si bruker og eventuell ektefelle eller samboer og deres barn under 17 år.

Figur 6.4 Utvikling i egenkapital, gjeld, nettoinntekt og privatforbruk i gjennomsnitt for brukerfamilien. 2006-kroner. 1000 kr

Kilde: NILF. Driftsgranskingene

«Nettoinntekt og verdiregulering» er nettoinntekt og skattefrie inntekter, dvs. driftsoverskudd fra jordbruk, skogbruk og eventuelle andre næringer, lønnsinntekter, aksjeutbytte, sykepenges, pensjoner, renter og en innsatt verdi for familiens arbeid på nyanlegg. Fra dette trekkes gjeldsrenter og kårtytelser. Skattefrie inntekter kan være barnetrygd og andre skattefrie trygdeytelser, mottatt arv eller gave, pengegevinster, visse former for forsikringsutbetalinger og noen erstatninger.

«Privatforbruket inklusiv skatt» er vanlig forbruk, avskrivninger på private eienheter (inkludert bolig) og skatt betalt i året (forskuddsskatt, forskuddstrekk og restskatt minus tilbakebetalt skatt).

«Gjeld» er all gjeld til bruker og ektefelle og eventuelle mindreårige barn. Tallene inkluderer gjeld til landbruk eller annen næring, boliglån, studielån og forbruksgjeld. Over 80 % av gjelda er langsiktig.

«Egenkapital» viser differansen mellom bokført verdi av familiens samlede eienheter og familiens totale gjeld.

Utviklingen over 16 år, viser at egenkapitalen på driftsgranskingsbrukene har økt, også i verdifaste kroner. Gjelda har økt noe mer. Privatforbruket har økt mer enn inntektene, men er fortsatt lavere. Høye inntekter i gode avlingsår vil ofte bli brukt til å styrke egenkapitalen. Utskifting av bruk i driftsgranskingene vil bidra til variasjon i slike serier. (Utskiftingene er på ca. 10 prosent per år.) Lånt kapital og rentekostnader er også behandlet i kapittel 7.3 og utviklingen i en del innsatsfaktorer inklusive rentekostnader på lånt kapital og i produksjonsinntektene er vist i figur 7.2 i kapittel 7.6.

6.7 Lønnsutvikling etter næring

Tabell 6.22 viser prosentvis lønnsvekst fra året før og lønnsnivå for 2006 og 2007 for enkelte inntektsgrupper. Det er også vist lønnsøkning i de to siste femårsperiodene. Tallene er hentet fra Det tekniske beregningsutvalg for inntektsoppgjørene.

Tabell 6.22 Beregnet lønnsvekst i prosent for noen store forhandlingsområder de siste 10 år, og deres årslønn i kr i 2006 og 2007

	1993- 1994	2000- 2001	2005- 2006	2006- 2007	1997- 2002	Gj.snitt 97-02	2002- 2007	Gj.snitt 02-07	Årslønn 2006	Årslønn 2007 ⁹⁾
Industriarbeidere ¹⁾	2,9	4,9	3,6	5,5	27,3	4,9	21,2	3,9	317 800	335 279
Sum industrien ²⁾	3,1	5,1	4,3	5,5	29,0	5,2	23,6	4,3	384 200	405 331
Offentl. forvaltning ^{3,7)}	2,2	4,5	4,1	4,8 ¹⁰⁾	-	-	22,8	4,2	344 500	361 036
Statsansatte ³⁾	2,2	4,2	4,5	5,0	28,6	5,2	22,7	4,2	366 300	384 615
Kommuneansatte ^{3,8)}	2,4	3,5	4,1	4,5	26,9	4,9	21,9	4,0	329 600	344 432
Varehandel ⁴⁾	3,3	4,8	3,4	5,9	-	-	23,4	4,3	338 600	358 577
Forretn.- & sp.banker ⁵⁾	-	4,7	5,6 ⁶⁾	5,2 ⁶⁾	30,0	5,4	30,3	5,4	455 300	478 976
<i>Alle grupper³⁾</i>	<i>2,7</i>	<i>4,8</i>	<i>4,1</i>	<i>5,4</i>			<i>22,6</i>	<i>4,2</i>	<i>360 500</i>	<i>379 967</i>
<i>Alle grupper⁵⁾</i>									<i>372 400</i>	<i>392 510</i>

1) Heltids og deltidsansatte industriarbeidere i NHO-bedrifter, per årsverk

2) Omfatter arbeidere og funksjonærer i NHO-bedrifter per årsverk

3) Heltids- og deltidsansatte per årsverk. Deltidsansatte er regnet om til heltidsekvivalenter.

4) Omfatter varehandelsbedrifter som er medlemmer i Handels- og Servicenæringens Hovedorganisasjon, kun heltidsansatte

5) Kun heltidsansatte

6) Omfatter forretnings- og sparebanker og forsikringsvirksomhet. Høye bonusutbetalinger her!

7) Omfatter det kommunale- og det statlige tariffområdet

8) Omfatter ansatte i kommunene, fylkeskommunene og andre virksomheter som er medlemmer i KS

9) Beregnet ut fra årslønn 2006 og lønnsvekst 2006-2007

10) Ekskl. helseforetakene

Kilde: Det tekniske beregningsutvalg for inntektsoppgjørene.

7 Bruken av innsatsfaktorer i jordbruket – kostnadsutviklingen

---

I St.meld. nr. 19 (1999–2000) blir det pekt på at «*Rasjonelle løsninger og kostnadsreduksjoner vil derfor fortsatt være en viktig forutsetning for en bedre inntektsutvikling i landbruket.*» Gjennom landbrukspolitikken skal det legges til rette for at det potensiale landbruket har for en økt produktivitet og effektiv ressursbruk blir utnyttet.

Nedenfor er det gitt en oversikt over utviklingen i bruken av innsatsfaktorer i jordbruket. I tillegg er renter på lånt kapital tatt med. Innsatsfaktorene er inndelt i kategoriene varige og ikke-varige.

7.1 Ikke - varige innsatsfaktorer

7.1.1 Verdier og indekser

I tabellene 7.1 og 7.2 er kostnader til de to tunge postene kraftfôr og handelsgjødsel/kalk spesifisert. I tillegg vises de totale kostnadene for ikke-varige produksjonsmidler.

Tabell 7.1 Bruken av noen ikke-varige innsatsfaktorer i jordbruket, målt i løpende mill. kroner

	1985	1989	1999	2006	2007*
Kraftfôr	4 464	5 614	4 539	4 551	4 733
Handelsgjødning og kalk	1 154	1 215	1 120	1 140	1 173
Sum ikke-varige produksjonsmidler ¹⁾	10 515	12 810	11 649	14 178	14 251

* Foreløpige tall

1) Summen av kostnadspostene handelsgjødning og kalk, innkjøpt kraftfôr, innkjøpte melkeprodukter til fôr, annet innkjøpt fôr, såfrø og planter, andre kostnader og vedlikehold

Kilde: Totalkalkylen for jordbruket 2008.

Kraftfôrkostnadene økte betydelig mellom 1985 og 1989, for deretter å avta. Til 2006 og 2007 ser vi igjen en økning. Kostnadene til handelsgjødning og kalk har økt etter 1999. Summen av kostnader til ikke-varige produksjonsmidler økte med 35 prosent fra 1985 til 2007. I tabell 7.2 er utviklingen uttrykt i form av volum- og prisindekser.

Tabell 7.2 Bruken av ikke-varige innsatsfaktorer i jordbruket, landet. Volum- og prisutvikling. 1985=100

	1985	1989	1999	2006	2007*
Kraftfôr					
Volumindeks	100	109,6	120,1	120,0	123,2
Prisindeks	100	114,8	84,7	84,9	86,1
Handelsgjødning og kalk					
Volumindeks	100	95,6	87,2	81,3	80,3
Prisindeks	100	110,1	112,0	119,9	124,9
Sum ikke-varige produksjonsmidler					
Volumindeks	100	103,7	99,9	102,2	101,4
Prisindeks	100	117,5	110,8	131,9	133,6

* Foreløpige tall

1) Summen av kostnadspostene handelsgjødning og kalk, innkjøpt kraftfôr, innkjøpte melkeprodukter til fôr, annet innkjøpt fôr, såfrø og planter, andre kostnader og vedlikehold

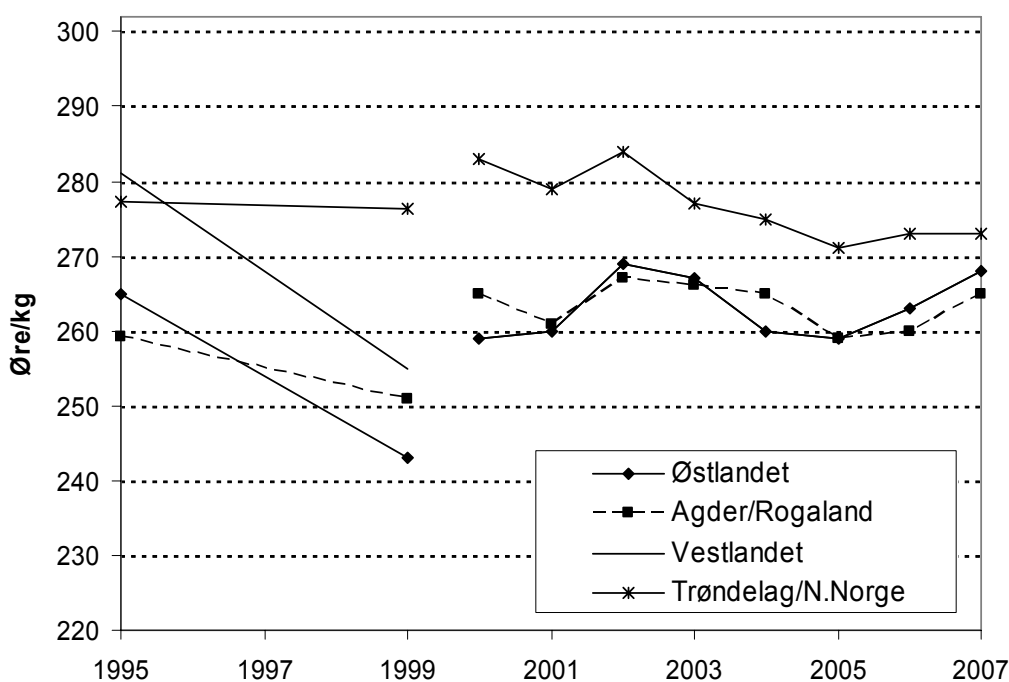
Kilde: Totalkalkylen for jordbruket 2008.

Tabell 7.2 forteller at de tre postene har hatt ulik utvikling i volumindeksen etter 1999. Kraftfôr hadde reduksjon fra 1999 til 2005, og økning til 2006 og 2007, mens handelsgjødning og kalk har blitt redusert hele tiden. Sum ikke-varige produksjonsmidler økte til 2005, men ble litt redusert de siste to årene. For summen av ikke-varige produksjonsmidler har prisindeksen økt etter 1999.

7.1.2 Kraftfôrpriser

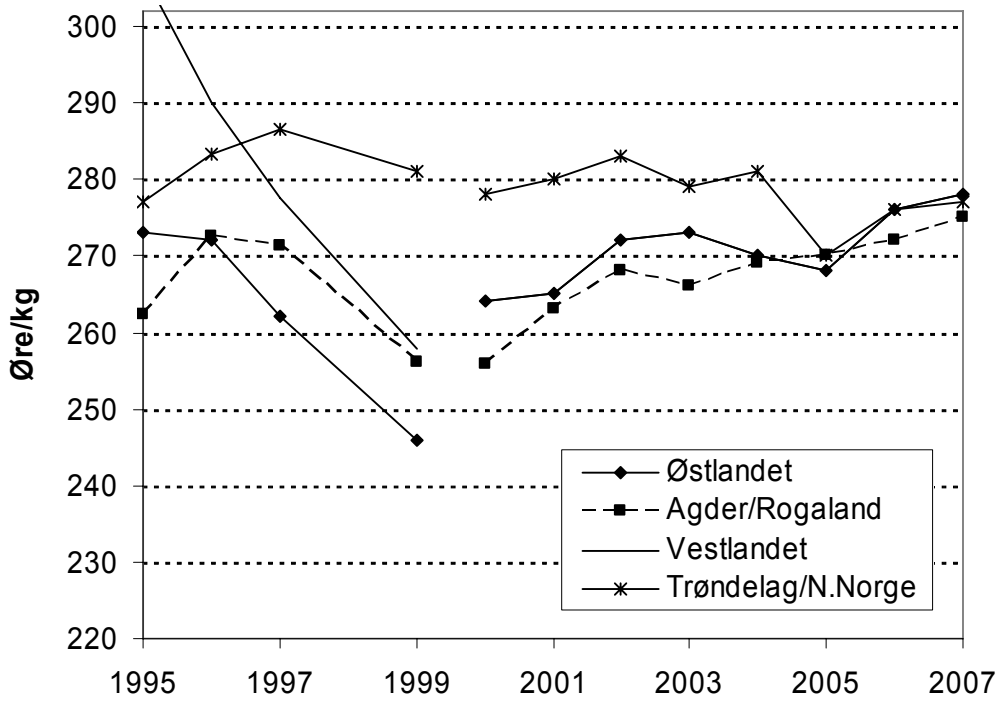
Figurene 7.1–3 viser utviklingen i de regionale kraftfôrprisene fra 1996 til 2007 for hhv kraftfôr til storfe, svine- og fjørfefôr. De fire regionene har hatt en ulik prisutvikling de enkelte år. Fra og med 2000 ble Felleskjøpet Østlandet og Vestlandet slått sammen, slik at grafen kalt «Østlandet» da representerer begge landsdelene.

I figur 7.1 ser vi at prisene på kraftfôr til storfe ligger rundt prisnivået i 2000. Agder/Rogaland har samme prisnivå, i Trøndelag/Nord-Norge har kraftfôret blitt billigere, mens det har blitt litt dyrere på Østlandet/Vestlandet. For svinefôr viser figur 7.2 små prisforskjeller mellom regionene. Alle regioner unntatt Trøndelag/Nord-Norge hadde dyrere svinefôr i 2007 enn i 2000. Når det gjelder fjørfefôr (figur 7.3), har den store prisøkningen på importkorn og andre fôrråvarer høsten 2007, medført at prisene i samtlige regioner ligger over prisnivået i 2000. Fra 2000 er det gjennomsnittsprisen på alle kraftfôrtyper som er lagt til grunn. Dette er markert med brudd i kurvene i figurene.

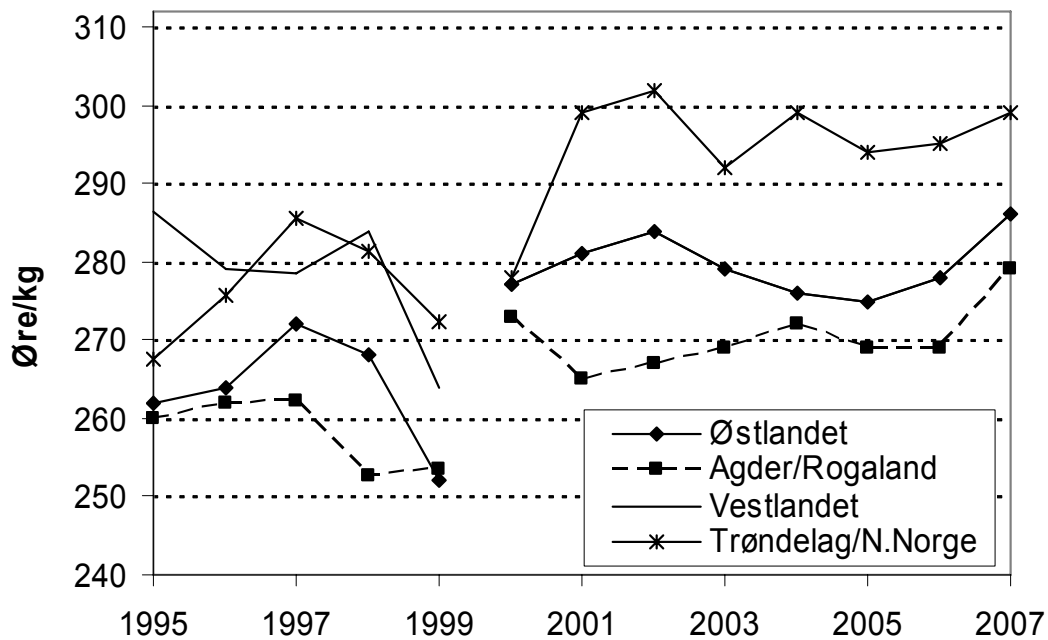
Figur 7.1 Utvikling i priser på Kufôr A/Formel 97/drøvtyggerfôr i øre/kg for ulike distrikter. Øre per kg

Kilde: Totalkalkylen for jordbruket

Figur 7.2 Utvikling i priser på svinefôr for ulike distrikter. Øre per kg

Kilde: Totalkalkylen for jordbruket

Figur 7.3 Utviklingen i priser for fjorfefôr i ulike distrikter. Øre per kg

Kilde: Totalkalkylen for jordbruket

I 2007 er det mindre prisforskjeller enn tidligere. For drøvtyggerfôr er det 8 øre/kg i prisforskjell mellom billigste (Agder/Rogaland) og dyreste region (Trøndelag/Nord-Norge). For svinefôr er prisforskjellene bare 3 øre/kg, mens det for fjørfôr er hele 20 øre/kg i forskjell mellom dyreste (Trøndelag/Nord-Norge) og billigste region (Rogaland/Agder). Tallgrunnlaget fremgår av del II tabell 13.

7.2 Varige innsatsfaktorer

Kapitalslitet viser de årlige beregnede kostnadene (avskrivninger) til varige driftsmidler. Investeringer er de årlige utleggene som gjøres for å anskaffe eller utbedre varige driftsmidler. Fra og med Resultatkontrollen 2005 tar vi i denne sammenheng også med oversikt over kostnadene til leasing i jordbruket. Dette er leie av maskiner gjennom finansieringsselskaper, og det har blitt mer og mer vanlig.

I faste priser var bygningsinvesteringene klart høyere i 1985 og 1989 enn i de øvrige årene som omfattes av tabell 7.3. Også de årlige investeringene i maskiner og redskaper var betydelig høyere i 1985 enn alle de andre årene i tabellen, når vi ser på faste 2006-beløp.

Investeringsavgiften var på 7 prosent fra og med 1990. Men fra og med 01.01.1999 ble den tatt bort for driftsmidler hovedsaklig brukt i egen jord- og skogbruksvirksomhet, og fra 01.04.2002 falt den bort for alle virksomheter. Investeringsavgiften på kapitalvarer ble beregnet til 334 mill. kroner i 1998 og 18 mill. kroner i 1999 i Totalkalkylen for jordbruket for 2001.

Tabell 7.3 Totale investeringer i bygninger og maskiner/redskaper, traktorinvesteringer og leasingkostnad. Løpende og faste priser, millioner kroner

	1985	1989	1999	2006	2007*
Bygninger:					
Løpende priser	1 356	2 125	1 617	3 069	3 229
Faste 2006-priser	3221	3 645	2 058	3 069	2 983
Maskiner/redskaper:					
Løpende priser	2 653	2 067	2 977	3 042	3 125
Faste 2006-priser	5 195	3 000	3 368	3 042	2 988
Herav traktorer (4 hjulstrekk):					
Antall traktorer	7 910	2 672	2 987	3 515	3 291
Løpende priser	1 052	495	904	1 726	1 620
Faste 2006-priser	1 695	614	950	1 726	1 587
Leasing av maskiner:					
Løpende priser		14	90	549	746
Faste 2006-priser		21	102	549	714

* Foreløpige tall

Kilde: Totalkalkylen for jordbruket 2008.

For å vise utviklingen av kostnadene ved det faste produksjonsutstyret i jordbruket er det i tabell 7.4 satt opp tall for kapitalslit på bygninger og maskiner/redskaper. Totalt kapitalslit er også beregnet.

Tabell 7.4 Kapitalslit, løpende priser. Millioner kroner

	1985	1989	1999	2006	2007*
Bygninger	1 270	1 682	1 821	1 953	2 002
Maskiner og redskaper	2 286	2 811	2 919	2 856	2 864
Sum kapitalslit	3 886	4 899	5 150	5 196	5 254

* Foreløpige tall

Kilde: Totalkalkylen for jordbruket 2008.

Volum- og prisindeksene for kapitalslit i tabell 7.5 presenterer utviklingen sett fra en annen synsvinkel: Volumindeksen for kapitalslit på bygninger var høyere i 1989 enn i 1985, mens volumindeksene for maskiner og redskaper og sum kapitalslit ble redusert i samme periode. Volumindeksene har endret seg lite de siste årene. Tabellen viser tilnærmet uforandret verdi fra 2006 til 2007 både for maskiner og redskaper, bygninger og sum kapitalslit.

Tabell 7.5 Kapitalslit. Volum- og prisutvikling. 1985 = 100

	1985	1989	1999	2006	2007*
Prisindeks	100	130,0	165,5	190,3	191,8
Volumindeks:					
Bygninger	100	101,9	86,7	80,8	82,2
Maskiner og redskaper	100	94,6	77,2	65,6	65,3
Sum kapitalslit	100	96,9	80,1	70,2	70,5

* Foreløpige tall

Kilde: Totalkalkylen for jordbruket 2008.

Prisindeksen er felles for alt kapitalslit. Den har hatt en jevn økning i perioden.

Endringer i kapitalslitet vil følge endringer i investeringene og prisutviklingen. Et etterslep vil imidlertid være til stede, og det vil skje en utjevning av svingningene i kapitalslit i forhold til utviklingen i investeringer.

7.3 Renter

For å vise utviklingen av samla rentekostnader for lånt kapital i jordbruket, er gjennomsnittlig rentesats og rentekostnadene i nominelle beløp tatt med.

Tabell 7.6 Nominell rentekostnader for lånt kapital. Løpende kroner

	1985	1989	1999	2006	2007*
Gjennomsnittlig rentesats, %	10,56	11,57	6,44	3,68	4,93
Lånt kapital i jordbruket. Mill. kr	15 992	22 481	24 513	34 607	36 102
Nominell rentekostnad for næringsgjeld. Mill. kr	1 689	2 600	1 578	1 274	1 779

* Foreløpige tall

Kilde: Totalkalkylen for jordbruket 2008.

Av tabell 7.6 går det fram at rentekostnader på lånt kapital i jordbruket gikk opp fra 1985 til 1989 og ned fra 1989 til 1999. Nedgangen var særlig kraftig i perioden 1990–1995 noe som i stor grad skyldes nedgang i rentefoten. Fra 1999 til 2006 har igjen den reduserte rentesatsen ført til redusert rentekostnad. Rentesatsen økte fra 2006 til 2007, og rentekostnadene økte med 505 mill. kroner i samme periode. Lånekapitalen i næringa har økt jevnt etter 1999, og fra 2006 til 2007 økte den med 1 495 millioner kroner.

Tabell 7.7 viser at i faste 2006-kroner, deflatert med konsumprisindeksen, var nedgangen i næringsgjeld fra 1989 til 1999 på 4,7 mrd. kroner. Fra 1999 til 2007 økte den igjen med 7,6 mrd. kroner, og det siste året var økningen 1,1 mrd. kroner.

Tabell 7.7 Lånt kapital i jordbruket, deflatert med konsumprisindeksen til faste 2006-kroner. Millioner kroner

	1985	1989	1999	2006	2007*
Lånt kapital i jordbruket	30 443	32 911	28 203	34 607	35 828

* Foreløpige tall

Kilde: Totalkalkylen for jordbruket 2008.

7.4 Bruk av driftskreditt i landbruket

Oppgjørs- og driftskredittordningen i landbruket ble etablert i 1967 og skulle være en ordning for kassakreditt til landbruket der samvirkeorganisasjonene og Statens Kornforretning garanterte for 50 prosent av tapet på misligholdte driftskreditter. Kredittgrunnlaget er normalt lik foregående års oppgjør gjennom garanti-organisasjonene, og det er egne retningslinjer for oppstart og utvidelse av virksomheten.

Driftskredittordningen administreres i dag av Norsk Landbrukssamvirke (NL). I regi av NL er det etablert et garantiutvalg - med ett medlem fra hver av de deltakende samvirkebedriftene. Dette garantiutvalget representerer garantisten overfor bankene. Utvalget behandler henvendelser om ordningen - herunder søknader om særskilt garanti - og foretar garantioppgjør til bankene ved oppstått tap. Ordningen ivaretar i dag det vesentligste av den kortsiktige kreditten i landbruket. I tabell 7.8 nedenfor er det satt opp en del sentrale data fra driftskredittordningen.

Tabell 7.8 Bruk av driftskredittordningen i landbruket

	1979	1989	1999	2005	2006
Antall konti	35 775	48 483	39 069	25 422	24 161
Innvilget kreditt per 31/12, mill. kr	1 657	5 602	6 308	5 180	5 150
Disponert kreditt per 31/12, mill. kr	941	3 200	3 320	2 569	2 575
Andel disponert, %	57	57	53	50	50
Samlet tap, 1000 kr	88	5 818	510	333	409
Tapsandel av disponert, %	0,01	0,18	0,02	0,01	0,02
Disponert per konto per 31/12, kr	26 303	66 003	84 978	101 051	106 583
Tap per konto, kr	2	120	13	13	17

Kilde: Årsmelding for Garantiutvalget for oppgjørs- og driftskredittordningen.

Den tilsynelatende store reduksjonen i antall konti etter 1999 skyldes delvis overgang til nytt system for datainnsamling. Sannsynligvis har denne reduksjonen i realiteten skjedd jevnt fra ca. 1990. Fra 2005 til 2006 er antall driftskredittkonti redusert med 1 261, og beløp innvilget per konto økt med 9 391 kroner. Gjennomsnittlig utnyttingsgrad har gått jevnt ned fra 2002 til 2005, men var stabil til 2006.

I årene 1989 til 1991 lå tapene på omlag 0,2 prosent av disponert kreditt. Siden da har denne tapsandelen falt betydelig, og etter 2001 har den ligget rundt 0,01prosent. Beløpsmessig har tapet etter 2003 økt for hvert år, men nivået på tap er fortsatt lavt. I 2006 var tapet knyttet til 2 enkeltsaker, mot 6 saker både i 2004 og 2005.

7.5 Tap på utlån i landbruket

I tabell 7.9 presenteres tap på utlån til landbruket fra Landkreditt og Innovasjon Norge (Statens nærings- og distriktsutbyggingsfond (SND) ble en del av Innovasjon Norge fra og med 01/01-04). Det er konstaterte tap, og ikke avsetninger til påregnelig tap, som er med i tabellen.

Tabell 7.9 Konstaterte tap på utlån fra Landkreditt og Innovasjon Norge

	1985	1990	1999	2002	2005	2006	2007
<i>Innovasjon Norge (SND)</i>							
Utlån, mill. kr	7 445	8 151	4 371	4 241	3 853	3 819	3 647
Tap på utlån, mill. kr	1,4	15,4	6,9	3,1	7,0	2,5	1,8
Tap på utlån, % av utestående	0,02	0,19	0,16	0,07	0,18	0,07	0,05
<i>Landkreditt</i>							
Utlån, mill. kr	2 760	4 538	5 677	5 974	7 162	8 460	8 524
Tap på utlån, mill. kr	0	0	0,2	0,2	-0,6	0,5	0,5
Tap på utlån, % av utestående			0,00	0,00	-0,01	0,01	0,01
<i>Tap på utlån, % av utestående</i>	0,01	0,12	0,07	0,03	0,06	0,02	0,02

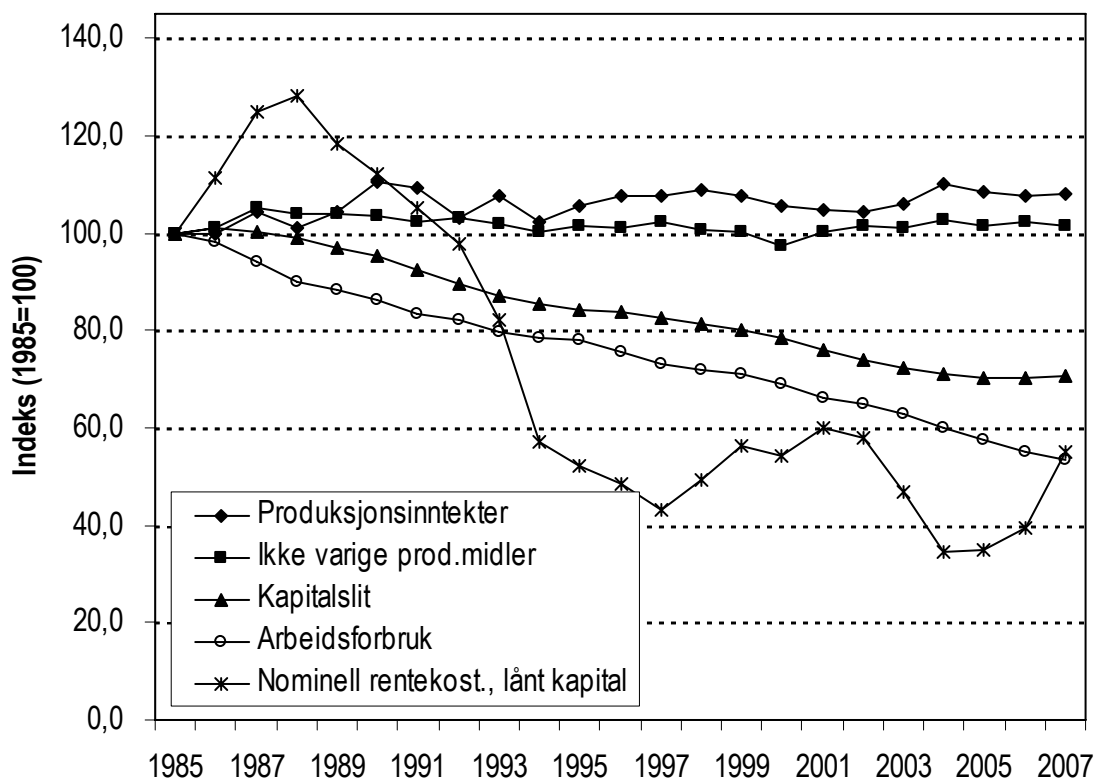
Kilde: Landkreditt og Landbruksbanken/SND/Innovasjon Norge.

Innovasjon Norge (SND) sine tall gjelder rentebærende lån. Disse lånene er i all hovedsak gitt innenfor 90 prosent av landbrukstakst. Innovasjon Norge har i tillegg investeringslån (BU-lån) til landbruket, men disse er ikke med i tabellen over. BU-lån var i 2007 på totalt 1 200 mill. kroner, og tap på disse er heller ikke med i tabell 7.9. Konstatert tap i 2006 og 2007 var igjen tilbake på «normalnivå», etter at tapene i 2005 var betydelig høyere enn hva nivået har vært de siste årene. Men dette er bare en del av det totale tapsbildet, siden tapene først blir konstatert når saken endelig er avsluttet, og pantsikkerheten realisert. Tapene er da som oftest avsatt, og også bokført, flere år tidligere.

Landkreditt Bank AS startet sin virksomhet 2. september 2002. De er en forretningsbank eid 100 prosent av kredittforeningen (og morselskapet) Landkreditt, og yter alle typer banktjenester til alle slags kunder. I utlånstallene fra Landkreditt Bank ligger også utlån til samvirkebedriftene. Det negative tapet i 2005 skyldes inntektsføring av tidligere tapsavsetninger.

7.6 Innsatsfaktorer sett i relasjon til produksjon

I figur 7.4 er volumindeksene for fem ulike kostnads- og inntektsposter i totalkalkylen presentert samlet. Indeksen for rentekostnader på lånt kapital er fremkommet ved først å deflatere nominelle rentekostnadene til 1985-kroner, og deretter regne om disse verdiene til indekstall.

Figur 7.4 Produksjon og innsatsfaktorer i jordbruket. Volumutvikling. Indeks

Kilde: Totalkalkylen for jordbruket 2008.

Arbeidsforbruket og kapitalslitet synker fortsatt, som det har gjort gjennom hele perioden fra 1985, mens ikke-varige produksjonsmidler har vært tilnærmet stabilt. Kurvene viser at samlet produksjon er ganske stabilt i perioden etter 1985. Figur 7.4 antyder en økende produktivitet i jordbruket, med et nokså stabilt produksjonsvolum og et avtagende kostnadsvolum over flere år.

8 Priser

I dette kapitlet tar en for seg prisutviklingen for viktige jordbruksprodukter og matvarer. En har også sammenlignet med andre forbruksvarer og tjenester, i tillegg foretatt en prissammenligning med noen andre europeiske land.

Utvikling i konsumprisindeksen for matvarer er vist i tabell 8.1. Figurene 8.1 til 8.11 viser utviklingen i produsent-, engros- og forbrukerpriser i perioden 1995–2007 for noen av de viktigste jordbruksproduktene. For egg har en også lagt inn avtale-/målpriser. Figurene viser utviklingen i enhetspriser for de forskjellige produktene.

Forbrukerprisene er hentet fra Statistisk Sentralbyrå sine registreringer på konsumprisindeksen, mens engrosprisene er hentet fra flere kilder. Når det gjelder konsumprisindeksen til Statistisk Sentralbyrå, så endret de metode fra og med august 2005. Indeksen for matvarer og alkoholfrie drikkevarer blir fra dette tidspunkt basert på strekkodedata fra over 14 000 varer, noe som skal gi en forbedret delindeks. Dette innebærer at prisindeksene for rundt 250 representantvarer ikke lenger blir videreført. For å få sammenlignbare prisindekser før og etter omleggingen har en enten kjedet direkte på gamle representantvarer eller på indeksen for en hel gruppe. Som eksempel på det første kan vi nevne smør, mens svinekjøtt er eksempel på det siste. For grønnsaker er engrosprisene beregnet på grunnlag av Statens Landbruksforvaltning sine registreringer gjennom året. For disse produktene finnes bare engrospriser for salg fra førstehåndsgrossist til distribusjonsgrossist, ikke for salg til detaljist. For melk og melkeprodukter, kjøtt og egg har en hentet engrosprisene fra 1980 og senere fra NILFs løpende prisundersøkelser.

Produsentprisene er hentet fra totalkalkylen for jordbruket. For planteproduktene er dette avlingsårspriser. Dette forklarer en del av avviket i forhold til de registrerte forbrukerprisene. For hagebruksprodukter og poteter kan både produsent- og forbrukerprisene variere mye fra år til år etter størrelsen på produksjon og etterspørsel. Engros- og produsentprisene er eksklusive merverdiavgift, mens forbrukerprisene er inklusive merverdiavgift. I den forbindelse bør det nevnes at merverdiavgiftssatsen på matvarer

ble satt ned fra 24 til 12 prosent fra 01.07.2001, videre redusert til 11 prosent fra 01.01.2005, men økt til 13 prosent fra 01.01.2006, og til 14 prosent fra 01.01.2007.

Det tidligere pris- og markedsreguleringssystemet for jordbruksvarer var tilpasset et kvantitativt importvern. Gjennomføringen av WTO-avtalen med overgang til tollvern, medførte endringer i pris- og markedsreguleringssystemene. Jordbruksavtalens priser fikk funksjon av å være målpriser. Samtidig skulle de gi tilstrekkelig fleksibilitet til riktig prisfastsetting avhengig av markedssituasjonen. Fra 01.07.1995 ble det etablert et system med målpriser for melk- og melkeprodukter, kjøtt, egg, frukt, grønnsaker og poteter, og korn fra 01.07.2001. Målprisene er de priser jordbruket reelt skal kunne oppnå som gjennomsnitt for året, ut fra balanserte markedsforhold og fastsatt importvern. Prisfastsettelsen gjennom målprissystemet er et hovedvirkemiddel for å regulere jordbruksvaremarkedene. Målprisene er knyttet til representantvarer, i hovedsak de samme som tidligere fikk fastsatt avtalepriser. Dersom prisene på representantvarene overstiger målprisen med mer enn 10 prosent to uker på rad (12 prosent for grøntsektoren), iverksettes tiltak for å bringe prisene ned til målprisenivå. Det kan også iverksettes tiltak dersom det ser ut til at gjennomsnittsprisen for avtaleåret overstiger målprisen. For korn er det en øvre prisgrense på inntil 10 prosent over målpris.

Målprisene er lagt på engrosnivå og er eksklusive merverdiavgift. Mål-/avtaleprisen gjelder for avtaleåret. Siden 1994 har avtaleåret vært fra 1/7 til 30/6 året etter. Engrosprisene i figurene er gjennomsnittspriser for kalenderåret. For at målprisene skal kunne sammenlignes med engrosprisene har en beregnet gjennomsnittlig målpris/avtalepris for kalenderåret.

Tallene som ligger til grunn for figurene finnes i del II kapittel 14 tabell 14a–c.

8.1 Prissammenligninger og matvarenes andel av forbruket

Tabell 8.1 viser prisutviklingen for matvarer ved konsumprisutviklingen fra Statistisk sentralbyrå. Tabellen viser at mens matvareprisene økte med 12,5 prosent fra 1998 til 2007, økte konsumprisindeksen med 18,6 prosent i perioden.

Tabell 8.1 Konsumprisindeksen for matvarer og totalt. 1998 = 100

	1999	2001	2003	2005	2006	2007
Kjøtt	102,7	101,8	102,8	106,5	105,0	107,9
Fisk	106,8	113,5	114,6	117,2	117,4	119,1
Melk, ost og egg	101,3	98,3	101,0	105,8	109,9	115,0
Oljer og fett	103,2	103,2	110,7	116,9	122,0	127,2
Brød og kornprodukter	102,5	100,4	102,7	105,5	106,3	109,9
Frukt	103,7	108,7	103,6	105,8	110,2	108,4
Grønnsaker, inkl. poteter	104,4	104,3	112,3	113,8	119,6	122,7
Sukker, sjokolade, andre sukkervarer	104,4	107,1	109,6	114,6	113,4	114,4
Andre matvarer	103,7	102,4	98,5	101,7	101,8	104,1
Kaffe, te og kakao	92,8	87,2	77,8	83,9	82,7	85,8
Mineralvann, leskedrikker og juice	104,2	107,9	112,9	115,9	120,4	126,1
Matvarer i alt	103,2	103,0	104,8	108,4	109,8	112,5
Årlig prosentvis endring		-1,9	+3,5	+1,7	+1,4	+2,7
Konsumpris, indeks total	102,3	108,7	112,8	115,1	117,7	118,6
Årlig prosentvis endring		+3,0	+2,5	+1,8	+2,6	+0,9

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Fra 1999 til 2007 er det olje/fett og mineralvann/leskedrikker/juice som har steget mest med hhv. 24,0 og 21,9 prosent. Gruppen kaffe, te og kakao er den eneste varegruppen som har hatt prisnedgang, med 7,0 prosent etter 1999.

Tabell 8.2 viser sammensetningen av forbruket i husholdningene i prosent basert på løpende priser. De største postene utgjøres av bolig, lys og brensel foran transport. Matvarenes andel i 2006 utgjorde 11,3 prosent, og det er en liten reduksjon sammenlignet med 2005.

Tabell 8.2 Utgift per husholdning og år etter vare- og tjenestegruppe. Prosent

	1998	1999	2001	2003	2005	2006
Matvarer og alkoholfrie drikkevarer	11,9	11,7	11,4	11,5	11,7	11,3
Alkoholdrikker og tobakk	2,7	3,1	2,9	2,9	3,1	2,8
Klær og skotøy	5,9	5,9	5,9	5,3	5,6	5,4
Bolig, lys og brensel	26,4	24,8	25,1	26,7	26,2	28,4
Møbler og husholdningsartikler	6,1	6,2	6,6	7,0	6,5	6,2
Helsepleie	2,4	3,1	2,9	2,8	3,0	2,9
Transport	20,8	19,0	19,5	17,3	18,1	18,4
Post- og teletjenester	1,8	2,5	2,2	2,5	2,6	2,5
Kultur og fritid	11,7	12,3	12,5	12,6	12,3	12,0
Utdanning	0,8	1,1	0,3	0,3	0,3	0,3
Restaurant- og hotelltjenester	4,0	4,1	4,0	3,9	3,8	3,6
Andre varer og tjenester	5,7	6,2	6,6	7,2	6,7	6,1
I alt	100,0	100,0	99,9	100,0	99,9	99,9
Tallet på husholdninger	1 183	1 193	3 368	3 279	3 376	3 238
Personer per husholdning	2,17	2,13	2,21	2,18	2,21	2,22

Kilde: Statistisk sentralbyrå. Forbruksundersøkelsen 2006.

Tabell 8.3 nedenfor viser prisnivået i 2006 for diverse matvarer, drikkevarer og tobakk i noen utvalgte europeiske land, målt i indekser. En fullstendig matvareundersøkelse ble gjennomført både i 2003 og 2006. Tallene i Resultatkontrollen 2004 og 2005 har vært fremskrevne 2003-tall, mens vi i år har nye 2006-tall. Vi ser at prisnivået i Norge på matvarer er 56 prosent høyere enn hva som er gjennomsnittet i EU-25. Norge har et høyere prisnivå enn Sverige, Danmark og Finland på alle varer i tabellen, med unntak av fisk og alkoholfrie drikkevarer i Danmark. Island har et høyere prisnivå enn Norge på varegruppene matvarer totalt, brød og kornprodukter, kjøtt, frukt, grønnsaker og potet og alkoholfrie drikkevarer, men lavere prisnivå på resten av varene.

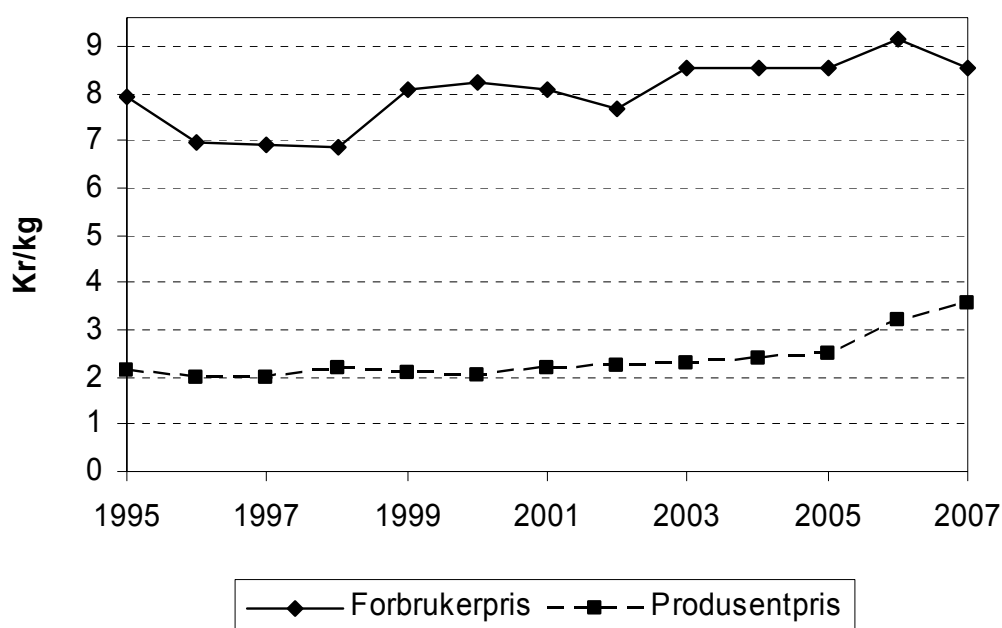
Tabell 8.3 Prisnivåindekser for matvarer, drikkevarer og tobakk i utvalgte land. 2006.
EU25 = 100

	Norge	Sverige	Danmark	Finland	Island	Tyskland	Polen
Matvarer	156	117	137	118	160	104	64
Brød og kornprodukter	161	129	147	139	184	106	59
Kjøtt	175	128	144	115	183	114	51
Fisk	127	108	137	110	112	120	67
Melk, ost og egg	160	105	116	110	149	87	67
Matoljer og -fett	156	118	135	118	139	88	83
Frukt, grønnsaker og potet	139	120	126	120	150	113	68
Andre matvarer	163	114	161	113	160	98	83
Alkoholfree drikkevarer	160	118	169	132	176	102	84
Alkoholholdige drikkevarer	226	144	127	169	225	81	91
Tobakk	228	119	115	108	174	119	44

Kilde: Eurostat

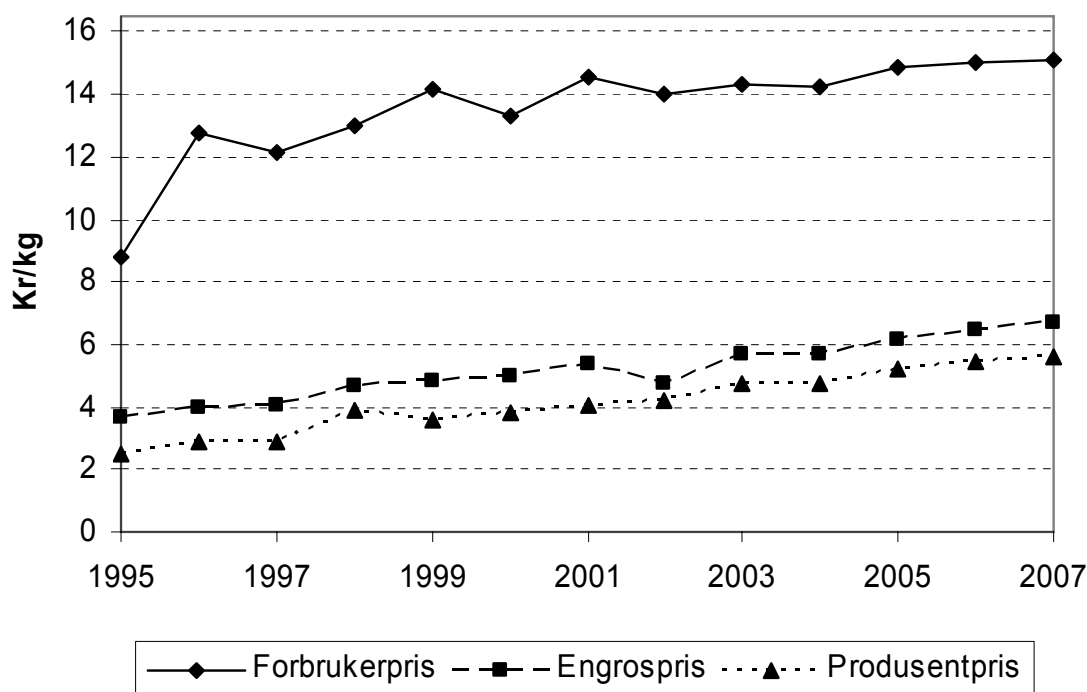
8.2 Poteter og grønnsaker

Forbrukerprisene på kalenderårsnivå blir faseforskjøvet i forhold til produsent- og engrosprisene på avlingsårsnivå, noe som resulterer i at priskurvene vil avvike noe fra hverandre. Engrosprisene, som gjelder prisene fra førstehåndsgrossist til distribusjonsgrossist, samsvarer imidlertid ganske godt med produsentprisene. Figur 8.1 viser at forbrukerprisen på poteter har vært relativt stabil siden 2003. Den hadde topp-notering på 9,14 kr/kg i 2006, men falt tilbake til normalt nivå på 8,54 kr/kg i 2007. Dette er overraskende tatt i betraktning at produsentprisen økte fra 2,62 kr/kg i 2005 til 3,54 kr/kg i 2007.

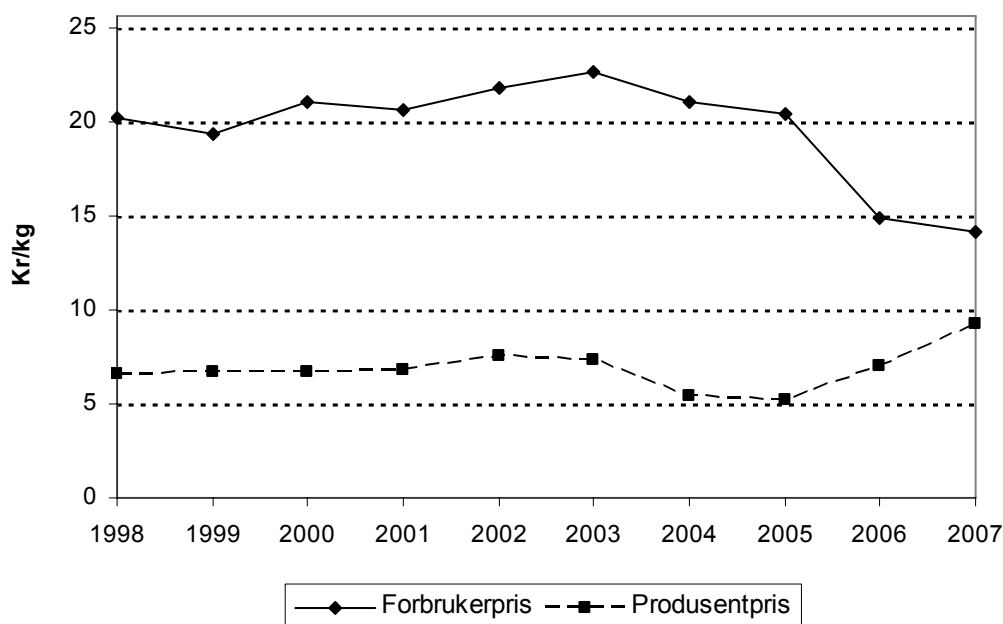

Figur 8.1 Utvikling i forbruker- og produsentpriser for poteter. Kr/kg

Prisutviklingen på gulrot og blomkål er vist i figur 8.2 og 8.3. Forbrukerprisene for gulrot har vist en stigende trend siden 2002, og nådde i 2007 sitt høyeste nivå med 15,12 kr/kg. For blomkål har det vært et stabilt prisnivå rundt 20 kr/kg fram til 2006, da prisen ble redusert, og den falt videre til 14,13 kr/kg i 2007. Dette har sammenheng med endringer i grunnlaget for SSB's indekser. For å beregne forbrukerpris på gulrot har vi fra og med 2005 benyttet konsumprisindeksen for «rotgrønnsaker», og for blomkål benyttet vi indeksen for «kål». Produsentprisen for gulrot har steget uavbrutt siden 1999, og var 5,61 kr/kg i 2007. For blomkål har produsentprisen økt fra 5,21 kr/kg i 2005 til 9,23 kr/kg i 2007. Engrosprisen på gulrot har samme utvikling som produsentprisen, og økte i 2007 med 3,1 prosent.

Figur 8.2 Utvikling i forbruker-, engros- og produsentpriser for gulrot. Kr/kg

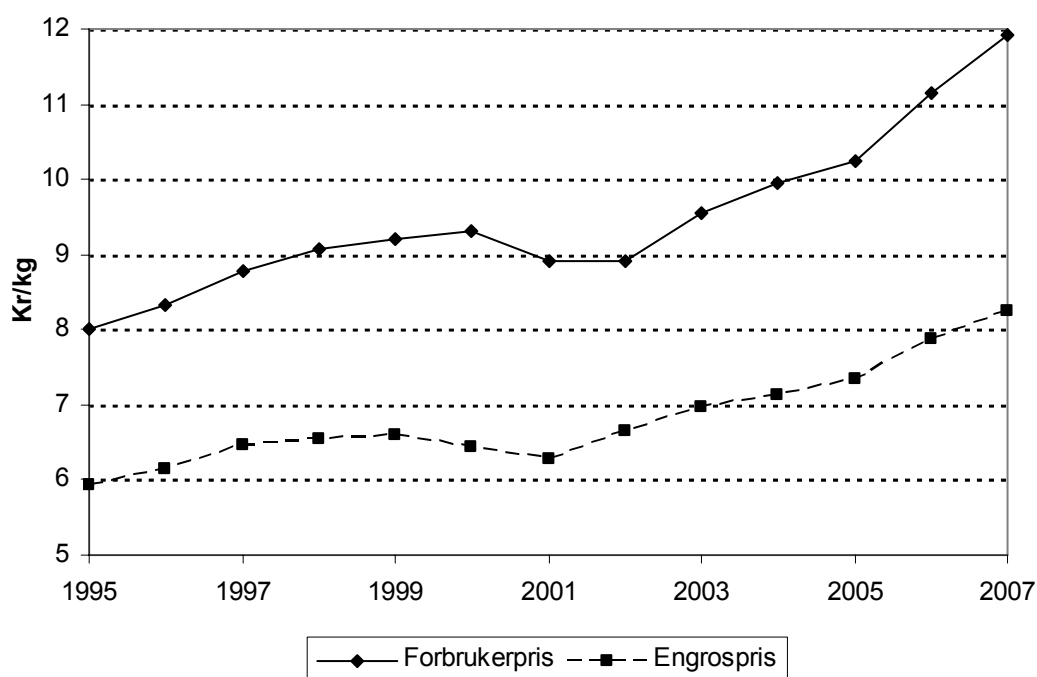
Figur 8.3 Utvikling i forbruker- og produsentpriser for blomkål. Kr/kg

8.3 Melk og melkeprodukter

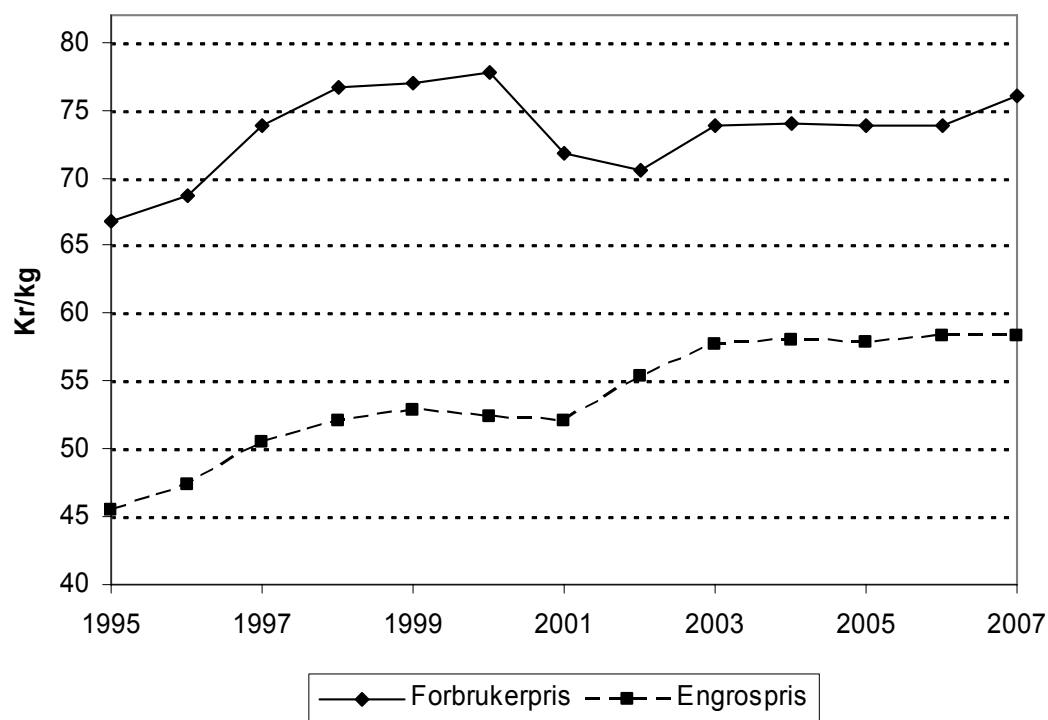
Prisutviklingen mellom 1995 og 2007 må sees på bakgrunn av at momskompensasjonen ble fjernet fra 1.7.1996, og flere endringer i merverdiavgiftssatsen for matvarer. Størst endring fant sted fra 1.7.2001 da satsen ble redusert fra 24 prosent til 12 prosent. Den ble redusert med ytterligere ett prosentpoeng til 11 prosent fra 1.1.2005. Deretter har den blitt økt i to omganger, til 13 prosent fra 1.1.2006 og sist fra 1.1.2007 til 14 prosent.

Tidligere undersøkelser ved NILF har vist at det er godt samsvar mellom endringer i subsidiene og virkningen på prisene når det gjelder både engros- og forbrukerprisene for konsummelk. For de andre produktene som var med i undersøkelsen (ost, smør og kjøtt), var det en mer variabel sammenheng mellom endringer i subsidier og priser, selv om det også for disse produktene i hovedtrekk kan påvises en klar samsvarende utvikling.

Figur 8.4 til 8.7 viser utviklingen i forbruker – og engrospriser for lettmelk, Norvegia, Gudbrandsdalsost og smør i perioden 1995 til 2007. Forbrukerprisen på lettmelk og fløte økte med 6,9 prosent i 2007, mens ost og smør økte med hhv. 2,9 og 4,3 prosent. Forbrukerprisen på lettmelk er fra og med 2005 beregnet vha konsumprisindeksen for «melk», mens både Norvegia og Gudbrandsdalsost er beregnet vha indeksen for «ost». Referansevaren for smør er ½ kilo meierismør, og forbrukerprisen de tre siste årene er beregnet vha konsumprisindeksen for «smør». Når det gjelder engrosprisene, så var det størst økning på lettmelk med 4,8 prosent. For Norvegia og smør var engrosprisene uendret, mens de steg 1,2 prosent for Gudbrandsdalsost.

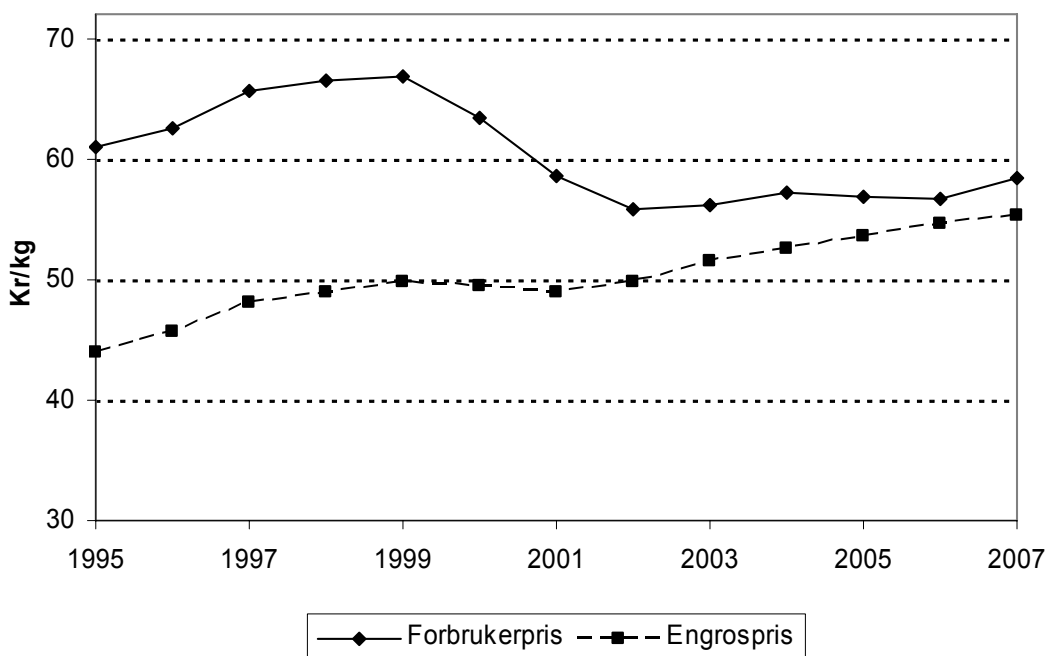

Figur 8.4 Utvikling i forbruker- og engrospriser for lettmelk. Kr/l

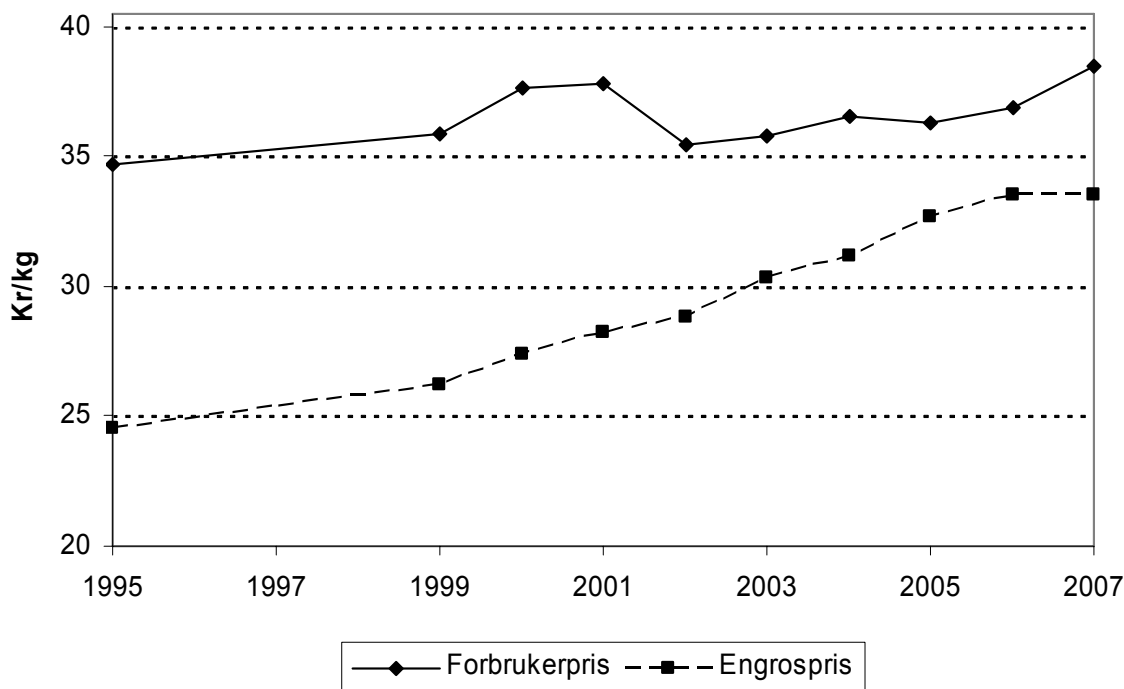

Figur 8.5 Utvikling i forbruker- og engrospris for Norge. Kr/kg

Figurene viser at engros- og forbrukerprisene for den enkelte vare har hatt svært lik utvikling, men i 2007 økte forbrukerprisene noe mer blant annet på grunn av økt merverdiavgift. Tidligere har en sett forbrukerprisen på melk og ost bli redusert som følge av redusert merverdiavgift i 2001. Senere har de økt litt igjen dels på grunn av økt merverdiavgift og økning i engrosprisene.

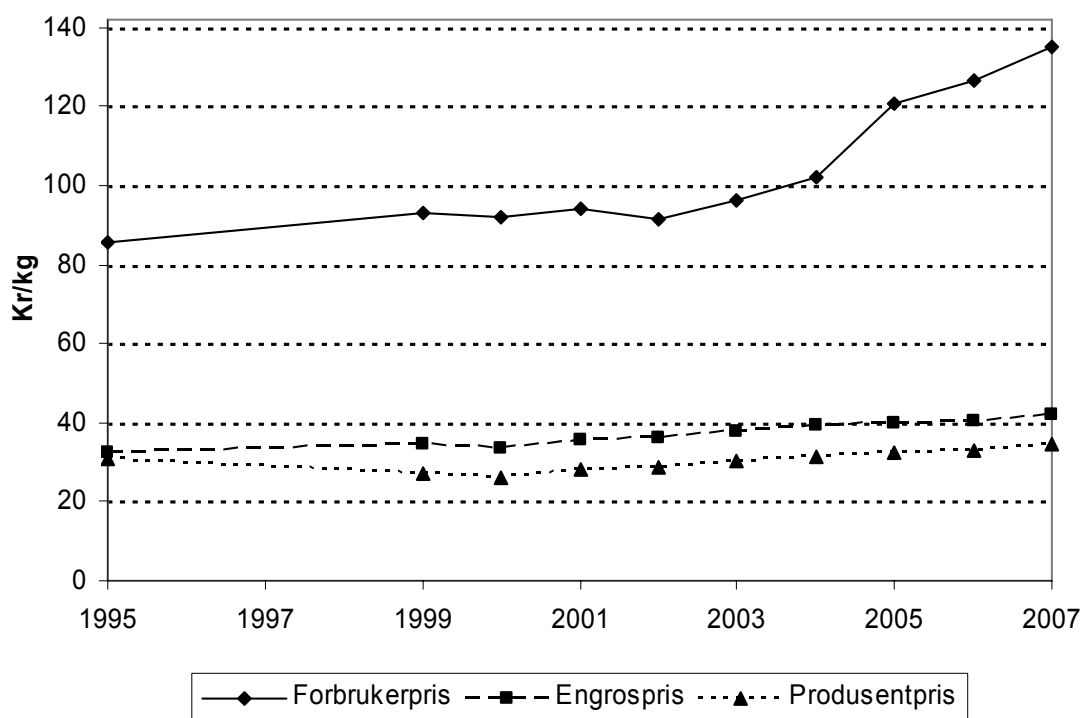
Figur 8.6 Utvikling i forbruker- og engrospris for Gudbrandsdalsost. Kr/ kg

Figur 8.7 Utvikling i forbruker- og engrospris for smør. Kr/ kg

8.4 Storfekjøtt

Figur 8.8 viser prisutviklingen for storfekjøtt. Forbrukerprisene økte med 6,7 prosent fra 2006 til 2007. Her var referansevaren tidligere gjennomsnittlig pris på mellommørbrad, høyrygg og bibringe av okse. Fra 2005 benyttes konsumprisindeksen for storfekjøtt. Økningen i forbrukerprisen er større enn økningen i engrosleddet, som var 3,9 prosent. For kjøttdeig steg forbrukerprisen 3,8 prosent fra 2006 til 2007. Engrosprisene økte med 3,9 prosent fra 2006 til 2007, mens produsentprisene økte 4,7 prosent. Fra 1.7.1996 ble momskompensasjonen for kjøtt på 2,90 kr/kg fjernet.

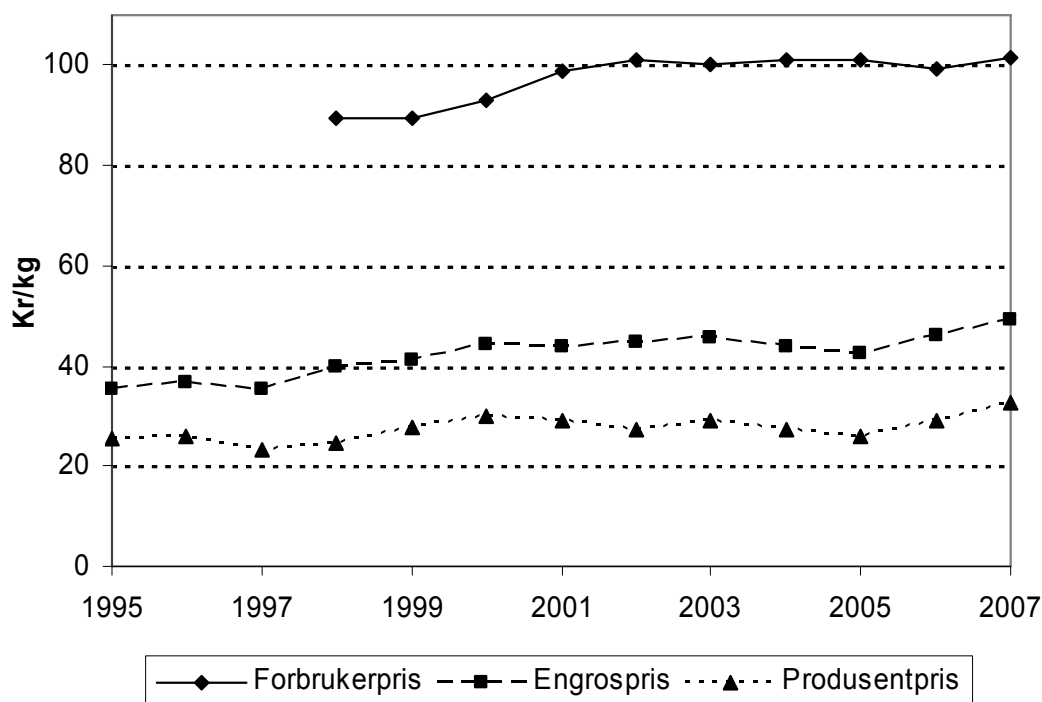

Figur 8.8 Utvikling i forbruker-, engros- og produsentpriser for storfekjøtt. Krr/kg

8.5 Sauekjøtt

I figur 8.9 ser vi prisutviklingen for sauekjøtt. Fra 2006 til 2007 steg forbrukerprisene 2,2 prosent, samtidig som engrosprisen økte med 6,3 prosent, og produsentprisen økte med 12,3 prosent. Statistisk Sentralbyrå endret i 1999 basisår fra 1979 til 1998, noe som medfører at vi for noen produkter, blant annet sauekjøtt, får brudd i serien mellom 1997 og 1998. Referansevaren er her «lammestek», og forbrukerprisen de to siste årene er beregnet ut fra konsumprisindeksen for «sau, lam».

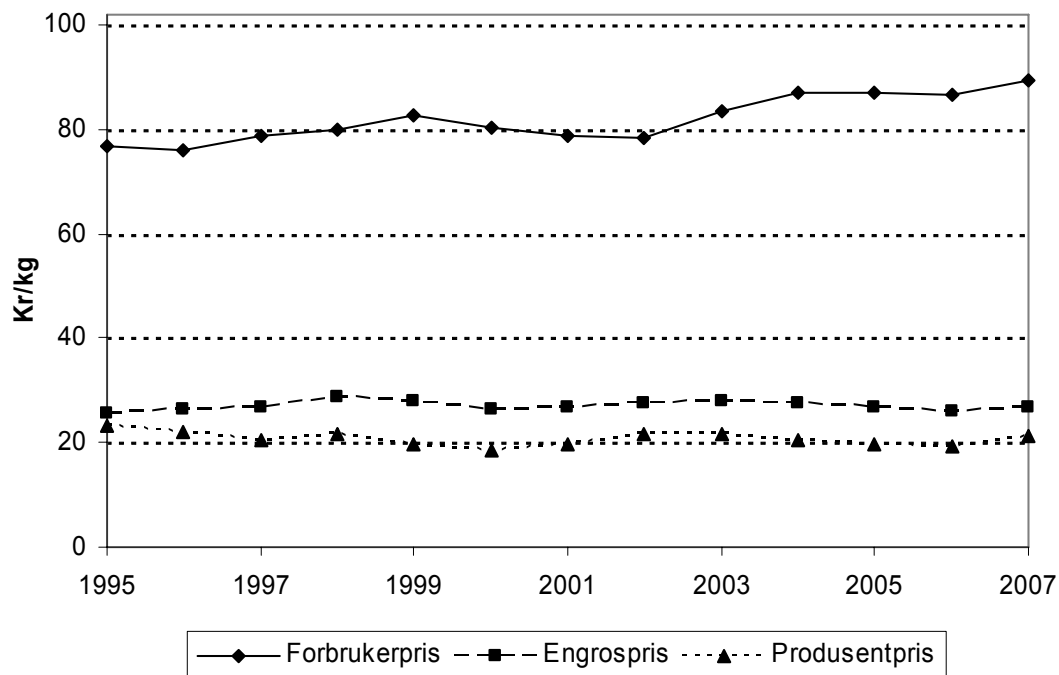

Figur 8.9 Utvikling i forbruker-, engros- og produsentpriser for sauekjøtt. Kr/kg

8.6 Svinekjøtt

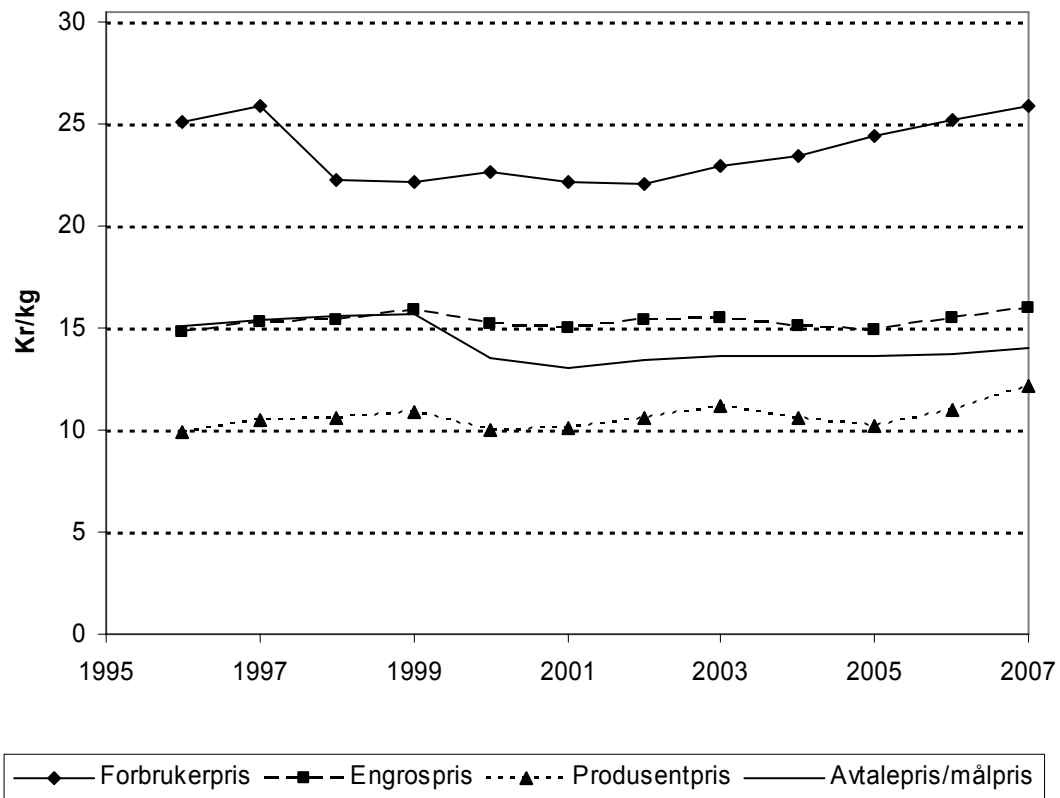
Prisutviklingen for svinekjøtt er vist i figur 8.10. Fra 2006 til 2007 økte forbrukerprisen med 3,2 prosent, like mye som engrosprisene. Produsentprisene steg 10,3 prosent. Referansevaren er her gjennomsnittlig pris på skinkestek, koteletter og sideflesk, og forbrukerprisen fra og med 2005 er beregnet vha konsumprisindeksen for «svin». Ny og gammel indeksserie ble kjedet på indeksen for ferskt kjøtt og flesk.

Figur 8.10 Utvikling i forbruker-, engros- og produsentpriser for svinekjøtt. Kr/kg

8.7 Egg

Figur 8.11 viser utviklingen i de ulike prisene på egg. Forbrukerprisen økte med 3,2 prosent fra 2006 til 2007. Samtidig økte engrosprisen med 3,5 prosent mens produsentprisen gikk opp med 8,4 prosent. Målprisen økte med 0,8 prosent fra 2006 til 2007.

Figur 8.11 Utvikling i forbruker-, engros- og produsentpriser, samt avtalepriser/målpriser for egg. Kr/kg

9 Likestilling

Likestilling vil naturlig gå inn i flere emner. Vi viser til kapitlene 4.4 Utviklingen i arbeidsforbruket i jordbruket, 4.6 Eiendomsoverdragelse og rekruttering og 4.7 Bygdeutvikling. I kapitlene 6.4 om alminnelig inntekt og 6.5 om levekår og økonomi tas inntekt til henholdsvis bruker og ektefelle/ samboer pluss bruker opp, uten et direkte kjønnsperspektiv. I dette kapitlet går en nærmere inn på brukere, eiere, arbeidsinnsats og inntekt i forhold til kjønn.

9.1 Brukere og sysselsetting i jordbruket etter kjønn

Tabell 9.1 viser utviklingen i antall brukere, både for menn og kvinner. Andelen kvinnelige brukere har stort sett vært økende fra 1979 til 2007, selv om kvinneandelen har vært lavere i enkelte år.

Tabell 9.1 Personlige brukere fordelt på kjønn

	1979	1989	1999	2003	2006	2007*
Menn	115 375	89 267	60 914	48 980	41 857	40 299
%	92,7	90,5	87,1	87,0	86,5	86,1
Kvinner	9 033	9 343	9 045	7 328	6 560	6 508
%	7,3	9,5	12,9	13,0	13,5	13,9
<i>I alt</i>	<i>124 408</i>	<i>98 610</i>	<i>69 959</i>	<i>56 308</i>	<i>48 417</i>	<i>46 807</i>

* Foreløpige tall. For fylkesvis fordeling se del II tabell 14.

Kilde: Statistisk sentralbyrå. De fullstendige jordbrukstellingene i 1979, 1989 og 1999, den beregna totalpopulasjonen i 2003, 2006 og 2007.

Tabell 9.2 viser at kvinneandelen av personlige brukere økte for alle fylker fra 1979 til 1999. Etter 1999 har fylkene hatt litt ulik utvikling, men det er kun i Hedmark og Vestfold at kvinneandelen har blitt redusert fra 2006 til 2007.

Tabell 9.2 Andelen personlige brukere som er kvinner, i hvert fylke. Prosent

	1979	1989	1999	2006	2007*
Østfold	6,2	8,6	11,9	12,1	12,4
Akershus og Oslo	7,3	10,2	11,7	12,4	12,9
Hedmark	8,4	12,3	14,1	13,6	13,3
Oppland	6,8	8,9	12,3	12,4	13,2
Buskerud	8,5	11,0	13,7	14,6	15,0
Vestfold	5,2	7,3	10,5	11,0	10,4
Telemark	9,2	12,9	16,4	13,9	14,6
Aust-Agder	7,7	9,3	14,2	13,6	14,0
Vest-Agder	9,1	9,4	12,2	14,2	14,6
Rogaland	3,6	5,5	11,0	13,3	13,9
Hordaland	7,4	8,3	13,3	14,4	14,7
Sogn og Fjordane	7,7	9,9	14,5	15,2	15,2
Møre og Romsdal	6,8	8,6	13,6	15,2	15,3
Sør-Trøndelag	5,7	8,3	9,8	11,4	12,1
Nord-Trøndelag	5,2	7,6	9,8	11,9	12,4
Nordland	7,6	10,7	15,7	15,8	16,1
Troms	11,2	13,1	17,9	17,4	17,9
Finnmark	15,3	18,7	21,1	19,9	20,7
<i>Landet</i>	<i>7,3</i>	<i>9,5</i>	<i>12,9</i>	<i>13,5</i>	<i>13,9</i>

* Foreløpige tall

Kilde: Statistisk sentralbyrå. De fullstendige jordbrukstellingene i 1979, 1989 og 1999, og den beregna totalpopulasjonen i 2006 og 2007.

Tabell 9.3 viser at kvinner generelt driver mindre bruk enn menn. For alle år er hovedregelen at kvinneandelen er synkende med økende arealgrupper. Fra 1999 til 2007 har kvinneandelen økt for alle størrelsesgrupper unntatt de med over 800 dekar.

Tabell 9.3 Andelen personlige brukere som er kvinner, etter arealgrupper. Prosent

Arealgruppe, dekar	1979	1989	1999	2006	2007*
< 100 ¹⁾	8,6	11,4	16,2	16,9	17,3
100 – 199	3,2	6,3	11,8	14,2	14,6
200 – 299	3,2	6,3	9,3	11,8	12,4
300 – 499	2,6	5,5	8,1	9,6	10,0
500 – 799	4,1	6,5	6,0	8,0	8,6
≥ 800	2,8	6,7	6,3	4,0	4,1
Alle brukere	7,3	8,5	12,9	13,5	13,9

* Foreløpige tall

1) Til og med 1999 gjaldet tallene størrelsesgruppen 5–100 dekar

Kilde: Statistisk sentralbyrå. De fullstendige jordbrukstellingene 1979, 1989 og 1999, og den beregna totalpopulasjonen i 2006 og 2007. For fylkesvis fordeling se del II tabell 15.

Tabell 9.4 nedenfor viser alder på kvinner som er aktive bønder. Kvinner som driver gård, er gjennomgående litt yngre enn menn. Det gjelder både for store og små gardsbruk og i de fleste fylker. Gjennomsnittsalderen for menn er to år høyere enn for kvinner i 2007.

Tabell 9.4 Aldersfordeling for brukere 2007. Prosent

Aldersgruppe	< 30	30–39	40–49	50–59	60–69	> 70	Gj.snittsalder, år
Menn	3,4	16,0	29,7	31,0	18,0	2,0	49,5
Kvinner	4,5	23,6	31,2	21,9	16,4	2,4	47,5

Kilde: Statistisk sentralbyrå. Den beregna totalpopulasjonen 2007.

9.2 Eiere etter kjønn og eiendomsoverdragelser

Eier av en landbrukseiendom kan bruke eiendommen selv eller leie den ut til en annen som driver eiendommen. På den annen side kan én og samme bruker drive flere landbrukseiendommer, både egne og andres, sammen som én jordbruksbedrift. Det er langt flere landbrukseiendommer enn jordbruksbedrifter og brukere.

Tabell 9.5 nedenfor viser gardsoverdragelser fra desember 2006 til desember 2007. Den gjelder alle typer overdragelser, både av odelseiendommer og andre. Av de som overdro eiendom i denne perioden var 64 prosent av eierne menn og 35 prosent kvinner. Av de som overtok var 62 prosent menn og 37 prosent kvinner. Av de tidligere eierne var 1 prosent upersonlige, mens bare 0,5 prosent av de som overtok var upersonlige. Blant de gamle eierne var kvinneandelen lavest i Telemark og høyest i Nordland og Finnmark. Blant nye eiere var andelen kvinner høyest i Finnmark, Møre og Romsdal og Østfold med over 41 prosent, mens Vestfold hadde den laveste andelen med 30 prosent.

Sammenligner vi tabell 9.5 med tilsvarende for eiendomsoverdragelser mellom januar 2006 og desember 2006 (Resultatkontrollen 2007), så ser vi at det for lan-

det totalt var en mindre andel menn og større andel kvinnelige eiere som solgte i siste periode. Når det gjelder de nye eierne, så er det i siste periode en mindre andel kvinnelige kjøpere, mens en større andel er menn. For de upersonlige eierne er det liten forskjell mellom de to periodene når det gjelder både andel upersonlige selgere og kjøpere.

Tabell 9.5 Eiendomsoverdragelser fra desember 2006 til desember 2007. Andelen eiere som er menn, kvinner og upersonlige før og etter overdragelsen. Prosent

	Forrige eier			Ny eier		
	Mann	Kvinne	Upersonlig	Mann	Kvinne	Upersonlig
Østfold	68,7	29,9	1,5	58,2	41,3	0,5
Akershus og Oslo	64,4	34,4	1,2	65,2	34,8	
Hedmark	57,8	41,0	1,2	66,6	32,7	0,8
Oppland	61,3	34,9	3,8	65,3	34,3	0,4
Buskerud	65,5	33,6	0,9	59,3	40,7	
Vestfold	60,8	35,4	3,8	67,7	29,7	2,5
Telemark	71,2	28,1	0,7	62,8	36,5	0,7
Aust-Agder	62,4	37,1	0,5	59,0	40,5	0,5
Vest-Agder	64,4	33,6	2,1	62,6	37,0	0,3
Rogaland	69,7	29,2	1,1	62,2	37,2	0,6
Hordaland	69,9	29,4	0,6	62,1	37,7	0,2
Sogn og Fjordane	69,3	29,7	0,9	64,4	35,0	0,6
Møre og Romsdal	66,8	32,5	0,7	57,8	41,5	0,7
Sør-Trøndelag	67,0	30,3	2,7	63,4	36,4	0,2
Nord-Trøndelag	70,7	29,3		61,6	37,1	1,3
Nordland	54,6	45,0	0,4	60,3	38,8	0,9
Troms	60,4	39,2	0,4	60,0	40,0	
Finnmark	56,6	43,4		57,2	42,8	
<i>Landet</i>	63,9	34,8	1,2	62,2	37,3	0,5

Kilde: Statistisk Sentralbyrå. Landbruksregistret desember 2006 og desember 2006.

For overdragelser med odell, det vil si at gården overdras innen familien, har jordbrukstellingene tall for flere tiår tilbake. Etter 1970 har andelen av kvinner i hovedtrekk økt i alle landsdeler. Blant aktive brukere som overtok familieeiendommen før 1969 var kvinneandelen på 9 prosent, i perioden fra 1990 til 1994 på 17 prosent og i perioden fra 1995 til 1999 på 22 prosent. I den siste perioden hadde Finnmark og i Aust-Agder den høyeste andelen kvinner. Færrest kvinner med odelsrett overtok i Vestfold og Møre og Romsdal. (Tallene gjelder for gardsbruk som var i drift 1999 og var oppgavepliktige i jordbrukstellinga.)

Tabell 9.6 viser at kvinneandelen øker fra en tidsperiode til den neste for alle størrelsesgrupper med unntak for de aller største brukene på over 500 dekar. Kvinner overtar i større utstrekning mindre gardsbruk. I alle periodene avtar kvinneandelen med økende bruksstørrelse opptil 500 dekar.

Tabell 9.6 Andelen av kvinner som overtar gardsbruk med odell. Prosent

Arealgruppe, dekar	-1969	1970-79	1980-89	1990-94	1995-99
5 - 50	10	13	17	20	24
50 - 100	8	13	16	19	24
100 - 200	9	12	15	16	22
200 - 300	9	10	11	14	20
300 - 500	9	9	11	12	17
≥ 500	5	10	8	15	13

Kilde: Statistisk sentralbyrå. Jordbrukstelingen 1999.

Tabell 9.7 viser aldersfordeling til eiere. For menn er det vanligst å overta gard mellom 30-49 år, og det er nesten 53 prosent av de nye mannlige eierne som er i denne aldersgruppa. For kvinner er det en topp i hyppighet mellom 30-39 år med 20 prosent av de nye kvinnelige eierne, men i tillegg er 38,7 prosent i alderen 40-59 år. Det er færre kvinner enn menn som er under 50 år ved overtakelse, og 15,7 prosent av kvinnene er over 70 år når de overtar eiendommen. Dette gir en gjennomsnittsalder for kvinnelige nye eiere på nesten 51 år, noe som er høyere enn for mennene. Det er i mange sammenhenger påpekt at gardsoverdragelser til kvinner ofte gjelder enker som eier garden i en overgangsperiode.

Tabell 9.7 viser at gjennomsnittsalderen for mannlige eiere er 3,6 år mindre enn for kvinner som eier gårdsbruk, men 6,4 år mindre for de som er nye eiere. For menn er gjennomsnittsalderen for brukerne (jf. tab 9.4) 7,1 år lavere enn for alle eiere og 5,0 år høyere enn for de nye eierne av gårdsbruk. Kvinnelige brukere (jf. tab 9.4) er i gjennomsnitt 3,4 år yngre enn nye kvinnelige eiere, og 12,7 år yngre enn alle kvinnelige eiere. Det synes derfor som kvinner i mindre grad overtar gårdsbruk for selv å drive jordbruk over tid. De eldre kvinnene som overtar gard, dominerer derved ikke statistikken over brukere i særlig grad.

Tabell 9.7 Aldersfordeling for alle eiere i 2006 og for nye eiere fra desember 2006 til desember 2007. Prosentandeler

		Aldersgruppe						Gjennomsnittsalder, år
		< 29	30-39	40-49	50-59	60-69	> 70	
Nye eiere	Menn	13,4	26,5	26,3	19,3	1,7	3,8	44,5
	Kvinner	10,2	20,0	19,4	19,3	15,4	15,7	50,9
Alle eiere	Menn	2,1	10,3	20,6	26,3	22,0	18,7	56,6
	Kvinner	2,2	10,0	16,9	20,2	20,6	30,1	60,2

Kilde: Statistisk sentralbyrå, Landbruksregisteret desember 2006 og desember 2007 og Landbruksregisteret.

9.3 Driftsformer

9.3.1 Inndeling

Som følge av at Norge er tilsluttet EØS-avtalen, er vi forpliktet til å følge EUs bestemmelser for strukturstatistikk i jordbruket. Fra og med 2003 har Norge rapportert strukturstatistikk til Eurostat i henhold til driftsforminndelingen vist nedenfor. Standard dekningsbidrag er det sentrale størrelsesmålet i inndelingen. Inndelingen er nærmere beskrevet i Statistisk Sentralbyrå-rapport 2003/23. I følge rapporten skal det ved vanlig publisering bruke følgende inndeling:

Driftsform

Korn og oljevekster
Øvrige jordbruksvekster
Hagebruksvekster
Storfe mjølkeproduksjon
Storfe kjøttproduksjon
Storfe mjølk- og kjøttproduksjon i kombinasjon
Sau
Øvrige grovfôretende dyr
Svin og fjørfe
Blandet planteproduksjon
Blandet husdyrproduksjon
Plante- og husdyrproduksjon i kombinasjon
Ikke klassifisert

En grundigere inndeling eksisterer, men vi har valgt å bruke denne hovedinndelingen i det følgende. For å tilhøre en spesiell driftsform må mer enn 2/3 av det totale dekningsbidraget komme fra vedkommende produksjon. For å tilhøre en av de blandede/kombinerte driftsformene må vedkommende produksjon utgjøre mer enn 1/3 og mindre enn eller lik 2/3 av totalt standard dekningsbidrag.

9.3.2 Driftsform og produksjon

Tabell 9.8 viser ulike driftsformer fordelt etter kjønn og andelen kvinner i de ulike produksjoner. Kvinneandelen er høyest blant bønder med sau, med en andel på nesten 18 prosent. Andelen er lavest blant produsenter som driver med melk/kjøtt og kun melk. Samdriftene gir høy andel upersonlige brukere i melkeproduksjon.

Tabell 9.8 Driftsform til menn, kvinner og upersonlige brukere. Antall og andel referansebrukere. 2006

	Antall				Kvinner, prosent	Prosent		
	Totalt	Menn	Kvinner	Uper- sonlig		Menn	Kvinner	Uper- sonlig
Korn og oljevekster	9 022	7 821	1043	158	11,6	18,7	15,9	5,6
Øvrige jordbr.vekster	3 386	2 874	427	85	12,6	6,9	6,5	3,0
Hagebruksvekster	1 576	1 180	186	210	11,8	2,8	2,8	7,5
Storfe, melk	13 306	10 330	1 280	1 696	9,6	24,7	19,5	60,5
Storfe, kjøtt	3 919	3 298	538	83	13,7	7,9	8,2	3,0
Storfe, melk og kjøtt	671	550	49	72	7,3	1,3	0,7	2,6
Sau	9 249	7 484	1637	128	17,7	17,9	25,0	4,6
Øvrig grovforetende dyr	2 972	2 387	495	90	16,7	5,7	7,5	3,2
Svin og fjørfe	1 617	1 278	206	133	12,7	3,1	3,1	4,7
Blandet planteprod.	604	488	92	24	15,2	1,2	1,4	0,9
Blandet husdyrprod.	941	804	96	41	10,2	1,9	1,5	1,5
Komb. plante og husdyr	3 955	3 363	511	81	12,9	8,0	7,8	2,9
Sum	51 218	41 857	6 560	2 801	12,8	100	100	100

Kilde: Statistisk Sentralbyrå. Den beregna totalpopulasjon 2006.

Tabell 9.8 viser også produksjonene fordelt mellom menn og kvinner som grupper. Nesten 25 prosent av de mannlige brukerne driver melkeproduksjon, mens det er litnesten 20 prosent av kvinnene. 25 prosent av kvinnene har sau, mot 18 prosent av mennene. Korn i kombinasjon med husdyr har ca 8 prosent av både mennene og kvinnene, mens nesten 19 prosent av mennene og 16 prosent av kvinnene har ren kornproduksjon.

Tabell 9.9 viser driftsform og alder fordelt på kjønn. Hovedtyngden av menn er i aldersgruppene 30–69 år. Hovedtyngden av kvinner ligger i aldersgruppen 30–49 år, men variasjonen er større. Kvinner som driver med både plante- og husdyrproduksjon har høyest andel i den yngste aldersgruppen, mens kvinner som driver med hagebruksvekster har størst andel i den eldste aldersgruppa.

Tabell 9.9 Fordeling av brukere etter aldersgruppe og driftsform. Referansebrukere

Aldersgruppe	Menn				Kvinner			
	< 30	30-49	50-69	> 70	< 30	30-49	50-69	> 70
Korn og oljevekst	2,5	43,2	51,8	2,5	2,9	51,6	43,3	2,2
Øvrige jordbruksvekster	3,4	49,5	45,4	1,6	4,9	60,9	33,0	1,2
Hagebruksvekster	2,7	39,6	54,5	3,2	4,3	52,7	38,2	4,8
Storfe, melk	3,4	47,2	48,4	1,0	5,9	60,0	32,4	1,7
Storfe, kjøtt	4,6	48,5	43,9	3,0	4,3	53,5	38,3	3,9
Storfe, melk og kjøtt	4,7	59,8	34,9	0,5	6,1	63,3	30,6	0,0
Sau	3,3	42,9	50,8	3,0	4,1	46,5	47,3	2,1
Øvrig grovforetende dyr	4,1	47,0	46,4	2,5	5,5	55,8	35,4	3,4
Svin og fjørfe	5,1	54,8	39,4	0,8	7,3	63,4	29,3	0,0
Blandet planteproduksjon	1,8	43,6	52,5	2,0	1,1	62,0	34,8	2,2
Blandet husdyrproduksjon	5,3	55,6	37,9	1,1	4,2	64,6	29,2	2,1
Komb. plante og husdyr	4,1	50,8	43,5	1,6	7,6	61,1	29,9	1,4
<i>Sum</i>	<i>3,5</i>	<i>46,5</i>	<i>48,0</i>	<i>2,0</i>	<i>4,8</i>	<i>54,6</i>	<i>38,5</i>	<i>2,2</i>

Kilde: Statistisk Sentralbyrå, Den beregna totalpopulasjon 2006.

9.3.3 Økologisk produksjon

Tabellene nedenfor viser menn og kvinners andel av økologisk jordbruksproduksjon. Tabell 9.10 viser arealet, og tabell 9.11 viser antall brukere med økologisk produksjon.

Tabell 9.10 Kvinners og menns andel av arealet til økologisk produksjon

Andel av arealet som blir brukt av:	1999		2006	
	Karensareal	Omlagt areal	Karensareal	Omlagt areal
Menn	85,3	83,9	77,8	78,6
Kvinner	14,7	16,1	15,3	12,5
Upersonlige brukere			6,9	8,9
<i>Sum, dekar</i>	<i>30 621</i>	<i>133 855</i>	<i>48 214</i>	<i>374 937</i>

Kilde: Statistisk Sentralbyrå, søknad om produksjonstilskudd, 31.07 og om tilskudd til økologisk drift 31.12.

Menn var i 2006 drivere av nesten 79 prosent av det økologiske arealet, mens nesten 13 prosent ble drevet av kvinner, og nesten 9 prosent av det omlagte arealet tilhørte upersonlige brukere.

Tabell 9.11 Brukere på enheter med økologisk drift. Prosentandel som er menn, kvinner og upersonlige brukere

Referansebruker:	Menn	Kvinner	Menn	Kvinner	Uper- sonlige
	1999				
Østfold	73,9	26,1	84,8	10,4	4,9
Akershus og Oslo	86,5	13,5		73,2	17,6
Hedmark	77,3	22,7	75,3	20,0	4,7
Oppland	83,1	16,9	84,4	10,4	5,2
Buskerud	81,7	18,3	75,5	17,3	7,3
Vestfold	83,9	16,1	70,5	17,0	12,5
Telemark	76,8	23,2	73,6	17,0	9,4
Aust-Agder	71,4	28,6	58,3	29,2	12,5
Vest-Agder	74,4	25,6	79,5	10,3	10,3
Rogaland	78,8	21,2	69,2	11,5	19,2
Hordaland	80,8	19,2	70,6	22,5	6,9
Sogn og Fjordane	77,1	22,9	76,7	19,3	4,0
Møre og Romsdal	70,4	29,6	74,1	18,0	7,9
Sør-Trøndelag	85,0	15,0	80,3	14,7	5,0
Nord-Trøndelag	88,4	11,6	82,3	12,9	4,8
Nordland	70,7	29,3	73,6	19,4	7,0
Troms	81,3	18,8	68,4	28,9	2,6
Finnmark	80,0	20,0	100,0		
Landet	79,8	20,2	77,2	16,2	6,6

Kilde: Statistisk Sentralbyrå, søknad om produksjonstilskudd, 31.07 og om tilskudd til økologisk drift 31.12.

Tabell 9.11 viser andelen menn og kvinner som driver jordbruksbedrifter med økologisk areal. For landet sett under ett var andelen kvinner 16 prosent i 2006. Tabell 9.2 viser at andelen kvinner som er brukere, er på 13,9 prosent. Kvinner er derved sterkere representert som brukere av jordbruksbedrifter med økologisk areal, enn kvinner som brukere generelt. Men kvinneandelen har gått ned fra 1999 til 2006. Aust-Agder og Troms har størst kvinneandel på økologiske enheter i 2006, mens Finnmark har minst andel. I 1999 var det Møre og Romsdal og Nord-Trøndelag som hadde hhv størst og minst kvinneandel. I 2005 ble nesten 7 prosent av enhetene som driver økologisk drevet av upersonlige eiere.

9.4 Arbeidsforbruk og utdanning

Tabell 9.12 nedenfor viser utviklingen i arbeidsforbruk. Arbeidsforbruket i jordbruket går ned både for kvinner og menn, men reduksjonen er sterkere for kvinner. Kvinner utførte i 2006-2007 24,1 prosent av arbeidet, mens andelen kvinnelige brukere i 2007 var 13,9 prosent. Kvinner utfører arbeid både som brukere, ektefelle eller samboer til brukerne, familiemedlemmer og som annen hjelp.

Tabell 9.12 Timeverk i jordbruket. Andel utført av kvinner

År	Totalt mill. timeverk	Prosentandel utført av kvinner			
		I alt	Brukere og ekte- felle/samboer	Familiehjelp	Annen hjelp
1968/69	403	31	32		24
1979/80	262	26	27	23	20
1989/90	195	25	25	27	22
1996/97	169	24	24	25	24
1998/99	166	24	24	26	26
2000/01	140	24	24	27	27
2002/03	132	24	24	27	26
2004/05	120	24	24	27	24
2006/07*	111	24	25	26	24

* Foreløpige tall

Kilde: Statistisk sentralbyrå, Jordbruksstatistikken og Budsjettnemnda for jordbruket.

Tabell 9.13 og 9.14 viser lengste utdanning for nye eiere. Total utdanning etter omfang i tabell 9.13 og landbruksutdanning i tabell 9.14. Høy utdanning blant nye eiere er vanligere blant kvinner enn blant menn, og det er minst andel kvinner med lang utdanning blant de eldste. Sammenligner vi utdanningsnivået i tabell 9.13 med tilsvarende tall for 2006, så er det kun små endringer. Blant de yngre kvinnene har 41 prosent utdanning på universitets og høghskolenivå, noe som er nesten dobbelt så hyppig som hos unge menn. Ser vi derimot på den eldste aldersgruppa som overtar gård, så har nesten 21 prosent av mennene høyere utdanning, mot kun 12 prosent av kvinnene.

Tabell 9.13 Nye eieres utdanning etter aldersgrupper.

Aldersgruppe	%andel menn med minst:			%andel kvinner med minst:		
	Grunnskole	Videre- gående	Universitet og høghskole	Grunnskole	Videre- gående	Universitet og høghskole
< 39 år	20,8	57,6	21,6	17,8	41,2	41,0
40–59 år	23,3	54,6	22,1	25,0	41,0	34,0
> 60 år	35,0	44,2	20,8	49,1	39,3	11,6
<i>Totalt</i>	<i>24,0</i>	<i>54,3</i>	<i>21,7</i>	<i>30,3</i>	<i>40,5</i>	<i>29,2</i>

Kilde: Statistisk Sentralbyrå, Landbruksregistret, desember 2006 og desember 2007.

Tabell 9.14 Nye eiere med landbruksutdanning som høyeste utdanning.

Aldersgruppe	Menn	Kvinner
< 39 år	10,0	6,5
40–59 år	8,1	3,0
> 60 år	5,3	0,4
<i>Totalt</i>	<i>8,4</i>	<i>3,2</i>

Kilde: Statistisk Sentralbyrå, Landbruksregistret, desember 2006 og desember 2007.

Tabell 9.14 viser at når landbruksutdanning er høyeste utdanning er menn i overtall i alle aldersgrupper. Det er en høy andel av unge kvinner med høyt utdanningsnivå som har overtatt gard, og langt høyere andel enn for menn, men unge kvinner velger sjeldnere landbruksutdanning som høyeste utdanning. Kvinner legger mer vekt på en utdanning utenfor landbruket. Det samme gjelder også de unge kvinner som er brukere.

9.5 Personinntekt i jordbruket og andre næringer

Kapittel 6.3 behandler personinntekt. Tabell 9.15 nedenfor viser gjennomsnittlig personinntekt for næringsdrivende med tilknytning til jordbruk, skogbruk og fiske. Det er satt opp gjennomsnittsverdier fra primærnæringene og fra lønnsinntekt og annen næring. Det siste kan også være næring med tilknytning til gården.

Etter skattereformen i 1992 blir kapitalinntekter trukket ut av personinntekt med varierende kapitalavkastningsrate (se kapittel 6.3). Tabell 9.17 og 9.18 viser forskjell mellom kjønnene, mens nivået før og etter 1992 ikke er det samme.

Tabell 9.15 viser at menn har høyere personinntekt enn kvinner. Forskjellen gjelder særlig for primærnæring og annen næring, mens kvinner de siste årene har hatt høyere lønnsinntekt enn menn. Menns personinntekt var i 1985 nesten dobbelt så stor som kvinners. Fra 1995 til 1998 var det relative forholdet nokså stabilt med kvinners personinntekt på omtrent to tredeler av mennenes. Etter 2001 har kvinnene hatt ei personinntekt som har ligget i overkant av 70 prosent av mennenes nivå.

Tabell 9.15 Gjennomsnittlig personinntekt¹⁾ for næringsdrivende med tilknytning til primærnæringene, landet²⁾. 1000 kroner

	1985	1989	1999	2004	2005	2006
Bruker og ektefelle:						
Primærnæringer (landbruk/fiske)	49,2	79,9	81,5	103,1	100,2	119,8
Annen næring	9,0	13,7	23,9	36,8	41,2	42,4
Lønnsinntekt	70,9	115,9	196,7	263,1	285,4	305,7
Personinntekt i alt	129,0	209,5	302,1	403,0	426,8	467,9
Mann:						
Primærnæringer (landbruk/fiske)	40,5	53,1	64,0	82,7	80,3	95,9
Annen næring	8,1	10,8	20,2	30,9	34,5	35,0
Lønnsinntekt	50,5	71,8	116,4	149,5	157,0	168,1
Personinntekt i alt	99,1	135,6	200,6	263,1	271,7	299,0
Kvinne:						
Primærnæringer (landbruk/fiske)	15,4	21,4	25,1	29,7	27,2	32,7
Annen næring	1,8	2,4	5,6	8,9	9,5	10,4
Lønnsinntekt	33,5	49,2	107,8	153,1	164,3	176,2
Personinntekt i alt	50,7	73,0	138,5	191,7	201,0	219,3

1) Inntekt før og etter skattereformen av 1992 er ikke uten videre sammenlignbar

2) Før 2001 gjelder tallene kun de over 5 daa

Kilde: Statistisk sentralbyrå. Bøndernes inntekt og formue.

For fylkesvis fordeling av personinntekt for bruker, se tabell 6.2.

Tabell 9.16 gir den prosentvise fordeling av tallene i tabell 9.15. Det går fram at kvinnene henter en større andel av inntekta fra lønnsinntekter. Kvinner får en meget liten andel fra annen næring, men denne andelen har vært økende etter 1999. Både menn og kvinner hadde omtrent samme andel av personinntekt fra primærnæringer, annen næring og lønnsinntekt i 1989 som i 1985. Fra 1999 til 2005 var utviklingen for både bruker og ektefelle og for menn at primærnæringen utgjorde en stadig mindre andel, og at annen næring og lønnsinntekt utgjør en større del. Det siste året har primærnæringen derimot økt sin betydning for begge disse gruppene, mens annen næring og lønnsinntekter utgjorde en mindre andel. For kvinner har hovedtrenden etter 1999 vært at primærnæringer stadig utgjør en mindre andel, og annen næring blitt stadig viktigere. Det siste året har imidlertid primærnæringen også her økt sin andel, på bekostning av lønnsinntekt.

Tabell 9.16 Gjennomsnittlig personinntekt¹⁾ for næringsdrivende med tilknytning til primærnæringene, prosentvis fordeling, landet²⁾

	1985	1989	1999	2004	2005	2006
Bruker og ektefelle:						
Primærnæringer (landbruk/fiske)	38,2	38,1	27,0	25,6	23,5	25,6
Annen næring	6,9	6,6	7,9	9,1	9,7	9,1
Lønnsinntekt	54,9	55,3	65,1	65,3	66,9	65,3
Mann:						
Primærnæringer (landbruk/fiske)	40,9	39,1	31,9	31,4	29,6	32,1
Annen næring	8,2	7,9	10,1	11,7	12,7	11,7
Lønnsinntekt	51,0	52,9	58,0	56,8	57,8	56,2
Kvinne:						
Primærnæringer (landbruk/fiske)	30,5	29,3	18,1	15,5	13,5	14,9
Annen næring	3,5	3,2	4,0	4,6	4,7	4,7
Lønnsinntekt	66,0	67,4	77,8	79,9	81,7	80,3

1) Inntekt før og etter skattereformen av 1992 er ikke uten videre sammenlignbar

2) Før 2001 gjelder tallene kun de over 5 daa

Kilde: Statistisk sentralbyrå. Bøndernes inntekt og formue.

Tabell 9.17 nedenfor er tilsvarende tabellene 6.15–6.17, og viser mann og kvinne etter hvilken andel næringsinntekta utgjør av bruttoinntekta. Det er en høyere andel av kvinner enn menn som er uten positiv næringsinntekt, 28,5 prosent kvinner mot 21,4 prosent menn. Relativt er det også langt færre kvinner enn menn som henter halvparten eller mer av bruttoinntekta fra næringsinntekta.

Tabell 9.17 Personlige brukere med selvangivelsesdata og andeler av næringsinntekt fra jordbruket i forhold til bruttoinntekt. Prosentandeler. 2006

Referanseperson	Antall brukere	Andel næringsinntekt av bruttoinntekt					
		Uten	1–9 %	10–49 %	50–89 %	> 90 %	> 50 %
Mann	41 792	21,4	20,1	34,0	18,3	6,2	24,5
Kvinne	6 451	28,5	24,0	34,4	9,8	3,2	13,0
<i>Alle</i>	<i>48 243</i>	<i>22,4</i>	<i>20,6</i>	<i>34,1</i>	<i>17,2</i>	<i>5,8</i>	<i>23,0</i>

Kilde: Statistisk sentralbyrå. Selvangivelsesdata 2006.

Tabell 9.18 nedenfor er tilsvarende tabell 6.18 og 6.19, men viser andelen menn og kvinner i de ulike inntektsgruppene. Tabellen viser at det er en større andel av kvinnene enn av mennene som havner i de laveste inntektsgruppene. Og det er en langt større andel av mennene som har inntekt over 170 211 enn tilsvarende andel kvinner. Det er de med inntekt over 170 211 kroner som i 2006 kunne utnyttet et maksimalt inntektsfradrag fullt ut.

Tabell 9.18 Brukere med selvangivelsesdata og andelen med næringsinntekt fra jordbruket etter inntektsnivå. 2006

	Antall brukere	Næringsinntekt per jordbruksbedrift, andel i gruppa. %				
		Uten	0 – 36 000	36 001– 170 210	170 211 – 222 841	> 222 842
Mann	41 792	21,4	13,6	30,7	7,9	26,4
Kvinne	6 451	28,5	17,4	33,5	6,3	14,3
<i>Alle</i>	<i>48 243</i>	<i>22,4</i>	<i>14,1</i>	<i>31,1</i>	<i>7,7</i>	<i>24,8</i>

Kilde: Statistisk sentralbyrå. Selvangivelsesdata 2006.

II DETALJERT DEL

Den detaljerte delen i resultatkontrollen har Budsjettnemnda utarbeidet som tabeller. Det er lagt opp til å gi fylkestall og/eller tall for landsdeler for de samme indikatorene som i oversiktsdelen, der slike tall kan skaffes. I de fullstendige jordbruks-tellingene inneholder kategoriene minst tre enheter i hver gruppe og i utvalgs-tellingene mist seks i hver gruppe. Dersom det er færre enheter i en kategori, er den slått sammen med kategorien under. Kategoriene kan variere litt fra år til år.

Tabelloversikt for del II:

KAP. 10	PRODUKSJONSGRUNNLAG OG STRUKTURUTVIKLING	
Tabell 1	Jordbruksarealet fordelt på fylker	162
Tabell 2	Leid areal	165
Tabell 3a-d	Strukturutvikling i korn, poteter, grønnsaker på friland og engareal	169
Tabell 3e-g	Strukturutvikling for ku, ammeku og sau	182
Tabell 3h-j	Strukturutvikling for smågris-, egg- og kyllingproduksjon	194
KAP. 11	PRODUKSJON	
Tabell 4a	Produksjon av korn	206
Tabell 4b-c	Produksjon av poteter, kumelk, meierileveranser inkl. gårdssmør og gårdsost	207
Tabell 4d-e	Produksjon av storfe- og kalvekjøtt, svinekjøtt	208
Tabell 4f-g	Produksjon av sauekjøtt, fjørefkjøtt	209
Tabell 4h	Produksjon av egg	210
KAP. 12	DISTRIKTSPOLITIKK OG SYSSELSETTING	
Tabell 5	Antall jordbruksbedrifter etter størrelse	211
Tabell 6	Kommuneklassene fordelt på fylker	215
Tabell 7a-b	Folkemengde, fylker og landsdeler	216
Tabell 8a-b	Sysselsatte i alt, etter kjønn, landsdeler og regioner	218
Tabell 9	Arbeidsforbruk i jordbruket fordelt på kjønn, fylker	220
Tabell 10a	Antall personlige brukere etter alder, fordelt på fylker	222
Tabell 10b	Gjennomsnittlig alder på bruker etter arealgrupper	226
KAP. 13	INNTEKTER	
Tabell 11a-b	Alminnelig inntekt for bruker og bruker og ektefelle fordelt på fylker	229
KAP. 14	BRUKEN AV INNSATSFAKTORER, KOSTNADSUTVIKLINGEN	
Tabell 12	Kraftfôrpriser for ulike områder	231
KAP. 15	PRISER	
Tabell 13a-c	Priser på jordbruksvarer. Produsentpriser, engrospriser, forbrukerpriser	232
KAP. 16	LIKESTILLING	
Tabell 14	Personlige brukere fordelt på kjønn, fylkestall	234
Tabell 15	Andelen kvinner av personlige brukere, fylkesvis etter arealgrupper. Prosent	236

10 Produksjonsgrunnlag og strukturutvikling

Tabell 1 Jordbruksarealet fordelt på fylker. 1000 dekar

		1979	1989	1999	2006	2007*
Østfold	Åker og hage	641	696	671	655	653
	Fulldyrket eng og beite	88	59	79	84	87
	Fulldyrket i alt	729	755	750	739	741
	Annen eng og beite	26	12	21	23	23
	Jordbruksareal i drift i alt	755	767	771	762	764
	Jordbruksareal ute av drift	5	6	4	4	4
Akershus og Oslo	Åker og hage	651	717	681	668	661
	Fulldyrka eng og beite	113	78	103	97	102
	Fulldyrka i alt	764	795	783	765	763
	Annen eng og beite	37	21	31	33	33
	Jordbruksareal i drift i alt	801	816	814	798	797
	Jordbruksareal ute av drift	8	10	6	6	6
Hedmark	Åker og hage	700	739	699	655	648
	Fulldyrka eng og beite	260	290	335	349	354
	Fulldyrka i alt	960	1 029	1 035	1 004	1 002
	Annen eng og beite	42	38	51	62	63
	Jordbruksareal i drift i alt	1 002	1 067	1 086	1 066	1 065
	Jordbruksareal ute av drift	8	7	5	5	5
Oppland	Åker og hage	379	379	331	285	275
	Fulldyrka eng og beite	425	495	554	590	600
	Fulldyrka i alt	804	874	885	875	875
	Annen eng og beite	108	90	143	181	183
	Jordbruksareal i drift i alt	912	964	1 028	1 055	1 058
	Jordbruksareal ute av drift	10	9	7	6	7
Buskerud	Åker og hage	326	342	305	279	270
	Fulldyrka eng og beite	127	131	167	183	190
	Fulldyrka i alt	453	473	472	463	460
	Annen eng og beite	47	43	51	66	70
	Jordbruksareal i drift i alt	500	516	522	529	530
	Jordbruksareal ute av drift	6	5	3	3	3
Vestfold	Åker og hage	384	402	372	350	347
	Fulldyrka eng og beite	36	28	54	63	65
	Fulldyrka i alt	420	430	426	413	412
	Annen eng og beite	10	8	10	9	9
	Jordbruksareal i drift i alt	430	438	436	422	421
	Jordbruksareal ute av drift	3	3	2	2	2
Telemark	Åker og hage	131	136	117	101	97
	Fulldyrka eng og beite	95	97	115	122	125
	Fulldyrka i alt	226	233	232	223	223
	Annen eng og beite	35	24	30	35	35
	Jordbruksareal i drift i alt	261	257	262	258	257
	Jordbruksareal ute av drift	6	8	3	2	2

Tabell 1 forts. Jordbruksarealet fordelt på fylker. 1000 dekar

		1979	1989	1999	2006	2007*
Aust- Agder	Åker og hage	37	33	24	19	19
	Fulldyrket eng og beite	69	72	85	82	81
	Fulldyrka i alt	106	105	109	101	100
	Annen eng og beite	10	9	11	13	13
	Jordbruksareal i drift i alt	116	114	120	113	113
	Jordbruksareal ute av drift	4	3	1	1	1
Vest- Agder	Åker og hage	25	26	16	13	12
	Fulldyrka eng og beite	120	130	144	138	137
	Fulldyrka i alt	145	156	159	151	150
	Annen eng og beite	31	31	43	45	46
	Jordbruksareal i drift i alt	176	187	203	196	196
	Jordbruksareal ute av drift	3	2	2	2	2
Rogaland	Åker og hage	123	145	106	64	61
	Fulldyrka eng og beite	364	399	462	504	502
	Fulldyrka i alt	487	544	568	568	563
	Annen eng og beite	265	304	400	442	451
	Jordbruksareal i drift i alt	752	848	968	1 010	1 014
	Jordbruksareal ute av drift	2	3	3	2	3
Hordaland	Åker og hage	36	28	18	11	11
	Fulldyrka eng og beite	279	281	267	227	223
	Fulldyrka i alt	315	309	285	239	234
	Annen eng og beite	162	155	186	189	191
	Jordbruksareal i drift i alt	477	464	471	428	425
	Jordbruksareal ute av drift	7	6	2	3	3
Sogn og Fjordane	Åker og hage	30	27	15	10	10
	Fulldyrka eng og beite	262	290	301	289	287
	Fulldyrka i alt	292	317	316	299	297
	Annen eng og beite	156	140	161	165	168
	Jordbruksareal i drift i alt	448	457	477	464	465
	Jordbruksareal ute av drift	5	4	3	3	3
Møre og Romsdal	Åker og hage	48	54	29	29	27
	Fulldyrka eng og beite	419	463	483	462	460
	Fulldyrka i alt	467	517	512	490	487
	Annen eng og beite	99	75	104	109	108
	Jordbruksareal i drift i alt	566	592	616	599	595
	Jordbruksareal ute av drift	10	7	6	6	5
Sør- Trøndelag	Åker og hage	195	213	187	188	187
	Fulldyrka eng og beite	441	471	501	483	478
	Fulldyrka i alt	636	684	688	671	665
	Annen eng og beite	44	36	77	102	103
	Jordbruksareal i drift i alt	680	720	765	773	769
	Jordbruksareal ute av drift	10	11	7	6	7
Nord- Trøndelag	Åker og hage	385	412	361	370	361
	Fulldyrka eng og beite	374	402	470	464	458
	Fulldyrka i alt	759	814	832	834	819
	Annen eng og beite	32	28	53	68	71
	Jordbruksareal i drift i alt	791	842	885	902	890
	Jordbruksareal ute av drift	7	6	5	4	4

Tabell 1 forts. Jordbruksarealet fordelt på fylker. 1000 dekar

		1979	1989	1999	2006	2007*
Nordland	Åker og hage	40	52	31	15	14
	Fulldyrka eng og beite	396	416	453	462	465
	Fulldyrka i alt	436	468	484	477	478
	Annen eng og beite	78	54	96	128	131
	Jordbruksareal i drift i alt	514	522	580	605	609
	Jordbruksareal ute av drift	23	12	7	6	6
Troms	Åker og hage	14	20	22	15	10
	Fulldyrka eng og beite	213	204	221	215	218
	Fulldyrka i alt	227	224	244	230	229
	Annen eng og beite	36	18	30	34	34
	Jordbruksareal i drift i alt	263	242	273	263	263
	Jordbruksareal ute av drift	16	7	2	3	3
Finnmark	Åker og hage	5	9	8	4	4
	Fulldyrka eng og beite	75	78	83	82	82
	Fulldyrka i alt	80	87	91	86	86
	Annen eng og beite	15	9	14	14	14
	Jordbruksareal i drift i alt	95	96	106	100	100
	Jordbruksareal ute av drift	7	4	2	1	1
<i>Hele landet</i>	<i>Åker og hage</i>	<i>4 150</i>	<i>4 430</i>	<i>3 995</i>	<i>3 731</i>	<i>3 669</i>
	<i>Fulldyrka eng og beite</i>	<i>4 156</i>	<i>4 384</i>	<i>4 877</i>	<i>4 896</i>	<i>4 915</i>
	<i>Fulldyrka i alt</i>	<i>8 306</i>	<i>8 814</i>	<i>8 872</i>	<i>8 628</i>	<i>8 584</i>
	<i>Annen eng og beite</i>	<i>1 233</i>	<i>1 095</i>	<i>1 511</i>	<i>1 717</i>	<i>1 748</i>
	<i>Jordbruksareal i drift i alt</i>	<i>9 539</i>	<i>9 909</i>	<i>10 382</i>	<i>10 345</i>	<i>10 331</i>
	<i>Jordbruksareal ute av drift</i>	<i>140</i>	<i>113</i>	<i>70</i>	<i>64</i>	<i>66</i>

* Foreløpig tall

Kilde: Statistisk sentralbyrå. De fullstendige jordbrukstellingene i 1979, 1989 og 1999, og beregna totalpopulasjon i 2006 og 2007.

Tabell 2 Leid jordbruksareal etter størrelse på jordbruksbedriften, fylkesvis. 1000 dekar

Arealgruppe		1979		1989		1999		2006		2007	
		Areal	%	Areal	%	Areal	%	Areal	%	Areal	%
Østfold	< 100 ¹⁾	27,3	15	21,1	11	10,0	4	4,7	2	4,5	2
	100-199	50,2	27	47,8	25	32,8	14	19,8	7	20,3	7
	200-299	42,7	23	47,2	24	43,9	18	31,3	11	33,9	12
	300-499	42,4	23	54,2	28	70,0	29	65,3	23	63,8	22
	500-799	15,4	8	17,3	9	60,1	25	67,2	24	70,0	24
	≥ 800	6,3	3	6,0	3	22,8	9	90,6	32	97,3	34
	Sum leid areal	184,4		193,6		239,6		278,8		289,8	
	Totalt areal	755		767		771		762		764	
	% leid areal	24		25		31		37		38	
Akershus og Oslo	< 100 ¹⁾	23,8	14	17,2	9	10,5	4	5,1	2	5,3	2
	100-199	39,0	22	36,2	19	29,7	12	19,8	7	20,1	7
	200-299	35,2	20	39,1	20	32,8	13	26,1	9	24,5	8
	300-499	48,1	27	60,0	31	71,9	29	62,6	21	60,8	20
	500-799	22,2	13	27,5	14	66,9	27	75,6	26	71,5	24
	≥ 800	7,7	4	13,1	7	39,5	16	105,1	36	120,9	40
	Sum leid areal	175,9		193,1		251,2		294,3		303,1	
	Totalt areal	801		816		814		798		797	
	% leid areal	22		24		31		37		38	
Hedmark	< 100 ¹⁾	50,5	23	36,7	14	27,2	8	13,3	3	12,6	3
	100-199	64,4	30	72,1	27	70,7	20	51,2	12	46,4	11
	200-299	36,3	17	61,1	23	79,1	22	66,1	16	63,3	15
	300-499	34,3	16	58,3	22	83,7	23	107,0	25	112,6	26
	500-799	20,3	9	28,0	10	62,2	17	89,1	21	87,4	20
	≥ 800	10,6	5	11,2	4	35,3	10	95,0	23	106,5	25
	Sum leid areal	216,4		267,4		358,2		421,7		428,8	
	Totalt areal	1 002		1 067		1 086		1 066		1 065	
	% leid areal	22		25		33		40		40	
Oppland	< 100 ¹⁾	50,9	32	37,7	18	31,6	11	19,1	5	16,4	5
	100-199	54,4	34	87,4	43	99,3	33	76,3	22	73,0	20
	200-299	27,2	17	46,0	22	83,6	28	98,2	28	96,8	27
	300-499	20,8	13	23,7	12	51,5	17	94,1	27	101,4	28
	500-799	3,9	2	7,1	3	28,1	9	42,3	12	47,1	13
	≥ 800	1,0	1	3,8	2	3,4	1	23,5	7	28,2	8
	Sum leid areal	158,2		205,7		297,5		353,5		362,9	
	Totalt areal	912		964		1 028		1 055		1 058	
	% leid areal	17		21		29		33		34	
Buskerud	< 100 ¹⁾	29,7	31	24,0	23	17,8	11	7,7	4	6,5	3
	100-199	33,3	35	41,1	39	45,4	29	36,2	18	33,5	16
	200-299	15,8	17	21,3	20	37,3	24	40,6	20	39,6	19
	300-499	12,1	13	14,4	14	35,6	23	49,0	24	51,0	24
	500-799	3,9	4	3,2	3	13,3	9	41,6	20	44,4	21
	≥ 800			0,5	0	6,1	4	28,6	14	37,0	17
	Sum leid areal	94,7		104,4		155,5		203,7		211,9	
	Totalt areal	500		516		522		529		530	
	% leid areal	19		20		30		39		40	

Tabell 2 forts. Leid jordbruksareal etter størrelse på jordbruksbedriften, fylkesvis. 1000 dekar

Arealgruppe		1979		1989		1999		2006		2007	
		Areal	%	Areal	%	Areal	%	Areal	%	Areal	%
Vestfold	< 100 ¹⁾	20,3	20	14,7	14	6,3	4	3,6	2	3,4	2
	100-199	36,4	36	33,6	32	25,2	18	16,4	9	14,6	8
	200-299	21,5	22	28,0	26	31,8	23	20,4	12	18,0	10
	300-499	15,3	15	21,2	20	41,2	29	44,7	26	43,0	25
	500-799	6,0	6	7,0	7	20,4	14	42,2	24	43,3	25
	≥ 800	0,3	0	1,5	1	15,6	11	46,7	27	55,9	32
	Sum leid areal	99,8		106,1		140,4		174,0		178,3	
	Totalt areal	430		438		436		422		421	
% leid areal	23		24		32		41		42		
Telemark	< 100 ¹⁾	32,4	51	25,2	37	20,2	19	10,0	8	9,3	7
	100-199	19,5	31	25,9	38	34,6	32	29,0	23	26,7	21
	200-299	6,9	11	11,7	17	25,9	24	24,5	19	27,1	21
	300-499	3,5	5	4,9	7	20,3	19	39,8	31	38,1	30
	500-799	1,4	2	0,1	0	7,6	7	17,5	14	19,8	15
	≥ 800							7,5	6	9,1	7
	Sum leid areal	63,7		67,7		108,6		128,3		130,1	
	Totalt areal	261		257		262		258		257	
% leid areal	24		26		41		50		51		
Aust-Agder	< 100 ¹⁾	20,0	54	15,4	38	12,5	22	4,9	8	4,1	6
	100-199	11,1	30	16,9	42	24,0	42	18,1	28	16,7	26
	200-299	3,1	8	6,0	15	11,3	20	17,1	27	16,9	26
	300-499	2,4	6	1,4	4	7,0	12	16,9	26	19,4	30
	500-799	0,3	1	0,3	1	2,2	4	5,8	9	6,4	10
	≥ 800					0,9	1	1,1	2	1,2	2
	Sum leid areal	37,0		40,0		57,7		64,0		64,7	
	Totalt areal	116		114		120		113		113	
% leid areal	32		35		48		56		57		
Vest-Agder	< 100 ¹⁾	30,1	52	22,4	32	17,3	19	9,0	9	8,4	8
	100-199	19,2	33	31,4	45	34,9	38	22,8	22	22,5	22
	200-299	5,0	9	11,5	17	23,6	26	27,7	27	27,7	27
	300-499	2,6	4	3,1	4	14,9	16	31,6	31	33,2	33
	500-799	0,8	1	0,6	1	1,5	2	9,1	9	8,9	9
	≥ 800							1,7	2	1,8	2
	Sum leid areal	57,6	135	69,1		92,3		101,9		102,4	
	Totalt areal	176		187		203		196		196	
% leid areal	33		37		46		52		52		
Rogaland	< 100 ¹⁾	42,7	35	30,0	20	19,9	9	12,9	4	11,9	4
	100-199	47,9	39	67,1	45	70,0	31	53,8	17	52,8	16
	200-299	17,4	14	29,2	20	72,3	33	77,0	24	75,0	23
	300-499	9,3	8	17,2	12	48,6	22	97,0	30	97,1	30
	500-799	1,2	1	2,2	1	9,3	4	55,1	17	62,2	19
	≥ 800	3,2	3	2,1	1	2,3	1	26,1	8	33,2	10
	Sum leid areal	121,8		147,8		222,4		321,8		332,2	
	Totalt areal	752		848		968		1010		1014	
% leid areal	16		17		23		32		33		

Tabell 2 forts. Leid jordbruksareal etter størrelse på jordbruksbedriften, fylkesvis. 1000 dekar

Arealgruppe		1979		1989		1999		2006		2007*	
		Areal	%	Areal	%	Areal	%	Areal	%	Areal	%
Hordaland	< 100 ¹⁾	46,9	56	40,7	38	40,2	27	26,3	15	24,5	14
	100-199	29,6	35	53,0	49	71,1	48	57,8	33	56,8	33
	200-299	4,5	5	11,3	10	26,6	18	41,7	24	42,5	24
	300-499	2,9	3	2,5	2	9,9	7	34,2	20	37,5	22
	500-799	0,1	0	0,3	0	0,5	0	11,4	7	12,8	7
	≥ 800					0,3	0	2,2	1	2,0	1
	Sum leid areal	84,0		107,7		148,6		173,4		176,0	
	Totalt areal	477		464		471		428		425	
% leid areal	18		23		32		41		41		
Sogn og Fjordane	< 100 ¹⁾	47,8	67	34,7	45	29,5	26	17,9	11	15,9	10
	100-199	20,3	28	35,9	47	64,8	56	62,9	40	60,3	38
	200-299	1,7	2	4,8	6	16,8	15	49,3	32	52,0	33
	300-499	1,4	2	0,6	1	3,7	3	23,0	15	26,6	17
	500-799	0,5	1	0,6	1			2,4	2	3,6	2
	≥ 800									0,4	0
	Sum leid areal	71,8		76,7		114,9		155,4		158,7	
	Totalt areal	448		457		477		464		465	
% leid areal	16		17		24		33		34		
Møre og Romsdal	< 100 ¹⁾	53,1	48	39,9	26	27,1	12	15,2	6	13,6	5
	100-199	43,7	39	83,7	54	89,7	40	65,8	24	61,7	23
	200-299	11,1	10	25,3	16	72,7	32	91,2	33	85,6	31
	300-499	3,1	3	5,8	4	30,2	13	74,4	27	81,1	30
	500-799			1,1	1	4,8	2	21,8	8	27,3	10
	≥ 800			0,3	0	1,5	1	4,8	2	5,2	2
	Sum leid areal	111,0		156,0		226,0		273,2		274,4	
	Totalt areal	636		684		688		599		595	
% leid areal	17		23		33		46		46		
Sør-Trøndelag	< 100 ¹⁾	31,4	25	23,7	14	15,2	6	8,0	3	7,5	3
	100-199	53,7	43	74,8	44	72,6	30	46,4	16	43,4	15
	200-299	22,7	18	43,1	26	88,2	36	75,9	26	70,7	24
	300-499	10,5	8	16,5	10	51,9	21	100,4	34	106,5	36
	500-799	1,4	1	4,9	3	9,9	4	42,2	14	45,1	15
	≥ 800	6,3	5	5,4	3	5,4	2	19,8	7	22,1	8
	Sum leid areal	126,0		168,4		243,3		292,6		295,2	
	Totalt areal	680		720		765		773		769	
% leid areal	19		23		32		38		38		
Nord-Trøndelag	< 100 ¹⁾	22,9	22	15,4	12	11,6	6	5,7	2	5,2	2
	100-199	40,7	39	54,8	42	54,5	28	36,6	14	33,7	13
	200-299	24,8	24	35,8	28	61,7	32	59,5	23	57,4	22
	300-499	13,9	13	20,4	16	52,9	27	87,8	34	91,5	36
	500-799	1,8	2	3,2	2	11,6	6	44,1	17	45,1	18
	≥ 800	0,6	1			1,2	1	23,0	9	26,9	10
	Sum leid areal	104,7		129,6		193,5		256,7		259,8	
	Totalt areal	791		842		885		902		890	
% leid areal	13		15		22		28		29		

Tabell 2 forts. Leid jordbruksareal etter størrelse på jordbruksbedriften, fylkesvis. 1000 dekar

Arealgruppe		1979		1989		1999		2006		2007*	
		Areal	%	Areal	%	Areal	%	Areal	%	Areal	%
Nordland	< 100 ¹⁾	45,6	35	33,6	20	25,8	11	10,5	4	9,5	4
	100-199	56,5	43	75,4	44	65,8	29	43,6	16	40,4	15
	200-299	22,4	17	47,7	28	75,0	33	72,1	27	71,4	27
	300-499	4,6	4	12,5	7	51,6	23	90,3	34	91,9	35
	500-799	0,9	1	2,8	2	6,5	3	33,7	13	39,2	15
	≥ 800			0,1	0	1,1	0	15,7	6	18,6	7
	Sum leid areal	130,0		172,1		225,8		265,9		270,9	
Totalt areal		514		522		580		605		609	
% leid areal		25		33		39		44		44	
Troms	< 100 ¹⁾	27,1	44	21,5	25	17,5	14	7,1	5	6,0	4
	100-199	24,1	39	36,5	43	40,3	33	28,9	21	27,8	20
	200-299	8,6	14	19,7	23	37,2	31	39,8	29	37,9	27
	300-499	1,6	3	5,7	7	23,2	19	44,1	32	44,9	32
	500-799	0,4	1	1,1	1	3,6	3	15,6	11	20,0	14
	≥ 800							2,8	2	3,9	3
	Sum leid areal	61,8		84,4		121,8		138,4		140,5	
Totalt areal		263		242		273		263		263	
% leid areal		24		35		45		53		53	
Finnmark	< 100 ¹⁾	6,5	31	4,6	16	4,0	10	1,1	2	0,8	2
	100-199	8,9	43	9,2	32	8,3	20	5,4	12	4,4	10
	200-299	4,1	20	9,9	35	12,3	30	9,7	22	9,6	21
	300-499	0,7	4	4,0	14	10,2	25	18,5	41	18,5	41
	500-799	0,6	3	0,7	3	6,5	16	8,5	19	9,8	22
	≥ 800							1,5	3	1,9	4
	Sum leid areal	20,7		28,5		41,3		44,6		44,9	
Totalt areal		95		96		106		100		100	
% leid areal		22		30		39		45		45	
Hele landet	< 100 ¹⁾	608,9	32	458,6	20	344,2	11	182,1	5	165,3	4
	100-199	652,8	34	882,9	38	933,7	29	690,8	18	655,0	17
	200-299	311,0	16	498,8	22	832,1	26	868,1	22	849,8	22
	300-499	229,6	12	326,3	14	678,3	21	1 080,6	27	1 118,8	28
	500-799	81,1	4	107,7	5	315,0	10	625,1	16	663,8	17
	≥ 800	36,3	2	44,0	2	135,2	4	495,6	13	572,0	15
	Sum leid areal	1 920		2 318		3 239		3 942,2		4 024,7	
Totalt areal		9 539		9 909		10 382		10 345		10 331	
% leid areal		20		23		31		38		39	

* Foreløpige tall

1) Til og med 1999 gjelder tallene størrelsesgruppen 5–99 daa

Kilde: Statistisk sentralbyrå. 1979, 1989 og 1999 de fullstendige jordbrukstellingene, og totalpopulasjonen i 2006 og 2007.

Tabell 3a Antall jordbruksbedrifter med korn. Etter størrelse på kornarealet

Arealgruppe	1979		1989		1999		2006		2007*		
	Antall	%	Antall	%	Antall	%	Antall	%	Antall	%	
Østfold	< 99	2 667	55	2 000	44	1 070	32	484	20	474	20
	100-199	1 343	27	1 407	31	1 048	32	749	31	714	30
	200-299	522	11	630	14	582	18	478	20	486	21
	300-499	300	6	385	9	444	13	442	18	431	18
	500-799	45	1	74	2	142	4	165	7	161	7
	> 800	8	0	10	0	31	1	83	3	80	3
	Antall bruk	4 885		4 506		3 317		2 401		2 346	
1000 daa	584,6		648,3		611,9		619,6		610,4		
Akershus og Oslo	< 99	2 756	57	1 944	45	899	30	449	20	424	20
	100-199	1 121	23	1 105	26	825	28	627	28	601	28
	200-299	523	11	620	14	503	17	425	19	417	19
	300-499	303	6	456	11	506	17	433	19	400	18
	500-799	101	2	129	3	188	6	223	10	221	10
	> 800	17	0	26	1	51	2	98	4	105	5
	Antall bruk	4 821		4 280		2 972		2 255		2 168	
1000 daa	592,2		673,6		640,5		637,9		629,4		
Hedmark	< 99	5 090	74	3 512	64	1 548	44	638	28	597	27
	100-199	1 001	15	1 089	20	899	26	646	28	615	28
	200-299	384	6	456	8	447	13	360	16	359	16
	300-499	282	4	350	6	412	12	378	17	365	17
	500-799	88	1	93	2	147	4	190	8	187	9
	> 800	17	0	23	0	43	1	75	3	77	4
	Antall bruk	6 862		5 523		3 496		2 287		2 200	
1000 daa	591,2		614,3		595,0		569,1		561,1		
Oppland	< 99	3 607	80	2 355	70	1 115	54	642	44	585	43
	100-199	618	14	665	20	548	27	442	30	423	31
	200-299	177	4	230	7	246	12	210	14	201	15
	300-499	84	2	104	3	118	6	131	9	123	9
	500-799	7 ¹⁾	0	14 ¹⁾	0	32 ¹⁾	1	31	2	32	2
	> 800							10	1	10	1
	Antall bruk	4 493		3 368		2 059		1 466		1 374	
1000 daa	279,7		281,8		249,9		226,1		237,3		
Buskerud	< 99	2 577	73	1 975	64	997	49	487	36	451	35
	100-199	694	20	759	25	631	31	448	33	433	34
	200-299	172	5	207	7	220	11	193	14	178	14
	300-499	81	2	107	3	142	7	157	12	148	12
	500-799	17 ¹⁾	0	23 ¹⁾	1	32	2	47	3	47	4
	> 800					5	0	18	1	21	2
	Antall bruk	3 541		3 071		2 027		1 350		1 278	
1000 daa	272,8		293,4		265,4		245,2		286,5		

1) Noen har > 800 dekar

Tabell 3a forts.   Antall jordbruksbedrifter med korn. Etter størrelse på kornarealet

Arealgruppe	1979		1989		1999		2006		2007*		
	Antall	%	Antall	%	Antall	%	Antall	%	Antall	%	
Vestfold	< 99	2 234	64	1 740	56	902	42	476	32	466	32
	100-199	953	27	991	32	786	36	534	36	486	34
	200-299	232	7	260	8	288	13	236	16	227	16
	300-499	74	2	87	3	133	6	160	11	161	11
	500-799	14	0	11 ¹⁾	0	38	2	74	5	69	5
	> 800	3	0			8	0	18	1	26	2
	Antall bruk	3 510		3 089		2 155		1 498		1 435	
1000 daa	333,8		330,5		301,5		292,1		286,5		
Telemark	< 99	1 896	90	1 371	82	764	70	371	56	344	55
	100-199	173	8	249	15	236	22	175	27	165	27
	200-299	26	1	37	2	58	5	64	10	60	10
	300-499	12 ²⁾	0	15 ²⁾	1	22	2	38	6	36	6
	500-799					6 ¹⁾	0	12 ¹⁾	2	16 ¹⁾	2
	Antall bruk	2 107		1 672		1 086		660		621	
	1000 daa	100,1		108,7		95,3		83,5		80,1	
Aust-Agder	< 99	799	99	466	96	189	86	77	77	75	72
	100-199	8	1	14	3	26	12	26	26	19	18
	200-299	3	0	5 ³⁾	1	5	2	6	6	6	6
	300-499							3 ¹⁾	3	4 ¹⁾	4
	500-799					6	3				
	Antall bruk	810		485		221		113		104	
	1000 daa	16,1		15,3		12,6		10,1		9,8	
Vest-Agder	< 99	430	98	306	97	125	88	88	88	80	75
	100-199	8 ⁴⁾	2	10 ⁴⁾	4	12	8	14	14	16	15
	200-299					5	4	6	6	6	6
	300-499							4	4	4	4
	Antall bruk	438		316		142		112		106	
	1000 daa	9,2		10,0		7,8		9,0		8,6	
	Rogaland	< 99	1 253	97	1 048	94	583	88	296	72	280
100-199		33	3	59	5	62	9	78	19	72	19
200-299		4 ³⁾	0	11 ³⁾	1	10	2	23	6	21	5
300-499						6 ²⁾	1	6	1	5	1
500-799								7 ¹⁾	1	6	2
> 800						6	1				
Antall bruk		1 290		1 118		661		410		384	
1000 daa	33,3		44,0		36,4		36,2		33,7		

1) Noen har > 800 dekar

2) Noen har > 500 dekar

3) Noen har > 300 dekar

4) Noen har > 200 dekar

Tabell 3a forts. Antall jordbruksbedrifter med korn. Etter størrelse på kornarealet

Arealgruppe	1979		1989		1999		2006		2007*		
	Antall	%	Antall	%	Antall	%	Antall	%	Antall	%	
Hordaland	< 99	86 ¹⁾	100	34 ¹⁾	100	21 ¹⁾	100	8 ¹⁾	100	7	100
	Antall bruk	86		34		21		8		7	
	1000 daa	1,8		1,3		0,6		0,2		0,2	
Sogn og Fjordane	< 99	60 ¹⁾	100	32 ¹⁾	100	25 ¹⁾	100	12 ¹⁾	100	10	100
	Antall bruk	60		32		25		12		10	
	1000 daa	1,8		1,2		1,2		0,5		0,4	
Møre og Romsdal	< 99	353	94	443	88	176	78	116	62	103	59
	100-199	20	6	55	11	42	19	50	27	46	26
	200-299	3	0	7 ²⁾	1	5	2	12	6	17	10
	300-499					4	2	9 ³⁾	5	8 ³⁾	5
	Antall bruk	376		505		227		187		174	
	1000 daa	13,0		26,9		16,8		20,5		19,5	
Sør-Trøndelag	< 99	2 102	84	1 374	71	709	55	498	44	459	41
	100-199	292	12	393	20	369	29	362	32	375	34
	200-299	78	3	110	6	142	11	159	14	155	14
	300-499	24	1	40	2	65	5	95	8	100	9
	500-799	3	0	9	0	6	0	19	2	18	2
	> 800					3	0	3	0	4	0
	Antall bruk	2 499		1 926		1 294		1 136		1 111	
	1000 daa	135,9		157,6		152,7		168,0		169,3	
Nord-Trøndelag	< 99	2 593	72	1 858	60	1 010	47	682	36	598	34
	100-199	692	19	799	26	675	31	603	32	596	34
	200-299	222	6	275	9	280	13	301	16	288	16
	300-499	82	2	131	4	176	8	227	12	226	13
	500-799	11 ⁴⁾	0	19 ⁴⁾	1	20 ⁴⁾	1	58	3	58	3
	> 800							7	0	10	1
	Antall bruk	3 600		3 082		2 161		1 878		1 776	
1000 daa	286,0		317,7		291,5		325,3		318,6		

1) Noen har > 99 dekar

2) Noen har > 300 dekar

3) Noen har > 500 dekar

4) Noen har > 800 dekar

Tabell 3a forts. Antall jordbruksbedrifter med korn. Etter størrelse på kornarealet

Arealgruppe	1979		1989		1999		2006		2007*		
	Antall	%	Antall	%	Antall	%	Antall	%	Antall	%	
Nordland	< 99	128	97	76	82	36	80	40	78	32	76
	100-199	4 ¹⁾	3	17 ¹⁾	18	9 ¹⁾	20	5	10	4	10
	200-299							6	12	6	14
	300-499					9	20				
	Antall bruk	132		93		45		51		42	
	1000 daa	2,9		5,3		2,6		3,5		2,9	
Troms	< 99	22	100	3	100			4	100		
	Antall bruk	22		3		0		4		2	
	1000 daa	0,2		0,0		0,0		0,1		0,0	
Finnmark	Antall bruk									2	
	1000 daa									0,0	
<i>Hele landet</i>	< 99	28 651	72	20 534	62	10 165	46	5 366	34	4 987	33
	100-199	6 960	18	7 611	23	6 170	28	4 761	30	4 567	30
	200-299	2 346	6	2 848	9	2 793	13	2 479	16	2 427	16
	300-499	1 242	3	1 677	5	2 026	9	2 081	13	2 009	13
	500-799	283	1	367	1	609	3	826	5	815	5
	> 800	50	0	66	0	146	1	315	2	335	2
	Antall bruk	39 532		33 103		21 909		15 828		15 140	
1000 daa	3 252		3 530		3 282		3 247		3 184		

* Foreløpig tall

1) Noen har > 200 dekar

Kilde: Statistisk sentralbyrå. De fullstendige jordbrukstellingene i 1979, 1989 og 1999 og beregna totalpopulasjon i 2006 og 2007.

Tabell 3b Antall jordbruksbedrifter med potet. Etter størrelse på potetarealet

Arealgruppe	1979		1989		1999		2006		2007*		
	Antall	%	Antall	%	Antall	%	Antall	%	Antall	%	
Østfold	< 10	2 903	91	977	77	253	60	67	42	64	43
	10-49	246	8	195	15	89	21	50	31	40	27
	50-99	45	1	71	6	50	12	18	11	19	13
	100-199	3	0	19	2	28 ²⁾	6	21	13	21	14
	200-299									5	3
	Antall bruk	3 197		1 263		420		159		149	
Antall daa	13 609		13 546		9 939		6 451		6 700		
Akershus og Oslo	< 10	3 130	94	934	85	184	66	65	51	52	47
	10-49	162	5	114	10	48	17	23	18	18	16
	50-99	28	1	44	4	36	13	21	16	20	18
	100-199	6 ²⁾	0	6	1	8	3	12	9	14 ²⁾	13
	200-299					3	1	4	3		
	> 300							3	2	6	5
Antall bruk	3 326		1 098		279		128		110		
Antall daa	10 318		7 256		5 686		5 977		6 813		
Hedmark	< 10	5 837	90	2 438	77	486	46	135	25	115	23
	10-49	498	8	417	13	234	22	97	18	83	16
	50-99	144	2	210	7	175	16	110	21	107	21
	100-199	36	1	96	3	121	11	128	24	127	25
	200-299	4 ³⁾	0	10	0	37	3	38	7	41	8
	> 300			8	0	12	1	27	5	33	7
Antall bruk	6 519		3 179		1 065		535		506		
Antall daa	34 825		46 081		48 987		49 029		51 991		
Oppland	< 10	7 288	94	3 332	89	885	78	239	57	186	53
	10-49	386	5	262	7	119	10	67	16	63	18
	50-99	105	1	140	4	92	8	63	15	59	17
	100-199	8	0	20	1	36	3	38	9	33	9
	200-299			3 ³⁾		7	1	13 ³⁾	3	12 ³⁾	3
	Antall bruk	7 787		3 757		1 139		420		353	
Antall daa	26 707		22 715		16 735		15 326		14 138		
Buskerud	< 10	4 090	98	1 539	93	331	81	99	67	86	67
	10-49	96	2	88	5	48	12	33 ⁴⁾	22	23	18
	50-99	8 ¹⁾	0	15	1	16	4			4	3
	100-199			5	0	12 ²⁾	2	8	5	7	5
	200-299							4	3	3	2
	> 300							3	2	5	4
Antall bruk	4 194		1 647		407		147		128		
Antall daa	7 556		5 228		4 653		3 980		4 142		

1) Noen med > 100 dekar

2) Noen med > 200 dekar

3) Noen med > 300 dekar

4) Noen med 50-99 dekar

5) Noen med 200-299 dekar

Tabell 3b forts. Antall jordbruksbedrifter med potet. Etter størrelse på potetarealet

Arealgruppe	1979		1989		1999		2006		2007*			
	Antall	%	Antall	%	Antall	%	Antall	%	Antall	%		
Vestfold	< 10	1 999	84	625	60	124	31	34	17	27	15	
	10-49	367	15	295	29	164	41	56	29	54	30	
	50-99	22	1	101	10	81	20	55	28	39	21	
	100-199			13 ¹⁾	1	30	7	29	15	38	21	
	200-299					4	1	16	8	16	9	
	> 300							6	3	8	4	
	Antall bruk	2 388		1 034		403		196		182		
Antall daa	12 339		16 979		15 181		16 439		17 371			
Telemark	< 10	3 637	97	1 386	91	199	79	52	57	47	55	
	10-49	97	3	108	7	30	12	22	24	20	24	
	50-99	9 ³⁾	0	17	1	14	6	9	10	8	9	
	100-199			5	0	7	3	5	5	5	6	
	200-299							4 ³⁾	3	5 ³⁾	6	
	Antall bruk	3 743		1 516		251		92		85		
	Antall daa	6 937		5 686		3 045		2 937		2 984		
Aust-Agder	< 10	2 262	97	939	90	169	78	35	47	32	49	
	10-49	79	3	97	9	30	14	21	28	14	22	
	50-99	3	0	8 ¹⁾	1	15	7	10	13	10	15	
	100-199			3	0	3	1	9 ³⁾	11	9	14	
	Antall bruk	2 344		1 047		217		75		65		
	Antall daa	4 950		4 081		2 393		2 658		2 255		
	Vest-Agder	< 10	2 996	98	1 210	97	184	88	45	67	44	71
10-49		49	2	34	3	22	11	19	28	13	21	
50-99		4 ²⁾	0	3	0	3 ²⁾	1	3 ²⁾	3	5 ²⁾	8	
Antall bruk		3 049		1 247		209		67		62		
Antall daa		4 701		2 120		959		747		781		
Rogaland		< 10	5 445	92	2 481	85	557	70	173	51	139	47
		10-49	442	7	388	13	198	25	108	32	88	30
	50-99	21	0	41	1	43 ³⁾	5	41	12	42	14	
	100-199			7	0			13	4	22 ¹⁾	7	
	200-299							6 ³⁾	2			
	> 300									4	1	
	Antall bruk	5 908		2 917		798		341		295		
Antall daa	18 225		15 403		8 630		9 382		10 047			

1) Noen med > 200dekar

2) Noen med > 100 dekar

3) Noen med > 300 dekar

4) Noen har 200-299 dekar

Tabell 3b forts. Antall jordbruksbedrifter med potet. Etter størrelse på potetarealet

Arealgruppe	1979		1989		1999		2006		2007*		
	Antall	%	Antall	%	Antall	%	Antall	%	Antall	%	
Hordaland	< 10	7 326	100	2 536	100	359 ¹⁾	100	100 ¹⁾	100	80 ¹⁾	100
	10-49	16	0	9	0						
	Antall bruk	7 342		2 545		359		100		80	
	Antall daa	6 108		2 118		515		188		172	
Sogn og Fjordane	< 10	6 291	99	3 068	98	581	94	211	86	182	86
	10-49	58 ²⁾	1	66 ²⁾	2	34	6	30	12	25	12
	50-99							5	2	5	2
	Antall bruk	6 349		3 134		614		246		212	
	Antall daa	7 093		4 138		1 548		1 318		1 245	
Møre og Romsdal	< 10	8 085	100	3 343	98	432	92	109	82	87	78
	10-49	37	0	54	2	26	6	12	9	14	13
	50-99	3 ³⁾	0	11	0	8	2	8	6	7	6
	100-199			3	0	6 ⁴⁾	1	4 ⁴⁾	3	4 ⁴⁾	4
	Antall bruk	8 125		2 354		472		133		112	
	Antall daa	9 077		5 307		2 632		2 019		1 882	
Sør-Trøndelag	< 10	5 482	99	2 245	95	605	90	175	80	142	77
	10-49	79 ²⁾	1	93	4	53	8	32	15	30	16
	50-99			16 ⁴⁾	1	12	2	8	4	8	4
	100-199					4 ⁴⁾	0	5 ⁴⁾	2	5 ⁴⁾	3
	Antall bruk	5 562		2 354		674		220		185	
	Antall daa	9 553		6 030		3 794		2 426		2 373	
Nord-Trøndelag	< 10	4 917	90	1 790	80	486	63	140	40	110	37
	10-49	448	8	303	14	148	19	92	26	85	28
	50-99	99	2	117	5	106	14	68	20	57	19
	100-199	13 ⁴⁾	0	26 ⁴⁾	1	23	3	42	12	40	13
	200-299					5	1	6 ⁵⁾	1	8 ⁵⁾	3
	Antall bruk	5 477		2 236		768		348		300	
	Antall daa	26 177		21 234		16 028		14 202		14 076	

- 1) Noen har > 10 dekar
- 2) Noen har > 50 dekar
- 3) Noen har > 100 dekar
- 4) Noen har > 200 dekar
- 5) Noen har > 300 dekar

Tabell 3b forts. Antall jordbruksbedrifter med potet. Etter størrelse på potetarealet

Arealgruppe	1979		1989		1999		2006		2007*		
	Antall	%	Antall	%	Antall	%	Antall	%	Antall	%	
Nordland	< 10	6 894	99	3 146	96	1 101	91	482	87	410	86
	10-49	92	1	126	4	106	9	56	10	45	9
	50-99	5	0	6	0	7 ¹⁾	0	14	3	19 ¹⁾	4
	100-199							3	1		
	Antall bruk	6 991		3 278		1 214		555		474	
	Antall daa	10 170		6 861		4 587		3 245		3 130	
Troms	< 10	4 542	99	2 174	98	799	92	329	85	292	85
	10-49	32	1	52	2	62	7	39	10	30	9
	50-99			3	0	4 ¹⁾	0	9	2	11	3
	100-199							6	2	7	2
	> 200							3	1	3 ²⁾	1
	Antall bruk	4 574		2 229		865		386		343	
Antall daa	5 139		3 720		2 904		3 938		3 942		
Finnmark	< 10	520	100	255	96	98	93	47	89	43	91
	10-49	9	2	11	4	7	7	6	11	4	9
	Antall bruk	522		266		105		53		47	
	Antall daa	529		407		306		198		168	
<i>Hele landet</i>	< 10	83 644	96	34 418	90	7 831	76	2 536	60	2 136	58
	10-49	3 184	4	2 711	7	1 420	14	762	18	650	18
	50-99	492	1	802	2	657	6	443	11	418	11
	100-199	69	0	199	1	276	3	320	8	327	9
	200-299	7	0	17	0	61	1	92	2	94	3
	> 300					15	0	48	1	63	2
	Antall bruk	87 396		37 101		10 257		4 201		3 688	
	Antall daa	214 013		188 929		148 522		140 460		144 210	

* Foreløpig tall

1) Noen har > 100 dekar

2) Noen har > 300 dekar

Kilde: Statistisk sentralbyrå. De fullstendige jordbrukstellingene i 1979, 1989 og 1999 og beregna totalpopulasjon i 2006 og 2007.

Tabell 3c Antall jordbruksbedrifter med grønnsaker på friland. Etter grønnsaksarealet

Arealgruppe	1979		1989		1999		2006		2007*		
	Antall	%	Antall	%	Antall	%	Antall	%	Antall	%	
Østfold	< 10	1 371	90	283	70	59	34	15	10	22	12
	10–49	136	9	109	27	87	50	63	42	79	42
	50–99	15 ¹⁾	1	11	3	20	12	51	34	58	31
	100–199			3 ²⁾		7 ²⁾	4	16	11	25	13
	> 200							5	3	5	3
	Antall	1 522		406		173		150		189	
Antall daa	5 444		4 257		4 718		8 461		10 665		
Akershus og Oslo	< 10	1 244	93	152	72	29	41	21	27	23	29
	10–49	74	6	43	20	29	41	26	33	20	25
	50–99	13 ¹⁾	1	16 ¹⁾	7	7	10	24	30	23	29
	100–199					6	8	8 ²⁾	11	14 ²⁾	17
	Antall	1 331		211		71		79		80	
Antall daa	3 255		2 379		2 098		3 863		4 236		
Hedmark	< 10	1 525	91	196	60	56	33	28	25	24	20
	10–49	105	6	78	24	60	35	54	49	54	45
	50–99	30	2	32	10	39	23	13	12	26	22
	100–199	8 ²⁾		15	5	12	7	12	11	10	8
	> 200			3	1	4	2	4	4	6	5
	Antall	1 668		324		171		111		120	
Antall daa	6 364		7 017		6 947		5 160		6 381		
Oppland	< 10	1 177	92	161	67	43	35	29	29	25	25
	10–49	92	7	64	26	49	40	45	45	48	48
	50–99	12	1	11	5	17	14	11	11	13	13
	100–199	3		6 ²⁾	2	10	8	6	6	7	7
	> 200					4	3	8	8	8	8
	Antall bruk	1 284		242		123		99		101	
Antall daa	3 918		3 477		5 490		7 120		7 444		
Buskerud	< 10	1 397	89	248	64	55	35	25	19	25	23
	10–49	134	9	97	25	57	37	41	32	33	30
	50–99	27	2	28	7	20	13	28	22	24	22
	100–199	10	1	17 ²⁾	4	17	11	20	15	11	10
	> 200					7	4	16	12	16	15
	Antall bruk	1 568		390		156		130		109	
Antall daa	7 286		6 795		7 186		10 800		9 914		
Vestfold	< 10	1 078	77	228	41	59	18	30	13	21	9
	10–49	272	19	253	45	136	42	88	38	68	30
	50–99	40	3	59	11	81	25	67	29	77	34
	100–199	8	1	17 ²⁾	3	38	12	32	14	46	20
	> 200					7	2	17	7	17	7
	Antall bruk	1 398		557		321		234		229	
Antall daa	11 419		13 431		16 715		16 972		19 678		

1) Noen med > 100 dekar, 2) Noen med > 200 dekar

Tabell 3c forts. Antall jordbruksbedrifter med grønnsaker på friland. Etter grønnsaksarealet

Arealgruppe		1979		1989		1999		2006		2007*	
		Antall	%	Antall	%	Antall	%	Antall	%	Antall	%
Telemark	< 10	1 343	97	207	87	40	58	19	45	17	43
	10-49	44 ¹⁾	3	30 ¹⁾	13	22	32	17	40	13	33
	50-99					4	6	3	7	6	15
	100-199					3	4	3	7	4	10
	Antall bruk	1 387		237		69		42		40	
	Antall daa	1 879		1 014		1 287		971		1 321	
Aust-Agder	< 10	939	87	255	75	32	36	9	20	10	22
	10-49	123	11	75	22	44	49	22	49	19	41
	50-99	15 ²⁾	1	11 ²⁾	3	14 ²⁾	15	11	24	10	22
	100-199							3	7	7	15
	Antall bruk	1 077		341		90		45		46	
	Antall daa	5 025		3 164		2 228		1 774		2 215	
Vest-Agder	< 10	1 087	97	211	81	27	53	15	68	14	56
	10-49	34 ¹⁾	3	44	17	21	41	7 ¹⁾	33	11 ¹⁾	44
	50-99			6 ²⁾	3	3 ²⁾	6				
	Antall bruk	1 121		261		51		22		25	
	Antall daa	1 554		1 619		704		447		425	
Rogaland	< 10	2 188	92	595	80	143	51	49	33	44	31
	10-49	177	7	137	18	107	38	70	47	66	47
	50-99	11		10 ²⁾	1	23	8	15	10	18	13
	100-199					5 ²⁾	2	10	7	8	6
	> 200							5	3	5	4
	Antall bruk	2 376		742		278		149		141	
Antall daa	6 908		4 684		5 900		7 202		7 248		
Hordaland	< 10	2 439	99	398	98	65 ³⁾	100	23 ³⁾	100	26 ³⁾	100
	10-49	13	1	9 ¹⁾	2						
	Antall bruk	2 452		407		65		23		26	
	Antall daa	1 377		648		152		72		76	
Sogn og Fjordane	< 10	1 906	97	496	89	50	70	42	75	40	75
	10-49	49 ¹⁾	2	59 ¹⁾	10	21 ¹⁾	30	11	20	10	19
	50-99							3	5	3	6
	Antall bruk	1 955		555		71		56		53	
	Antall daa	2 125		2 002		628		510		484	

1) Noen med > 50 dekar

2) Noen med > 100 dekar

3) Noen med > 10 dekar

Tabell 3c forts. Antall jordbruksbedrifter med grønnsaker på friland. Etter grønnsaksarealet

Arealgruppe	1979		1989		1999		2006		2007*		
	Antall	%	Antall	%	Antall	%	Antall	%	Antall	%	
Møre og Romsdal	< 10	2 146	98	373	94	50	78	31	70	22	61
	10-49	34	2	23 ¹⁾	6	14	22	13	30	14	39
	Antall bruk	2 180		396		64		44		36	
	Antall daa	1 814		927		414		375		350	
Sør-Trøndelag	< 10	1 073	99	229	96	61	85	22	73	22	65
	10-49	16	1	10	4	11 ¹⁾	15	8	27	12	35
	Antall bruk	1 089		239		72		30		34	
	Antall daa	945		526		419		236		355	
Nord-Trøndelag	< 10	1 640	92	265	68	71	36	31	23	29	24
	10-49	139	8	116	30	103	52	73	53	62	52
	50-99	3	0	6 ²⁾	1	20	10	19	14	17	14
	100-199					3	2	14 ³⁾	10	12 ³⁾	10
	Antall bruk	1 782		387		197		137		120	
Antall daa	4 592		3 315		4 460		5 261		4 675		
Nordland	< 10	1 278	98	453	94	79	80	44	83	33	80
	10-49	26 ¹⁾	2	27	6	20 ¹⁾	20	9 ¹⁾	17	8 ¹⁾	20
	Antall bruk	1 304		480		99		53		41	
	Antall daa	1 523		1 173		647		319		285	
Troms	< 10	854	98	302	96	45	90	35	83	34	85
	10-49	14 ¹⁾	1	11	4	5	10	7	17	6 ¹⁾	15
	Antall bruk	868		313		50		42		40	
	Antall daa	867		535		190		218		228	
Finnmark	< 10	71	100	28 ⁴⁾	100			4	100	3	100
	Antall bruk	71		28		2	100	4		3	
	Antall daa	70		68		2		4		12	
Hele landet	< 10	24 756	94	5 079	78	964	45	470	32	432	30
	10-49	1 475	6	1 181	18	784	37	553	38	521	36
	50-99	168	1	187	3	249	12	247	17	278	19
	100-199	31	0	60	1	98	5	121	8	142	10
	> 200	3	0	9	0	28	1	59	4	60	4
	Antall bruk	26 433		6 516		2 123		1 450		1 433	
	Antall daa	66 365		57 030		60 187		69 774		75 992	

* Foreløpig tall

Kilde: Statistisk sentralbyrå. De fullstendige jordbrukstellingene i 1979, 1989 og 1999 og beregna totalpopulasjon i 2006 og 2007.

- 1) Noe med > 50 dekar
- 2) Noen med > 100 dekar
- 3) Noen med > 200 dekar
- 4) Noen med > 10 dekar

Tabell 3d Antall jordbruksbedrifter med engareal. Etter størrelse på engarealet

Arealgruppe	1979		1989		1999		2006		2007		
	Antall	%	Antall	%	Antall	%	Antall	%	Antall	%	
Østfold	< 99	2 020	87	1 103	83	871	68	583	59	623	61
	100-199	264	11	201	15	316	25	233	24	226	22
	200-299	32	1	24	2	74	6	97	10	86	8
	300-499	14	1	4	0	20	2	58	6	62	6
	500-799	4 ¹⁾	0	3 ¹⁾	0			10	1	20	2
	> 800										
	Antall bruk	2 334		1 335		1 281		981		1 017	
1000 dekar	114		71		101		107		111		
Akershus og Oslo	< 99	2 348	83	1 438	81	907	64	568	55	548	54
	100-199	375	13	284	16	339	24	238	23	236	23
	200-299	68	2	45	3	116	8	118	12	117	12
	300-499	23	1	10 ²⁾	0	42	3	73	7	77	8
	500-799	4 ¹⁾	0			8 ¹⁾	0	25	2	26	3
	> 800							3	0	3	0
	Antall bruk	2 818		1 777		1 412		1 025		1 007	
1000 dekar	150		99		133		130		135		
Hedmark	< 99	5 204	85	3 228	72	1 846	53	959	38	926	38
	100-199	748	12	973	22	1 012	29	731	29	670	27
	200-299	110	2	257	6	469	14	454	18	441	18
	300-499	30	0	44	1	126	4	314	13	347	14
	500-799	4	0	5	0	6	0	48	2	49	2
	> 800							4	0	7	0
	Antall bruk	6 096		4 507		3 459		2 510		2 440	
1000 dekar	302		328		387		411		417		
Oppland	< 99	8 203	86	5 497	71	3 061	50	1 448	31	1 377	30
	100-199	1 143	12	1 888	24	2 208	36	1 747	38	1 714	37
	200-299	174	1,8	266	3	655	11	947	20	910	20
	300-499	47	0,5	66	1	169	3	439	9	504	11
	500-799	6	0	8 ¹⁾	0	16	0	63	1	75	2
	> 800							3	0	5	0
	Antall bruk	9 573		7 725		6 109		4 647		4 585	
1000 dekar	532		585		697		771		780		
Buskerud	< 99	3 933	92	2 675	84	1 463	63	718	43	696	43
	100-199	320	7	472	15	648	28	516	31	483	30
	200-299	27	1	40	1	179	8	265	16	253	15
	300-499	4	0	6	0	39 ²⁾	2	128	8	149	9
	500-799							35	2	45	3
	> 800							3	0	10	1
	Antall bruk	4 284		3 193		2 329		1 665		1 636	
1000 dekar	174		174		217		249		260		

1) Noen med > 800 dekar, 2) Noen med > 500 dekar

Tabell 3d forts Antall jordbruksbedrifter med engareal. Etter størrelse på engarealet

Arealgruppe	1979		1989		1999		2006		2007		
	Antall	%	Antall	%	Antall	%	Antall	%	Antall	%	
Vestfold	< 99	1 177	93	768	89	590	71	386	60	384	60
	100-199	87	7	82	9,5	168	20	141	22	135	21
	200-299	5 ¹⁾	0	11 ¹⁾	1	58	7	63	10	68	11
	300-499					11 ²⁾	1	42	7	39	6
	500-799							5	1	13	2
	> 800							4	1	3	0
	Antall bruk	1 269		861		827		641		642	
1000 dekar	46		36		63		72		75		
Telemark	< 99	3 928	97	2 740	92	1 344	72	602	51	587	50
	100-199	99	2	217	7	376	20	339	29	316	27
	200-299	11	0	18	1	110	6	129	11	147	13
	300-499	3	0	3	0	24 ²⁾	1	102	9	97	8
	500-799							17	1	21 ³⁾	2
	> 800										
	Antall bruk	4 041	100	2 978	100	1 854		1 189		1 168	
1000 dekar	131		121		145		157		160		
Aust- Agder	< 99	2 503	97	1 504	88	748	67	303	45	293	45
	100-199	69	3	187	11	282	25	206	31	198	30
	200-299	10	0	17	1	65	6	94	14	90	14
	300-499	5 ²⁾	0	4 ²⁾	0	17 ²⁾	1	51	8	57	9
	500-799							13	2	12	2
	> 800										
	Antall bruk	2 587		1 712		1 112		667		650	
1000 dekar	78		81		96		94		94		
Vest-Agder	< 99	3 552	94	2 442	84	1 179	62	490	42	476	42
	100-199	216	6	424	15	503	27	339	29	318	28
	200-299	24	1	52	2	164	9	197	17	194	17
	300-499	5 ²⁾	0	4	0	52 ²⁾	3	126	11	130	11
	500-799							19 ³⁾	1	22 ³⁾	2
	> 800										
	Antall bruk	3 797		2 922		1 898		1 171		1 140	
1000 dekar	151		160		187		184		184		
Rogaland	< 99	6 248	75	4 214	59	2 198	37	1 125	24	1 071	24
	100-199	1 756	21	2 308	32	2 218	38	1 534	33	1 448	32
	200-299	292	3,5	503	7	1 035	18	1 062	23	1 042	23
	300-499	63	0,8	121	2	398	7	683	15	694	15
	500-799	7 ³⁾	0	8	0	40	1	176	4	191	4
	> 800			3	0	4	0	35	1	49	1
	Antall bruk	8 366		7 157		5 893		4 615		4 495	
1000 dekar	629		702		862		947		953		

1) Noen med > 300 dekar, 2) Noen med > 500 dekar, 3) Noen med > 800 dekar

Tabell 3d forts. Antall jordbruksbedrifter med engareal. Etter størrelse på engarealet

Arealgruppe	1979		1989		1999		2006		2007*		
	Antall	%	Antall	%	Antall	%	Antall	%	Antall	%	
Hordaland	< 99	9 244	93	6 009	82	3 524	67	1 629	50	1 555	49
	100-199	691	7	1 183	16	1 410	27	1 074	33	1 042	33
	200-299	35	0	89	1	259	5	367	11	361	11
	300-499	10 ¹⁾	0	16 ¹⁾	0	52	1	161	5	171	5
	500-799					3	0	30	1	34	1
	> 800							3	0	4	0
	Antall bruk	9 980		7 297		5 248		3 264		3 167	
1000 dekar	441		437		453		416		414		
Sogn og Fjordane	< 99	8 063	93	5 608	82	3 177	62	1 518	43	1 399	41
	100-199	599	7	1 154	17	1 714	34	1 417	40	1 356	40
	200-299	21	0	62	1	190	4	471	13	501	15
	300-499	7	0	5 ¹⁾	0	29 ¹⁾	1	112	3	131	4
	500-799							11	0	15	0
	> 800										
	Antall bruk	8 690		6 829		5 110		3 529		3 402	
1000 dekar	418		429		462		454		454		
Møre og Romsdal	< 99	8 547	87	4 958	70	2 306	47	959	29	889	28
	100-199	1 104	11	1 899	27	1 777	37	1 165	36	1 091	35
	200-299	117	1	228	3	631	13	781	24	727	23
	300-499	17 ¹⁾	0	17	0	143	3	319	10	362	12
	500-799			4 ²⁾	0	10 ²⁾	0	46	1	64	2
	> 800							5	0	5	0
	Antall bruk	9 785		7 106		4 867		3 275		3 138	
1000 dekar	519		538		587		571		568		
Sør-Trøndelag	< 99	5 642	79	3 142	58	1 543	37	715	24	685	24
	100-199	1 332	19	1 885	35	1 752	42	983	33	919	32
	200-299	152	2	318	6	723	17	744	25	687	24
	300-499	27	0	35	1	174	4	436	15	459	16
	500-799	6 ²⁾	0	5 ²⁾	0	10 ²⁾	0	76	3	94	3
	> 800							9	0	11	0
	Antall bruk	7 159		5 385		4 202		2 963		2 855	
1000 dekar	485		506		578		585		581		
Nord-Trøndelag	< 99	4 401	75	2 407	54	1 482	37	752	26	735	26
	100-199	1 274	22	1 795	40	1 772	44	982	34	893	32
	200-299	146	2	242	5	638	16	749	26	729	26
	300-499	30 ¹⁾	0	34	1	107	3	344	12	359	13
	500-799					6	0	50	2	61	2
	> 800							8	0	11	0
	Antall bruk	5 851		4 478		4 005		2 885		2 788	
1000 dekar	406		430		524		532		529		

1) Noen har > 500 dekar, 2) Noen har > 800 dekar

Tabell 3d forts Antall jordbruksbedrifter med engareal. Etter størrelse på engarealet

Arealgruppe	1979		1989		1999		2006		2007		
	Antall	%	Antall	%	Antall	%	Antall	%	Antall	%	
Nordland	< 99	7 343	84	3 301	62	1 472	39	551	21	511	20
	100-199	1 185	14	1 564	30	1 265	34	783	29	739	29
	200-299	160	2	376	7	729	19	686	26	667	26
	300-499	25	0	40	1	262	7	513	19	516	20
	500-799	4 ¹⁾	0	8 ¹⁾	0	16	0	103	4	124	5
	> 800					4	0	22	1	25	1
	Antall bruk	8 717		5 289		3 748		2 658		2 582	
1000 dekar	474		470		548		590		594		
Troms	< 99	4 784	90	2 184	73	953	48	325	25	292	24
	100-199	470	9	666	22	680	34	435	34	408	33
	200-299	64	1	136	5	273	14	297	23	291	24
	300-499	6	0	21	1	95 ²⁾	5	178	14	194	16
	500-799							43 ¹⁾	3	46	4
	> 800									4	0
	Antall bruk	5 324		3 007		2 001		1 278		1 235	
1000 dekar	250		223		251		249		253		
Finnmark	< 99	1 398	84	652	66	276	43	76	19	71	19
	100-199	222	13	228	23	186	29	107	27	92	24
	200-299	34	2	88	9	121	19	93	23	97	25
	300-499	6 ²⁾	0	20 ²⁾	2	55	8	97	24	92	24
	500-799					11	2	26 ¹⁾	7	28	7
	> 800									3	1
	Antall bruk	1 660		988		649		399		383	
1000 dekar	89		87		97		96		96		
Hele landet	< 99	88 538	87	53 870	72	28 940	52	13 707	35	13 118	34
	100-199	11 954	12	17 410	23	18 626	33	12 970	33	12 284	32
	200-299	1 479	1	2 771	4	6 489	12	7 614	19	7 408	19
	300-499	315	0	443	1	1 805	3	4 176	11	4 440	12
	500-799	36	0	43	0	131	0	790	2	937	2
	> 800	9	0	9	0	13	0	105	0	143	0
	Antall bruk	102 331		74 546		56 004		39 362		38 330	
1000 dekar	5 388		5 478		6 388		6 613		6 657	0	

1) Noen har > 800 dekar

2) Noen har > 500 dekar

* Foreløpige tall

Kilde: Statistisk sentralbyrå. De fullstendige jordbrukstellingene i 1979, 1989 og 1999 og beregna totalpopulasjon i 2006 og 2007.

Tabell 3e Antall jordbruksbedrifter med melkekyr¹⁾. Etter antall melkekyr

Besetningsstørrelse	1979		1989		1999		2006		2007*		
	Antall	%	Antall	%	Antall	%	Antall	%	Antall	%	
Østfold	< 10	449	47	161	31	40	11	14	6	12	6
	10-19	363	38	254	49	200	54	80	36	73	35
	20-39	123	13	93	18	120	32	111	49	102	48
	40-69	10	1	11 ²⁾	2	13 ²⁾	4	16	7	20	9
	> 70	6	1					4	2	4	2
	Antall bruk	951		519		373		225		211	
Antall kyr	11 249		7 526		6 921		5 326		5 267		
Akershus og Oslo	< 10	481	47	161	30	46	12	12	6	8	4
	10-19	367	36	274	51	185	50	79	38	73	39
	20-39	167	16	96	18	129	35	101	49	89	47
	40-69	12 ²⁾	1	6 ²⁾	1	9 ²⁾	3	14 ²⁾	7	13	7
	> 70									5	3
	Antall bruk	1 027		537		369		206		188	
Antall kyr	12 350		7 600		6 762		4 746		4 595		
Hedmark	< 10	1 299	58	526	34	217	18	77	10	76	10
	10-19	718	32	868	56	748	62	437	55	374	51
	20-39	209	9	151	10	204	17	237	30	250	34
	40-69	24 ²⁾	1	18	1	28 ²⁾	2	38 ²⁾	5	34	5
	> 70									5	1
	Antall bruk	2 250		1 563		1 197		789		739	
Antall kyr	22 907		19 563		18 416		14 932		14 767		
Oppland	< 10	2 593	61	1 440	43	794	30	260	15	234	14
	10-19	1 430	33	1 679	51	1 550	59	1 049	59	917	55
	20-39	237	6	185	6	278	10	392	22	431	26
	40-69	20 ²⁾	0	12	0	23	1	72	4	75	5
	> 70			3	0	3	0	5	0	7	0
	Antall bruk	4 280		3 319		2 648		1 778		1 664	
Antall kyr	39 578		36 610		34 714		30 615		30 139		
Buskerud	< 10	921	72	445	55	222	37	101	28	73	23
	10-19	327	25	340	42	325	54	196	54	169	53
	20-39	37	3	28 ³⁾	3	52 ³⁾	8	55	15	64	20
	40-69	3	0					11 ²⁾	3	15 ²⁾	5
	Antall bruk	1 288		813		599		363		321	
	Antall kyr	9 604		7 733		7 164		5 549		5 285	

1) Ammekyr er inkludert i 1979 og 1989.

2) Noen med > 70 kyr

3) Noen med > 40 kyr

Tabell 3e forts. Antall jordbruksbedrifter med melkekyr¹⁾. Etter antall melkekyr

Besetningsstørrelse		1979		1989		1999		2006		2007*	
		Antall	%	Antall	%	Antall	%	Antall	%	Antall	%
Vestfold	< 10	194	50	89	34	20	11	3	3	9	10
	10-19	136	35	121	46	90	49	30	32	22	24
	20-39	54	14	47	18	71	38	49	52	49	53
	40-69	6 ²⁾	2	4	2	4	2	13 ²⁾	14	10	11
	> 70									3	3
	Antall bruk	390		261		185		95		93	
Antall kyr	4 683		3 512		3 546		2 547		2 512		
Telemark	< 10	769	86	347	70	169	53	71	39	65	38
	10-19	113	13	138	28	127	40	80	43	71	42
	20-39	13 ³⁾	1	10	2	21	7	30	16	31	18
	40-69							3	2	4	2
	Antall bruk	895		495		317		184		171	
	Antall kyr	4 864		3 772		3 245		2 456		2 393	
Aust-Agder	< 10	428	80	211	59	109	42	27	18	23	17
	10-19	86	16	135	38	140	54	94	63	80	60
	20-39	20 ³⁾	4	12	3	12	5	28 ³⁾	19	28	21
	40-69									3	2
	Antall bruk	534		358		261		149		134	
	Antall kyr	3 185		3 142		2 893		2 201		2 166	
Vest-Agder	< 10	898	76	504	59	278	43	104	26	82	22
	10-19	232	20	301	35	315	48	210	53	201	55
	20-39	53 ³⁾	4	46 ³⁾	5	59 ³⁾	9	79 ³⁾	20	77	21
	40-69									5 ²⁾	1
	Antall bruk	1 183		851		652		393		365	
	Antall kyr	8 005		7 814		7 491		5 800		5 560	
Rogaland	< 10	1 196	29	830	22	472	15	211	10	163	8
	10-19	1 719	41	1 908	51	1 690	55	982	45	880	43
	20-39	1 178	28	941	25	891	29	859	39	839	41
	40-69	87	2	49	1	38	1	121	6	139	7
	> 70	6	0	4	0	3	0	16	1	23	1
	Antall bruk	4 186		3 732		3 094		2 189		2 044	
Antall kyr	66 242		58 336		52 221		46 378		45 159		

1) Ammekyr er inkludert i 1979 og 1989.

2) Noen med > 70 kyr

3) Noen med > 40 kyr

Tabell 3e forts. Antall jordbruksbedrifter med melkekyr¹⁾. Etter antall melkekyr

Besetningsstørrelse		1979		1989		1999		2006		2007*	
		Antall	%	Antall	%	Antall	%	Antall	%	Antall	%
Hordaland	< 10	2 201	74	1 301	58	791	48	304	32	269	31
	10-19	669	23	869	39	788	48	492	52	452	51
	20-39	92	3	64	3	69	4	140	15	144	16
	40-69	5	0	4 ¹⁾	0	3	0	11 ²⁾	1	12	1
	> 70									3	0
	Antall bruk	2 967		2 238		1 651		947		880	
Antall kyr	20 954		20 395		17 541		12 863		12 518		
Sogn og Fjordane	< 10	3 167	81	1 712	60	1 048	49	496	35	407	31
	10-19	697	18	1 083	38	977	46	773	54	741	56
	20-39	53 ³⁾	1	62 ³⁾	2	90	4	158	11	160	12
	40-69					5 ²⁾	0	6 ²⁾	0	16 ²⁾	1
	Antall bruk	3 917		2 857		2 120		1 433		1 324	
	Antall kyr	24 528		25 102		21 881		18 174		17 549	
Møre og Romsdal	< 10	2 376	60	1 165	38	561	25	205	14	193	14
	10-19	1 280	32	1 684	55	1 416	63	855	59	718	54
	20-39	291	7	198	6	278	12	338	23	375	28
	40-69	6 ²⁾	0	6 ²⁾	0	7 ²⁾	0	50 ²⁾	3	48	4
	> 70									6	0
	Antall bruk	3 953		3 053		2 262		1 448		1 340	
Antall kyr	36 491		35 142		30 771		25 062		24 492		
Sør-Trøndelag	< 10	1 916	54	843	31	393	18	145	10	111	8
	10-19	1 376	39	1 680	61	1 543	69	881	61	756	56
	20-39	257	7	224	8	288	13	395	27	426	32
	40-69	9 ²⁾	0	10 ²⁾	0	5 ²⁾	0	28	2	45	3
	> 70							4	0	4	0
	Antall bruk	3 558		2 757		2 229		1 453		1 342	
Antall kyr	35 670		33 884		31 614		25 739		25 331		
Nord-Trøndelag	< 10	1 308	43	640	25	286	13	93	6	70	5
	10-19	1 334	44	1 700	65	1 524	68	770	52	639	48
	20-39	358	12	257	10	416	19	531	36	526	40
	40-69	25 ²⁾	1	11	0	17	1	67	5	86	6
	> 70							7	0	9	1
	Antall bruk	3 025		2 608		2 243		1 468		1 330	
Antall kyr	35 266		34 390		34 671		29 644		29 028		

1) Ammekyr er inkludert i 1979 og 1989.

2) Noen med > 70 kyr

3) Noen med > 40 kyr

Tabell 3e forts. Antall jordbruksbedrifter med melkekyr¹⁾. Etter antall melkekyr

Besetningsstørrelse	1979		1989		1999		2006		2007*		
	Antall	%	Antall	%	Antall	%	Antall	%	Antall	%	
Nordland	< 10	1 913	65	873	40	442	26	141	13	146	14
	10–19	892	30	1 184	55	1 039	62	676	61	563	55
	20–39	118	4	110	5	194	12	266	24	292	28
	40–69	6 ²⁾	0	5 ²⁾	0	4 ²⁾	0	19 ²⁾	2	22	2
	> 70									3	0
	Antall bruk	2 929		2 172		1 679		1 102		1 026	
Antall kyr	24 034		24 144		22 253		18 347		17 896		
Troms	< 10	818	71	287	40	127	23	43	12	37	11
	10–19	305	26	394	55	367	67	236	67	220	66
	20–39	30 ³⁾	3	35	5	50	9	67	19	71	21
	40–69							4	1	5	2
	Antall bruk	1 153		716		544		350		333	
	Antall kyr	8 454		7 812		7 171		5 631		5 462	
Finnmark	< 10	220	52	75	26	32	14	20	12	10	6
	10–19	159	38	184	63	156	66	91	53	101	61
	20–39	38	9	32	11	48 ³⁾	20	60 ³⁾	35	51	31
	40–69	3	1	3	1					3	2
	Antall bruk	420		294		236		171		165	
	Antall kyr	4 224		3 992		3 673		3 074		3 048	
Hele landet	< 10	23 147	59	11 610	40	6 047	27	2 327	16	1 988	15
	10–19	12 203	31	14 796	51	13 180	58	8 011	54	7 050	52
	20–39	3 320	9	2 585	9	3 264	14	3 891	26	4 005	29
	40–69	210	1	137	0	153	1	462	3	551	4
	> 70	26	0	15	0	15	0	52	0	76	1
	Antall bruk	38 906		29 143		22 659		14 743		13 670	
Antall kyr	372 288		340 469		312 948		259 084		253 167		

1) Ammekyr er inkludert i 1979 og 1989.

2) Noen har > 70kyr

3) Noen har > 40 kyr

* Foreløpig tall

Kilde: Statistisk sentralbyrå. De fullstendige jordbrukstellingene 1979, 1989 og 1999, og beregna totalpopulasjon i 2006 og 2007.

Tabell 3f Antall jordbruksbedrifter med ammekyr. Etter antall ammekyr

Besetningsstørrelse	1999		2002		2004		2006		2007*		
	Antall	%	Antall	%	Antall	%	Antall	%	Antall	%	
Østfold	< 10	181	73	115	60	69	45	78	47	78	48
	10-19	48	19	52	27	48	31	46	28	45	27
	20-39	14	6	21	11	29	19	31	19	34	21
	40-69	4	2	5	3	8	5	10	6	7	4
	Antall bruk	247		193		154		165		164	
	Antall kyr	1 969		2 067		2 106		2 208		2 221	
Akershus og Oslo	< 10	163	64	127	56	97	51	80	45	80	44
	10-19	61	24	66	29	49	26	48	27	40	22
	20-39	26	10	27	12	37	20	43	24	51	28
	40-69	5	2	5 ¹⁾	2	6	3	8	4	10	6
	Antall bruk	255		225		189		179		181	
	Antall kyr	2 423		2 423		2 379		2 626		2 718	
Hedmark	< 10	368	71	299	60	233	50	197	44	152	37
	10-19	93	18	123	25	151	32	142	31	128	31
	20-39	48	9	61	12	57	12	80	18	96	23
	40-69	7 ¹⁾	1	19 ¹⁾	3	20	4	28	6	30	7
	> 70					4	1	5	1	5	1
	Antall bruk	516		502		465		452		411	
Antall kyr	4 469		5 493		6 160		6 951		7 057		
Oppland	< 10	331	68	336	62	297	56	292	50	276	48
	10-19	119	24	139	26	142	27	165	28	177	31
	20-39	33	7	59	11	82	15	104	18	102	18
	40-69	3	1	8	1	10	2	21	4	24 ¹⁾	4
	Antall bruk	486		542		531		582		579	
	Antall kyr	3 834		5 130		5 840		7 265		7 656	
Buskerud	< 10	168	67	154	57	138	50	135	47	127	46
	10-19	54	22	78	29	86	31	91	32	79	29
	20-39	28 ²⁾	11	31	12	47	17	46	16	53	19
	40-69			5 ¹⁾	1	6	2	15 ¹⁾	5	15 ¹⁾	5
	Antall bruk	250		268		277		287		274	
	Antall kyr	2 197		2 815		3 366		3 813		3 826	
Vestfold	< 10	113	64	88	54	62	41	51	34	43	31
	10-19	39	22	49	30	52	34	52	34	44	32
	20-39	21	12	21	13	33	22	34	23	37	27
	40-69	3 ¹⁾	2	4 ¹⁾	3	3	2	11	7	12	9
	> 70					3	2	3	2	3	2
	Antall bruk	176		162		153		151		139	
Antall kyr	1 768		1 994		2 297		2 677		2 620		

1) Noen med > 70 ammekyr

2) Noen med > 40 ammekyr

Tabell 3f Antall jordbruksbedrifter med ammekyr. Etter antall ammekyr

Besetningsstørrelse	1999		2002		2004		2006		2007*		
	Antall	%	Antall	%	Antall	%	Antall	%	Antall	%	
Telemark	< 10	141	77	132	72	112	63	89	52	95	54
	10–19	34	18	35	19	43	24	56	33	50	29
	20–39	9 ¹⁾	5	17 ¹⁾	10	22 ¹⁾	13	22	13	27	15
	40–69							4	2	3	2
	Antall bruk	184		184		177		171		175	
Antall kyr	1 229		1 517		1 746		1 937		1 999		
Aust-Agder	< 10	70	80	72	80	61	67	64	67	64	62
	10–19	12	14	11	12	24	26	21	22	29	28
	20–39	5 ¹⁾	5	7 ¹⁾	8	6 ¹⁾	6	11 ¹⁾	11	10 ¹⁾	10
	40–69										
	Antall bruk	87		90		91		96		103	
Antall kyr	563		620		736		904		1 022		
Vest-Agder	< 10	157	85	153	77	136	70	135	66	130	66
	10–19	20	11	30	15	38	20	44	22	38	19
	20–39	8 ¹⁾	5	16 ¹⁾	9	16	8	22	11	25	13
	40–69					3	2	3	1	4	2
	Antall bruk	185		199		193	100	204		197	
Antall kyr	988		1 496		1 661	0	1 951		1 990		
Rogaland	< 10	547	82	550	75	415	65	418	63	415	63
	10–19	97	15	141	19	183	29	190	29	185	28
	20–39	22 ¹⁾	3	38	5	39	6	50	8	51	8
	40–69			3	0	4	1	5	1	6	1
	Antall bruk	666		732		641		663		657	
Antall kyr	3 869		5 142		5 403		5 853		5 971		

1) Noen med > 40 ammekyr

Tabell 3f forts. Antall jordbruksbedrifter med ammekyr. Etter antall ammekyr

Besetningsstørrelse	1999		2002		2004		2006		2007*		
	Antall	%	Antall	%	Antall	%	Antall	%	Antall	%	
Hordaland	< 10	444	93	456	90	394	87	363	85	334	84
	10–19	27	6	41	8	46	10	52	12	48	12
	20–39	6 ³⁾	1	7 ¹⁾	1	11	2	9	2	12	3
	40–69					3	1	3	1	3	1
	Antall bruk	477		504		454		427		397	
	Antall kyr	1 964		2 464		2 591		2 596		2 502	
Sogn og Fjordane	< 10	219	89	264	87	266	87	266	85	251	81
	10–19	26 ²⁾	10	39 ²⁾	13	35	11	44	14	53	17
	20–39					5	2	3	1	4	1
	Antall bruk	245		303		306		313		308	
	Antall kyr	1 078		1 523		1 640		1 703		1 813	
Møre og Romsdal	< 10	330	85	316	74	294	68	247	64	238	63
	10–19	47	12	87	20	106	25	105	27	100	26
	20–39	9	2	17	4	25	6	29	7	32	8
	40–69	3 ³⁾	1	5	1	6	1	7	2	9	2
	Antall bruk	389		425		431		388		379	
	Antall kyr	2 068		3 091		3 585		3 726		3 653	
Sør-Trøndelag	< 10	336	83	332	71	261	62	234	57	197	51
	10–19	52	13	108	23	113	27	120	29	130	34
	20–39	16 ¹⁾	4	27	6	46	11	55	13	57 ¹⁾	15
	40–69			3	1	4	1	3	1		
	Antall bruk	404		470		424		412		384	
	Antall kyr	2 313		3 734		4 039		4 234		4 182	
Nord-Trøndelag	< 10	388	77	322	63	252	54	240	50	201	44
	10–19	82	16	133	26	137	29	147	30	148	32
	20–39	26	5	47	9	69	15	83	17	92	20
	40–69	6 ³⁾	1	10	2	11	2	14	3	17 ³⁾	3
	Antall bruk	502		512		469		484		458	
	Antall kyr	3 502		4 884		5 296		5 853		6 208	

1) Noen med > 40 ammekyr

2) Noen med > 20 ammekyr

3) Noen med > 70 ammekyr

Tabell 3f forts. Antall jordbruksbedrifter med ammekyr. Etter antall ammekyr

Besetningsstørrelse	1999		2002		2004		2006		2007*		
	Antall	%	Antall	%	Antall	%	Antall	%	Antall	%	
Nordland	< 10	247	77	248	68	222	60	227	57	217	56
	10-19	53	17	92	25	106	29	118	30	109	28
	20-39	21 ²⁾	6	21	6	35	9	40	10	51	13
	40-69			6 ¹⁾	2	7 ¹⁾	2	12 ¹⁾	3	11 ¹⁾	3
	> 70										
	Antall bruk	321		367		370		397		388	
Antall kyr	2 228		3 063		3 677		4 128		4 410		
Troms	< 10	50	82	70	71	71	68	59	62	55	58
	10-19	11 ³⁾	18	25	25	28	27	23	24	26	27
	20-39			4 ²⁾	4	5	5	13	14	14 ²⁾	15
	40-69										
	Antall bruk	61		99		104		95		95	
	Antall kyr	321		799		798		864		923	
Finnmark	< 10	13	100	11 ⁴⁾	100	8	73	13 ⁴⁾	100	11	79
	10-19					3 ³⁾	27			3 ³⁾	21
	Antall bruk	13		11		11		13		14	
	Antall kyr	26		57		78		85		83	
Hele landet	< 10	4 266	78	4 043	70	3 388	62	3 186	58	2 964	56
	10-19	872	16	1 249	22	1 389	26	1 465	27	1 431	27
	20-39	284	5	416	7	563	10	675	12	744	14
	40-69	35	1	74	1	92	2	143	3	152	3
	> 70	7	0	6	0	8	0	10	0	12	0
	Antall bruk	5 464		5 788		5 440		5 479		5 303	
	Antall kyr	36 809		48 312		53 398		59 374		60 854	

1) Noen med > 70 ammekyr

2) Noen med > 40 ammekyr

3) Noen med > 20 ammekyr

4) Noen med > 10 ammekyr

* Foreløpig tall

Kilde: Statistisk sentralbyrå. Den fullstendige jordbrukstelingen i 1999 og beregna totalpopulasjon de øvrige år.

Tabell 3g Antall jordbruksbedrifter med sau. Etter antall vinterføra sau

Besetningsstørrelse	1979		1989		1999		2006		2007*		
	Antall	%	Antall	%	Antall	%	Antall	%	Antall	%	
Østfold	< 50	137 ¹⁾	97	142	91	214	90	147	86	141	87
	50-99			8	5	16	7	17	10	16	10
	100-199	5	4	6	4	7	3	7 ²⁾	5	6 ²⁾	3
	200-299										
	Antall bruk	142	0	156	0	237		171		163	
Antall sauer	1 718	0	2 849	0	4 711		4 035		3 922		
Akershus og Oslo	< 50	325	94	194	82	235	80	171	74	174	76
	50-99	14	4	36	15	46	16	37	16	37	16
	100-199	8 ²⁾	2	7	3	13	4	19	8	18 ²⁾	8
	200-299							3	1		
	Antall bruk	347		237		294		230		229	
Antall sauer	5 965		6 385		8 385		8 638		8 282		
Hedmark	< 50	1 744	87	987	75	690	62	409	49	385	49
	50-99	180	9	243	18	308	28	281	34	266	34
	100-199	69 ¹⁾	3	85	6	106	10	125	15	115	15
	200-299	3 ³⁾		4	0	7 ³⁾	1	13	2	12	2
	> 300							3	0	4	1
Antall bruk	1 996		1 319		1 111		831		782		
Antall sauer	48 399		49 118		54 471		51 459		48 155		
Oppland	< 50	2 386	90	1 615	76	1 218	61	740	47	725	48
	50-99	218	8	416	19	581	29	588	37	547	36
	100-199	45	2	100	5	186	9	235	15	206	14
	200-299	4	0	8 ³⁾	0	12	1	23 ³⁾	1	21 ³⁾	1
	> 300										
Antall bruk	2 653		2 139		1 997		1 586		1 499		
Antall sauer	57 647		78 531		98 938		97 558		91 305		
Buskerud	< 50	1 097	88	708	73	538	61	334	51	331	53
	50-99	118	9	224	23	267	30	226	34	205	33
	100-199	30 ²⁾	2	41 ²⁾	4	77	9	88	13	83	13
	200-299					6	1	11 ³⁾	2	10 ³⁾	1
	> 300										
Antall bruk	1 245		973		888		659		629		
Antall sauer	31 187		37 254		42 782		39 063		36 130		
Vestfold	< 50	119	94	81	89	136	89	98	78	87	77
	50-99	4	3	10 ²⁾	11	13	9	22	17	19	17
	100-199	3	2			3	2	6 ²⁾	5	7	6
	Antall bruk	126		91		152		126		113	
	Antall sauer	1 972		1 991		3 102		4 041		3 414	
Telemark	< 50	947	93	592	81	445	68	257	55	250	57
	50-99	65	6	125	17	182	28	149	32	138	31
	100-199	11	1	17 ²⁾	2	29	4	58	12	45	10
	200-299							5 ³⁾	1	7 ³⁾	1
	> 300										
Antall bruk	1 023		734		656		469		440		
Antall sauer	20 602		23 091		26 683		25 999		23 777		

1) Noen med 50-99 sauer

2) Noen med > 200 sauer

3) Noen med > 300 sauer

Tabell 3g forts. Antall jordbruksbedrifter med sau. Etter antall vinterføra sau

Besetningsstørrelse		1979		1989		1999		2006		2007*	
		Antall	%	Antall	%	Antall	%	Antall	%	Antall	%
Aust- Agder	< 50	549	90	381	80	308	69	169	61	158	62
	50-99	47	8	77	16	112	25	81	29	71	28
	100-199	11	2	21	4	26	6	23	8	23	9
	200-299							4	1	4	2
	Antall bruk	607		479		446		277		256	
Antall sauer		12 863		15 419		18 214		13 417		12 313	
Vest- Agder	< 50	1 274	95	923	91	697	82	352	68	352	71
	50-99	59	4	75	7	134	16	126	24	107	22
	100-199	8	1	11	1	20 ¹⁾	2	30	6	29	6
	200-299							7	1	5	1
	> 300										
Antall bruk		1 341		1 009		851		515		493	
Antall sauer		19 828		20 664		26 382		21 879		20 267	
Rogaland	< 50	3 158	72	2 630	70	1 969	62	1 366	47	1 357	48
	50-99	915	21	878	23	901	28	998	35	967	34
	100-199	255	6	245	6	292	9	454	16	420	15
	200-299	39	1	21	1	29	1	49	2	52	2
	> 300	9	0	5	0	3	0	12	0	14	0
Antall bruk		4 376		3 779		3 194		2 879		2 811	
Antall sauer		171 491		157 205		157 659		182 752		177 551	
Hordaland	< 50	5 846	95	3 709	89	2 636	82	1 496	71	1 466	71
	50-99	284	5	394	9	498	15	462	22	440	21
	100-199	39	1	50	1	80	2	135	6	140	7
	200-299	4 ²⁾	0	5 ²⁾	0	6 ²⁾	0	12	1	10	0
	> 300							4	0	10	0
Antall bruk		6 173		4 158		3 220		2 109		2 066	
Antall sauer		110 211		103 909		103 897		92 552		92 326	
Sogn og Fjordane	< 50	5 815	94	3 377	87	2 247	76	1 330	67	1 278	67
	50-99	314	5	456	12	572	19	520	26	495	26
	100-199	46 ¹⁾	1	68	2	114	4	140	7	128	7
	200-299			3	0	5	0	7	0	8 ²⁾	0
	> 300										
Antall bruk		6 175		3 904		2 938		1 997		1 909	
Antall sauer		117 709		104 696		105 632		87 399		83 695	
Møre og Romsdal	< 50	4 434	97	2 457	90	1 484	80	799	65	767	65
	50-99	109	2	223	8	319	17	335	27	306	26
	100-199	25	1	44	2	63 ¹⁾	3	84	7	99	8
	200-299							12	1	10	1
	> 300							4	0	2	0
Antall bruk		4 568		2 724		1 866		1 234		1 185	
Antall sauer		61 394		62 500		60 453		57 312		55 851	

1) Noen med > 200 sauer

2) Noen med > 300 sauer

Tabell 3g forts. Antall jordbruksbedrifter med sau. Etter antall vinterføra sau

Besetningsstørrelse	1979		1989		1999		2006		2007*		
	Antall	%	Antall	%	Antall	%	Antall	%	Antall	%	
Sør-Trøndelag	< 50	1 994	90	925	72	595	58	356	44	330	42
	50-99	164	7	232	18	278	27	257	32	261	33
	100-199	56	3	115	9	143	14	163	20	159	20
	200-299	4	0	10	1	14 ¹⁾	1	29	4	27	3
	> 300	3	0	3	0			3	0	5	1
	Antall bruk	2 221		1 285		1 030		808		782	
Antall sauer	46 842		51 943		56 937		57 948		56 787		
Nord-Trøndelag	< 50	1 077	89	569	71	499	62	292	50	282	50
	50-99	93	8	151	19	204	25	179	30	168	30
	100-199	37 ²⁾	3	71	9	93	12	95	16	89	16
	200-299			8	1	10 ¹⁾	1	20	3	22	4
	> 300							3	1	3	1
	Antall bruk	1 207		799		806		589		564	
Antall sauer	24 759		32 619		39 812		37 516		36 348		
Nordland	< 50	5 114	97	2 202	82	1 020	62	528	45	509	44
	50-99	121	2	352	13	419	25	373	31	356	31
	100-199	24	0	124	5	199	12	238	20	236	20
	200-299	4 ¹⁾	0	10 ¹⁾	0	6 ¹⁾	0	39	3	39	3
	> 300					3	0	8	1	14	1
	Antall bruk	5 263		2 688		1 647		1 186		1 154	
Antall sauer	64 585		81 132		81 467		84 281		84 707		
Troms	< 50	3 954	98	1 575	82	688	62	285	40	271	41
	50-99	92	2	266	14	308	28	246	35	223	34
	100-199	9	0	66	3	112	10	155	22	142	22
	200-299			4	0	6	1	26 ¹⁾	4	20	3
	> 300									4	1
	Antall bruk	4 055		1 911		1 114		712		660	
Antall sauer	51 564		55 870		53 491		52 267		48 892		
Finnmark	< 50	963	97	429	85	168	64	84	52	68	46
	50-99	29	3	51	10	65	25	47	29	45	31
	100-199	4 ²⁾	0	22	4	29 ²⁾	11	27	17	29	20
	200-299							4	2	5	3
	Antall bruk	996		502		262		162		147	
	Antall sauer	13 768		13 904		12 351		10 370		10 267	
Hele landet	< 50	40 932	92	23 496	81	15 787	70	9 213	56	8 930	56
	50-99	2 827	6	4 216	15	5 223	23	4 944	30	4 668	29
	100-199	677	2	1 091	4	1 587	7	2 080	13	1 970	12
	200-299	59	0	72	0	101	0	262	2	250	2
	> 300							41	0	63	0
	Antall bruk	44 514		28 887		22 709		16 540		15 881	
1000 sau	862,5		899,1		955,4		928,5		894,0		

1) Noen med > 300 sauer 2) Noen med > 200 sauer

*Foreløpig tall

Kilde: Statistisk sentralbyrå. De fullstendige jordbrukstellingene 1979, 1989 og 1999, og beregna totalpopulasjon i 2006 og 2007.

Tabell 3h Antall jordbruksbedrifter med purker. Etter antall purker

Besetningsstørrelse	1979		1989		1999		2006		2007*		
	Antall	%	Antall	%	Antall	%	Antall	%	Antall	%	
Østfold	< 30	793	93	335	84	171	63	45	34	48	38
	30-59	51	6	58	14	78	29	50	37	37	29
	60-99	7	1	5	1	19	7	27	20	25	20
	100-149			3	1	5 ²⁾	2	7	5	10	8
	> 150							5	4	6	5
	Antall bruk	851		401		273		134		126	
Antall purker	8 994		7 188		7 691		7 623		7 442		
Akershus og Oslo	< 30	792	95	299	87	138	67	65	61	51	57
	30-59	39 ³⁾	4	40	12	53	26	26	25	23	26
	60-99			4 ¹⁾	1	10	5	7	7	7	8
	100-149					4 ³⁾	1	4	4	5	6
	> 150							4	4	4	4
	Antall bruk	831		343		205		106		90	
Antall purker	7 602		5 287		5 109		4 473		4 658		
Hedmark	< 30	768	95	357	80	198	59	72	39	59	35
	30-59	34	4	62	14	76	23	53	29	51	31
	60-99	4	0	23	5	43	13	28	15	27	16
	100-149			7 ²⁾	1	13	4	20	11	18	11
	> 150					4	1	11	6	12	7
	Antall bruk	806		449		334		184		167	
Antall purker	6 445		8 646		10 968		11 147		10 517		
Oppland	< 30	1 374	97	645	90	305	75	88	52	79	54
	30-59	37 ³⁾	2	57	8	75	18	48	28	44	30
	60-99			13 ²⁾	2	18	4	17	10	10	7
	100-149					4	1	8	5	7	5
	> 150					6	1	8	5	6	4
	Antall bruk	1 411		715		408		169		146	
Antall purker	9 712		9 277		9 797		8 992		7 587		
Buskerud	< 30	214	96	90	89	55	75	18	42	17	45
	30-59	9 ¹⁾	4	11 ²⁾	11	12	16	12	28	8	21
	60-99					3	4	4	9	5	13
	100-149							5	12	4	11
	> 150					3	4	4	9	4	11
	Antall bruk	223		101		73		43		38	
Antall purker	1 990		2 061		2 376		2 977		2 827		
Vestfold	< 30	351	92	153	75	96	49	28	26	20	22
	30-59	29 ³⁾	7	43	21	74	38	39	36	36	39
	60-99			9 ²⁾	4	19	10	25	23	22	24
	100-149					4	2	10	9	8	9
	> 150					3	2	5	5	7	8
	Antall bruk	380		205		196		107		93	
Antall purker	4 168		4 916		7 189		6 396		6 366		

1) Noen med > 100 purker

2) Noen med > 150 purker

3) Noen med > 60 purker

Tabell 3h Antall jordbruksbedrifter med purker. Etter antall purker

Besetningsstørrelse	1979		1989		1999		2006		2007*		
	Antall	%	Antall	%	Antall	%	Antall	%	Antall	%	
Telemark	< 30	235	98	105	85	62	76	18	46	17	46
	30-59	5	2	16	13	12	15	11	28	11	30
	60-99			3 ²⁾	3	5	6	4	10	4	11
	100-149					3 ³⁾	3	6 ³⁾	15	2	5
	> 150									3	8
	Antall bruk	240		124		82		39		37	
Antall purker	1 639		2 003		1 942		2 346		1 923		
Aust-Agder	< 30	113 ⁴⁾	100	66	88	26	74	7	50	7	64
	30-59			9 ¹⁾	12	9	26	4	29	1	9
	60-99							3	21	3	27
	Antall bruk	113		75		35		14		11	
	Antall purker	844		1 072		605		436		377	
Vest-Agder	< 30	77	95	33	80	32	70	19	76	17	74
	30-59	4 ¹⁾	5	8 ²⁾	19	10	22	3 ¹⁾	12	3	13
	60-99					4 ³⁾	8			3 ³⁾	13
	100-149										
	> 150							3	12		
	Antall bruk	81		41		46		25		23	
Antall purker	729		789		1 357		1 301		1 078		
Rogaland	< 30	1 169	93	779	83	478	68	173	42	143	38
	30-59	79	6	119	13	156	22	90	22	94	25
	60-99	7	1	37	4	49	7	77	19	66	18
	100-149	3 ³⁾	0	4 ³⁾	0	15	2	33	8	40	11
	> 150					7	1	35	9	34	9
	Antall bruk	1 258		939		705		408		377	
Antall purker	16 164		17 916		20 201		25 619		25 318		
Hordaland	< 30	370	98	255	95	143	91	43	68	35	65
	30-59	7	2	14	5	11	7	11	17	9	17
	60-99					4 ²⁾	3	5	8	6	11
	100-149							4 ³⁾	6	4 ³⁾	8
	> 150										
	Antall bruk	377		269		158		63		54	
Antall purker	2 688		2 776		1 999		1 882		1 715		
Sogn og Fjordane	< 30	285	99	179	95	102	89	45	73	40	70
	30-59	3	1	9	5	10	9	7	11	9	16
	60-99					3 ³⁾	3	10 ²⁾	16	8 ²⁾	15
	100-149										
	Antall bruk	288		188		115		62		57	
Antall purker	1 841		1 696		1 719		1 597		1 557		

1) Noen har > 60 purker

2) Noen har > 100 purker

3) Noen har > 150 purker

Tabell 3h forts. Antall jordbruksbedrifter med purker. Etter antall purker

Besetningsstørrelse	1979		1989		1999		2006		2007*		
	Antall	%	Antall	%	Antall	%	Antall	%	Antall	%	
Møre og Romsdal	< 30	238	96	150	91	97	83	46	74	43	74
	30-59	9	4	15 ¹⁾	9	15	13	9	15	10	17
	60-99					5 ²⁾	4	4	6	5 ²⁾	8
	> 100							3	5		
	Antall bruk	247		165		117		62		58	
Antall purker	2 095		2 133		2 128		1 851		2 033		
Sør-Trøndelag	< 30	623	97	300	91	127	74	43	55	32	52
	30-59	21 ¹⁾	3	24	7	33	19	21	27	18	30
	60-99			4	1	8	5	10	13	8	13
	100-149					3 ²⁾	2	4 ²⁾	5	3 ²⁾	5
	Antall bruk	644		328		171		78		61	
Antall purker	4 828		4 045		3 958		2 758		2 242		
Nord-Trøndelag	< 30	966	95	583	84	297	57	91	31	78	29
	30-59	47	5	102	15	183	35	123	42	104	39
	60-99	4 ²⁾	0	5	1	30	6	45	15	50	19
	100-149			3 ²⁾	0	11 ²⁾	2	24	8	22	8
	> 150							11	4	15	6
Antall bruk	1 017		693		521		294		269		
Antall purker	11 019		11 928		15 466		15 199		15 679		
Nordland	< 30	127 ³⁾	100	130	92	113	72	46	47	45	49
	30-59			11 ¹⁾	8	41	26	29	30	23	25
	60-99					3	2	13	13	14	15
	100-149							9 ²⁾	9	5	5
	> 150									5	5
Antall bruk	127		141		157		97		92		
Antall purker	996		1 764		3 339		3 998		4 462		
Troms	< 30	12	100	36 ³⁾	100	43	73	17	57	16	55
	30-59					13	22	13 ¹⁾	43	13 ²⁾	44
	> 60					3	5				
Antall bruk	12		36		59		30		29		
Antall purker	141		507		1 337		886		945		
Finnmark	< 30	8	100	16 ³⁾	100	18	86	12 ³⁾	100	9	75
	> 30					3	14			3	25
	Antall bruk	8		16		21		12		12	
Antall purker	56		229		314		263		271		
<i>Hele landet</i>	< 30	8 512	95	4 508	86	2 501	68	874	45	756	43
	30-59	366	4	594	11	864	24	548	28	495	28
	60-99	29	0	100	2	220	6	279	14	258	15
	100-149	3	0	16	0	54	1	131	7	128	7
	> 150	4	0	11	0	37	1	95	5	103	6
	Antall bruk	8 914		5 229		3 676		1 927		1 740	
Antall purker	81 951		84 233		97 495		99 744		96 997		

1) Noen har > 60 purker   2) Noen har > 150 purker   3) Noen har > 30 purker

* Foreløpig tall

Kilde: Statistisk sentralbyrå. De fullstendige jordbrukstellingene i 1979, 1989 og 1999, og beregna totalpopulasjon i 2006 og 2007.

Tabell 3i Antall jordbruksbedrifter med verpehøner. Etter antall verpehøner

Besetningsstørrelse	1979		1989		1999		2006		2007*		
	Antall	%	Antall	%	Antall	%	Antall	%	Antall	%	
Østfold	< 100	586	62	141	46	113	48	40	34	40	34
	100-999	298	31	74	24	27	11	15	13	15	13
	1000-1999	21	2	33	11	21	9	5	4	5	4
	2000-4999	30	3	47	15	46	20	19	16	21	18
	5000-7999	9	1	4	1	19	8	30	26	27	23
	> 8000	8	1	7	2	9	4	8	7	9	8
	Antall bruk	952		306		235		117		117	
1000 høner	394		321		378		389		381		
Akershus og Oslo	< 100	636	73	153	60	151	74	59	67	58	67
	100-999	175	20	46	18	12	6	6	7	8 ³⁾	9
	1000-1999	11	1	21	8	12	6	3	3		
	2000-4999	31	4	22	9	13	6	5	6	6	7
	5000-7999	6	1	3	1	7	3	7	8	6	7
	> 8000	8	1	8	3	10	5	8	9	8	9
	Antall bruk	867		253		205		88		86	
1000 høner	321		239		241		207		209		
Hedmark	< 100	744	76	223	59	173	62	85	51	93 ⁴⁾	55
	100-999	182	19	48	13	10	4	7	4		
	1000-1999	17	2	31	8	19	7	8	5	7	4
	2000-4999	27	3	77 ¹⁾	20	48	17	26	16	20	12
	5000-7999	5 ²⁾	0			28 ²⁾	10	37	22	45	27
	> 8000							3	2	3	2
	Antall bruk	975		379		278		166		168	
1000 høner	246		245		336		374		425		
Oppland	< 100	1 298	89	438	80	220	76	100	74	75	71
	100-999	128	9	46	8	12	4	4	3	4 ³⁾	4
	1000-1999	15	1	28	5	13	4	4	3		
	2000-4999	22	2	38 ¹⁾	7	38	13	20	15	17	16
	5000-7999	3 ²⁾	0			6	2	8	6	10	9
	> 8000										
	Antall bruk	1 466		550		289		136		106	
1000 høner	162		171		161		114		109		
Buskerud	< 100	513	80	133	69	144	81	71	71	57	67
	100-999	98	15	27	14	11	6	9 ³⁾	9	8	9
	1000-1999	17	3	14	7	9	5				
	2000-4999	13	2	18 ¹⁾	10	9	5	7	7	7	8
	5000-7999	3 ²⁾	0			4 ²⁾	2	13 ²⁾	13	13 ²⁾	15
	> 8000										
	Antall bruk	644		192		177		100		85	
1000 høner	126		92		75		119		123		

- 1) Noen med > 5000 høner
 2) Noen med > 8000 høner
 3) Noen har 1000-1999 høner
 4) Noen har 100-199 høner

Tabell 3i forts. Antall jordbruksbedrifter med vernehøner. Etter antall vernehøner

Besetningsstørrelse		1979		1989		1999		2006		2007*	
		Antall	%	Antall	%	Antall	%	Antall	%	Antall	%
Vestfold	< 100	305	66	67	43	62	57	32 ⁴⁾	54	23	43
	100-999	106	23	37	24	5	5			4 ³⁾	8
	1000-1999	16	3	15	10	7	6				
	2000-4999	24	5	33	21	25	23	15 ³⁾	25	11	21
	5000-7999	10 ¹⁾	2	5 ¹⁾	3	10 ¹⁾	9	13 ¹⁾	21	15 ¹⁾	29
	> 8000										
	Antall bruk	461		157	0	109		60		53	
1000 høner	202		166	0	161		145		150		
Telemark	< 100	361	68	127	58	121	70	53	63	52	64
	100-999	131	25	31	14	13	8	3	4	3	4
	1000-1999	18	3	31	14	12	7	7	8	5	6
	2000-4999	19 ²⁾	3	29 ²⁾	12	20	12	13	15	11	14
	5000-7999					6 ¹⁾	4	8 ¹⁾	9	10 ¹⁾	12
	> 8000										
	Antall bruk	529		218		172		84		81	
1000 høner	136		142		115		103		106		
Aust-Agder	< 100	353	75	100	57	55	56	18	41	16	39
	100-999	80	17	34	19	12	12	6	14	5	12
	1000-1999	19	4	22	13	17	17	7	16	7	17
	2000-4999	17 ²⁾	3	19	11	11	11	6	14	6	15
	5000-7999					4	4	7	16	7	17
	> 8000										
	Antall bruk	469		175		99		44		41	
1000 høner	105		91		80		68		68		
Vest-Agder	< 100	423	76	157	62	108	68	51	68	46	68
	100-999	87	16	36	14	12	8	3	4	4	6
	1000-1999	21	4	23	9	17	11	5	7	5	7
	2000-4999	28 ¹⁾	5	39	15	20	13	11	15	8	12
	5000-7999					22	14	5 ¹⁾	6	5 ¹⁾	7
	> 8000										
	Antall bruk	559		255		159		75		68	
1000 høner	142		139		95		74		66		
Rogaland	< 100	1 086	57	395	38	255	40	108	30	111	33
	100-999	542	28	289	28	80	12	29	8	21	6
	1000-1999	134	7	216	21	164	25	58	16	44	13
	2000-4999	123	6	129	12	125	19	71	20	57	17
	5000-7999	13	1	9	1	12	2	80	22	90	27
	> 8000	15	1	8	1	9	1	10	3	11	3
	Antall bruk	1 913		1 046		645		356		334	
1000 høner	1 021		927		802		975		1 007		

1) Noen med > 8000 høner

2) Noen med > 5000 høner

3) Noen har 1000-1999 høner

4) Noen med 100-999 høner

Tabell 3i forts. Antall jordbruksbedrifter med vernehøner. Etter antall vernehøner

Besetningsstørrelse	1979		1989		1999		2006		2007*		
	Antall	%	Antall	%	Antall	%	Antall	%	Antall	%	
Hordaland	< 100	725	72	287	60	246	72	114	73	88	73
	100-999	195	19	89	19	35	10	19	12	12 ³⁾	10
	1000-1999	38	4	49	10	25	7	3	2		
	2000-4999	40	4	46	10	28	8	13	8	12	10
	5000-7999	6 ¹⁾	0	6 ¹⁾	1	7 ¹⁾	2	8 ¹⁾	5	9 ¹⁾	8
	> 8000										
	Antall bruk	1 004		477		341		157		121	
1000 høner	290		263		171		105		99		
Sogn og Fjordane	< 100	697	87	202	68	194	82	111	80	93 ⁴⁾	81
	100-999	62	8	49	16	16	7	3	2		
	1000-1999	18	2	20	7	13	6	5	4	3	3
	2000-4999	21 ²⁾	2	27 ¹⁾	9	11	5	11	8	11	10
	5000-7999					13	6	8	6	8	7
	> 8000										
	Antall bruk	798		298		236		138		115	
1000 høner	127		127		75		93		89		
Møre og Romsdal	< 100	886	87	269	73	200	80	113	82	101	80
	100-999	89	9	51	14	17	7	5	4	4	3
	1000-1999	22	2	22	6	19	8	5	4	4	3
	2000-4999	26	3	29	8	14	6	6	4	4	3
	5000-7999					15	6	9 ¹⁾	7	14 ¹⁾	11
	> 8000										
	Antall bruk	1 023		371		251		138		127	
1000 høner	140		123		85		91		121		
Sør-Trøndelag	< 100	763	87	263	74	163	72	81	66	60 ⁴⁾	64
	100-999	85	10	47	13	19	8	5	4		
	1000-1999	9	1	23	6	16	7	7	6	7	7
	2000-4999	14	2	24 ²⁾	7	22	10	9	7	9	10
	5000-7999	3 ¹⁾	0			6	3	20 ¹⁾	17	18 ¹⁾	19
	> 8000										
	Antall bruk	874		357		226		122		94	
1000 høner	113		117		123		172		158		
Nord-Trøndelag	< 100	915	85	319	78	151	70	54	57	52 ⁴⁾	56
	100-999	118	11	47	11	20	9	4	4		
	1000-1999	15	1	18	4	13	6	4	4	4	4
	2000-4999	18	2	23	6	22	10	9	10	7	8
	5000-7999	5 ¹⁾	0	3 ¹⁾	0	10 ¹⁾	5	19	20	25	27
	> 8000							4	4	4	4
	Antall bruk	1 071		410		216		94		92	
1000 høner	148		117		155		238		276		

1) Noen med > 8000 høner

2) Noen med > 5000 høner

3) Noen med 1000-1999 høner

4) Noen med 100-999 høner

Tabell 3i forts. Antall jordbruksbedrifter med verpehøner. Etter antall verpehøner

Besetningsstørrelse	1979		1989		1999		2006		2007*			
	Antall	%	Antall	%	Antall	%	Antall	%	Antall	%		
Nordland	< 100	746	89	274	82	216	84	128	84	117	84	
	100-999	65	8	29	9	13	5	4	3	5	4	
	1000-1999	10	1	9	3	13	5	5	3	4	3	
	2000-4999	19	2	22	7	15 ¹⁾	6	11	7	11	8	
	5000-7999							4	3	3	2	
	> 8000											
	Antall bruk	840		334		257		152		140		
	1000 høner	101		85		69		64		58		
Troms	< 100	145	80	79	66	98	79	57 ³⁾	90	43 ³⁾	86	
	100-999	25	14	14	12	6	5					
	1000-1999	8	4	14	12	7	6	3	5	4 ²⁾	8	
	2000-4999	4 ¹⁾	2	12 ¹⁾	10	13 ¹⁾	11	4 ¹⁾	6			
	5000-7999									3	6	
		Antall bruk	182		119		124		64		50	
	1000 høner	42		63		52		22		27		
Finnmark	< 100	16	57	28 ³⁾	85	42	93	9	90	9 ⁵⁾	100	
	100-999	8	29			3 ⁴⁾	6					
	1000-1999	4 ²⁾	14	5 ²⁾	15							
	2000-4999											
		Antall bruk	12		33		45		10		9	
		1000 høner	12		12		6		12		12	
Hele landet	< 100	11 198	76	3 653	62	2 712	67	1 282	61	1 124	60	
	100-999	2 474	17	996	17	321	8	123	6	96	5	
	1000-1999	411	3	592	10	398	10	131	6	104	6	
	2000-4999	470	3	624	11	477	12	253	12	219	12	
	5000-7999	59	0	33	1	116	3	270	13	300	16	
	> 8000	43	0	32	1	40	1	42	2	44	2	
		Antall bruk	14 655		5 930		4 064		2 101		1 887	
	1000 høner	3 828		3 442		3 181		3 363		3 482		

1) Noen med > 5000 høner

2) Noen med 2000-4999 høner

3) Noen med 100-999 høner

4) Noen med > 1000 høner

5) Noen har > 8000 høner

* Foreløpig tall

Kilde: Statistisk sentralbyrå. De fullstendige jordbrukstellingene i 1979, 1989 og 1999, og beregna totalpoptasjon i 2006 og 2007.

Tabell 3j Antall jordbruksbedrifter med slaktekyllinger. Etter antall slakta kyllinger

Antall slakta kyllinger		2001		2003		2005		2006	
		Antall	%	Antall	%	Antall	%	Antall	%
Østfold	< 25 000	14	16	8	11	3	4	3	4
	25 000-49 999	12	13	10	14	5	6	6	7
	50 000-74 999	26	29	22	30	19	24	14	17
	75 000- 99 999	22	24	15	20	23	29	15	18
	100 000-149 999	9	10	12	16	18	23	34	40
	> 150 000	7	8	7	9	10	13	12	14
	Antall bruk	90		74		78		84	
1000 kyllinger		6 990		6 204		8 154		9 551	
Akershus og Oslo	< 25 000	6 ²⁾	38	3 ²⁾	20	4	24	3	19
	25 000-49 999					3 ³⁾	18	3 ³⁾	19
	50 000-74 999	5 ⁴⁾	31						
	75 000- 99 999			7 ³⁾	47	4	24		
	100 000-149 999					3	18	7	44
	> 150 000	5 ⁶⁾	32	5 ⁶⁾	33	3	18	3	19
	Antall bruk	16		15		17		16	
1000 kyllinger		1 339		1 659		1 596		1 824	
Hedmark	< 25 000	10	9	5	5	6	5	8	7
	25 000-49 999	22	21	18	17	19	17	18	15
	50 000-74 999	47	44	25	24	21	19	21	18
	75 000- 99 999	18	17	37	36	27	24	21	18
	100 000-149 999	5	5	15	14	34	31	46	39
	> 150 000	4	4	4	4	4	4	4	3
	Antall bruk	106		104		111		118	
1000 kyllinger		6 849		8 489		9 537		10 341	
Oppland	< 25 000	4	31	3	25				
	25 000-49 999	5	38	3	25	5 ¹⁾	42	6 ^{1,3)}	49
	50 000-74 999	4	31	6 ⁴⁾	50				
	75 000- 99 999					7 ^{3,5)}	50		
	> 100 000							6	50
	Antall bruk	13		12		12			
1000 kyllinger		458		507		698			
Buskerud	< 25 000	7	41	5 ²⁾	36	4 ²⁾	34	5 ²⁾	36
	25 000-49 999	3	18						
	50 000-74 999	4	24	3	21	5 ⁴⁾	25	3	21
	75 000- 99 999	3 ⁵⁾	18	6 ⁵⁾	43			3	21
	> 100 000					3	25	3	21
	Antall bruk	17		14		12			
1000 kyllinger		739		813		776			

1) Noen med < 25 000 kyllinger

2) Noen med 25 000- 49 999 kyllinger

3) Noen med 50 000-74 999 kyllinger

4) Noen med 75 000 -99 999 kyllinger

5) Noen med > 100 000 kyllinger

6) Noen med 100 000-149 999 kyllinger

Tabell 3j forts. Antall jordbruksbedrifter med slaktekyllinger. Etter antall slakta kyllinger

Antall slakta kyllinger		2001		2003		2005		2006	
		Antall	%	Antall	%	Antall	%	Antall	%
Vestfold	< 25 000	5	14	6	16	4	11	6	17
	25 000-49 999	4	11	5	13	6	17	6	17
	50 000-74 999	22	59	7	18	8	23	7	19
	75 000- 99 999	3	8	20 ¹⁾	53	13	37	11	31
	> 100 000	3	8			4	12	6	17
	Antall bruk	37		38		35		36	
	1000 kyllinger	2 244		2 388		2 355		2 387	
Telemark	Alle bruk	5		7		7		7	
	1000 kyllinger	164		174		191		218	
Aust- Agder	< 25 000					3	50		
	> 25 000					3	50		
	Antall bruk	2		2		6		5	
	1000 kyllinger	78		54		193		229	
Vest- Agder	Antall bruk	7		6		7		4	
	1000 kyllinger	252		332		243		180	
Rogaland	< 25 000	14	17	6	8	7	9	11	12
	25 000-49 999	23	27	16	21	8	10	8	9
	50 000-74 999	22	26	11	14	10	12	10	11
	75 000- 99 999	19	23	38	49	30	37	21	23
	100 000-149 999	6 ²⁾	7			23	28	36	40
	> 150000			6 ³⁾	8	4	5	4	4
	Antall bruk	84		77		82		90	
	1000 kyllinger	4 979		5 556		7 224		7 977	
Hordaland	< 25 000	9	45	5	29	5	31	3	20
	25 000-49 999	5	25	9 ⁴⁾	53	5	31	5	33
	50 000-74 999	3	15			3	19	4	27
	75 000- 99 999	3	15	3 ³⁾	18	3 ³⁾	19		
	100 000-149 999							3	20
	Antall bruk	20		17		16		15	
	1000 kyllinger	700		681		708		794	

- 1) Noen med > 100 000 kyllinger
- 2) Noen med > 150 000 kyllinger
- 3) Noen med 100 000-149 999 kyllinger
- 4) Noen med 50 000- 74 999 kyllinger

Tabell 3j forts. Antall jordbruksbedrifter med slaktekyllinger. Etter antall slakta kyllinger

Antall slakta kyllinger		2001		2003		2005		2006	
		Antall	%	Antall	%	Antall	%	Antall	%
Sogn og Fjordane	Alle bruk	4		2		3		1	
	1000 kyllinger	60		60		41		0	
Møre og Romsdal	< 25 000							3	50
	> 25 000							3	50
	Alle bruk	3		8		5		6	
Sør-Trøndelag	1000 kyllinger	133		191		320		242	
	< 25 000	8	17	4	8	12	18	6	8
	25 000-49 999	8	17	5	10	9	13	9	13
	50 000-74 999	9	20	10	20	6	9	9	13
	75 000- 99 999	21 ¹⁾	45	15	29	18	26	17	24
	> 100 000			17	33	23	34	31	43
	Antall bruk	46		51		68		72	
Nord-Trøndelag	1000 kyllinger	2 779		4 180		5 021		5 917	
	< 25 000			4	8	4	6	5	6
	25 000-49 999	15 ²⁾	27	11	21	12	19	8	10
	50 000-74 999	17	30	13	25	6	9	12	15
	75 000- 99 999	24 ³⁾	43	19	37	15	23	17	22
	100 000-149 999			5 ³⁾	10	24	38	33	42
	> 150 000					3	5	3	4
Nordland	Alle bruk	1		2		1		3	
	1000 kyllinger	0		0		0		0	
	Alle bruk	2		1		0		0	
Troms	1000 kyllinger	0		0		0		0	
	Alle bruk	2		0		0		0	
Finnmark	Alle bruk	2		0		0		0	
	1000 kyllinger	0		0		0		0	
<i>Hele landet</i>	< 25 000	90	18	61	13	61	12	63	11
	25 000-49 999	103	20	82	17	81	15	69	12
	50 000-74 999	165	32	104	22	83	16	90	16
	75 000- 99 999	108	21	158	33	138	26	107	19
	100 000-149 999	27	5	56	12	135	26	203	36
	> 150 000	18	4	21	4	26	5	29	5
	Antall bruk	511		482		524		561	
1000 kyllinger	31 774		35 242		42 966		48 610		

1) Noen med 100 000-149 999 kyllinger

2) Noen med < 25 000 kyllinger

3) Noen med > 150 000 kyllinger

* Foreløpig tall

Kilde: Statistisk sentralbyrå. Den beregna totalpopulasjon.

11 Produksjon

Tabell 4a Produksjon korn, fylker. 1000 tonn

	1989	1999	2005	2006	2007*
Østfold	223,5	226,2	273,6	261,0	263,5
Akershus/Oslo	222,9	247,0	252,7	218,9	259,7
Hedmark	244,2	230,3	231,5	222,9	251,1
Oppland	107,7	90,0	87,1	67,1	84,1
Buskerud	89,4	97,9	98,8	70,7	93,9
Vestfold	97,3	115,3	129,9	101,0	116,2
Telemark	26,8	32,3	32,1	26,5	30,2
Aust-Agder	2,9	7,3	3,1	2,8	2,9
Vest-Agder	2,5	6,1	3,4	2,9	2,9
Rogaland	12,5	14,8	19,4	17,4	17,5
Hordaland	-	0,2	0,1	0,1	0,1
Sogn og Fjordane	-	0,7	0,2	0,1	0,1
Møre og Romsdal	6,8	7,6	4,6	5,0	5,3
Sør-Trøndelag	51,3	57,4	57,7	62,3	50,7
Nord-Trøndelag	89,9	83,5	103,9	119,5	87,7
Nordland	-	1,5	0,5	0,6	0,7
Troms	-	-	0,0	0,0	0,0
Finnmark	-	-	0,0	0,0	0,0
<i>Hele landet</i>	<i>1 179,6</i>	<i>1 218,1</i>	<i>1 298,4</i>	<i>1 178,8</i>	<i>1 266,6</i>

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Tabell 4b Produksjon poteter, fylker. 1000 tonn

	1989	1999	2004	2005	2006
Østfold	32,7	24,7	23,2	16,4	16,8
Akershus/Oslo	18,9	16,7	17,3	14,2	17,8
Hedmark	129,8	137,9	141,1	117,2	148,6
Oppland	55,2	44,7	45,2	32,4	36,2
Buskerud	14,3	12,2	10,4	10,4	12,6
Vestfold	50,4	37,7	44,5	33,5	43,9
Telemark	11,2	8,4	8,9	6,2	7,0
Aust-Agder	8,8	2,8	4,9	5,0	4,8
Vest-Agder	4,5	1,8	1,7	1,1	1,5
Rogaland	38,8	23,7	29,2	21,6	24,2
Hordaland	2,3	0,9	0,5	0,5	0,4
Sogn og Fjordane	4,7	3,8	2,9	2,9	3,3
Møre og Romsdal	9,4	6,9	6,3	4,3	5,1
Sør-Trøndelag	10,7	8,0	6,5	5,1	4,5
Nord-Trøndelag	50,5	39,9	42,1	35,7	39,5
Nordland	7,9	5,7	5,8	3,2	4,2
Troms	4,7	4,2	5,1	6,6	7,5
Finnmark	0,5	0,4	0,7	0,3	0,3
<i>Hele landet</i>	<i>455,1</i>	<i>380,2</i>	<i>396,4</i>	<i>316,6</i>	<i>378,2</i>

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Tabell 4c Produksjon av kumelk, meierileveranser inkl. gårdssmør beregnet som melk, fylker.
Millioner liter

	1989	1999	2005	2006	2007
Østfold	43,3	35,6	31,8	32,5	33,1
Akershus/Oslo	30,5	33,6	28,7	28,1	27,8
Hedmark	114,1	98,7	85,5	84,7	86,9
Oppland	198,0	183,5	168,9	167,9	171,8
Buskerud	44,9	37,7	33,8	32,6	32,8
Vestfold	18,0	17,9	15,1	15,2	15,5
Telemark	18,9	16,5	13,7	13,6	13,4
Aust-Agder	12,2	13,7	12,7	12,5	12,4
Vest-Agder	42,1	35,5	32,7	32,7	32,7
Rogaland	316,1	269,2	273,7	279,1	285,1
Hordaland	112,6	98,2	83,1	76,3	78,0
Sogn og Fjordane	119,9	123,9	106,4	103,6	107,4
Møre og Romsdal	190,3	163,0	150,3	147,5	150,7
Sør-Trøndelag	185,7	167,3	149,9	148,5	153,5
Nord-Trøndelag	201,0	180,6	169,0	168,0	176,8
Nordland	123,6	113,6	104,2	104,2	109,2
Troms	41,8	39,0	34,8	34,5	34,7
Finnmark	22,4	19,8	18,0	18,8	19,3
<i>Hele landet</i>	<i>1 835,4</i>	<i>1 647,3</i>	<i>1 512,4</i>	<i>1 500,4</i>	<i>1 541,3</i>

Kilde: Norske meierier og Q-meieriene (i Gausdal og på Jæren)

Tabell 4d Produksjon storfe- og kalvekjøtt, fylker. Tonn

	1986	1989	1999	2006	2007*
Østfold	1 897	1 835	2 409	1 752	1 703
Akershus/Oslo	2 241	3 796	2 590	1 922	1 838
Hedmark	4 335	4 916	5 799	5 085	5 133
Oppland	8 095	5 888	11 335	11 618	10 594
Buskerud	1 775	860	2 287	2 162	1 968
Vestfold	955	1 646	1 391	1 140	1 105
Telemark	907	850	1 338	1 203	1 076
Aust-Agder	843	872	990	833	831
Vest-Agder	1 701	1 527	2 373	2 262	2 082
Rogaland	11 997	11 416	15 717	14 610	13 825
Hordaland	4 894	6 152	5 250	4 056	3 891
Sogn og Fjordane	4 854	5 369	5 854	5 378	5 241
Møre og Romsdal	7 499	7 996	9 255	8 143	7 768
Sør-Trøndelag	7 610	9 618	9 445	8 701	8 488
Nord-Trøndelag	7 300	5 362	10 375	9 734	10 216
Nordland	4 798	5 390	6 613	6 382	6 374
Troms	1 305	1 251	1 723	1 584	1 470
Finnmark	492	614	671	671	641
<i>Hele landet</i>	<i>73 498</i>	<i>75 356</i>	<i>95 414</i>	<i>87 235</i>	<i>84 244</i>

Kilde: Fraktkontoret for slakt og Statistisk sentralbyrå. Statens landbruksforvaltning.

Tabell 4e Produksjon svinekjøtt, fylker. Tonn

	1986	1989	1999	2006	2007*
Østfold	7 106	5 146	9 400	9 549	9 989
Akershus/Oslo	5 938	12 882	6 797	6 258	6 070
Hedmark	8 576	6 618	13 000	13 927	14 340
Oppland	7 729	5 626	9 366	9 181	9 459
Buskerud	1 249	390	1 730	1 130	1 236
Vestfold	5 158	6 029	8 491	9 422	9 274
Telemark	1 728	1 967	2 013	2 085	2 062
Aust-Agder	902	1 425	901	703	674
Vest-Agder	923	181	1 070	715	685
Rogaland	19 940	15 735	24 486	31 039	31 923
Hordaland	3 150	6 323	2 467	1 904	1 868
Sogn og Fjordane	1 573	1 665	1 319	1 966	1 810
Møre og Romsdal	2 237	1 480	2 318	2 118	2 548
Sør-Trøndelag	4 154	3 755	3 575	2 907	2 478
Nord-Trøndelag	11 779	12 252	16 556	17 567	17 221
Nordland	1 638	1 965	3 281	4 392	4 698
Troms	392	225	1 314	868	868
Finnmark	221	155	295	193	181
<i>Hele landet</i>	<i>84 817</i>	<i>83 821</i>	<i>108 379</i>	<i>115 921</i>	<i>117 384</i>

Kilde: Fraktkontoret for slakt og Statistisk sentralbyrå. Statens landbruksforvaltning.

Tabell 4f Produksjon sau- og lammekjøtt, fylker. Tonn

	1986	1989	1999	2006	2007
Østfold	82	5	104	102	86
Akershus/Oslo	202	870	177	220	195
Hedmark	1 559	1 959	1 280	1 385	1 268
Oppland	2 475	1 019	2 630	3 103	2 729
Buskerud	1 249	1 028	1 285	1 280	1 136
Vestfold	77	281	86	104	83
Telemark	729	531	682	682	633
Aust-Agder	415	309	424	355	325
Vest-Agder	545	478	614	599	545
Rogaland	4 195	3 931	4 023	5 010	4 734
Hordaland	2 392	3 150	2 307	2 130	1 993
Sogn og Fjordane	2 376	2 278	2 370	2 177	1 983
Møre og Romsdal	1 591	1 481	1 348	1 323	1 179
Sør-Trøndelag	1 380	1 349	1 201	1 501	1 445
Nord-Trøndelag	863	665	881	845	862
Nordland	1 858	2 182	1 781	2 091	2 128
Troms	999	932	1 155	1 458	1 364
Finnmark	213	299	238	248	242
<i>Hele landet</i>	<i>23 198</i>	<i>22 749</i>	<i>22 585</i>	<i>24 610</i>	<i>22 929</i>

Kilde: Fraktkontoret for kjøtt og Statistisk sentralbyrå. Statens landbruksforvaltning.

Tabell 4g Produksjon fjørfekjøtt, fylker. Tonn

	1985	1989	1999	2006	2007
Østfold	4 507	5 901	10 529	13 729	14 830
Akershus/Oslo	1 322	1 264	1 907	2 418	2 395
Hedmark	1 665	3 355	7 002	13 192	14 299
Oppland	158	400	677	1 013	960
Buskerud	324	546	914	1 115	1 328
Vestfold	866	1 392	3 007	3 921	4 351
Telemark	199	253	386	413	189
Aust-Agder	79	95	191	269	254
Vest-Agder	209	382	318	213	193
Rogaland	1 879	2 462	4 825	9 536	11 898
Hordaland	275	800	881	901	980
Sogn og Fjordane	101	152	114	52	36
Møre og Romsdal	133	325	280	288	284
Sør-Trøndelag	270	1 485	2 432	7 660	8 664
Nord-Trøndelag	361	966	3 034	7 782	9 383
Nordland	90	-	7	-	-
Troms	36	-	-	-	-
Finnmark	13	-	-	-	-
<i>Hele landet</i>	<i>12 485</i>	<i>19 779</i>	<i>36 504</i>	<i>62 503</i>	<i>70 043</i>

Kilde: BFJs totaltall for landet fordelt fylkesvis etter Statistisk sentralbyrås statistikk fra kjøttkontrollen/Statens landbruksforvaltning.

Tabell 4h Produksjon egg, fylker. Tonn

	1989	1999	2001	2005	2006	2007
Østfold	4 888	5 669	5 231	6 407	6 765	6 845
Akershus/Oslo	3 642	3 621	3 110	3 457	3 322	3 642
Hedmark	3 728	5 042	5 535	3 649	3 580	3 647
Oppland	2 601	2 415	2 244	2 244	2 050	2 011
Buskerud	1 402	1 132	1 097	2 043	2 100	2 203
Vestfold	2 527	2 421	2 432	1 899	1 747	1 791
Telemark	2 167	1 724	1 679	1 700	1 796	1 842
Aust-Agder	1 389	1 206	1 302	1 243	983	1 147
Vest-Agder	2 119	1 422	1 440	1 345	1 252	1 143
Rogaland	14 098	12 023	12 539	16 231	15 191	15 729
Hordaland	3 996	2 571	2 480	1 916	1 851	1 653
Sogn og Fjordane	1 937	1 120	1 126	1 422	1 566	1 541
Møre og Romsdal	1 864	1 274	1 252	1 560	1 517	2 014
Sør-Trøndelag	1 786	1 838	1 773	1 653	1 856	1 826
Nord-Trøndelag	1 772	2 323	2 767	3 416	3 671	4 355
Nordland	1 298	1 037	937	912	933	819
Troms	965	776	625	522	368	389
Finnmark	178	91	82	81	160	180
<i>Hele landet</i>	<i>52 358</i>	<i>47 705</i>	<i>47 650</i>	<i>51 699</i>	<i>50 710</i>	<i>52 776</i>

Kilde: BFJs totaltall for landet fordelt fylkesvis etter Statistisk sentralbyrås dyretall (tom 2001). Fom. 2002 får vi fylkesvise tall fra SLF.

12 Distriktpolitikk og sysselsetting

Tabell 5 Antall jordbruksbedrifter i drift etter størrelse, fylker

Driftsstørrelse		1979	1989	1999	2006	2007*	Årlig %-vis endring		
							79-89	89-99	99-07
Østfold	< 100 ^{//}	2 595	2 077	1 036	548	533	-2,2	-6,7	-8,0
	100-199	1 490	1 430	1 056	771	750	-0,4	-3,0	-4,2
	200-299	782	812	669	527	524	0,4	-1,9	-3,0
	300-499	453	496	577	506	500	0,9	1,5	-1,8
	500-799	79	106	222	236	233	3,0	7,7	0,6
	≥ 800	22	24	44	134	140	0,9	6,2	15,6
	Alle bruk	5 421	4 945	3 604	2 722	2 680	-0,9	-3,1	-3,6
Gj.snitt størrelse	139	155	214	280	285				
Akershus og Oslo	< 100 ^{//}	3 075	2 366	1 095	558	534	-2,6	-7,4	-8,6
	100-199	1 350	1 185	854	666	651	-1,3	-3,2	-3,3
	200-299	695	715	540	435	423	0,3	-2,8	-3,0
	300-499	494	589	639	524	502	1,8	0,8	-3,0
	500-799	165	186	280	306	289	1,2	4,2	0,4
	≥ 800	35	35	76	149	164	0,0	8,1	10,1
	Alle bruk	5 814	5 076	3 484	2 638	2 563	-1,3	-3,7	-3,8
Gj.snitt størrelse	138	161	234	302	311				
Hedmark	< 100 ^{//}	7 665	5 469	2 394	1 044	996	-3,3	-7,9	-10,4
	100-199	1 907	2 004	1 629	1 154	1 063	0,5	-2,1	-5,2
	200-299	582	852	952	761	730	3,9	1,1	-3,3
	300-499	428	521	642	730	745	2,0	2,1	1,9
	500-799	165	186	271	335	328	1,2	3,8	2,4
	≥ 800	40	48	86	140	160	1,8	6,0	8,1
	Alle bruk	10 787	9 080	5 974	4 164	4 022	-1,7	-4,1	-4,8
Gj.snitt størrelse	93	118	182	256	264				
Oppland	< 100 ^{//}	8 155	5 523	2 885	1 609	1 553	-3,8	-6,3	-7,4
	100-199	2 172	2 673	2 482	1 887	1 823	2,1	-0,7	-3,8
	200-299	600	797	1 106	1 186	1 172	2,9	3,3	0,7
	300-499	258	308	453	701	718	1,8	3,9	5,9
	500-799	42	58	115	166	180	3,3	7,1	5,8
	≥ 800	8	9	13	45	55	1,2	3,7	19,8
	Alle bruk	11 235	9 368	7 054	5 594	5 501	-1,8	-2,8	-3,1
Gj.snitt størrelse	81	103	146	189	192				
Buskerud	< 100 ^{//}	5 027	3 841	1 846	855	811	-2,7	-7,1	-9,8
	100-199	1 235	1 380	1 181	898	846	1,1	-1,5	-4,1
	200-299	298	348	472	461	437	1,6	3,1	-1,0
	300-499	124	155	254	311	314	2,3	5,1	2,7
	500-799	27	35	57	119	122	2,6	5,0	10,0
	≥ 800	2	4	10	44	56	7,2	9,6	24,0
	Alle bruk	6 713	5 763	3 820	2 688	2 586	-1,5	-4,0	-4,8
Gj.snitt størrelse	74	90	137	548	533				

Tabell 5 forts. Antall jordbruksbedrifter i drift etter størrelse, fylker

Bruksstørrelse		1979	1989	1999	2006	2007*	Årlig %-vis endring		
							79-89	89-99	99-07
Vestfold	< 100 ^{//}	2 226	1 740	841	521	503	1,9	4,3	5,2
	100-199	1 258	1 184	849	570	535	-2,4	-7,0	-6,2
	200-299	353	441	420	295	279	-0,6	-3,3	-5,6
	300-499	124	165	260	248	239	2,3	-0,5	-5,0
	500-799	25	30	68	122	123	2,9	4,7	-1,0
	≥ 800	5	5	25	58	67	1,8	8,5	7,7
	Alle bruk	3 991	3 565	2 463	1 814	1 746	0,0	17,5	13,1
	Gj.snitt størrelse	108	123	177	233	241			
Telemark	< 100 ^{//}	4 726	3 582	1 704	810	772	-2,7	-7,2	-9,4
	100-199	449	569	614	520	494	2,4	0,8	-2,7
	200-299	62	101	190	177	186	5,0	6,5	-0,3
	300-499	19	32	90	160	155	5,4	10,9	7,0
	500-799	4	1	17	42	46	-12,9	32,8	13,3
	≥ 800	2	2	1	10	12	0,0	-6,7	36,4
	Alle bruk	5 262	4 287	2 616	1 719	1 665	-2,0	-4,8	-5,5
	Gj.snitt størrelse	50	60	100	150	154			
Aust-Agder	< 100 ^{//}	2 800	1 812	820	328	317	-4,3	-7,6	-11,2
	100-199	182	266	319	236	223	3,9	1,8	-4,4
	200-299	18	45	83	113	110	9,6	6,3	3,6
	300-499	7	10	30	66	72	3,6	11,6	11,6
	500-799	1	1	5	14	14	0,0	17,5	13,7
	≥ 800			1	1	1			0,0
	Alle bruk	3 008	2 134	1 258	758	737	-3,4	-5,1	-6,5
	Gj.snitt størrelse	38	53	96	150	153			
Vest-Agder	< 100 ^{//}	3 700	2 588	1 229	530	516	-3,5	-7,2	-10,3
	100-199	296	468	509	350	335	4,7	0,8	-5,1
	200-299	35	87	181	200	194	9,5	7,6	0,9
	300-499	11	19	71	134	140	5,6	14,1	8,9
	500-799	1	1	4	23	24	0,0	14,9	25,1
	≥ 800				3	3			
	Alle bruk	4 043	3 163	1 994	1 240	1 212	-2,4	-4,5	-6,0
	Gj.snitt størrelse	44	59	102	158	161			
Rogaland	< 100 ^{//}	5 985	4 024	2 185	1 525	1 476	-3,9	-5,9	-4,8
	100-199	2 184	2 612	2 168	1 543	1 464	1,8	-1,8	-4,8
	200-299	467	758	1 226	1 114	1 082	5,0	4,9	-1,5
	300-499	144	231	542	732	740	4,8	8,9	4,0
	500-799	8	28	61	202	221	13,3	8,1	17,5
	≥ 800	3	3	7	41	54	0,0	8,8	29,1
	Alle bruk	8 791	7 656	6 189	5 157	5 037	-1,4	-2,1	-2,5
	Gj.snitt størrelse	86	111	156	196	201			

Tabell 5 forts.   Antall jordbruksbedrifter i drift etter størrelse, fylker

Brukstørrelse		1979	1989	1999	2006	2007*	Årlig %-vis endring		
							79-89	89-99	99-07
Hordaland	< 100 ^{//}	9 424	6 311	3 833	1 894	1 824	-3,9	-4,9	-8,9
	100-199	818	1 273	1 433	1 087	1 056	4,5	1,2	-3,7
	200-299	43	110	271	370	365	9,8	9,4	3,8
	300-499	14	14	54	161	171	0,0	14,5	15,5
	500-799	3	3	3	31	34	0,0	0,0	35,5
	≥ 800			1	3	4			18,9
	Alle bruk		10 302	7 711	5 595	3 546	3 454	-2,9	-3,2
	Gj.snitt størrelse	46	60	84	121	123			
Sogn og Fjordane	< 100 ^{//}	8 078	5 738	3 296	1 669	1 549	-3,4	-5,4	-9,0
	100-199	752	1 290	1 760	1 450	1 390	5,5	3,2	-2,9
	200-299	29	76	208	473	502	10,1	10,6	11,6
	300-499	10	7	30	119	138	-3,5	15,7	21,0
	500-799	1	1	1	11	14	0,0	0,0	39,1
	≥ 800					1			
	Alle bruk		8 870	7 112	5 295	3 722	3 594	-2,2	-2,9
	Gj.snitt størrelse	51	64	90	125	129			
Møre og Romsdal	< 100 ^{//}	8 465	5 034	2 371	1 097	1 026	-5,1	-7,3	-9,9
	100-199	1 331	1 966	1 774	1 179	1 112	4,0	-1,0	-5,7
	200-299	172	350	686	791	738	7,4	7,0	0,9
	300-499	25	47	170	359	397	6,5	13,7	11,2
	500-799	2	3	14	54	69	4,1	16,7	22,1
	≥ 800		2	3	7	8		4,1	13,0
	Alle bruk		9 995	7 402	5 018	3 487	3 350	-3,0	-3,8
	Gj.snitt størrelse	57	80	123	172	177			
Sør-Trøndelag	< 100 ^{//}	5 240	3 093	1 561	759	732	-5,1	-6,6	-9,0
	100-199	2 002	2 313	1 816	1 139	1 105	1,5	-2,4	-6,0
	200-299	410	673	1 005	877	817	5,1	4,1	-2,6
	300-499	135	160	379	628	636	1,7	9,0	6,7
	500-799	9	20	37	135	145	8,3	6,3	18,6
	≥ 800	5	3	7	29	33	-5,0	8,8	21,4
	Alle bruk		7 801	6 262	4 805	3 567	3 468	-2,2	-2,6
	Gj.snitt størrelse	87	115	159	217	223			

Tabell 5 forts. Antall jordbruksbedrifter i drift etter størrelse, fylker

Brukstørrelse		1979	1989	1999	2006	2007*	Årlig %-vis endring		
							79-89	89-99	99-07
Nord-Trøndelag	< 100 ^{//}	4 192	2 567	1 431	783	778	-4,8	-5,7	-7,3
	100-199	2 117	2 286	1 806	1 164	1 098	0,8	-2,3	-6,0
	200-299	736	928	1 131	954	922	2,3	2,0	-2,5
	300-499	277	374	560	747	749	3,0	4,1	3,7
	500-799	39	43	86	206	208	1,0	7,2	11,7
	≥ 800	9	7	12	49	53	-2,5	5,5	20,4
	Alle bruk	7 370	6 205	5 026	3 903	3 808	-1,7	-2,1	-3,4
Gj.snitt størrelse		107	136	176	231	233			
Nordland	< 100 ^{//}	7 235	3 382	1 481	639	605	-7,3	-7,9	-10,6
	100-199	1 334	1 557	1 229	769	729	1,6	-2,3	-6,3
	200-299	243	522	770	695	670	7,9	4,0	-1,7
	300-499	37	80	327	530	537	8,0	15,1	6,4
	500-799	3	7	22	110	128	8,8	12,1	24,6
	≥ 800	2	2	4	23	27	0,0	7,2	27,0
	Alle bruk	8 854	5 550	3 833	2 766	2 696	-4,6	-3,6	-4,3
Gj.snitt størrelse		58	94	151	219	225			
Troms	< 100 ^{//}	4 758	2 203	950	341	314	-7,4	-8,1	-12,9
	100-199	526	670	642	423	404	2,4	-0,4	-5,6
	200-299	82	198	330	307	290	9,2	5,2	-1,6
	300-499	9	26	122	208	212	11,2	16,7	7,2
	500-799	1	3	10	41	51	11,6	12,8	22,6
	≥ 800				4	5			
	Alle bruk	5 376	3 100	2 054	1 324	1 276	-5,4	-4,0	-5,8
Gj.snitt størrelse		49	78	133	199	206			
Finnmark	< 100 ^{//}	1 387	650	279	85	76	-7,3	-8,1	-15,0
	100-199	229	204	165	95	83	-1,1	-2,1	-8,2
	200-299	45	115	127	100	98	9,8	1,0	-3,2
	300-499	7	32	73	99	101	16,4	8,6	4,1
	500-799	1	2	14	27	30	7,2	21,5	10,0
	≥ 800				3	3			
	Alle bruk	1 669	1 003	658	409	391	-5,0	-4,1	-6,3
Gj.snitt størrelse		56	95	160	245	255			
Landet	< 100 ^{//}	94 733	62 000	31 237	15 595	14 915	-4,2	-6,6	-8,8
	100-199	21 632	25 330	22 286	15 901	15 161	1,6	-1,3	-4,7
	200-299	5 652	7 928	10 367	9 836	9 539	3,4	2,7	-1,0
	300-499	2 576	3 266	5 273	6 963	7 066	2,4	4,9	3,7
	500-799	575	714	1 287	2 180	2 259	2,2	6,1	7,3
	≥ 800	134	144	290	743	846	0,7	7,3	14,3
	Alle bruk	125 302	99 382	70 740	51 218	49 786	-2,3	-3,3	-4,3
	Gj.snitt størrelse		76	100	147	202	207		

*Foreløpige tall

1) Til og med 1999 gjelder tallene størrelsesgruppen 5-100 daa

Kilde: Statistisk sentralbyrå. 1979, 1989 og 1999 de fullstendige jordbrukstellingene, og beregna totalpopulasjon i 2006 og 2007.

Tabell 6 Kommuneklassene fordelt på fylker

Fylke	Kommuneklasser
Østfold	2,3,5
Akershus	5,7
Hedmark	1,2,3,4,5,7
Oppland	1,2,3,4,5,7
Buskerud	1,2,3,4,5,7
Vestfold	3,5,7
Telemark	1,3,4,5
Aust-Agder	1,3,4,5,6,7
Vest-Agder	1,2,3,4,5,7
Rogaland	1,2,3,4,5,7
Hordaland	1,2,3,4,5,7
Sogn og Fjordane	1,2,3,4,6
Møre og Romsdal	1,2,3,4,6
Sør-Trøndelag	1,2,3,4,5,6,7
Nord-Trøndelag	1,2,3,4,5,6
Nordland	1,2,3,4,6
Troms	1,3,4,6,7
Finnmark	1,4,6

Tabell 7a Folkemengde, fylker fordelt på kjønn per 1.1.

		1979 ¹⁾	1989	1999	2006	2007
Østfold	Menn	114 901	116 980	120 740	128 237	129 538
	Kvinner	116 876	121 017	125 278	132 152	132 985
	I alt	231 777	237 997	246 018	260 389	262 523
Akershus og Oslo	Menn	394 299	418 551	470 228	510 664	520 803
	Kvinner	427 761	448 454	493 203	528 872	536 991
	I alt	822 060	867 005	963 431	1 039 536	1 057 794
Hedmark	Menn	93 525	92 925	92 082	93 133	93 180
	Kvinner	92 564	93 881	94 239	95 378	95 512
	I alt	186 089	186 806	186 321	188 511	188 692
Oppland	Menn	90 168	91 048	90 351	90 838	90 764
	Kvinner	89 763	91 462	91 888	92 366	92 273
	I alt	179 931	182 510	182 239	183 204	183 037
Buskerud	Menn	105 970	110 974	115 922	121 007	122 404
	Kvinner	106 826	113 604	119 096	124 218	125 251
	I alt	212 796	224 578	235 018	245 225	247 655
Vestfold	Menn	91 231	96 020	103 090	109 096	110 186
	Kvinner	93 996	100 079	107 617	113 008	113 618
	I alt	185 227	196 099	210 707	222 104	223 804
Telemark	Menn	80 401	80 717	80 964	81 842	81 975
	Kvinner	81 204	82 488	83 559	84 298	84 195
	I alt	161 605	163 205	164 523	166 140	166 170
Aust-Agder	Menn	44 089	47 981	50 493	51 736	52 162
	Kvinner	44 734	48 586	50 994	52 348	52 597
	I alt	88 823	96 567	101 487	104 084	104 759
Vest-Agder	Menn	66 814	70 938	76 209	80 629	81 289
	Kvinner	68 097	72 412	77 789	81 688	82 413
	I alt	134 911	143 350	153 998	162 317	163 702
Rogaland	Menn	149 149	166 327	184 287	198 953	203 053
	Kvinner	150 097	167 024	184 772	198 641	201 513
	I alt	299 246	333 351	369 059	397 594	404 566
Hordaland	Menn	193 075	202 452	214 350	225 336	227 755
	Kvinner	196 866	205 474	217 532	227 275	228 956
	I alt	389 941	407 926	431 882	452 611	456 711
Sogn og Fjordane	Menn	53 550	54 011	54 425	53 846	53 584
	Kvinner	51 086	52 327	53 223	52 804	52 610
	I alt	104 636	106 338	107 648	106 650	106 194
Møre og Romsdal	Menn	117 844	119 194	121 493	122 785	123 089
	Kvinner	117 132	119 093	121 045	122 193	122 296
	I alt	234 976	238 287	242 538	244 978	245 385

Tabell 7a forts. Folkemengde, fylker fordelt på kjønn per 1.1.

		1979 ¹⁾	1989	1999	2006	2007
Sør-Trøndelag	Menn	120 051	123 406	128 949	137 052	139 047
	Kvinner	122 476	126 218	131 906	138 351	139 789
	I alt	242 527	249 624	260 855	275 403	278 836
Nord-Trøndelag	Menn	63 113	63 722	63 494	64 267	64 513
	Kvinner	61 558	63 028	63 303	64 427	64 556
	I alt	124 671	126 750	126 797	128 694	129 069
Nordland	Menn	123 343	120 450	119 204	118 135	117 842
	Kvinner	119 622	119 161	119 343	118 122	117 594
	I alt	242 965	239 611	238 547	236 257	235 436
Troms	Menn	73 985	74 260	75 507	77 348	77 649
	Kvinner	71 277	72 388	74 693	76 237	76 487
	I alt	145 262	146 648	150 200	153 585	154 136
Finnmark	Menn	40 854	38 126	37 771	37 077	36 955
	Kvinner	37 837	35 908	36 290	35 860	35 710
	I alt	78 691	74 034	74 061	72 937	72 665
<i>Hele landet</i>	<i>Menn</i>	<i>2 016 362</i>	<i>2 088 082</i>	<i>2 199 559</i>	<i>2 301 981</i>	<i>2 325 788</i>
	<i>Kvinner</i>	<i>2 049 772</i>	<i>2 132 604</i>	<i>2 245 770</i>	<i>2 338 238</i>	<i>2 355 346</i>
	<i>I alt</i>	<i>4 066 134</i>	<i>4 220 686</i>	<i>4 445 329</i>	<i>4 640 219</i>	<i>4 681 134</i>

1) Per 31.12.1978

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Tabell 7b Folkemengde, landsdeler fordelt på kjønn per 1.1.

		1979	1989	1999	2006	2007
Østlandet	Menn	970 495	1 007 215	1 073 377	1 134 817	1 148 850
	Kvinner	1 008 990	1 050 985	1 114 880	1 170 292	1 180 825
	I alt	1 979 485	2 058 200	2 188 257	2 305 109	2 329 675
Agder/Rogaland	Menn	260 052	285 246	310 989	331 318	336 504
	Kvinner	262 928	288 022	313 555	332 677	336 523
	I alt	522 980	573 268	624 544	663 995	673 027
Vestlandet	Menn	364 469	375 657	390 268	401 967	404 428
	Kvinner	365 084	376 894	391 800	402 272	403 862
	I alt	729 553	752 551	782 068	804 239	808 290
Trøndelag	Menn	183 164	187 128	192 443	201 319	203 560
	Kvinner	184 034	189 246	195 209	202 778	204 345
	I alt	367 198	376 374	387 652	404 097	407 905
Nord-Norge	Menn	238 182	232 836	232 482	232 560	232 446
	Kvinner	228 736	227 457	230 326	230 219	229 791
	I alt	466 918	460 293	462 808	462 779	462 237
<i>Hele landet</i>	<i>Menn</i>	<i>2 016 362</i>	<i>2 088 082</i>	<i>2 199 559</i>	<i>2 301 981</i>	<i>2 325 788</i>
	<i>Kvinner</i>	<i>2 049 772</i>	<i>2 132 604</i>	<i>2 245 770</i>	<i>2 338 238</i>	<i>2 355 346</i>
	<i>I alt</i>	<i>4 066 134</i>	<i>4 220 686</i>	<i>4 445 329</i>	<i>4 640 219</i>	<i>4 681 134</i>

1) Per 31.12.1978

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Tabell 8a Sysselsatte i alt etter kjønn, regioner. 1000 stk.

		1999	2001	2003	2006	2007
Østfold	Menn	65	66	66	67	67
	Kvinner	57	59	59	57	59
	I alt	122	125	125	124	126
Akershus og Oslo	Menn	277	280	274	294	305
	Kvinner	251	257	251	269	284
	I alt	528	537	525	563	589
Hedmark	Menn	48	47	45	45	47
	Kvinner	41	41	44	43	44
	I alt	89	88	89	88	91
Oppland	Menn	49	49	48	48	49
	Kvinner	41	44	42	42	43
	I alt	90	93	90	90	92
Buskerud	Menn	66	64	65	66	70
	Kvinner	57	59	59	61	61
	I alt	123	123	124	127	131
Vestfold	Menn	55	57	57	57	59
	Kvinner	48	49	50	51	53
	I alt	103	106	107	108	112
Telemark	Menn	43	43	41	43	44
	Kvinner	36	37	36	37	38
	I alt	79	80	77	80	82
Aust-Agder	Menn	26	27	26	27	28
	Kvinner	23	23	23	24	25
	I alt	49	50	49	51	53
Vest-Agder	Menn	40	40	40	43	44
	Kvinner	34	34	34	37	38
	I alt	74	74	74	80	82
Rogaland	Menn	103	102	103	112	116
	Kvinner	88	86	89	96	103
	I alt	191	188	192	208	219
Hordaland	Menn	118	118	117	124	131
	Kvinner	103	100	105	110	113
	I alt	221	218	222	234	244
Sogn og Fjordane	Menn	29	30	29	28	29
	Kvinner	25	24	24	25	26
	I alt	54	54	53	53	55
Møre og Romsdal	Menn	68	65	65	69	68
	Kvinner	55	55	57	58	59
	I alt	123	120	122	127	127

Tabell 8a forts. Sysselsatte i alt etter kjønn, regioner. 1000 stk.

		1999	2001	2003	2006	2007
Sør-Trøndelag	Menn	69	72	72	76	77
	Kvinner	61	61	62	66	71
	I alt	130	133	134	142	148
Nord-Trøndelag	Menn	33	33	32	32	34
	Kvinner	26	28	28	28	30
	I alt	59	61	60	60	64
Nordland	Menn	61	60	58	60	60
	Kvinner	53	55	55	53	54
	I alt	114	115	113	113	114
Troms	Menn	41	41	41	41	42
	Kvinner	35	35	34	37	36
	I alt	76	76	75	78	78
Finnmark	Menn	19	19	18	19	19
	Kvinner	16	18	18	17	17
	I alt	35	37	36	36	36
<i>Hele landet</i>	<i>Menn</i>	<i>1 210</i>	<i>1 214</i>	<i>1 197</i>	<i>1 251</i>	<i>1 289</i>
	<i>Kvinner</i>	<i>1 050</i>	<i>1 064</i>	<i>1 070</i>	<i>1 111</i>	<i>1 154</i>
	<i>I alt</i>	<i>2 260</i>	<i>2 278</i>	<i>2 267</i>	<i>2 362</i>	<i>2 443</i>

Tabell 8b Sysselsatte i alt, landsdeler fordelt på kjønn. 1000 stk.

		1999	2001	2003	2006	2007
Østlandet	Menn	560	563	555	577	597
	Kvinner	495	509	505	523	544
	I alt	1 055	1 072	1 060	1 100	1 141
Agder og Telemark	Menn	109	110	107	113	116
	Kvinner	93	94	93	98	101
	I alt	202	204	200	211	217
Rogaland	Menn	103	102	103	112	116
	Kvinner	88	86	89	96	103
	I alt	191	188	192	208	219
Vestlandet	Menn	215	213	211	221	228
	Kvinner	183	179	186	193	198
	I alt	398	392	397	414	426
Trøndelag	Menn	102	105	104	108	111
	Kvinner	87	89	90	94	101
	I alt	189	194	194	202	212
Nord-Norge	Menn	121	120	117	120	121
	Kvinner	104	108	107	107	107
	I alt	225	228	224	227	228
<i>Hele landet</i>	<i>Menn</i>	<i>1 210</i>	<i>1 214</i>	<i>1 197</i>	<i>1 251</i>	<i>1 289</i>
	<i>Kvinner</i>	<i>1 050</i>	<i>1 064</i>	<i>1 070</i>	<i>1 111</i>	<i>1 154</i>
	<i>I alt</i>	<i>2 260</i>	<i>2 278</i>	<i>2 267</i>	<i>2 362</i>	<i>2 443</i>

Kilde: Statistisk sentralbyrå. Arbeidskraftundersøkelsen

Tabell 9 Arbeidsforbruk i jordbruket fordelt på kjønn, fylker. 1000 årsverk¹⁾

		1986	1990	1999	2003	2005	2007*	Årlig %-vis endring		
								86-90	90-99	99-07
Østfold	Menn	3,6	3,0	2,3	2,0	1,9	1,8	-4,7	-2,7	-3,1
	Kvinner	1,1	0,8	0,7	0,6	0,6	0,6	-9,0	-0,9	-2,4
	Sum	4,6	3,7	3,0	2,6	2,5	2,4	-5,1	-2,3	-2,9
Akershus/Oslo	Menn	3,1	2,9	2,3	2,0	1,8	1,6	-1,4	-2,7	-4,3
	Kvinner	0,9	0,7	0,7	0,6	0,6	0,5	-5,5	-0,8	-4,0
	Sum	4,0	3,6	3,0	2,6	2,4	2,1	-2,3	-2,3	-4,3
Hedmark	Menn	5,9	5,3	4,4	4,0	3,6	3,5	-2,8	-2,0	-2,9
	Kvinner	2,1	1,7	1,4	1,2	1,1	1,1	-4,9	-2,3	-3,4
	Sum	8,0	7,0	5,8	5,2	4,7	4,6	-3,3	-2,1	-3,0
Oppland	Menn	7,9	7,3	6,3	5,9	5,4	5,0	-1,9	-1,6	-3,0
	Kvinner	2,9	2,7	2,1	2,0	1,8	1,7	-2,2	-2,8	-2,2
	Sum	10,8	10,0	8,4	7,9	7,1	6,8	-2,0	-1,9	-2,8
Buskerud	Menn	3,4	3,1	2,5	2,3	2,2	1,9	-2,2	-2,4	-3,6
	Kvinner	1,3	1,1	0,9	0,8	0,8	0,6	-4,8	-2,4	-4,4
	Sum	4,6	4,2	3,4	3,1	2,9	2,5	-2,3	-2,4	-3,8
Vestfold	Menn	2,2	2,2	1,7	1,6	1,4	1,4	-0,5	-2,7	-2,4
	Kvinner	0,9	0,7	0,6	0,5	0,5	0,5	-6,9	-1,5	-2,6
	Sum	3,1	2,8	2,3	2,1	2,0	1,9	-2,2	-2,4	-2,4
Telemark	Menn	2,1	1,8	1,3	1,2	1,1	1,0	-4,0	-3,4	-3,3
	Kvinner	0,9	0,7	0,5	0,5	0,4	0,4	-7,8	-3,4	-2,3
	Sum	3,0	2,4	1,8	1,7	1,5	1,4	-5,1	-3,4	-3,0
Aust-Agder	Menn	1,0	0,9	0,8	0,7	0,6	0,5	-1,7	-1,7	-5,0
	Kvinner	0,4	0,3	0,3	0,2	0,2	0,2	-4,7	-1,8	-3,4
	Sum	1,4	1,3	1,1	1,0	0,9	0,8	-2,5	-1,7	-4,6
Vest-Agder	Menn	2,0	1,7	1,4	1,2	1,1	0,9	-4,3	-2,4	-4,8
	Kvinner	0,8	0,6	0,4	0,4	0,3	0,3	-8,4	-2,8	-5,3
	Sum	2,8	2,2	1,8	1,6	1,4	1,2	-5,4	-2,5	-4,9
Rogaland	Menn	9,5	8,7	7,0	6,7	6,1	5,6	-2,3	-2,4	-2,8
	Kvinner	3,1	2,7	2,3	2,2	2,0	2,0	-3,5	-1,9	-1,9
	Sum	12,6	11,4	9,3	8,9	8,2	7,6	-2,6	-2,2	-2,6
Hordaland	Menn	6,5	5,5	4,5	3,6	3,3	2,9	-4,2	-2,2	-5,5
	Kvinner	2,6	2,1	1,6	1,2	1,1	1,0	-5,8	-3,0	-5,8
	Sum	9,0	7,5	6,1	4,8	4,4	3,9	-4,3	-2,4	-5,6
Sogn og Fjord- dane	Menn	6,2	6,3	4,7	4,1	3,8	3,5	0,3	-3,2	-3,9
	Kvinner	2,7	2,6	1,7	1,4	1,2	1,1	-0,9	-4,6	-3,6
	Sum	8,9	8,9	6,2	5,6	5,0	4,6	0,0	-4,0	-3,8
Møre og Roms- dal	Menn	6,3	5,9	4,7	4,2	3,9	3,5	-1,5	-2,5	-4,0
	Kvinner	2,4	2,3	1,6	1,4	1,1	1,1	-1,5	-3,9	-4,8
	Sum	8,6	8,2	6,3	5,5	5,0	4,6	-1,2	-2,8	-4,2

Tabell 9 forts. Arbeidsforbruket i jord- og hagebruk fordelt på kjønn, fylker. 1000 årsverk¹⁾

		1986	1990	1999	2003	2005	2007*	Årlig %-vis endring		
								86-90	90-99	99-07
Sør-Trøndelag	Menn	6,3	5,5	4,6	4,1	3,7	3,3	-3,3	-2,0	-4,4
	Kvinner	2,4	2,0	1,5	1,2	1,0	1,0	-4,7	-3,0	-3,6
	Sum	8,7	7,5	5,9	5,3	4,7	4,2	-3,7	-2,7	-4,2
Nord-Trøndelag	Menn	6,5	5,7	5,2	4,7	4,3	4,1	-3,1	-1,1	-3,2
	Kvinner	2,2	1,8	1,5	1,3	1,2	1,1	-4,5	-2,3	-3,4
	Sum	8,6	7,6	6,7	6,0	5,5	5,2	-3,2	-1,4	-3,3
Nordland	Menn	4,7	4,5	3,8	3,4	3,2	2,9	-1,3	-1,8	-3,4
	Kvinner	2,0	1,6	1,3	1,2	1,1	1,0	-5,1	-2,5	-3,0
	Sum	6,7	6,1	5,1	4,6	4,3	3,9	-2,4	-2,0	-3,3
Troms	Menn	2,5	2,3	1,8	1,6	1,4	1,3	-2,2	-2,7	-3,8
	Kvinner	1,1	0,9	0,7	0,6	0,5	0,5	-5,0	-3,2	-4,6
	Sum	3,6	3,2	2,5	2,3	1,9	1,8	-3,1	-2,8	-4,0
Finnmark	Menn	0,7	0,7	0,5	0,5	0,5	0,4	-1,0	-2,4	-3,9
	Kvinner	0,3	0,3	0,2	0,2	0,2	0,1	1,9	-5,0	-5,3
	Sum	0,9	1,0	0,7	0,7	0,6	0,5	0,0	-3,2	-4,3
<i>Hele landet</i>	<i>Menn</i>	<i>80,4</i>	<i>73,2</i>	<i>59,8</i>	<i>53,7</i>	<i>49,1</i>	<i>45,3</i>	<i>-2,3</i>	<i>-2,2</i>	<i>-3,6</i>
	<i>Kvinner</i>	<i>30,1</i>	<i>25,4</i>	<i>19,7</i>	<i>17,6</i>	<i>15,8</i>	<i>14,8</i>	<i>-4,2</i>	<i>-2,8</i>	<i>-3,4</i>
	<i>Sum</i>	<i>110,5</i>	<i>98,5</i>	<i>79,5</i>	<i>71,4</i>	<i>64,9</i>	<i>60,1</i>	<i>-2,8</i>	<i>-2,4</i>	<i>-3,6</i>

1) 1975 timer per årsverk fram til 01.07.1989 og 1875 timer per årsverk til 1999. 1860 timer i 2001 og 1845 timer i 2003, 2005 og 2007.

* Foreløpige tall

Kilde: Statistisk sentralbyrå. Utvalgstillingene og den fullstendige jordbrukstelingen i 1999.

Tabell 10a Antall personlige brukere etter alder, fordelt på fylker¹⁾

	Alder, år	1979	1989	1999	2006	2007*
Østfold	-39	1 439	1 447	881	565	551
	40-49	1 105	1 334	1 105	810	773
	50-59	1 388	991	1 024	777	763
	60-65	721	596	311	344	362
	66-69	311	267	145	76	80
	over 70	414	267	110	42	43
	Totalt		5 378	4 902	3 576	2 614
	Gj. alder	50	48	48	49	49
Akershus og Oslo	-39	1 491	1 326	817	498	461
	40-49	1 122	1 421	1 035	763	748
	50-59	1 440	1 012	994	814	763
	60-65	755	630	330	329	362
	66-69	386	273	126	89	80
	over 70	536	344	146	56	62
	Totalt		5 730	5 006	3 448	2 549
	Gj. alder	51	49	48	49	50
Hedmark	-39	2 228	2 237	1 452	833	754
	40-49	2 009	2 339	1 716	1 169	1 110
	50-59	2 838	1 867	1 674	1 222	1 192
	60-65	1 575	1 186	579	525	538
	66-69	871	586	261	163	165
	over 70	1 174	776	235	77	80
	Totalt		10 695	8 991	5 917	3 989
	Gj. alder	53	50	49	49	50
Oppland	-39	2 627	2 540	1 943	1 181	1 087
	40-49	2 301	2 394	2 034	1 618	1 584
	50-59	2 980	2 043	1 826	1 471	1 444
	60-65	1 556	1 151	659	596	627
	66-69	730	554	286	174	179
	over 70	988	630	195	84	80
	Totalt		11 182	9 312	6 943	5 124
	Gj. alder	51	49	47	48	49
Buskerud	-39	1 519	1 518	979	502	447
	40-49	1 234	1 474	1 111	756	748
	50-59	1 652	1 137	1 031	800	751
	60-65	970	713	373	371	373
	66-69	539	332	162	92	103
	over 70	734	532	143	56	50
	Totalt		6 648	5 706	3 799	2 577
	Gj. alder	52	50	48	50	50
Vestfold	-39	1 021	1 062	618	387	353
	40-49	807	988	780	514	494
	50-59	1 078	701	649	557	524
	60-65	541	428	220	183	200
	66-69	236	173	86	58	61
	over 70	281	179	87	47	45
	Totalt		3 964	3 531	2 440	1 746
	Gj. alder	50	48	48	49	49

1) Til og med 1999 gjelder tallene kun bruk med mer enn 5 daa

Tabell 10a forts. Antall personlige brukere etter alder fordelt på fylker¹⁾

	Alder, år	1979	1989	1999	2006	2007*
Telemark	-39	1 061	1 020	639	313	295
	40-49	886	1 095	752	501	470
	50-59	1 305	861	700	470	485
	60-65	811	521	271	264	248
	66-69	459	316	123	74	71
	over 70	700	432	109	38	42
	Totalt	5 222	4 245	2 594	1 660	1 611
Aust-Agder	Gj. alder	54	51	49	50	50
	-39	621	532	310	141	131
	40-49	526	522	358	223	200
	50-59	675	457	327	230	230
	60-65	412	233	139	85	95
	66-69	269	137	69	31	28
	over 70	467	220	42	16	17
Vest-Agder	Totalt	2 970	2 101	1 245	726	701
	Gj. alder	54	50	49	49	50
	-39	786	799	599	286	266
	40-49	729	741	501	344	348
	50-59	1 009	597	481	319	300
	60-65	641	386	201	148	148
	66-69	343	235	104	51	58
over 70	505	373	93	27	26	
Rogaland	Totalt	4 013	3 131	1 979	1 175	1 146
	Gj. alder	53	51	48	48	49
	-39	2 310	2 303	1 699	1 193	1 150
	40-49	1 843	2 018	1 748	1 412	1 331
	50-59	2 101	1 636	1 638	1 312	1 289
	60-65	1 206	765	586	574	573
	66-69	567	400	229	173	167
over 70	717	499	208	105	111	
Hordaland	Totalt	8 744	7 621	6 108	4 769	4 621
	Gj. alder	50	48	47	48	48
	-39	2 061	1 871	1 232	649	638
	40-49	2 005	1 965	1 613	955	918
	50-59	2 586	1 668	1 566	1 056	994
	60-65	1 640	958	623	455	459
	66-69	885	500	276	169	172
over 70	1 043	701	225	89	87	
Hordaland	Totalt	10 220	7 663	5 535	3 373	3 268
	Gj. alder	53	50	49	50	50

1) Til og med 1999 gjelder tallene kun bruk med mer enn 5 daa

Tabell 10a forts. Antall personlige brukere etter alder fordelt på fylker¹⁾

	Alder, år	1979	1989	1999	2006	2007*
Sogn og Fjordane	-39	1 800	1 719	1 182	633	586
	40-49	1 687	1 759	1 529	1 030	979
	50-59	2 250	1 545	1 421	1 104	1 039
	60-65	1 334	903	601	500	529
	66-69	731	514	292	186	168
	over 70	1 044	646	221	97	99
	Totalt		8 846	7 086	5 246	3 550
Gj. alder		53	51	49	50	51
Møre og Romsdal	-39	2 047	1 848	1 197	644	608
	40-49	1 934	1 967	1 456	953	898
	50-59	2 577	1 612	1 392	1 002	927
	60-65	1 552	899	558	439	462
	66-69	781	481	196	161	139
	over 70	1 065	563	162	73	75
	Totalt		9 956	7 370	4 961	3 272
Gj. alder		53	49	49	50	50
Sør- Trøndelag	-39	1 869	1 750	1 319	730	670
	40-49	1 560	1 746	1 356	1 089	1 059
	50-59	1 968	1 369	1 311	953	932
	60-65	1 188	728	483	432	429
	66-69	509	299	151	115	121
	over 70	648	317	124	62	52
	Totalt		7 742	6 209	4 744	3 381
Gj. alder		51	48	47	49	49
Nord- Trøndelag	-39	2 105	1 862	1 462	891	847
	40-49	1 599	1 894	1 464	1 138	1 134
	50-59	1 883	1 328	1 371	1 046	992
	60-65	931	613	428	398	398
	66-69	370	229	135	105	101
	over 70	423	237	82	40	41
	Totalt		7 311	6 163	4 942	3 618
Gj. alder		49	47	46	48	48

1) Til og med 1999 gjelder tallene kun bruk med mer enn 5 daa

Tabell 10a forts. Antall personlige brukere etter alder fordelt på fylker¹⁾

	Alder, år	1979	1989	1999	2006	2007*
Nordland	-39	1 663	1 477	941	504	479
	40-49	1 497	1 512	1 121	787	750
	50-59	2 302	1 173	1 122	805	774
	60-65	1 536	667	371	373	369
	66-69	806	313	151	106	120
	over 70	994	351	90	56	50
	Totalt		8 798	5 493	3 796	2 631
Gj. alder		54	49	48	50	50
Troms	-39	906	689	492	262	241
	40-49	958	775	587	356	350
	50-59	1 463	755	586	398	375
	60-65	931	399	255	187	188
	66-69	517	209	77	52	54
	over 70	579	243	39	22	21
	Totalt		5 354	3 070	2 036	1 277
Gj. alder		54	51	48	50	50
Finnmark	-39	257	233	161	90	84
	40-49	290	211	181	103	103
	50-59	419	223	163	125	109
	60-65	287	122	86	42	44
	66-69	156	80	38	13	17
	over 70	242	120	21	13	10
	Totalt		1 651	989	650	386
Gj. alder		55	52	49	49	49
<i>Landet</i>	<i>-39</i>	<i>27 811</i>	<i>26 233</i>	<i>17 923</i>	<i>10 302</i>	<i>9 648</i>
	<i>40-49</i>	<i>24 093</i>	<i>26 155</i>	<i>20 447</i>	<i>14 521</i>	<i>13 997</i>
	<i>50-59</i>	<i>31 914</i>	<i>20 975</i>	<i>19 276</i>	<i>14 461</i>	<i>13 883</i>
	<i>60-65</i>	<i>18 587</i>	<i>11 898</i>	<i>7 074</i>	<i>6 245</i>	<i>6 404</i>
	<i>66-69</i>	<i>9 466</i>	<i>5 898</i>	<i>2 907</i>	<i>1 888</i>	<i>1 884</i>
	<i>over 70</i>	<i>12 553</i>	<i>7 430</i>	<i>2 332</i>	<i>1 000</i>	<i>991</i>
	Totalt		124 424	98 589	69 959	48 417
Gj. alder		52	49	48	49	49

* Foreløpig tall

1) Til og med 1999 gjelder tallene kun bruk med mer enn 5 daa

Kilde: Statistisk sentralbyrå. De fullstendige jordbrukstellingene i 1979, 1989 og 1999 og beregna totalpopulasjon i 2006 og 2007.

Tabell 10b Gjennomsnittlig alder på bruker etter arealgrupper

	Bruksstørrelse	1979	1989	1999	2006	2007*
Østfold	< 100 ¹⁾	52,1	49,7	50,0	49,7	50,2
	100-199	48,0	47,0	47,7	49,6	49,8
	200-299	47,2	46,6	47,0	48,3	48,2
	300-499	46,8	45,5	46,8	48,3	48,4
	500-799	44,2	47,2	45,4	47,4	47,8
	≥ 800	50,8	45,6	43,0	44,7	45,0
	Alle bruk	49,7	47,9	47,9	48,7	48,9
Akershus og Oslo	< 100 ¹⁾	52,9	51,2	50,4	51,6	51,9
	100-199	48,8	47,6	48,9	50,1	50,6
	200-299	47,8	47,2	48,4	49,7	49,9
	300-499	46,9	46,6	46,3	48,6	49,0
	500-799	46,9	45,5	45,2	46,5	47,2
	≥ 800	46,1	44,7	45,2	45,8	45,9
	Alle bruk	50,6	49,0	48,4	49,4	49,7
Hedmark	< 100 ¹⁾	54,5	52,3	50,7	51,0	51,5
	100-199	48,9	47,7	48,1	50,2	50,4
	200-299	47,2	46,4	46,1	47,9	48,5
	300-499	45,7	44,7	46,1	47,3	47,7
	500-799	45,3	45,3	45,9	48,8	49,0
	≥ 800	43,4	43,4	46,7	47,4	48,0
	Alle bruk	52,6	50,1	48,5	49,3	49,6
Oppland	< 100 ¹⁾	52,8	51,4	49,6	50,0	50,4
	100-199	47,2	46,3	46,7	48,7	49,1
	200-299	45,3	43,8	44,6	47,1	47,7
	300-499	42,6	44,9	44,7	45,8	46,0
	500-799	44,7	44,6	43,6	45,2	45,4
	≥ 800	40,1	47,4	44,9	45,2	46,0
	Alle bruk	51,0	49,1	47,4	48,2	48,6
Buskerud	< 100 ¹⁾	53,4	51,2	49,9	52,1	52,0
	100-199	48,8	46,9	46,9	49,5	50,1
	200-299	47,5	46,2	45,4	47,8	48,0
	300-499	45,9	47,0	45,9	48,0	48,2
	500-799	47,2	46,1	45,5	47,6	47,7
	≥ 800	38,5	44,3	43,7	44,6	46,2
	Alle bruk	52,1	49,7	48,0	49,7	50,0
Vestfold	< 100 ¹⁾	51,2	49,2	49,9	50,3	50,4
	100-199	48,7	46,4	47,1	49,0	49,7
	200-299	47,6	45,8	45,6	48,8	49,4
	300-499	47,7	47,0	45,5	47,0	46,9
	500-799	42,2	46,8	44,9	46,3	47,8
	≥ 800	55,5	48,0	46,4	47,4	46,1
	Alle bruk	49,9	47,7	47,6	48,9	49,2
Telemark	< 100 ¹⁾	54,2	51,5	49,7	51,4	51,6
	100-199	48,5	46,8	47,0	49,4	49,7
	200-299	44,6	45,3	44,9	47,1	46,7
	300-499	40,8	44,8	46,8	47,1	47,2
	500-799	38,0	56,5	48,0	49,2	47,9
	≥ 800	60,0		44,0	50,7	53,1
	Alle bruk	53,5	50,7	48,6	49,9	50,0

Tabell 10b forts, Gjennomsnittlig alder på bruker etter arealgrupper

	Bruksstørrelse	1979	1989	1999	2006	2007*
Aust-Agder	< 100 ¹⁾	54,3	51,2	49,8	50,8	51,4
	100-199	46,1	45,0	46,9	49,0	49,3
	200-299	43,7	46,8	44,7	48,0	49,0
	300-499	49,0	46,9	42,4	46,5	46,7
	500-799			45,3	43,2	44,0
	≥ 800			54,0	61,0	62,0
	Alle bruk	53,8	50,4	48,5	49,4	49,9
Vest-Agder	< 100 ¹⁾	54,1	52,2	50,3	50,8	50,7
	100-199	45,9	44,9	44,8	48,7	48,8
	200-299	46,4	42,9	41,7	44,3	45,4
	300-499	44,3	38,5	41,0	44,5	45,3
	500-799		33,0	39,3	47,3	48,1
	≥ 800				54,0	55,0
	Alle bruk	53,4	50,8	47,8	48,4	48,6
Rogaland	< 100 ¹⁾	52,4	50,6	50,3	49,0	49,5
	100-199	45,7	45,4	46,8	48,7	48,7
	200-299	44,0	44,7	44,9	47,0	47,4
	300-499	43,8	44,4	45,1	45,8	46,1
	500-799	43,7	45,5	44,5	46,0	46,0
	≥ 800	25,0	47,0	44,8	47,1	47,7
	Alle bruk	50,2	48,0	47,4	47,9	48,2
Hordaland	< 100 ¹⁾	53,2	51,6	50,6	51,4	51,6
	100-199	46,4	44,7	46,4	48,8	49,1
	200-299	43,1	44,0	44,7	47,0	47,4
	300-499	37,6	49,5	43,9	44,7	44,9
	500-799		42,0	31,0	42,7	44,0
	≥ 800			52,0	39,0	39,0
	Alle bruk	52,6	50,4	49,1	49,8	50,0
Sogn og Fjordane	< 100 ¹⁾	53,5	51,7	51,2	52,4	52,6
	100-199	46,9	46,1	46,5	49,4	50,1
	200-299	42,6	46,5	45,2	46,7	47,2
	300-499	49,0	45,0	44,0	46,1	46,1
	500-799			37,0	38,3	39,4
	≥ 800					
	Alle bruk	52,9	50,6	49,4	50,3	50,6
Møre og Romsdal	< 100 ¹⁾	53,6	51,8	51,0	52,3	52,5
	100-199	46,4	45,5	47,4	49,8	50,2
	200-299	44,8	45,0	44,7	47,6	47,6
	300-499	45,9	43,1	42,5	46,4	46,6
	500-799		36,3	40,9	44,9	45,7
	≥ 800		63,0	60,0	44,0	46,5
	Alle bruk	52,5	49,8	48,5	49,6	51,4

Tabell 10b forts, Gjennomsnittlig alder på bruker etter arealgrupper

	Bruksstørrelse	1979	1989	1999	2006	2007*
Sør-Trøndelag	< 100 ¹⁾	52,8	50,2	50,3	50,8	50,8
	100-199	47,4	46,0	46,8	49,3	49,5
	200-299	46,2	45,5	45,1	47,9	48,1
	300-499	46,0	45,6	45,0	47,2	47,2
	500-799	39,4	47,4	46,0	43,1	45,3
	≥ 800	44,0	39,0	59,9	44,1	45,3
	Alle bruk	50,9	48,0	47,4	48,7	48,8
Nord-Trøndelag	< 100 ¹⁾	51,2	49,3	48,9	50,3	50,2
	100-199	45,9	45,1	46,0	48,2	48,6
	200-299	45,1	44,5	45,2	46,3	46,7
	300-499	45,1	46,1	44,4	46,3	46,2
	500-799	44,6	44,1	46,5	45,6	45,5
	≥ 800	43,8	48,0	46,2	47,0	46,3
	Alle bruk	48,8	46,8	46,4	47,6	47,8
Nordland	< 100 ¹⁾	55,1	51,7	50,8	53,2	52,9
	100-199	46,8	44,6	46,8	50,5	50,9
	200-299	44,4	43,1	45,3	48,1	48,7
	300-499	45,1	43,4	44,4	46,6	46,9
	500-799	47,3	43,7	47,6	45,5	46,1
	≥ 800	3,0		45,5	44,1	45,0
	Alle bruk	53,5	48,8	47,8	49,5	49,7
Troms	< 100 ¹⁾	54,9	52,8	50,6	53,7	54,5
	100-199	46,2	45,6	47,2	49,7	49,7
	200-299	42,3	43,2	44,6	47,0	47,0
	300-499	43,4	44,1	43,8	46,8	48,0
	500-799	61,0	49,0	43,8	46,4	45,9
	≥ 800				42,8	46,4
	Alle bruk	53,8	50,6	48,2	49,5	49,8
Finnmark	< 100 ¹⁾	56,5	55,2	51,5	52,1	51,4
	100-199	48,1	45,9	49,3	49,3	51,0
	200-299	43,5	42,8	46,3	49,7	48,8
	300-499	47,7	47,2	43,7	46,8	47,6
	500-799		42,0	43,4	47,3	46,3
	≥ 800				41,5	43,0
	Alle bruk	55,0	51,7	48,9	49,2	49,3
Landet	< 100 ¹⁾	53,5	51,4	50,3	51,2	51,4
	100-199	47,3	46,0	46,9	49,3	49,6
	200-299	46,1	45,2	45,4	47,5	47,8
	300-499	45,7	45,6	45,2	46,8	47,0
	500-799	45,3	45,6	45,3	46,5	46,9
	≥ 800	45,4	45,1	46,0	46,0	46,4
	Alle bruk	51,9	49,3	48,0	49,0	49,3

1) Til og med 1999 gjelder tallene størrelsesgruppen 5–100 daa

Kilde: Statistisk sentralbyrå, De fullstendige jordbrukstellingene i 1979, 1989 og 1999 og beregna totalpopulasjon i 2006 og 2007.

13 Inntekter

Tabell 11a Alminnelig inntekt for bruker fordelt på fylker¹⁾, 1000 kr

	1992	1995	1999	2004	2005	2006
Østfold	159,3	204,4	277,3	330,1	372,9	314,0
Akershus	175,0	237,5	332,7	573,7	836,5	341,9
Hedmark	141,1	174,0	210,3	246,9	278,7	230,4
Oppland	144,9	154,4	198,3	216,5	293,4	213,3
Buskerud	157,9	181,5	251,8	341,6	503,0	282,8
Vestfold	155,7	215,1	275,9	350,8	416,1	314,3
Telemark	141,6	162,5	208,4	298,8	478,0	237,6
Aust-Agder	145,8	163,5	230,7	317,3	428,4	256,2
Vest-Agder	152,7	167,2	199,7	227,1	301,5	245,9
Rogaland	194,1	213,3	238,9	264,8	400,1	282,6
Hordaland	149,9	170,9	204,9	212,6	290,9	230,3
Sogn og Fjordane	155,6	159,3	188,8	192,8	221,9	205,0
Møre og Romsdal	156,4	166,2	194,7	225,6	243,2	219,2
Sør-Trøndelag	140,7	151,9	185,9	223,2	315,1	225,2
Nord-Trøndelag	158,8	165,5	189,7	222,1	349,8	229,1
Nordland	137,4	146,0	158,9	172,0	185,7	182,4
Troms	132,5	139,8	158,4	178,5	184,3	190,2
Finnmark	132,6	139,6	154,5	176,0	207,6	191,7
<i>Hele landet</i>	<i>153,8</i>	<i>174,3</i>	<i>214,5</i>	<i>260,1</i>	<i>339,8</i>	<i>243,9</i>

1) Før 2001 gjelder tallene kun de over 5 daa

Tabell 11b Alminnelig inntekt for bruker og eventuell ektefelle/samboer fordelt på fylker¹⁾,
1000 kr

	1992	1995	1999	2004	2005	2006
Østfold	230,4	300,3	395,2	487,7	549,9	481,6
Akershus	265,6	324,8	464,1	745,0	1 036,5	522,6
Hedmark	205,9	247,8	314,5	378,6	426,0	376,4
Oppland	211,9	228,1	296,9	335,4	433,9	350,2
Buskerud	222,5	266,5	365,9	490,9	682,9	445,6
Vestfold	223,9	302,6	403,0	537,1	654,1	485,1
Telemark	204,5	232,8	313,1	428,5	622,9	372,4
Aust-Agder	203,4	236,3	340,5	467,8	584,1	404,7
Vest-Agder	214,6	241,4	296,4	345,9	439,5	382,0
Rogaland	277,6	308,5	364,6	409,2	575,3	448,0
Hordaland	211,1	240,0	309,6	342,1	443,0	379,6
Sogn og Fjordane	225,6	233,7	289,2	314,1	355,7	339,8
Møre og Romsdal	228,2	243,1	297,8	351,3	382,8	360,6
Sør-Trøndelag	203,1	223,0	281,6	359,5	464,7	364,5
Nord-Trøndelag	230,4	239,7	290,6	351,8	394,6	375,9
Nordland	198,5	218,1	253,5	290,7	314,6	314,4
Troms	192,6	208,5	252,5	293,8	312,9	323,7
Finnmark	192,0	213,4	246,9	299,1	336,4	325,0
<i>Hele landet</i>	<i>222,3</i>	<i>252,1</i>	<i>321,3</i>	<i>395,6</i>	<i>495,5</i>	<i>392,5</i>

1) Før 2001 gjelder tallene kun de over 5 daa

Kilde: Statistisk sentralbyrå, Bøndernes inntekt og formue

14 Bruken av innsatsfaktorer, kostnads- utviklingen

Tabell 12 Kraftfôrpriser¹⁾ for ulike områder, kr per 100 kg, ekskl, mva,

		1985	1990	1999	2004	2006	2007
Østlandet	Kufôr A/Formel 97 L	310,8	373,3	243,0	260	263	268
	Svinefôr 3 / Format kombi fri	315,1	376,0	246,0	270	276	278
	Burhønefôr / Kromat egg 2	313,7	371,1	252,0	276	278	286
Trøndelag /Nord-Norge	Kufôr A/Formel 97 L	308,3	372,2	276,4	275	273	273
	Svinefôr 3 / Format kombi fri	313,2	371,0	281,2	281	276	277
	Burhønefôr / Kromat egg 2	312,1	360,5	272,4	299	295	299
Agder/ Rogaland	Kufôr A/Formel 97 L	307,4	365,8	251	265	260	265
	Svinefôr 3 / Format kombi fri	314,5	375,8	256,2	269	266	275
	Burhønefôr / Kromat egg 2	309,4	356,2	253,5	272	269	279
Vestlandet	Kufôr A/Formel 97 L	313,9	383,0	255,0	260	263	268
	Svinefôr 3 / Format kombi fri	317,6	390,3	258,0	270	276	278
	Burhønefôr / Kromat egg 2	312,8	371,2	264,0	276	278	286

1) Sekkepriser 1985 og 1990, i 1999 bulkpriser per juli måned , fra 2003 gjennomsnittspriser for drøvtyggerfôr, svinefôr og fjørfefôr

Kilde: BFJ, Totalkalkylen for jordbruket

15 Priser

Tabell 13a Priser jordbruksvarer, produsentpriser

	1979	1989	1999	2004	2006	2007
KORN						
Hvete, kr/kg	1,83	3,30	2,36	2,09	2,01	2,07
Havre, kr/kg	1,50	2,54	1,78	1,52	1,57	1,62
POTETER, kr/kg	1,25	1,91	2,08	2,38	3,19	3,54
FRUKT OG GRØNNSAKER						
Hodekål, kr/kg	1,56	1,69	2,22	3,52	2,92	3,89
Gulrøtter, kr/kg	1,59	2,84	3,58	4,64	5,44	5,61
Epler, kr/kg	2,47	4,38	6,02	7,22	7,24	9,11
KUMELK, kr/l	1,92	2,94	3,19	3,49	3,63	3,85
KJØTT						
Storfekjøtt, kr/kg	22,28	32,82	27,26	31,46	32,99	34,54
Svinekjøtt, kr/kg	15,01	25,56	19,81	20,51	19,42	21,42
Sau/lam, kr/kg	22,64	27,47	27,91	27,16	29,00	32,58
Fjørfe kjøtt høne, kr/kg	6,91	6,49	1,10	-0,83	-2,54	-3,17
Fjørfe kjøtt kylling, kr/kg	16,79	25,07	16,63	15,33	15,04	15,62
EGG, kr/kg	10,20	12,97	10,90	10,60	11,02	12,19

Kilde: Totalkalkylen for jordbruket

Tabell 13b Priser jordbruksvarer, engrospriser ekskl. mva¹⁾ Kr

	1979	1989	1999	2004	2006	2007
GRØNNSAKER						
Hodekål	2,31	2,52 ²⁾	3,24	4,19	4,22	5,96
Gulrøtter	1,92	4,05 ²⁾	4,80	5,52	6,48	6,68
MELKEPRODUKTER						
Melk, H-melk, l			7,24	8,02	8,58	8,94
Kremfløte, l		25,45	29,33	33,74	35,67	38,19
Smør, kg		21,81	26,23	31,20	33,52	33,52
Norvegiaost F45	12,85	36,81	52,80	57,97	58,34	58,34
Gudbrandsdalsost G35	12,55	35,62	49,82	52,62	54,63	55,30
KJØTTPRODUKTER						
Storfe (okse kl 1)	14,58	36,80	34,72	39,38	40,60	42,17
Sau (lam kl 1)	15,95	36,29	40,92	43,93	46,19	49,09
Svin kl 1	13,52	35,38	27,93	27,68	25,99	26,83
Fjørfe, kylling			29,06	29,02	29,51	29,44
EGG	12,00	17,27	15,88	15,09	15,46	15,97

1) Endringer i prisregistreringene fra 1998

2) Engrospris Økern (førstehåndsomsetning)

Kilde: Statens Landbruksforvaltning, Tine og Nortura

Tabell 13 c Priser jordbruksvarer, forbrukerpriser, Kr

	1985	1990	1999	2004	2006	2007
KORNPRODUKTER						
Hvetemel, kg	4,74	5,41	5,46	5,00	5,22	5,62
Havregryn, kg	11,86	16,04	16,14	11,42	10,77	11,50
Kneipbrød, kg	10,25	12,21	12,11	11,87	13,24	13,85
POTETER og GRØNNSAKER						
Poteter, kg	3,31	5,16	8,07	8,51	9,14	8,54
Hodekål, kg ¹⁾⁵⁾	4,97	6,69	19,33	21,03	14,88	14,13
Gulrøtter, kg ¹⁾	7,12	9,82	14,15	14,25	15,02	15,12
MELKEPRODUKTER						
Hel melk, liter	4,84	7,62	10,04	10,71	11,84	12,66
Kremfløte, liter ⁴⁾	28,22	36,76	47,38	48,32	51,14	54,66
Smør, kg	23,73	32,78	36,40	36,51	36,91	38,48
Norvegiaost F45, kg	43,94	65,01	77,01	73,94	73,86	76,01
Gudbrandsdalsost G35, kg	40,34	59,73	66,79	57,21	56,74	58,39
KJØTTPRODUKTER						
Storfekjøtt, kg ²⁾	59,24	83,27	93,29	102,37	126,79	135,28
Saukjøtt, lammestek, kg	50,21	64,74	89,29	101,18	99,39	101,58
Svinekjøtt, kg ³⁾	71,61	91,35	82,51	86,93	86,72	89,52
Fjorfekjøtt, høne, kg	21,11	31,61	..	..	..	..
Egg, kg	24,25	27,01	22,17	23,48	25,22	25,91

1) Sesongvarer, Prisen er et uveid gjennomsnitt av de månedene prisen ligger inne

2) Okse, 3 representantvarer (gj,sn, mellommørbrad, høyrygg og bibringe)

3) 3 representantvarer (gj,sn, skinkestek, koteletter og sideflesk)

4) Fra 1998 (ny serie) 3dl, pkn,, tidl, 0,5 liter

5) Blomkål erstatter hodekål fra 1998 (ny serie)

Kilde: Statistisk sentralbyrå

16 Likestilling

Tabell 14 Personlige brukere fordelt på kjønn, fylkestall

		1979	1989	1999	2006	2007*
Østfold	Menn	5 039	4 483	3 154	2 298	2 254
	Kvinner	335	421	422	316	318
	I alt	5 374	4 904	3 576	2 614	2 572
Akershus/Oslo	Menn	5 312	4 497	3 047	2 234	2 156
	Kvinner	418	509	401	315	320
	I alt	5 730	5 006	3 448	2 549	2 476
Hedmark	Menn	9 789	7 890	5 082	3 447	3 327
	Kvinner	903	1 104	835	542	512
	I alt	10 692	8 994	5 917	3 989	3 839
Oppland	Menn	10 412	8 485	6 097	4 488	4 342
	Kvinner	760	830	846	636	659
	I alt	11 172	9 315	6 943	5 124	5 001
Buskerud	Menn	6 081	5 080	3 280	2 200	2 102
	Kvinner	567	627	519	377	370
	I alt	6 648	5 707	3 799	2 577	2 472
Vestfold	Menn	3 751	3 274	2 183	1 554	1 503
	Kvinner	206	258	257	192	174
	I alt	3 957	3 532	2 440	1 746	1 677
Telemark	Menn	4 739	3 699	2 176	1 430	1 375
	Kvinner	482	546	418	230	236
	I alt	5 221	4 245	2 594	1 660	1 611
Aust-Agder	Menn	2 742	1 907	1 073	627	603
	Kvinner	230	195	172	99	98
	I alt	2 972	2 102	1 245	726	701
Vest-Agder	Menn	3 652	2 840	1 734	1 008	979
	Kvinner	364	294	245	167	167
	I alt	4 016	3 134	1 979	1 175	1 146
Rogaland	Menn	8 421	7 200	5 429	4 134	3 979
	Kvinner	318	421	679	635	642
	I alt	8 739	7 621	6 108	4 769	4 621
Hordaland	Menn	9 464	7 027	4 796	2 888	2 786
	Kvinner	759	637	739	485	482
	I alt	10 223	7 664	5 535	3 373	3 268
Sogn og Fjordane	Menn	8 165	6 384	4 483	3 012	2 882
	Kvinner	681	704	763	538	518
	I alt	8 846	7 088	5 246	3 550	3 400
Møre og Romsdal	Menn	9 287	6 736	4 279	2 775	2 632
	Kvinner	674	635	682	497	477
	I alt	9 961	7 371	4 961	3 272	3 109

Tabell 14 forts, Personlige brukere fordelt på kjønn, fylkestall

		1979	1989	1999	2006	2007*
Sør-Trøndelag	Menn	7 300	5 692	4 268	2 996	2 867
	Kvinner	440	517	476	385	396
	I alt	7 740	6 209	4 744	3 381	3 263
Nord-Trøndelag	Menn	6 932	5 697	4 452	3 187	3 079
	Kvinner	377	467	490	431	434
	I alt	7 309	6 164	4 942	3 618	3 513
Nordland	Menn	8 134	4 904	3 194	2 215	2 133
	Kvinner	668	590	602	416	409
	I alt	8 802	5 494	3 796	2 631	2 542
Troms	Menn	4 755	2 668	1 676	1 055	1 009
	Kvinner	599	403	360	222	220
	I alt	5 354	3 071	2 036	1 277	1 229
Finnmark	Menn	1 400	804	511	309	291
	Kvinner	252	185	139	77	76
	I alt	1 652	989	650	386	367
<i>Hele Landet</i>	<i>Menn</i>	<i>115 375</i>	<i>89 267</i>	<i>60 914</i>	<i>41 857</i>	<i>40 299</i>
	<i>Kvinner</i>	<i>9 033</i>	<i>9 343</i>	<i>9 045</i>	<i>6 560</i>	<i>6 508</i>
	<i>I alt</i>	<i>124 408</i>	<i>98 610</i>	<i>69 959</i>	<i>48 417</i>	<i>46 807</i>

* Foreløpige tall

Kilde: Statistisk sentralbyrå, De fullstendige jordbrukstellingene 1979, 1989 og 1999, og beregna totalpopulasjon i 2006 og 2007.

Tabell 15 Andelen kvinner av personlige brukere, fylkesvis etter arealgrupper, Prosent

	Bruksstørrelse	1979	1989	1999	2006	2007*
Østfold	< 100 ¹⁾	8,7	10,4	14,8	15,6	16,2
	100-199	4,1	7,7	12,3	13,5	13,9
	200-299	4,1	8,2	11,0	13,6	13,9
	300-499	2,9	5,1	9,3	9,1	9,0
	500-799	6,4	4,9	5,5	7,0	7,6
	≥ 800	5,6	5,0	4,9	3,4	3,3
	Alle brukere	6,2	8,6	11,8	12,1	12,4
Akerhus og Oslo	< 100 ¹⁾	10,6	12,9	15,3	17,9	17,2
	100-199	3,7	8,7	13,1	12,7	15,1
	200-299	4,0	8,7	8,2	14,9	14,1
	300-499	3,3	5,1	9,9	9,2	10,2
	500-799	1,9	7,2	5,4	8,3	9,6
	≥ 800	0,0	6,9	4,3	2,3	1,4
	Alle brukere	7,3	10,2	11,6	12,4	12,9
Hedmark	< 100 ¹⁾	10,2	14,8	17,6	18,6	17,8
	100-199	4,4	9,1	15,0	14,9	15,1
	200-299	3,3	8,2	10,3	13,3	12,4
	300-499	3,1	6,0	7,7	8,8	9,7
	500-799	3,2	8,6	7,5	8,6	8,4
	≥ 800	6,1	11,6	9,9	3,3	5,0
	Alle brukere	8,4	12,3	14,1	13,6	13,3
Oppland	< 100 ¹⁾	8,1	10,6	14,8	15,6	16,6
	100-199	3,6	6,8	11,6	13,4	13,7
	200-299	2,7	5,9	9,9	9,8	12,1
	300-499	2,0	4,7	6,9	9,7	9,0
	500-799	5,0	5,6	5,4	6,5	8,1
	≥ 800	0,0	0,0	0,0	5,4	4,2
	Alle brukere	6,8	8,9	12,2	12,4	13,2
Buskerud	< 100 ¹⁾	9,6	12,7	16,1	16,7	17,4
	100-199	5,5	7,5	12,7	16,4	16,9
	200-299	5,8	8,1	11,3	13,6	15,0
	300-499	3,3	7,9	6,3	9,2	8,4
	500-799	3,8	2,9	7,3	6,8	4,5
	≥ 800	0,0	0,0	0,0	5,4	6,8
	Alle brukere	8,5	11,0	13,7	14,6	15,0
Vestfold	< 100 ¹⁾	7,2	10,0	13,1	16,1	15,4
	100-199	2,8	4,9	11,5	11,0	10,4
	200-299	2,8	4,3	7,4	9,9	9,8
	300-499	0,0	4,3	6,2	7,1	7,4
	500-799	8,7	10,7	5,9	3,7	4,5
	≥ 800	0,0	0,0	4,2	2,0	1,8
	Alle brukere	5,2	7,3	10,5	11,0	10,4

Tabell 15 forts, Andelen kvinner av personlige brukere, fylkesvis etter arealgrupper, Prosent

	Bruksstørrelse	1979	1989	1999	2006	2007*
Telemark	< 100 ¹⁾	9,8	13,8	18,1	15,5	16,6
	100-199	5,1	8,8	13,6	14,5	14,6
	200-299	0,0	6,1	12,1	12,4	14,3
	300-499	0,0	0,0	5,6	7,9	8,9
	500-799	0,0	0,0	6,3	5,0	6,8
	≥ 800	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
	Alle brukere		9,2	12,9	16,1	13,9
Aust-Agder	< 100 ¹⁾	8,1	10,3	16,0	15,8	17,2
	100-199	3,4	3,8	10,4	13,2	13,6
	200-299	0,0	2,4	8,4	12,6	11,2
	300-499	0,0	0,0	6,7	5,0	6,1
	500-799	0,0	0,0	0,0	18,2	9,1
	≥ 800	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
	Alle brukere		7,7	9,3	13,8	13,6
Vest-Agder	< 100 ¹⁾	9,8	10,4	13,5	14,5	15,3
	100-199	1,7	5,2	12,0	17,2	18,2
	200-299	0,0	4,7	9,0	12,5	10,2
	300-499	0,0	0,0	4,2	8,7	9,2
	500-799	0,0	0,0	0,0	6,3	16,7
	≥ 800	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
	Alle brukere		9,1	9,3	12,4	14,2
Rogaland	< 100 ¹⁾	4,8	7,3	13,1	15,2	15,6
	100-199	1,1	3,7	11,4	14,2	15,1
	200-299	1,5	3,4	8,3	12,0	12,8
	300-499	0,0	1,8	8,8	10,2	10,3
	500-799	0,0	3,8	8,3	10,4	11,3
	≥ 800	0,0	0,0	16,7	4,3	3,8
	Alle brukere		3,6	5,5	11,1	13,3
Hordaland	< 100 ¹⁾	7,8	9,3	15,3	16,4	16,8
	100-199	3,6	4,0	9,8	12,7	13,1
	200-299	0,0	2,9	4,5	10,9	11,5
	300-499	0,0	0,0	15,4	9,9	10,6
	500-799	0,0	0,0	0,0	5,6	4,5
	≥ 800	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
	Alle brukere		7,4	8,3	13,4	14,4
Sogn og Fjordane	< 100 ¹⁾	8,1	10,9	17,3	18,4	18,4
	100-199	3,2	6,0	10,7	13,7	13,8
	200-299	3,6	4,1	4,8	10,3	11,8
	300-499	0,0	20,0	3,6	5,6	6,7
	500-799	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
	≥ 800	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
	Alle brukere		7,7	9,9	14,5	15,2
Møre og Romsdal	< 100 ¹⁾	7,6	10,4	16,6	18,8	19,3
	100-199	2,1	5,0	12,0	15,8	15,3
	200-299	2,4	3,4	10,5	11,4	13,2
	300-499	4,2	4,3	7,1	12,2	10,5
	500-799	0,0	0,0	7,1	8,7	11,7
	≥ 800	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
	Alle brukere		6,7	8,6	13,7	15,2

Tabell 15 forts, Andelen kvinner av personlige brukere, fylkesvis etter arealgrupper, Prosent

	Bruksstørrelse	1979	1989	1999	2006	2007*
Sør-Trøndelag	< 100 ¹⁾	7,2	10,6	12,8	14,3	15,5
	100-199	2,4	5,7	9,2	11,8	12,5
	200-299	3,0	7,2	8,3	10,3	10,4
	300-499	2,4	7,3	8,0	9,1	10,7
	500-799	14,3	0,0	5,6	7,7	9,4
	≥ 800	0,0	0,0	0,0	17,6	10,0
	Alle brukere	5,7	8,3	10,0	11,4	12,1
Nord-Trøndelag	< 100 ¹⁾	7,0	9,7	13,7	16,4	17,0
	100-199	2,8	6,5	8,5	12,3	11,9
	200-299	2,8	5,3	9,0	10,4	11,6
	300-499	2,3	5,9	7,9	10,3	10,6
	500-799	5,3	2,4	4,8	7,6	8,1
	≥ 800	0,0	0,0	9,1	7,7	14,3
	Alle brukere	5,1	7,6	9,9	11,9	12,4
Nordland	< 100 ¹⁾	8,6	13,9	23,2	20,7	22,2
	100-199	2,9	6,2	13,5	18,4	19,4
	200-299	2,1	4,6	9,6	11,9	11,1
	300-499	5,7	7,8	7,7	12,7	12,8
	500-799	33,3	16,7	0,0	12,9	11,5
	≥ 800	0,0	0,0	50,0	5,6	11,1
	Alle brukere	7,5	10,7	15,9	15,8	16,1
Troms	< 100 ¹⁾	12,0	15,1	21,1	22,7	23,2
	100-199	5,4	7,2	17,0	20,4	20,7
	200-299	3,8	9,6	12,8	13,5	15,8
	300-499	0,0	22,7	7,5	10,9	11,3
	500-799	0,0	33,3	20,0	5,6	4,3
	≥ 800	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
	Alle brukere	11,2	13,1	17,7	17,4	17,9
Finnmark	< 100 ¹⁾	17,3	22,4	29,4	31,6	33,3
	100-199	4,8	13,3	22,4	21,5	24,7
	200-299	4,5	7,1	9,4	22,9	20,9
	300-499	16,7	20,7	13,9	6,3	9,3
	500-799	0,0	0,0	0,0	16,7	18,5
	≥ 800	0,0	0,0	0,0	50,0	0,0
	Alle brukere	15,2	18,7	21,4	19,9	20,7
Landet	< 100 ¹⁾	8,6	11,4	16,2	16,9	17,3
	100-199	3,2	6,3	11,8	14,2	14,6
	200-299	3,2	6,3	9,3	11,8	12,4
	300-499	2,6	5,5	8,1	9,6	10,0
	500-799	4,1	6,5	6,0	8,0	8,6
	≥ 800	2,8	6,7	6,3	4,0	4,1
		Alle brukere	7,3	9,5	12,9	13,5

* Foreløpige tall

1) Til og med 1999 gjelder tallene gruppa 5–100 dekar

Kilde: Statistisk sentralbyrå, Søknad om produksjonstillegg og beregna totalpopulasjon i 2006 og 2007,

Budsjettnemnda for jordbruket

Oslo, 14.04.08

Knut Børve

Per Harald Agerup

Steinar Helgen

Ragnhild Nersten

Per Arne Skjeflo

Anne Snellingen Bye

Marit Jordal

Renate Kvamme

Johnny Ødegaard

Olaf Godli

Arnulf Leirpoll

Kristin Orlund

Oddmund Hjukse